

7722
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ "ΑΚΑΔΗΜΑΤΙΚΟΥ".

ΑΡΙΘ. 8

ROBERT LOUZON

Η

ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

(ΑΡΧΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ)

"ΑΚΑΔΗΜΑΤΙΚΟΝ",
ΔΙΕΘΝΕΣ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΝ ΑΓΗΝΑΙΣ
ΓΩΝΙΑ ΟΔΟΥ ΠΛΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ - ΘΜΗΡΟΥ 8

1922

BIBLIOTHEK

ED. SEE

1922

1

ΠΟΛΙΤΙΚΗ & ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ «ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ»

ΑΡΙΘ. 8

ROBERT LOUZON

1922

1

ΑΡΧΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ — Η ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ: ΓΕΩΡΓ. Δ. ΖΩΪΤΟΠΟΥΛΟΥ
(Καθηγητοῦ Δημ. Ἐπικρ. Σχολῆς)

“ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΝ,,
ΔΙΕΘΝΕΣ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΓΩΝΙΑ ΟΔΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ - ΟΜΗΡΟΥ 8

1927

• Αποκλειστικό δικαίωμα «Ακαδημαϊκοῦ».
• Απαγορεύεται ή άνατυπωση καὶ ή άντιγραφή.

PRINTED IN GREECE

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ζωῆς του δ ἄνθρωπος μόλις κατώρθωνε, διὰ τῆς ἐργασίας του, νὰ προσπορίζεται ὅ,τι τοῦ ἦτο ἀπολύτως ἀναγκαῖον διὰ νὰ διατηρηθῇ εἰς τὴν ζωήν. Πρόκειται περὶ τῆς ἐποχῆς τῆς πρωτογόνου οἰκονομίας. Πολιτικὴ μορφὴ ἡ ὅποια ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην είναι τὸ καθεστῶς τῆς πατριᾶς (clan). Ἡ πατριὰ ἥδυνατο νὰ ἔχῃ ἀρχηγούς, τὰ προϊόντα ὅμως τῆς ἐργασίας διενέμοντο ἐξ ἵσου μεταξὺ ὅλων τῶν μελῶν τῆς κοινότητος, διότι, μετὰ τὴν ἴκανοποίησιν τῶν ἀπαραιτήτων ἀναγκῶν ἑκάστου, δὲν ἀπέμενε τύποτε ἄλλο διαθέσιμον. Ἀλλως τε καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας ἀκόμη, δ ἵνδὸς διαρέμει τὸ προϊὸν τοῦ κυρηγίου του ἢ τοῦ φαρεύματός του μεταξὺ ὅλων τῶν μελῶν τοῦ χωρίου. Ἡ πρωτόγονος, λοιπόν, κοινωνία· δὲν ἔγνωριζε ποσῶς τάξεις: ἑκαστος ἐπωφελεῖτο ἐξ ἵσου τῆς ἐργασίας ὅλων.

Μόλις ὅμως ἡ ἐργασία ἔγινε περισσότερον παραγωγική, μόλις δ ἄνθρωπος κατώρθωσε νὰ παράγῃ περισσότερα τῶν ἀπαραιτήτων, ἤρχισε νὰ ὑπάρχῃ ἐν πλεόνασμα προϊόντων, τὸ ὅποῖον ἦτο δυνατὸν νὰ διανεμηθῇ ἀνίσως μεταξὺ τῶν διαφόρων μελῶν τῆς κοινωνίας, χωρὶς μὲ τοῦτο νὰ διακινδυνεύσῃ ἡ ὑπαρξία αὐτῆς τῆς κοινωνίας. Πράγματι δέ, μόλις τὸ πλεόνα-

σμα τοῦτο, ἡ ὁ περαξία, τῶν προϊόντων ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἴστορίαν, ἀρχίζει ἡ ἀνισος διανομή του. Ἡ ἀνισότης αὐτὴ εἰς τὴν διανομὴν τῆς ὑπεραξίας εἶναι τὸ βασικὸν γνώρισμα τῆς ἴστορίας τῶν ἀνθρωπών ποινωνιῶν, αὐτὴ δόδηγεῖ εἰς τὴν διαίρεσιν τῆς ποινωνίας εἰς τάξεις, ἐκ τῶν δποίων ἄλλαι μὲν διενέμοντο τὴν ὑπεραξίαν, ἄλλαι δὲ ἐστεροῦντο αὐτῆς.

Ἡ διαίρεσις τῆς ποινωνίας εἰς τάξεις συντελεῖται κατὰ διάφορον τρόπον εἰς τὰς διαφόρους χώρας καὶ κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς. Ἐκεῖνο δέ, τὸ δποῖον χαρακτηρίζει μίαν δεδομένην ποινωνίαν, εἶναι ἀκριβῶς ἡ φύσις τῶν σχέσεων αἱ δποῖαι ὑπάρχουν μεταξὺ τῶν τάξεων ποὺ τὴν ἀπαρτίζουν.

Αἱ γνωσταὶ πολιτισμέναι ποινωνίαι δύνανται νὰ διαιρεθοῦν εἰς τρεῖς μεγάλας κατηγορίας. Ἐκάστη ἐκ τῶν κατηγοριῶν τούτων ἔπαιξε διαδοχικὰ τὸν κυριαρχοῦντα ρόλον ἐν τῇ ἴστορίᾳ.

I.—Ο ἀνθρωπὸς ηὗρε διὰ πρώτην φορὰν τὸ μέσον νὰ παραγάγῃ περισσοτέρας τροφὰς τῶν δσων εἰχε ἀνάγκην, καλλιεργῶν μερικὰ ἐδάφη ἐξαιρετικὰ γόνιμα, χάρις γενικῶς εἰς τὰς προσχώσεις ἐνὸς μεγάλου ποταμοῦ. Οἱ ἀρχαιότεροι πολιτισμοὶ ἐγεννήθησαν ἐπ' αὐτῶν τῶν προνομιοῦχων γαιῶν, δπως π.χ. ὁ αἰγυπτιακὸς πολιτισμὸς εἰς τὰς ἀνωτέρας διακλαδώσεις τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Γάγγου ποταμοῦ, ὁ σινικὸς πολιτισμὸς κατὰ μῆκος τοῦ Κιτρίνου ποταμοῦ.

Ο πολιτισμὸς οὗτος εἶναι πολιτισμὸς ἐν τατικῇς καλλιεργείας. Τὸ ἐπικρατοῦν εἰς αὐτὸν χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ δημιουργία, παρὰ τὴν μεγά-

λην τάξιν τῶν ἐργαζομένων χωρικῶν, μᾶς τάξεως μὴ παραγωγικῆς, τῆς τάξεως τῶν διανοούμενων. Τὰ μέλη τῆς τάξεως αὐτῆς, οἱ γραφεῖς τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Βαβυλωνίας, οἱ Βραχμᾶνοι τῶν Ἰνδῶν, οἱ μαρδαρῖνοι τῆς Κίρας, εἶναι ταῦτοχρόνως θρησκευτικοὶ λειτουργοί, κρατικοὶ ὑπάλληλοι, ἀνθρώποι τῶν γραμμάτων καὶ σοφοί.

Τὸ κράτος ἐκπροσωπεῖται γενικῶς πάρος ἐνὸς ἀπολύτου κυριαρχού, δόποιος ἔχει δύο κυρίους ρόλους νὰ ἐκπληρώσῃ: νὰ ἐξασφαλίσῃ ἀφ' ἐνὸς τὴν διατήρησιν τοῦ συστήματος τῆς ἀρδεύσεως τῶν γαιῶν καὶ ἀφ' ἐτέρου τὴν συντήρησιν τῶν διανοούμενων διὰ τῆς προαφαιρέσεως ἐνὸς μέρους ἐκ τῆς ὑπεραξίας τῆς παραγομένης διὰ τῆς ἐργασίας τοῦ φελλάχου.

II.—‘Ο δεύτερος τύπος τοῦ πολιτισμοῦ, δόποιος διεδέχθη, ὡς κυριαρχῶν τύπος, τὸν πολιτισμὸν τῆς ἐντατικῆς καλλιεργείας, ἀνεπτύχθη κυρίως εἰς τὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου θαλάσσης. ‘Ο αἰγαϊκὸς πολιτισμὸς φαίνεται διτε εἶναι ἡ πρώτη μορφή του. ‘Η Τύρος καὶ αἱ Ἀθῆναι εἶναι ἡ ἀποθέωσις τοῦ πολιτισμοῦ τούτου. ‘Η ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία εἶναι ἡ κατάπτωσί του.

Πρόκειται περὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ θαλασσίου ἐμπορίου.

Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν οἱ θαλασσοπόδοι ἐτόλμησαν νὰ ἀνοιχθοῦν εἰς τὸ πέλαγος μέχρι τοῦ νὰ χάσουν τὴν ὅψιν τῶν γνωστῶν των ἀκτῶν, ἐγεννήθη τὸ μέγα ἐμπόριον καὶ μετ' αὐτοῦ μία πηγὴ ὑπεραξίας.

‘Η δυνατότης τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ὑπὸ διάφορα κλίματα παραγομένων προϊόντων δημιουργεῖ τὴν

ποδώτην διαιδεσιν τῆς ἐργασίας. Ενῷ ὁ πρωτόγονος παραγωγὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ παράγῃ ἐκ τοῦ ἴδιου του ἐδάφους πᾶν ὅ, τι τοῦ εἶναι ἀναγκαῖον, τροφάς, ἐνδύματα, ὅπλα καὶ ἐργαλεῖα, τὰ ὅποια τὸ ἐδάφος του δύναται νὰ παραγάγῃ εὐκόλως ἢ δυσκόλως, εἶναι προτιμώτερον, εἰς ἓνα ἐμπορικὸν πολιτισμόν, νὰ περιορίσῃ ἔκαστος τὴν παραγωγὴν του εἰς ὅ, τι παράγεται εὐκολώτερα εἰς αὐτὸν καὶ νὰ προμηθευθῇ διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς πᾶν ὅ, τι ἄλλο τοῦ εἶναι ἀναγκαῖον, καὶ τὸ ὅποιον παράγεται εὐκολώτερα ἀλλαχοῦ. Τοιοντοτρόπως ἡ ἐργασία γίνεται περισσότερον παραγωγική, παρέχει μεγαλυτέραν ὑπεραξίαν. Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ὑπεραξία τὴν ὅποιαν τοῦτο ἀποφέρει, εἶναι ἡ βάσις τῆς οἰκονομίας εἰς τὴν ἀρχαίαν κοινωνίαν.

Ἡ ἀρχαία κοινωνία περιλαμβάνει δύο μεγάλας τάξεις: τοὺς δούλους καὶ τοὺς ἐλευθέρους. Οἱ πρῶτοι ἀποτελοῦν τὴν τάξιν τῶν παραγωγῶν διὰ μέσου τῶν ὅποιων ἀφαιροῦν τὴν διὰ τῆς ἐργασίας τῶν πρώτων δημιουργηθεῖσαν ὑπεραξίαν.

Χαρακτηριστικὴ πολιτικὴ μορφὴ τοῦ πολιτισμοῦ τούτου εἶναι ἡ Δημοκρατία, δημοκρατία δημοσίου μεταξὺ τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν. Ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι διανέμονται τὴν ὑπεραξίαν, διανέμονται ἐπίσης καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν δημοσίων πραγμάτων ὁ παραγωγός, ὁ δοῦλος δὲν ἔχει πολιτικὰ δικαιώματα.

III.—‘Ο τρίτος τύπος τοῦ πολιτισμοῦ ἐπεβλήθη ἵδιώς τὴν ἐπομένην τῆς τεχνικῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ὅποια συνετελέσθη ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ 18ου αἰώνος. Αἱ μηχανικαὶ ἐφευρότερεις εἰχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν σημαντικὴν αὔξησιν τῆς παραγω-

γικότητος τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας, ἐξ ἣς προέκυψε
μία νέα πηγὴ ὑπεραξίας.

Ἐλναι ἡ περίοδος τοῦ βιομηχανικοῦ πο-
λιτισμοῦ.

Οπως καὶ εἰς τὸν προηγούμενον πολιτισμόν, ἐκεῖ-
νοι οἱ δρόποι διευθύνονται τὴν πραγματοποίησιν νέων
πηγῶν ὑπεραξίας, εἰσπράττονται ταύτην. Ἐκτοτε ἡ
κοινωνία διαιρεῖται εἰς δύο μεγάλας τάξεις: τὰν τά-
ξιν τῶν καπιταλιστῶν, οἱ δρόποι κατέχουν τὰς μηχα-
νὰς καὶ ἄλλα παραγωγικὰ μέσα, καὶ τὴν τάξιν τῶν προ-
λεταρίων, οἱ δρόποι κάμνουν τὰ μέσα αὐτὰ νὰ πα-
ράγονται.

Τὸ χαρακτηριστικὸν γνώσιμα τῆς πολιτικῆς ὁρ-
γανώσεως τοῦ πολιτισμοῦ τούτου συνίσταται εἰς τὸ δι
δὲν ὑφίστανται πλέον νόμιμοι διαιρέσεις μεταξὺ τῶν
τάξεων· δῆλοι οἱ ἀνθρώποι ἀπολαμβάνονται τῶν αὐτῶν
δικαιωμάτων, εἴτε καπιταλισταὶ εἴτε προλετάριοι εἰ-
ναι. Βάσις τοῦ κράτους εἶναι ἡ καθολικὴ ψηφοφορία.

* * *

Η Πολιτικὴ Οἰκονομία σκοπὸν ἔχει τὴν μελέτην
τῶν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων οἰκονομικῶν σχέσεων,

Αἱ σχέσεις αὗται εἶναι δύο εἰδῶν: α') Σχέσεις με-
ταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀνεν διακρίσεως κοινωνικῆς τά-
ξεως. Αὗται ἀποτελοῦν τὴν ἀνταλλαγὴν.

β') Σχέσεις μεταξὺ ἀνθρώπων ἀνηκόντων εἰς δια-
φορετικὰς τάξεις. Αὗται ἀποτελοῦν τὰς σχέσεις
παραγωγῆς.

Οἱ νόμοι τῆς ἀνταλλαγῆς εἶναι, κατὰ μέρος,
ἀνεξάρτητοι τοῦ τύπου τοῦ πολιτισμοῦ καὶ παρουσιά-

ζουν, διὰ μέσου τῆς ἴστορίας, κάποιον χαρακτῆρα σταθερότητος. Οἱ νόμοι, ἀντιθέτως, τῆς παραγωγῆς, ἔξαρτωμένης ἀμέσως ἐκ τῆς τεχνικῆς, μεταβάλλονται εἰς κάθε πολιτισμόν.

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου τούτου θὰ ἔξετάσωμεν τὴν Ἀνταλλαγὴν. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος θὰ μελετήσωμεν τὴν Παραγωγὴν ὑπὸ τὴν σημερινὴν τῆς μορφήν, δηλαδὴ τὴν Καπιταλιστικὴν Παραγωγὴν. Εἰς τὸ τέλος θὰ προσπαθήσωμεν νὰ καταδείξωμεν, διὰ μερικῶν παραδειγμάτων, πῶς αἱ οἰκονομικὰὶ μορφαὶ περιέχονται αἱ μὲν τὰς δέ.

BIBLION ΠΡΩΤΟΝ

ΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΤΟΜΩΝ

Η ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ

"Η αξία είναι συράργυσις της Εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Ο ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ. — Η ΑΞΙΑ

Δύο πρόσωπα ἀνταλλάσσουν δύο προϊόντα, τὸ ἐν ἀγτὶ τοῦ ἄλλου. Τὰ ἀνταλλάσσουν ὑπὸ κάποιαν ἀγαλογίαν, π. χ. 100 κιλὰ σίτου ἀγτὶ 2 μέτρων ὑφάσματος. Αἱ ἀναλογίαι αὐτὰ μεταβάλλονται: μετὰ τοῦ χρόνου καὶ τῶν περιστάσεων.

‘Ο καθορισμὸς τοῦ γόμου τῶν μεταβολῶν τούτων εἶγαι τὸ βασικὸν πρόβλημα τὸ ὅποιον ἔχει νὰ λύσῃ ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία ἀναφορικῶς μὲ τὴν ἀνταλλαγήν.

Τὸ πρόβλημα τοῦτο δύναται νὰ διατυπωθῇ καὶ κατ’ ἄλλον τρόπον: ‘Η ἴδιότης ἐνδεῖ ἀντικειμένου εἰσερχομένου εἰς τὴν ἀνταλλαγήν, χάρις εἰς τὴν ὅποιαν δυνάμεθα γὰρ ἀποκτήσωμεν, ἀγτὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, μίαν ποσότητα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἡττὸν μεγάλην ἄλλων ἀντικειμένων, διομάζεται, τόσον εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν οἰκονομολόγων ὡσον καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ἀξία τοῦ ἀντικειμένου. Αἱ ἀναλογίαι λοιπὸν κατὰ τὰς ὅποιας ἀνταλλάσσονται τὰ προϊόντα μεταξύ τῶν ἔξαρτῶνται ἐκ τῶν ἀντιστοίχων ἀξιῶν τὰς ὅποιας ἔχουν τὰ προϊόντα. ‘Η ἀναζήτησις δθεν τοῦ γόμου τῆς μεταβολῆς τῶν ἀγαλογιῶν τούτων, ἀνάγεται εἰς ἔρευναν τοῦ γόμου καθ’ ὃν μεταβάλλεται ἡ ἀξία.

Τὸ βασικόν, ἄρα, πρόβλημα τὸ ὅποιον ἀγωτέρω

χπηγγείλαμεν δύναται νὰ λάβῃ τὴν ἑξῆς μορφήν : Ποῖος εἴται ὁ τόμος τῆς ἀξίας ; Κατὰ συνάρτησιν ποίων παραγόντων καὶ κατὰ ποίαν καμπύλην μεταβάλλεται ἡ ἀξία ;

‘Αξία ἀγορᾶς καὶ ἀξία πωλήσεως.

“Οπως πᾶν πρᾶγμα, οὗτω καὶ ἡ ἀξία, διὰ νὰ ὑπαχθῇ εἰς νόμους, πρέπει νὰ εἶναι μετρητόν. Ἄλλα διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ μετρήσωμεν ἐν μέγεθος, οίασδήποτε φύσεως, πρέπει νὰ δυνάμεθα κατὰ πρῶτον λόγον νὰ καθορίσωμεν εἰς τὶ συνίσταται ἡ ἴσοτης δύο μεγεθῶν τοῦ αὐτοῦ εἶδους. Τὸ πρῶτον λοιπὸν πρόδηλημα πρὸς λύσιν εἶναι τὸ ἀκόλουθον : τὶ εἶναι δύο ἵσαι ἀξίαι ; Πῶς θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι δύο ἀξίαι εἶναι ἵσαι ;

‘Η ἀπάντησις φαίνεται εὔκολος : δύο ἀντικείμενα ἔχουν ἵσην ἀξίαν δταν ἀνταλλάσσονται μεταξὺ των 100 κιλὰ σίτου καὶ 2 μέτρα ὑφάσματος ἔχουν τὴν αὐτὴν ἀξίαν ἐὰν δυνάμεθα νὰ ἀνταλλάξωμεν 100 κιλὰ σίτου ἀντὶ 2 μέτρων ὑφάσματος.

‘Ο δρισμὸς οὗτος, ὅστις ἐκ πρώτης ὅψεως φαίνεται πρόδηλος δὲν εἶναι ἐν τούτοις ἱκανοποιητικός. Ἐὰν πράγματι ἀξία εἶναι ἡ ἴδιότης τῶν πραγμάτων, τὰ δποῖα εἰσέρχονται εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν, πρέπει, διὰ νὰ γίνῃ ἀνταλλαγή, κι ἀξίαι δύο ἀνταλλασσομένων ἀντικειμένων νὰ εἶναι διάφοροι, διότι ἀν εἶναι ἵσαι οὐδεμία μεταβολὴ θέλει ἐπέλθη. Ἐὰν τὰ δύο ἀντικείμενα ἔχουν καὶ διὰ τοὺς δύο ἀνταλλάσσοντας ἵσην ἀξίαν, τότε ἡ ἀνταλλαγὴ δὲν θὰ γίνῃ, ἔκαστος θὰ κρατήσῃ τὸ πρᾶγμα του. Ἐὰν δὲ χωρικὸς A, κύριος 100 κιλῶν σίτου, ἀνταλλάσσῃ αὐτὰ ἀντὶ 2 μέτρων

ὑφάσματος τοῦ ὑφαντουργοῦ Β, τοῦτο συμβάλλει διότι, διὰ τὸν Α, τὰ δύο μέτρα ὑφάσματος ἔχουν μεγαλυτέραν ἀξίαν τῶν 100 κιλῶν σίτου. Καὶ ἀντιστρόφως : ἐὰν δὲ Β δέχεται γὰρ δώση 2 μέτρα ὑφάσματος ἀντὶ 100 κιλῶν σίτου, τοῦτο συμβάλλει διότι, διὰ τὸν Β, τὰ 100 κιλὰ σίτου ἔχουν μεγαλυτέραν ἀξίαν τῶν 2 μέτρων ὑφάσματος. Εὐρισκόμεθα, λοιπόν, πραγματικῶς πρὸ δύο ἀξιῶν τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, τῆς ἀξίας τὴν ὅποιαν τὸ ἀντικείμενον ἔχει διὰ τὸν ἀγοραστήν η ἀξίας ἀγορᾶς, καὶ τῆς ἀξίας τὴν ὅποιαν ἔχει διὰ τὸν πωλητήν, η ἀξίας πωλήσεως.

Συνάγομεν ἐκ τούτων ὅτι δὲν δυνάμεθα γὰρ δρίσωμεν τὴν ισότητα δύο ἀξιῶν, ἀλλὰ μόνον τὴν ισότητα δύο ἀξιῶν ἀγορᾶς, η δύο ἀξιῶν πωλήσεως.

Διάφορα ἀντικείμενα α , α' , α'' . . . θὰ ἔχουν τὴν αὐτὴν ἀξίαν ἀγορᾶς, ἐὰν δὲ ἀγοραστὴς λαμβάνει ἀδιαφόρως ἐν ἐκ τῶν ἀντικειμένων τούτων ἔναντι τοῦ προϊόντος τὸ ὅποιον πωλεῖ.

Διάφορα ἀντικείμενα α_1 , α_2 , α_3 , . . . θὰ ἔχουν τὴν αὐτὴν ἀξίαν πωλήσεως, ἐὰν δὲ πωλητὴς προσφέρῃ ἀδιαφόρως ἐν ἐκ τῶν ἀντικειμένων τούτων ἔναντι τοῦ προϊόντος τὸ ὅποιον ἀγοράζει.

Ἐκεῖνο, λοιπόν, τὸ ὅποιον δὲ ἀγοραστὴς ἔξετάζει: εἰς ἐν ἐμπόρευμα, εἰναὶ η χρησιμότης τὴν ὅποιαν τὸ ἐμπόρευμα παρουσιάζει δι^τ αὐτόν. Ἐάν δὲ ἀγοραστὴς εὑρεθῇ ἐνώπιον πολλῶν ἐμπορευμάτων, τὰ ὅποια δύναται: γὰρ προμηθευθῆ εἰς τὴν αὐτὴν τιμήν, τοῦ εἰναὶ δὲ ἀδιάφορον ποιον ἔξ^τ αὐτῶν θὰ λάβῃ, τοῦτο σημαίνει ὅτι δλα τὰ ἐμπορεύματα ταῦτα παρουσιάζουν δι^τ αὐτὸν, τὴν αὐτὴν χρησιμότητα. Ἐάν, ἀντιθέτως, ἀπο-

κλίνει ίπέρ ένδες έμπορεύματος, τοῦτο σημαίνει δτ: τὸ έμπόρευμα αὐτὸ τοῦ εἶναι περισσότερον χρήσιμον ἀπὸ τὰ λοιπά. Διὰ νὰ κρίνῃ δ ἀνταλλάσσων περὶ τῆς ἀξίας ἔνδες ἀντικειμένου, τὸ δποῖον ἀγοράζει, τὸ ἔξετάζει ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς καταναλώσεως· δ ἀγοραστὴς εἶναι εἰς καταναλωτής.

“Ολως ἀντιθέτως, ἔκεινο τὸ δποῖον δ πωλητὴς ἔξετάζει εἰς τὸ έμπόρευμα, εἶναι γη ἐργασία, τὴν δποίαν τοῦτο ἀπήγτησε διὰ νὰ τὸ παραγάγῃ. Ἐὰν δύναται νὰ ἀποκτήσῃ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον προσφέρων ἀδιαφόρως οἰονδήποτε ἐκ τῶν έμπορευμάτων α_1 , α_2 , α_3 , ... τὰ δποῖα κατέχει, θὰ προτιμήσῃ νὰ δώσῃ ἔκεινο τὸ δποῖον ἀπήγτησε δλιγωτέραν ἐργασίαν, γη ἀκριβέστερον, ἔκεινο τὸ δποῖον θὰ ἀπαιτήσῃ δλιγωτέραν ἐργασίαν πρὸς κατασκευὴν του ἐκ νέου. Διὰ νὰ κρίνῃ δ ἀνταλλάσσων περὶ τῆς ἀξίας ἔκεινου τὸ δποῖον πωλεῖ, τὸ ἔξετάζει ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς παραγωγῆς· δ πωλητὴς εἶναι εἰς παραγωγός.

“Η ἀξία ἀγορᾶς ἔνδες ἀντικειμένου καθορίζεται ἐκ τῆς χρησιμότητος (¹), τὴν δποίαν τοῦτο παρουσιάζει, ἐνῷ γη ἀξία πωλήσεώς του καθορίζεται ἐκ τῆς ἀπαιτούμενης πρὸς κατασκευὴν του ἐργασίας.

‘Αναγωγὴ τῆς ἀξίας ἀγορᾶς εἰς ἀξίαν πωλήσεως.

“Η ἀνταλλαγὴ λοιπὸν λαμβάνει χώραν μεταξὺ τῆς χρησιμότητος καὶ τῆς ἐργασίας. Ἀλλὰ γη χρησιμότης καὶ γη ἐργασία εἶναι δύο μεγέθη δλως διαφορετικῆς

(1) Διὰ τοῦτο γη ἀξία ἀγορᾶς δνομάζεται γενικῶς, ἀξία κρήσεως (valeur d' usage).

φύσεως, τὸ ἐν εἰγαί ἀνεξάρτητον τοῦ ἄλλου. Ἡ ἀνταλλαγὴ, συγεπῶς, φαίνεται ὅτι δὲν δύναται γὰρ ὑπαχθῆ εἰς οὐδένα νόμον, ἀφοῦ αἱ ἀναλογίαι καθ' ἡς μεταβάλλεται τῇ ἔργασίᾳ καὶ τῇ χρησιμότητῃς φαίνονται ἔτι πρέπει νὰ εἰγαί τελείως αὐθαίρετοι, ἐπιδεκτικαὶ οἰωνοδήποτε ἀκαθορίστων μεταβολῶν. Συμβαίνει δὲ τοῦτο, πράγματι, δταν ἀπομακρυνθῶμεν τῶν συνήθων οἰκονομικῶν περιστάσεων. Δὲν ὑπάρχει κανεὶς νόμος δ ὅποιος ἐπιτρέπει γὰρ προσδιορίσωμεν τὶ εἰναι πρόθυμος νὰ δώσῃ, π. χ. εἰς ἀνθρωπος δ ὅποιος ἀποθηγήσκει ἐκ δίψης καὶ εὑρίσκεται ἐν ἀδυναμίᾳ γὰρ προμηθευθῆ αὐτὸς δ ἵδιος κάτι διὰ νὰ πίῃ, ἔναντι ἐνδές ποτηρίου ὅδατος.

Δὲν συμβαίνει δμως τὸ ἵδιον εἰς τὰς ἀνταλλαγὰς αἱ ὅποιαι ἐνεργοῦνται ὑπὸ τὰς συνήθεις συνθήκας, τούτεστι εἰς μίαν ἀγοράν (¹).

Ἄλλα τὶ εἰναι ἀγορά; Θάξ εἴπωμεν ὅτι ὑφίσταται ἀγορὰ ἐνδές προϊόντος δταν τὸ προϊὸν τοῦτο δύναται νὰ κατασκευασθῇ παρ' οἶουδήποτε. Οὕτως, ὑπάρχει ἀγορὰ βάμβακος διότι εἰναι εύχερὲς εἰς πάντα νὰ καλλιεργήσῃ βάμβακα· ἀντιθέτως δμως, δὲν ὑπάρχει ἐν Γαλλίᾳ ἀγορὰ σιγάρων, διότι ἐν Γαλλίᾳ μόνον τὸ κράτος δύναται γὰρ κατασκευάσῃ σιγάρα.

Οταν τῇ ἀνταλλαγὴ γίνεται εἰς μίαν ἀγοράν, καὶ μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, αἱ δύο ἀξίαι, τῇ ἀξίᾳ ἀγορᾶς καὶ τῇ ἀξίᾳ πωλήσεως, δύνανται νὰ ἀναχθοῦν τῇ μίᾳ εἰς τὴν ἄλλην. Ἡ δυνατότης τῆς κατασκευῆς

(1) Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν χρησιμοποιοῦμεν τὴν ιδίαν λέξιν ἀγορὰ πρὸς ἔκφρασιν δύο διαφορετικῶν ἔννοιῶν, τῇ: achat καὶ τῇ: marché. Πρέπει νὰ ἀποφεύγεται τῇ σύγχυσις. [Σημ. μεταφραστοῦ].

τοῦ προϊόντος, τὸ διποῖον τοῦ προσφέρουν, δημιουργεῖ πράγματι διὰ τὸν ἀγοραστὴν μίαν γέαν κατάστασιν. Ὁ συγαλλασσόμενος Α, δὲν ἔχων ἀνάγκην τοῦ προϊόντος α, τὸ διποῖον κατέχει δὲ Β, δὲν θὰ παραχωρήσῃ τὸ ἴδικόν του προϊόν β εἰς ἀνταλλαγὴν τοῦ α, οἵαδήποτε καὶ ἡνὶ εἶναι δι' αὐτὸν ἡ χρησιμότης τοῦ α, παρὰ μόνον ἡνὶ τὸ β δὲν ἀπήγτησε περισσοτέραν ἐργασίαν ἐκείνης τὴν ὅποιαν θὰ ἀπαιτήσῃ τὸ α κατασκευαζόμενον παρὰ τοῦ ἴδιου. Διότι, ἀφοῦ ἔχει τὴν δυνατότητα γὰρ κατασκευάσῃ τὸ α, δὲν ὑπάρχει λόγος, πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ α, γὰρ κατασκευάσῃ τὸ προϊόν β, τὸ διποῖον ἀπαιτεῖ περισσοτέραν ἐργασίαν ἐκείνης τὴν ὅποιαν ἀπαιτεῖ τὸ α.— Ἀντιστρόφως δὲν θὰ δώσῃ τὸ α εἰς ἀνταλλαγὴν τοῦ β παρὰ μόνον ἡνὶ τὸ α δὲν ἀπήγτησε περισσοτέραν ἐργασίαν ἐκείνης, ἡ ὅποια ἀπαιτεῖται διὰ γὰρ κατασκευάσῃ αὐτὸς δὲν ἴδιος τὸ β. Δὲν ἀνταλλάσσεται λοιπὸν τὸ α ἀντὶ τοῦ β παρὰ μόνον ἡνὶ τὸ α καὶ τὸ β ἀπαιτοῦν ἔνα ἔκαστον τούτων, ὥρισμένην ἐργασίαν.

Δυνάμεθα λοιπὸν γὰρ διατυπώσωμεν τὸν ἀκόλουθον νόμον: *Eis* μίαν ἀγορὰν (marché) τὸ ζήτημα τῆς χρησιμότητος δὲν ἔξετάζεται, τὰ ἐμπορεύματα ἀνταλλάσσονται ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐργασίαν τὴν ὅποιαν ἀπαιτεῖ ἡ παραγωγὴ των⁽¹⁾.

Τοιοῦτος εἶναι δὲ βασικὸς νόμος τῶν ἀνταλλαγῶν.

* * *

Πρὶν καθορίσωμεν, εἰς τὰ ἐπόμενα κεφάλαια, τὶ

(1) Ἡ μόνη ἐπιμέναντος εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν ἀξία πωλήσεως, συνομάζεται συνήθως ἀξία ἀνταλλαγῆς (valeur d'échange).

πρέπει γὰ τὸ ἔννοῶμεν μὲν τὴν ἔκφρασιν ἐργασία ἀπαιτούμενη πρὸς παραγωγὴν ἐνδεῖς ἐμπορεύματος, ἃς ἔξακριθώσωμεν ἀπὸ τοῦδε τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως ἐργασία.

Ἡ ἐργασία πρέπει γὰ λαμβάνεται μὲν τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν τὴν δποίαν ἔχει εἰς τὰς φυσικὰς καὶ μηχανικὰς ἐπιστήμας: πρόκειται περὶ τοῦ μεγέθους τὸ δποίον μετρεῖται εἰς χιλιογραμμόμετρα⁽¹⁾ καὶ περὶ τοῦ θερμικοῦ Ισοδυνάμου του. Χρειάζεται δημως γὰ παρατηρήσωμεν ὅτι δὲν ἔξετάζεται: ἡ ἐργασία τὴν δποίαν ἀπορροφᾷ τὸ ἀντικείμενον διαρκούσῃς τῆς κατασκευῆς του, ἀλλ᾽ ἡ ἐργασία τὴν δποίαν δ ἀνθρώπινος δργανισμὸς καταναλίσκει καθ' ὅν χρόνον ἐπιδίδεται εἰς μίαν δεδομένην κατασκευήν. Ἡ τελευταία αὐτὴ μετρεῖται διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν χιλιογραμμομέτρων, δ δποίος παριστάνει τὸ σύνολον τῶν φυσικο-χημικῶν φαινομένων, τὰ δποία λαμβάνουν χώραν ἐντὸς τοῦ δργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου καθ' ὅν χρόνον οὗτος εἶγαις ἀπησχολημένος μὲν τὴν κατασκευήν τοῦ ἀντικείμενου. Οὕτως ἡ ἐργασία ἐνδεῖς σκαφέως, ποὺ γεμίζει μὲν χῶμα ἐν κάρρῳ, δὲν θὰ μετρηθῇ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν χιλιογραμμομέτρων, τὰ δποία παριστάνει ἡ ἀγύψωσις τῆς ὕλης, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν χιλιογραμμομέτρων, τὰ δποία παριστάνουν τὰς διαφόρους χημικὰς ἀντιδράσεις (θρέψεως, ἀναπνοῆς κλπ.), αἱ δποίαι τέλοῦνται εἰς κάθε κύτταρον τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, καθ' ὅν χρόνον φορτώγει τὸ κάρρο.

(1) Χιλιογραμμόμετρον εἶναι ἡ ἀναγκαῖα ἐργασία διὰ τὴν ὑφασιν σώματος βάρους ἐνδεῖς χιλιογράμμου κατὰ ἐν μέτρον ἀπὸ τοῦ ἐδάφους. [Σημ. τοῦ μετ.].

Μὲ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῶν γνώσεών μας, ἡ ἐργασία αὕτη τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ δὲν δύναται νὰ μετρηθῇ μὲν ἀκρίβειαν. Ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς γνωρίζομεν διτι, τηρουμένων πάντων τῶν λοιπῶν ἀμεταβλήτων, εἶγαι ἀνάλογος πρὸς τὸν χρόνον· εἰς ὀργανισμὸν λειτουργοῦντα οὐ πότε τὰς αὐτὰς συνθήκας τελοῦνται εἰς δύο ὥρας διπλάσιαι χημικὴ ἀντιδράσεις τῶν τελουμένων εἰς μίαν ὥραν. Ἀφ' ἑτέρου, διτι: ἡ ἔξοδευσιμένη παρὰ τοῦ ὀργανισμοῦ ἐργασία μεταβάλλεται κατὰ μέγεθος, δταν δ ἀνθρωπος ἀσχολεῖται εἰς διαφόρους ἀπασχολήσεις. Οἱ ἀριθμός, δηλαδή, τῶν χιλιογραμμομέτρων, τὰ δποῖα παριστάνουν τὰς ζωϊκὰς ἀντιδράσεις ἑνὸς ἀνθρώπου ἀπασχολουμένου εἰς μίαν ἐργασίαν σκαφῆς τῆς γῆς, ἡ δποῖα ἀπαιτεῖ μεγάλην μυϊκὴν προσπάθειαν, δὲν εἶναι ἀκριβῶς ίσος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν χιλιογρ. τὰ δποῖα παριστάνουν τὰς ἀντιδράσεις ἀλλού ἀσχολουμένου εἰς τὴν διὰ τῶν δακτύλων πίεσιν τῶν πλήκτρων μιᾶς λινοτυπικῆς μηχανῆς. ἐργασία ἀπαιτούσα μίαν μυϊκὴν προσπάθειαν σχεδὸν μηδαμινήν, μεγάλην δμως νευρικὴν ἔντασιν. Ἐν τούτοις, τὰ δύο αὐτὰ μεριθή δὲν εἶναι πολὺ διάφορα, διότι πρὸ τῆς σπουδαίας ἐργασίας τὴν δποῖαν ἀπαιτεῖ ἡ λειτουργεία τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ εἰς τὸ κενόν, (δταν δ ἀνθρωπος ἀναπαύεται), αἱ διαφοραὶ τῆς αὐξήσεως τῆς ἐργασίας, ἐξ αἰτίας τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς ἡ ἔκεινης τῆς ἐνεργητικότητος, δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς σχεδὸν μὴ ὑπολογήσιμοι. Συνάγεται ἐκ τούτων διτι: ἡ ἐργασία ἑνὸς ἀνθρώπου μετρεῖται (¹).

(1) Ἀντὶ μετρεῖται, δ ὅτε εἰν θὰ γίνεται νὰ λέγωμεν εὐδαί-

κατὰ προσέγγισιν διὰ τοῦ χρόνου τῆς διαρκείας της,
οἰαδήποτε καὶ ἀν εἶναι ἡ φύσις της. Ἡ ὥρα ἐργασίας
εἶναι ἡ μονάς τῆς ἐργασίας.

κανυταί. Ἀληθῶς, ἐν μέγεθος θὲν δύναται νὰ μετρηθῇ παρά
διὰ μεγέθους δμοιειδῆς. Βέργασίς, λειπόν, θὲν δύναται νὰ
μετρηθῇ διὰ τοῦ χρόνου. Ἀρα, ἡ ὥρα ἐργασίας θὲν εἶναι
παρά ἔνδειξις τῆς ἐργασίας ὅπως καὶ ἡ διεστολὴ τοῦ ὑδραφ-
γύρου εἰς τὸ θερμόμετρον ἀποτελεῖ μίαν ἔνδειξιν καὶ δχι
μίαν μέτρησιν τῆς θερμοκρασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ II.

ΤΟ MAXIMUM ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΣ ΑΝΑΓΚΑΙΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.—Η ΠΡΟΣΟΔΟΣ

Θὰ ἡδυγάμεθα γὰ ὄγοιμάσωμεν ἀπόλυτον ἀγοράν
ἔκείνην, εἰς τὴν δποίαν πάντες θὰ διετέλουν ὑπὸ τε-
λείως ἴσοδυνάμους παραγωγικάς συνθήκας, εἰς τὴν
δποίαν, συνεπῶς, ἡ κατασκευὴ ἐνδεῖς ἀντικειμένου θὰ
ἀπήγει τὸ αὐτὸν ἀκριβῶς ποσὸν ἔργασίας, οἵσαδήποτε
καὶ ἂν ἦτο ὁ κατασκευαστής του. Εἰς μίαν τοιαύτην
ἀγοράν, ἡ ποσότης τῆς ἀπαιτουμένης ἔργασίας διὰ τὴν
κατασκευὴν ἐνδεῖς ἐμπορεύματος θὰ ἦτο ἐν καλώς κα-
θωρισμένον μέγεθος, θὰ ἦτο πάντοτε ἡ ἴδια, οἵσαδή-
ποτε καὶ ἂν ἦτο ὁ κατασκευαστής, ἡ ἴδια καὶ δταν
ἀκόμη αὐτὸν ὁ ἀγοραστής κατεσκεύαζε τὸ ἐμπόρευμα.
Εἰς μίαν ἀπόλυτον ἀγοράν ὁ νόμος τῶν ἀνταλλαγῶν
θὰ ἐλάμβανε τὴν ἔξῆς ἀπλῆν μορφήν: τὰ προϊόντα
ἀνταλλάσσονται ἀναλόγως τῆς περιεχομένης εἰς αὐτὰ
ποσότητος ἔργασίας.

Ἄλλα συνήθως δὲν ὑπάρχει τοιαύτη ἀπόλυτος
ἀγοράς. Σχεδὸν πάντοτε ὑπάρχουν εύνοϊκώτεραι συν-
θῆκαι διὰ τὴν παραγωγὴν ἐνδεῖς δεδομένου ἐμπορεύμα-
τος, δηλαδὴ συνθῆκαι ὑπὸ τὰς δποίας ἐπιτυγχάνεται
τὸ αὐτὸν ἀποτέλεσμα μὲ δλιγωτέραν ἔργασίαν. Διὰ τὴν
παραγωγὴν π. χ. ἐνδεῖς κουϊνταλίου σίτου εἰς μίαν γῆν
γονιμωτέραν ἀλλης, θὰ χρειασθῇ δλιγωτέρα ἔργασία.

τῆς ἀπαιτηθησομένης διὰ τὴν αὐτὴν παραγωγὴν εἰς τὴν δλιγάτερον γόνιμον γῆν.

Ἐξ ἄλλου, πρὸς ἵκανοποίησιν τῆς ζητήσεως ἐνὸς δεδομένου προϊόντος, εἴναι ἀγάγκη νὰ μὴ περιορισθῶμεν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ προϊόντος τούτου ὑπὸ τὰς εὔνοϊκωτέρας συνθήκας, νὰ καλλιεργήσωμεν ἐπὶ παραδείγματι μόνον τοὺς παρουσιάζοντας τὸ μακίμων τῆς γονιμότητος ἀγρούς, διότι ἄλλως αἱ παραχθησόμεναι ποσότητες τοῦ προϊόντος θὰ εἴναι ἀγε-παρκεῖς,

“Αλλ’ οὕτω τίθεται τὸ ἀκόλουθον ζήτημα: ποία εἴναι, ἐκ τῶν διαφόρων ποσοτήτων ἔργασίας τῶν περιεχομένων εἰς δμοια προϊόντα, ἐκείνη ἡ δποία θὰ καθορίσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ προϊόντος καὶ κατὰ τὴν δποίαν τὸ προϊόν τοῦτο θὰ ἀνταλλαγῇ; Θὰ εἴναι ἡ ποσότης ἔργασίας ἡ περιεχομένη εἰς τὰ προϊόντα τοῦ κατασκευαστοῦ τοῦ εὑρισκομένου ὑπὸ τὰς περισσότερον εὔνοϊκὰς συνθήκας; Ἡ ἡ περιεχομένη εἰς τὰ προϊόντα τοῦ εὑρισκομένου ὑπὸ τὰς δλιγάτερον εὔνοϊκὰς συνθήκας; Ἡ τέλος ἡ περιεχομένη εἰς τὰ προϊόντα τοῦ εὑρισκομένου ὑπὸ μέσας συνθήκας;

Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἔρωτημα τοῦτο ἔξαγεται ἐξ δσων εἰπομεν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον. Ἡ καθορίζουσα τὴν ἀξίαν τοῦ προϊόντος ἔργασία εἴναι ἐκείνη τὴν δποίαν ὥφειλον νὰ καταβάλουν οἱ ἀγορασταί, ἐὰν ἐπεδίδοντα αὐτοὶ οἱ ἴδιοι εἰς τὴν κατασκευὴν του. Ἀρα, πλὴν τῶν ἔξαιρετικῶν περιστάσεων, ἐν ἀντικείμενον κατασκευάζεται κατ’ ἀρχὰς ὑπὸ τὰς εὔνοϊκωτέρας δυνατὰς συνθήκας, ἐπειτα δέ, ἂν τὰ οὕτω παραχθέντα ἀντικείμενα δὲν ἐπαρκοῦν εἰς τὴν κατανά-

λωσιγ, κατασκευάζουν και δὲλλα ὑπὸ δλιγώτερον εύνοϊκὰς συνθήκας κ. ο. κ. Συγάγεται ἐκ τούτων ὅτι δὲ καταγαλωτής, ἐὰν εἰς δεδομένην στιγμὴν ἥθελε νὰ κατασκευάσῃ τὰ ἀντικείμενα τῶν δποίων εἰναὶ ἀγοραστής, δὲν θὰ γδύνατο γὰ τὰ κατασκευάσῃ ὑπὸ εύνοϊκωτέρας συνθήκας ἔκειγων ὑπὸ τὰς δποίας παράγουν τὴν στιγμὴν αὐτὴν οἱ ὑπὸ τὰς δλιγώτερον εύνοϊκὰς συνθήκας εὑρισκόμενοι παραγωγοί, ίσως μάλιστα νὰ ἥτο ἡναγκασμένος γὰ κατασκευάσῃ ὑπὸ ἀκόμη χειροτέρας συνθήκας.

Ἐκεῖνο λοιπὸν τὸ δποῖον καθορίζει τὴν ἀξίαν ἐνδεδειμπορεύματος εἰναι τὴν ἔργασία τὴν ἀπαιτηθεῖσα διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐμπορεύματος τούτου ἔκει ὅπου αἱ συνθῆκαι εἰναι δλιγώτερον εύνοϊκαι, δπου τὴν κατασκευὴ ἀπαιτεῖ, κατὰ τὴν δεδομένην στιγμὴν, τὴν περισσοτέραν ἔργασίαν. Και ἀκόμη, ἐὰν δὲνδεχόμενος γέος παραγωγὸς ἴκανοποιεῖτο ὑπὸ τὰς δυσμεγεστέρας και τῶν πλέον δυσμεγῶν συνθήκας, ὑφ' ἀς τὴν δεδομένην στιγμὴν γίνεται τὴν παραγωγή, τὴν ἔργασία τότε τὴν ἀπαιτουμένη ὑπὸ τὰς δυσμεγεστέρας ταύτας συνθήκας θὰ καθώριζε τὴν ἀξίαν τοῦ ἐμπορεύματος. Τὴν ποσότητα ταύτην τῆς ἔργασίας θὰ τὴν ὀνομάσωμεν maximum τῆς κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἔργασίας. Εἰναι δὲ αὕτη τὴν μεγαλυτέρα ποσότης ἔργασίας, τὴν δποίαν ἀπαιτεῖ τὴν κατασκευὴ ἐνδεδειμπορεύματος, ἵνα τὸ ἐμπόρευμα τοῦτο παραχθῇ εἰς ποσότητας ἴκανὰς διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς κοινωνίας.

Εἰς τὸν γενικὸν γόμον τῶν ἀνταλλαγῶν, τὸν δποῖον διετυπώσαμεν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον ⁽¹⁾,

(1) Ήδε σελίδα 11.

τὸ παχίπιον τῆς κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας πρέπει νὰ θεωρηθῇ ως ἡ ἀπαίτουμένη πρὸς παραγωγὴν τῶν ἐμπορευμάτων ἐργασία.

Αἱ μεταβολαὶ τοῦ παχίπιον κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας.

Τὸ παχίπιον τῆς κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας ὑφίσταται μεγάλας μεταβολὰς κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς. Διότι μεταβάλλεται ἀφ' ἐνὸς ἀναλόγως τῶν μεταβολῶν τῆς καταγαλώσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀναλόγως τῆς καταστάσεως τῆς τεχνικῆς.

Ἐδῶ η καταγάλωσις ἐνὸς ἐμπορεύματος χύξανη, ἀρχίζουν τότε νὰ ἀπασχολοῦνται εἰς τὴν παραγωγὴν του νέοι παραγωγοί. "Οπως δὲ εἰδομεγ, οὗτοι δὲν θὰ δυνηθοῦν γὰ τὸ παραγάγουν παρὰ κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὸ συνθήκας ἐξ ἵσου δυσμενεῖς πρὸς ἔκείνας ὑπὸ τὰς ὅποιας παράγουν οἱ διλιγώτεροι εὐνοούμενοι ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς παραγωγούς, ἐπειτα δὲ ὑπὸ ἀκόμη χειροτέρας. Μεταξὺ τῶν νέων καλλιεργητῶν π. χ., οἱ πρῶτοι θὰ εὑρουν ἵσως πρὸς καλλιέργειαν ἀγροὺς γονιμότητος, ἵσης πρὸς τὴν γονιμότητα τῶν ηδη καλλιεργουμένων διλιγώτερον γονίμων ἀγρῶν, οἱ ἐπόμενοι δημιαὶ διφείλουν γὰ μείνουν εὐχαριστημένοι μὲ ἀγροὺς μικροτέρας γονιμότητος. Τὴν στιγμὴν ταύτην τὸ παχίπιον τῆς κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας χύξανεται καθὼς ἐπίσης καὶ η ἀξία τοῦ προϊόντος.

Ἄντιστρόφως, ἐν περιπτώσει μειώσεως τῆς καταναλώσεως, θὰ παύσουν γὰ παράγουν κατ' ἀρχὰς ἔκει ὅπου αἱ συνθῆκαι εἰναι διλιγώτεροι εὐνοῖχαί. Οἱ διλιγώτεροι γόνιμοι ἀγροὶ θὰ παύσουν γὰ καλλιεργοῦνται.

"Αρα τὸ maximum κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας θὰ ἐλαττωθῇ, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ ἀξία τοῦ προϊόντος.

"Εξ ἀλλού, ἐάν, συνεπείᾳ μιᾶς τεχνικῆς προόδου, ἢ κατασκευὴν ἐνὸς προϊόντος μεταβάλλεται, καὶ διὰ τὸν ἔνα τὸν ἄλλον λόγον (μή προνομιοῦχος ἐφεύρεσις, ἐφεύρεσις δημοσίας χρήσεως κλπ.) πάντες οἱ κατασκευασταὶ δύνανται γὰρ χρησιμοποιήσουν τὴν πρόοδον ταύτην, ἡ ἀναγκαία ἐργασία διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ προϊόντος τούτου ἐλαττώνεται διὸλος τοὺς κατασκευαστάς, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ὑπὸ τὰς χειροτέρας συνθήκας παραγόντων, ἀρα τὸ maximum κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας ἐλαττούται καὶ ἡ ἀξία τοῦ προϊόντος πίπτει.

"Η καταγάλωσις ἔξαρτᾶται κατὰ πρῶτον λόγον ἐκ τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ. "Η αὔξησις ἀρα τοῦ πληθυσμοῦ αὐξάνει τὸ maximum τῆς κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας, οὕτω δὲ ἐνεργεῖ κατ' ἀντίστροφον ἔννοιαν ἀπὸ τὰς προόδους τῆς τεχνικῆς. — "Εκ τούτου προκύπτουν δύο σπουδαῖαι συγέπειαι:

1.—"Η ἀνάπτυξις τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι στενῶς συδεδεμένη μετὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς τεχνικῆς.

"Αφοῦ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πληθυσμοῦ συνεπάγεται τὴν αὔξησιν τοῦ maximum τῆς κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας, ἐάν δὲ πληθυσμὸς ἔξακολουθεῖ νὰ αὐξάνῃ καὶ ἡ τεχνικὴ δὲν προοδεύει καθόλου, ἔρχεται μία στιγμὴ καθ' ἥν τὸ maximum κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας ὑπερβαίνει τὸ δυγατὸν δριόν του, δηλαδὴ αὐξάνει τόσον, ὅστε δὲ ἀγθρωπος νὰ μὴ δύναται νὰ συμπληρώσῃ, κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς ἡμέρας, τὴν ἀπαίτουμένην ἐργασίαν πρὸς παραγωγὴν ἔκείνων τὰ δύοτα χρειάζεται διὰ νὰ

ζήσῃ ἐπὶ μίαν ημέραν. "Οταν τὸ δριον τοῦτο ὑπερβληθῇ, ή αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ σταματᾷ αὐτομάτως.

Διὰ νὰ δυνηθῇ δὲ νὰ ἔξακολουθήσῃ ή αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ, πρέπει ή αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ κοινωνικῶς ἀναγκαῖας ἐργασίας, ή δφειλομένη εἰς τὴν αὔξησιν τῆς καταναλώσεως, νὰ ἀντισταθμίζεται ἀπὸ μίαν ἐλάττωσιν, τούλαχιστον ἵσην, τοῦ πληθυσμοῦ κοινωνικῶς ἀναγκαῖας ἐργασίας δφειλομένην εἰς τὰς τεχνικὰς προόδους.

"Ἐξαρτᾶται, λοιπόν, ή αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ ἐκ τῶν προόδων τῆς τεχνικῆς, ή γενικώτερον ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως συνθηκῶν ἐπιτρεπούσων τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἀναγκαῖας ἐργασίας πρὸς ἀπόκτησιν τῶν προϊόντων.

Δι² αὐτὸ δὲ καὶ δ 19^{ος} αἰώνιν εἶναι ταύτοχρόνως δ αἰώνι, δ δποῖος εἶδε νὰ πραγματοποιοῦνται ἐν Εὐρώπῃ τεχνικαὶ πρόοδοι μηδέποτε ἄλλοτε παρατηρηθεῖσαι, ταύτοχρόνως δὲ καὶ τοὺς πληθυσμοὺς τῶν δύο ήπειρων, δπου κυρίως ἐφηρμόσθησαν αἱ πρόοδοι αὗται, νὰ αὔξανονται εἰς ἀγαλογίας ἀγνώστους μέχρι τότε. ³ Απὸ τοῦ 1800 μέχρι τοῦ 1900 δ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῆς Εὐρώπης ἀνήλθεν ἀπὸ 170 περίπου ἑκατομμύρια εἰς 400 σχεδὸν ἑκατομμύρια, δ ἀριθμὸς δὲ τῶν κατοίκων τῆς Βορείου Αμερικῆς ἀπὸ 6 ἑκατομμύρια εἰς 80 ἑκατομμύρια.

Μία αὔξησις πληθυσμοῦ, σχεδὸν τάσον ταχεία, παρουσιάσθη ἐπίσης εἰς τὴν ⁴Ασίαν, τὴν ἐποχὴν καθ' ήν αἱ μογγολικαὶ φυλαὶ, κατερχόμεναι κατὰ μῆκος τοῦ μεγάλου ποταμοῦ τῆς Κίνας, συνήντησαν τὴν Κιτρένην γῆν, ή ἔξαιρετικὴ γενιμότης τῆς ὁποίας ἐπέτρεψε

σημαντικήν ἐλάττωσιν τοῦ maximiūmοι κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἔργασίας.

2.—Εἰς περίοδον αὐξάνοντος πληθυσμοῦ, τὰ προϊόντα, ἡ κατασκευὴ τῶν ὁποίων ἐπηρεάζεται ιδίως ἐκ τῶν φυσικῶν συνθηκῶν, δηλ. αἱ πρῶται ὕλαι, τείνουν (ἐξαιρουμένης φυσικῆς περιπτώσεως τῆς ἀγακελύψεως νέων κοιτασμάτων περισσότερον προνομιούχων ἀπὸ τὰ προγενέστερα) γὰρ αὐξήσουν κατ' ἀξίαν, ἐνῷ τὰ καθαρῶς βιομηχανικὰ προϊόντα ἐλαττοῦνται κατ' ἀξίαν.

Ιδοὺ δύο παραδείγματα :

α'.) Κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα, ἐνῷ ἡ τιμὴ τοῦ γαιάνθρακος, τύπου πρώτης ὕλης, ηὔξανεν ἐλαφρῶς, παρὰ τὰς μικρὰς προόδους τῆς μεταλλευτικῆς τέχνης, διότι ἡσαν ἡναγκασμένοι γὰρ καταφεύγουν εἰς ἀνθρακοῦχα κοιτάσματα συνεχῶς δυσκολωτέρα πρὸς ἐκμετάλλευσιν διὰ γὰρ ἵκανοποιήσουν μίαν ἀκαταπαύστως αὐξουσαν κατανάλωσιν, ἡ τιμὴ τοῦ σιδήρου εἰς ράβδους, τύπου βιομηχανικοῦ προϊόντος, ἔπιπτε ἀπὸ 400 φρ. εἰς 170 φρ. κατὰ τόννον, παρὰ τὴν αὐξήσιν τῆς τιμῆς τοῦ γαιάνθρακος, ἡ δποία ἐν τούτοις ἐπιδρᾷ τόσον πολὺ ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ σιδήρου καὶ παρὰ τὴν αὐξήσιν τῆς ζητήσεως τοῦ σιδήρου, διότι σημαντικαὶ τεχνικαὶ πρόδοι ἐπραγματοποιήθησαν εἰς τὴν μεταλλουργίαν τοῦ σιδήρου.

β') Ἐὰν συγκρίνωμεν τὰς τιμὰς τῶν τροφίμων (δημητριακά, οἶνος, χρέας) πρὸς τὰς τιμὰς τῶν κατασκευαζομένων ἀγαθῶν (ἐνδύματα, ὑποδήματα, καπέλλα) μεταξὺ τῶν ἀρχῶν τοῦ 13ου αἰῶνος καὶ τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος, διαπιστοῦμεν μίαν ἀπόλυτον ἀντίθεσιν μεταξὺ τῶν μεταβολῶν τῶν πρώτων καὶ τῶν

μεταβολῶν τῶν δευτέρων (ἴδε τὰς χαμπύλας ὥν τιμῶν τούτων εἰς τὰ παραρτήματα).

Ἐγῷ αἱ τιμαὶ τῶν τροφίμων κινοῦνται κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας ἐπὶ ἐπιπέδου πολὺ ὑψηλοτέρου· ἔκείνου εἰς τὸ διπόλιον εὑρίσκοντο κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας, συνεπείᾳ τῆς κύριότητος τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς ἐλαττώσεως τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, αἱ τιμαὶ τῶν βιομηχνικῶν προϊόντων ὑψώνονται ἐπίσης, ὅποια τὴν ἐπίδρασιν τῶν αὐτῶν αἰτιῶν, κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, ἀλλ᾽ ή πρόσοδος ή διποία ἀρχίζει γὰρ ἐκδηλοῦται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης εἰς τὰς διαφόρους τεχνικὰς ἐκμηδενίζει τὰς αἰτίας ἀνατιμήσεως καὶ τελικῶς αἱ τιμαὶ τῶν βιομηχνικῶν ἀντικειμένων κατὰ τοὺς 17ον καὶ 18ον αἰῶνας εἶναι ή χαμηλότεραι ή μόλις ὑψηλότεραι τῶν τιμῶν τοῦ 13ου καὶ 14ου αἰώνων.

Αἱ διάφοροι μορφαὶ τῆς προσόδου.

Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ποσότητος ἐργασίας, ή διποία. ἔχει ἔξοδευθῆ ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν κατασκευὴν ἐνὸς ἀντικειμένου, καὶ τῆς ποσότητος ή διποία ἀποτελεῖ τὸ ταχίπυττο τῆς κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας πρὸς παραγωγὴν τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἀποτελεῖ τὴν πρόσοδον (rente).

Ἡ πρόσοδος εἶναι γενικῶς μηδημιγὴ δι' ἔκεινον τὸν παραγωγόν, διποίος εὑρίσκεται ὅποια διλιγώτερον εύνοεῖται συνθήκας. Δύναται διποιας γὰρ ὑπάρχῃ πρόσοδος καὶ δι' αὐτὸν ἀκόμη, διατὰς νέος παραγωγὸς εἶγαι ἡναγκασμένος γὰρ παραγάγῃ ὅποια συνθήκας δισοδυνάμους πρὸς τὰς ἴδιας του, ἀλλὰ χειροτέρας.

Ἡ χαρακτηριστικωτέρα μορφὴ τῆς προσόδου, δ

πύπος προσόδου, είναι ή έγγειος πρόσοδος (rente foncière).

Ἐπειδὴ οἱ ἀγροὶ εἰναι ἀνίσου γονιμότητος, ή αὐτὴ ἐργασία καταβαλλομένη εἰς δύο ἀγροὺς διαφορετικῆς ποιότητος, δίδει διαφορετικὰς ἐσοδείας. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν συγκομισθέντων καρπῶν καθ' ἑκτάριον εἰς τὸν ἕνα καὶ εἰς τὸν ἄλλον ἐκ τῶν ἀγρῶν τούτων, πρόσδιορίζει τὴν πρόσοδον τοῦ ἑνὸς ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἄλλον, ἢν δὲ δεῖ εἰς ἔξ αὐτῶν εἰναι διλιγώτερον γόνιμος ἀγρὸς μεταξὺ δλων τῶν καλλιεργουμένων, ή διαφορὰ αὗτη πρόσδιορίζει τότε τὴν ἀλικήν πρόσοδον τοῦ πρώτου ἀγροῦ.

Μία ποικιλία τῆς ἐγγείου προσόδου εἰναι ή πρόσοδος τῶν μεταλλείων καὶ λατομείων, μία ἄλλη ή πρόσοδος τῶν ὑδατίνων πτώσεων.

Μεταξὺ δύο ἀγροκαρυχείων, δύο λατομείων ή δύο ὑδατίνων πτώσεων, ὑπάρχει διαφορά, ὡς πρὸς τὴν ποσότητα τῆς ἀναγκαίας ἐργασίας πρὸς ἔξορυξιν ἐκ τοῦ ἔδαφους τῆς αὐτῆς ποσότητος ἀνθρακος ή λίθων, ή πρὸς παραγωγὴν τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ ἀτμο-ίππων. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ποσοτήτων μιᾶς καυσίμου ὕλης ίδιας ποιότητος, ἐξαγομένης ἐκ δύο διαφόρων δρυχείων διὰ τῆς αὐτῆς ἐργασίας, ἀποτελεῖ τὴν πρόσοδον τοῦ ἑνὸς δρυχείου ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἄλλο. Καὶ ἂν λάθωμεν ὡς δρον συγκρίσεως τὸ ὑπὸ τὰς περισσότερον δυσμενεῖς συνθήκας δρυχεῖον μεταξὺ δλων τῶν εὑρισκομένων ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν, αἱ πρόσοδοι τῶν ἄλλων δρυχείων ἐν σχέσει πρὸς τὴν πρόσοδον τούτου, εἰναι αἱ ἀλικαὶ των πρόσοδοι. Ἡ πρόσοδος ἑνὸς λατομείου ή μιᾶς ὑδατίνης πτώσεως μετρεῖται κατ' ἀνάλογον τρόπον.

Πλὴν τῶν ἐγγείων προσόδων, ὑπάρχει καὶ μία βιομήχανική πρόσοδος, ἡ πρόσοδος ἐφευρέσεως (*rente d'invention*).

Ἐγας βιομήχανος ἐπενόησε μερικὰς τελειοποιήσεις τῆς κατασκευῆς, τὰς δύοις μόνος γνωρίζει, ἡ τῶν δύοιών ἔχει τὴν ἀποκλειστικὴν κυριότητα συνεπείᾳ νομικῶν διατάξεων, ἡ ἀκόμη οἱ ἐργάται του χρησιμοποιοῦν μερικὰς κινήσεις τῶν χειρῶν, τὰς δύοις μόνοις αὐτοὶ γνωρίζουν. Ο βιομήχανος οὗτος ἀπολαμβάνει τότε μιᾶς προσόδου ἐν σχέσει πρὸς τοὺς συγχωνιστάς του, οἱ δύοι, μὴ γνωρίζοντες τὰς τελειοποιήσεις του ἡ τὰς κινήσεις τῶν ἐργατῶν του, ἔχουν ἀνάγκην περισσότερας ἐργασίας διὰ γὰρ κατασκευάσουν τὸ ἴδιον προϊόν.

Καὶ ἀν ἀκόμη δὲν ὑπάρχουν συγχωνισταὶ του, ἀν δ βιομήχανος δ κατέχων ἐν προγόμιον εὑρεσιτεχνίας ἢ ἐν μυστικὸν κατασκευῆς, εἶναι δ μόνος κατασκευαστὴς τοῦ προϊόντος, τὸ δύοιον ἔχομεν ὑπὸ ὅψει μας, πάλιν ἀπολαμβάνει μιᾶς προσόδου, διότι τὸ παχίστημ κοινωνικῶς ἀγαγκαίας ἐργασίας δὲν καθορίζεται ἐκ τῆς ἴδιας του ἐργασίας, μολονότι αὐτὸς εἶναι δ προμηθευτὴς τῆς μεγαλυτέρας ποσότητος τοῦ προϊόντος, ἀλλὰ ἐκ τῆς ἐργασίας τὴν δύοιαν θὰ ἐπρεπε νὰ καταβάλῃ εἰς ἐγδεχόμενος νέος κατασκευαστὴς καὶ δ δύοια θὰ ἥτο μεγαλυτέρα τῆς ἴδιας του, ἀφοῦ δ νέος οὗτος κατασκευαστὴς δὲν θὰ ἥδύγατο νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰς τελειοποιήσεις του καὶ τὰ μυστικά του.

Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτη πρέπει γὰρ διοθῇ εἰς τὴν λέξιν ἐφεύρεσις ἡ πλέον εύρυτέρα ἔννοια. Κάθε τεχνικὴ τελειοποίησις, κάθε βελτίωσις εἰς τὴν ὄργανωσιν τῆς ἐργασίας, ἀποιελεῖ μίαν ἐφεύρεσιν καὶ ἀποφέρει

ζύμων πρόσοδον, ἐφ' ὅσον δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ παρὰ παντός. Δυνάμεθα γὰ εἴπωμεν ὅτι εἰς τοὺς παραγωγούς, πᾶσα ἔρευνα, πᾶσα δημιουργικὴ πνευματικὴ ἐνέργεια, ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν δημιουργίαν μιᾶς προσόδου.

‘Η ἀναζήτησις τῆς βιομηχανικῆς προσόδου ὑπῆρξεν ἐν μέγα ἐλατήριον τῆς ἀνθρωπίνης προσόδου. Ἐνῷ ἀντιθέτως ή ἔγγειος πρόσοδος, ή δποία ὑπάρχει χωρὶς νὰ είναι ἀνάγκη νὰ τὴν ἀναζητήσωμεν, ὑπῆρξεν ἐν βραβεῖον τῆς ὀκτηροΐας. Όμοίως, αἱ μὲ γεωργικὴν ἥ μεταλλευτικὴν βάσιν κοινωνίαι είναι συντηρητικαί, ἐνῷ αἱ μὲ βάσιν βιομηχανικὴν είναι προοδευτικαί.

Τέλος, δυνάμεθα ἔξισου νὰ θεωρήσωμεν ὡς πρόσοδον τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἥ τετον μεγάλην φυσικὴν ἐπιδεξιότητα τὴν δποίαν ἔχει ἐνας ἐργάτης ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐπιδεξιότητα τὴν δποίαν παρουσιάζει ὁ δλιγώτερον ἐπιδέξιος τῶν ἐργατῶν εἰς δεδομένον ἐπάγγελμα καὶ εἰς δεδομένην ἐποχήν. Μὲ κατανάλωσιν τῆς αὐτῆς ἐργασίας, ἐνας ἐπιδεξιώτερος ἀνθρωπος θὰ δυνηθῇ νὰ παραγάγῃ περισσότερον ἐνδε ἀλλου δλιγώτερον ἐπιδέξιον. Ο πρῶτος θὰ πολαύσῃ μιᾶς προσόδου ἐν σχέσει πρὸς τὸ δεύτερον. Τὴν πρόσοδον ταύτην θὰ δομάσωμεν προσωπικὴν πρόσοδον (rente personnelle).

Αἱ μεταβολαὶ τῆς προσόδου.

“Οταν, συνεπείᾳ μεταβολῶν τῆς καταναλώσεως ἥ τροποποιήσεων τῆς τεχνικῆς, τὸ maximum κοινωνικῶς ἀναγκαῖας ἐργασίας μεταβάλλεται, μεταβάλλεται ἐπίσης καὶ ἡ πρόσοδος, μεταβάλλεται διμως διαφορετικὰ ἀν ἡ μεταβολὴ τῆς ὀφείλεται εἰς μεταβολὰς τῆς καταναλώσεως ἥ τῆς τεχνικῆς.

1. — Ἐκ τῶν δύο δρῶν, ή διαφέρεται τῶν όποίων ἀποτελεῖ τὴν πρόσοδον, τῆς ἀποτελεσματικῶς δηλαδή ἔξοδευθείσης δι’ ἐν ἀντικείμενον ἐργασίας καὶ τοῦ παχιμοῦ κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας πρὸς παραγωγὴν τοῦ ἀντικείμενου τούτου, μόνον δὲ εὔτερος τροποποιεῖται ἐκ τῶν μεταβολῶν τῆς καταναλώσεως... Οἱ αδήποτε καὶ ἂν εἴναι γε κατανάλωσις, ή ἐργασία τὴν δρούσαν ἔξοδευει δὲ παραγωγὴς κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ προϊόντος δὲν μεταβάλλεται, μόνον δὲ τὸ παχιμό κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας αὐξάνεται γε ἐλαττοῦται κατὰ μίαν ποσότητα, ἀναλόγως τῆς αὐξήσεως ή ἐλαττώσεως τῆς καταναλώσεως. Καὶ αὐτὴ λοιπὸν ή πρόσοδος αὐξάνεται γε ἐλαττοῦται κατὰ τὴν αὐτὴν ποσότητα, καθ’ ὃν ἔχει αὐξηθῆναι γε ἐλαττωθῆναι τὸ παχιμό κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας. Ή πρόσοδος αὐξάνεται γε ἐλαττοῦται κατὰ ποσότητα ἵσην δι’ θλους τοὺς παραγωγούς.

Ἐν περιπτώσει, λοιπόν, μεταβολῆς τινος τῆς καταναλώσεως, ἐπέρχεται μία ἀπόλυτος μεταβολὴ τῆς πρόσοδου...

2. — Ἀντιθέτως πρὸς τὰς μεταβολὰς τῆς καταναλώσεως, αἱ μεταβολαὶ τῆς τεχνικῆς ἐπιδροῦν ταῦτοχρόνως ἐπ’ ἀμφοτέρων τῶν δρῶν, ή διαφέρεται τῶν δρούσων ἀποτελεῖ τὴν πρόσοδον. Μία τεχνικὴ πρόσοδος εἴναι δυνατὸν νὰ ἐλαττώσῃ, τόσον τὴν ἔξοδευσιμένην δι’ ἐν ἀντικείμενον ἐργασίαν παρ’ ἐνὸς οἰουδῆποτε τῶν κατασκευαστῶν του, δσον καὶ τὴν ἐργασίαν τὴν ἔξοδευσιμένην παρὰ τοῦ διεγώτερον εὐγοσυμένου κατασκευαστοῦ, ἐκείνου δηλ. τοῦ δρούσου ή ἐργασία ἵσοῦται πρὸς τὸ παχιμό κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας.

Αἱ μεταβολαὶ, λοιπόν, τῆς προσέδου, αἱ ὀφειλόμενας εἰς τὰς μεταβολὰς τῆς τεχνικῆς, δὲν θὰ εἶγαι ίσαι διὸ δῆλους τοὺς παραγωγούς, ἀλλὰ θὰ εἶγαι διάφοροι ἀγαλγώς τοῦ ἂν μία δεδομένη τροποποίησις τεχνικὴ ἐλαττώνει περισσότερον εἴτε τὴν ἔργασίαν τῶν δλιγάτερον εὐνοούμενων παραγωγῶν, εἴτε τὴν ἔργασίαν τῶν περισσότερον εὐνοούμενων.

”Αρα, ἐν περιπτώσει μιᾶς μεταβολῆς τῆς τεχνικῆς, ἐπέρχεται μία σχετικὴ μεταβολὴ τῆς προσέδου.

Καὶ πράγματι αἱ τεχνικαὶ πρόσοδοι ἔχουν γενικῶς ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐλάττωσιν τῶν διαφορῶν παραγωγικότητος τῶν ὀφειλομένων εἰς τὰς φυσικὰς συνθήκας, ἐλαττώνουν περισσότερον τὴν ἀναγκαίαν ἔργασίαν πρὸς παραγωγὴν ἐνὸς προϊόντος, ἐκεῖ ὅπου τὸ προϊόν τοῦτο πάραγεται δυσκόλως, παρὰ ἐκεῖ ὅπου τὸ προϊόν παράγεται εὐκόλως.

Π. χ. ἡ χρῆσις τῶν λιπασμάτων ἥλαττωσε τὰς διαφορὰς τὰς ὀφειλομένας εἰς τὴν ἀγιστότητα τῆς γονιμότητος τῶν ρύγων. Ἡ αὐτὴ ποσότης λιπάσματος δίδει εἰς μίαν μετρίαν γῆγι μεγαλυτέραν ἀναλογικὴν αὔξησιν ἐσοδείας, παρὰ εἰς μίαν γόνιμον γῆγι. Όμοιας αἱ μηχανικαὶ πρόσοδοι τείγουν νὰ ἐλαττώσουν τὰς ὑπαρχούσας διαφορὰς εἰς τὰ ἔξοδα παραγωγῆς (*prix de revient*) τῶν προϊόντων τῶν δρυχείων. Μία τελειοποίησις εἰς τὰς ἔξορυκτικὰς μηχανάς, ἐλαττώνει εἰς μεγαλυτέραν ἀναλογίαν τὰ κατὰ τόννουν ἔξοδα παραγωγῆς εἰς ἐν βαθύτερον μεταλλείον παρὰ εἰς ἐν δλιγάτερον βαθὺ μεταλλείον⁽¹⁾.

(1) ”Ειτώ πράγματι, δύο δυοια μεταλλεία, σχεδὸν καὶ κατὰ τὸ βάθος των. Τὰ ἔξοδα παραγωγῆς τοῦ τόννου, σ

Κατά γενικόν κανόνα, ή τεχνική πρόσοδος, τείνει νὰ ɻισταθμίσῃ τὴν πρόσοδο.

συμπεριλαμβανομένης τῆς ἔξορύξεως, ἐστω 80 φρ. καὶ διὰ τὰ δύο μεταλλεῖα, ή ἔξορυξίς ὅμως στοιχίζει 20 φρ. εἰς τὸ βαθύτερον μεταλλεῖον, ἐνῷ στοιχίζει μόνον 10 φρ. εἰς τὸ ἄλλο. Ἐάν γίνη μία τελειοποίησις εἰς τὰς ἔξορυκτικὰς μηχανὰς, ή ὅποια γὰ ἀπιτρέπῃ ἐλάττωσιν κατὰ 50 % τοῦ κόστους ἔξορύξεως, τὰ ἔξοδα παραγωγῆς τοῦ τόννου, διὰ τὸ ὀλιγώτερον βαθὺ μεταλλεῖον θὰ είναι 85 φρ. ἀντὶ 90 φρ., θὰ ἐλαττωθοῦν δηλαδὴ κατὰ 5 φρ., ἡτοι κατὰ 5, 50 %, ἐνῷ τὰ ἔξοδα παραγωγῆς τοῦ τόννου εἰς τὸ βαθύτερον μεταλλεῖον θὰ είναι 90 φρ. ἀντὶ 100 φρ., θὰ ἐλαττωθοῦν δηλ. κατὰ 10 φρ., ἡτοι κατὰ 10 %.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ III.

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΚΑΙ Η ΖΗΤΗΣΙΣ

Οὗτω λοιπόν, ἀφ' οὗ εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον διετύπωσαμεν τὸν γενικὸν νόμον δτι τὰ ἐμπορεύματα ἀνταλλάσσονται ἀναλόγως τῆς ἔργασίας τὴν διποίαν ἀπαιτοῦν, κατελήξχμεν, εἰς τὸ δεύτερον κεφάλαιον, νὰ ἔξακρινώσωμεν δτι, ἐπειδὴ ἡ ἀγορὰ δὲν εἶναι γενικῶς μία «ἀπόλυτος» ἀγορά, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔργασία ἀπαιτουμένη διὰ τὴν παραγωγὴν ἐνὸς ἐμπορεύματος ἔκεινη, τὴν διποίαν καταβάλλει δὲν πὸ τὰς χειροτέρας συνθήκας εύρισκόμενος παραγωγός.

“Ηδη πρέπει νὰ κάμωμεν ἐν ἀκόμη βῆμα. Ή ἀγορὰ δχι μόνον δὲν εἶναι «ἀπόλυτος», ἀλλ ἐπὶ πλέον δὲν εἶναι μήτε «στιγμιαία» (instantané). Καὶ ἀν ἀκόμη ἔχωμεν τὴν δυνατότητα τῆς παραγωγῆς ἐνὸς ἀντικειμένου, δὲν ἔχομεν συνήθως τὴν δυνατότητα νὰ τὸ παραγάγωμεν αὐτοστιγμένη. Πᾶσα κατασκευὴ ἀπαιτεῖ μίαν προθεσμίαν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο μᾶς ὀδηγεῖ εἰς μίαν δευτέραν ἔξακρινωσιν τοῦ γενικοῦ νόμου τῆς ἀξίας.

“Η γενικὴ περίπτωσις.

“Ἄς ὑποθέσωμεν δτι μία φυλή, κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἥττον φύγεια, ἡ διποία ζῆ ἐκ τῆς ἀλιείας, στερείτας πρὸς στιγμήν, ἔγενα οίωνδήποτε λόγων, τῶν ἀλιευτικῶν ἔργαλείων της. Ἐκ μᾶς δὲ γειτονικῆς φυλῆς καταρράγει ἐμπορος τοιούτων ἔργαλείων.

Ἐὰν οἱ ἀλιεῖς οὗτοι γνωρίζουν γὰ τὰ κατασκευάζουν τὰ ἐργαλεῖα τῶν καὶ ἂν ἔχουν ἀρκετὴν ποσότητα τροφῶν ὥστε νὰ συντηρηθοῦν κατὰ τὸν ἀναγκαῖον πρὸς κατασκευὴν τῶν ἐργαλείων χρόνον, δὲν θὰ δεχθοῦν ποσῶς νὰ δώσουν εἰς τὸν ἐμπορού, εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ἐργαλείων των, ἀντικείμενα τὰ δποῖα ἐστοίχισαν εἰς αὐτοὺς περισσοτέραν ἐργασίαν ἔκεινης ποὺ θὰ χρειασθῇ διὰ γὰ τὰ κατασκευάσουν οἱ ίδιοι νέα ἐργαλεῖα. Εἴτε λοιπὸν μικρὰν ποσότητα ἐργαλείων διαθέτει δ ἐμπορος, εἴτε μεγάλην, εἴτε δηλαδὴ ἡ προσφορὰ εἶναι μικρὰ ἢ μεγάλη ἐν σχέσει μὲ τὴν ζήτησιν, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἀνταλλάξῃ τὸ ἐμπόρευμά του, παρὰ μόνον ἀντὶ ἄλλων ἐμπορευμάτων, τὰ δποῖα ἀπήτησαν ίσοδύναμον ἐργασίαν.

Ἄλλος δὲς ὑποθέσωμεν δτι, δταν ἐμφανίζεται δ ἐμπορός μας, ὑπάρχῃ μία ἔξαιρετικὴ ἀφθονία ψαριῶν. Τότε οἱ ψαράδες μας, οἱ δποῖοι ἄλλως δὲν θὰ ηθελαν ν' ἀγοράσουν τὰ ἐργαλεῖα διὰ μεγαλυτέραν ἐργασίαν ἀπὸ δσην ἐστοίχισαν, θὰ δεχθοῦν νὰ τὰ πληρώσουν ἀκριβώτερα.

Εἰς τί δφείλεται τοῦτο; Εἰς τὸ δτι, ἐὰν δὲν ἔχουν ἔχουν τὰ ἀλιευτικὰ ἐργαλεῖα ἀμέσως, δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ ψαρεύσουν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἔξαιρετικῆς ἀφθονίας ψαριῶν, ἀλλ' ὑπὸ συγήθεις συγήκας καὶ κατὰ συνέπειαν θὰ χρειασθῇ περισσοτέρα ἐργασία πρὸς προμήθειαν τῆς αὐτῆς ποσότητος ψαριῶν. Είναι λοιπὸν πολὺ διατεθειμένοις νὰ δώσουν, ἔναντι τῶν ἐργαλείων, ἀντικείμενα τὰ δποῖα ἀπαιτοῦν, πλὴν μιᾶς ἐργασίας ίσης πρὸς τὴν ἀπαιτουμένην διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐργαλείων, καὶ μίαν ἄλλην ίσην πρὸς ἔκεινην τὴν δποῖαν

θὰ οἰκονομίσουν κατὰ τὸ ψάρευμα, ἢν ἔχσουν ἐργαλεῖα
διὰ νὰ φαρεύσουν ἀμέσως.

Σημειωτέον ἀλλως τε ὅτι ἡ οὕτω καθορισθεῖσα
ἀξία, μολονότι ἀγωτέρα τῆς συνήθους ἀξίας τοῦ ἀντι-
κειμένου, δὲν ἔξαρταται ἀκόμη ἐκ τῆς σχέσεως μεταξὺ¹
προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Τὸ περιπλέον τῆς ἀξίας δὲν
προσδιορίζεται εἰμὴ ὑπὸ τῆς ποσότητος ἐργασίας. ἢ
ὅποια θὰ οἰκονομηθῇ, οὐχὶ δὲ ὑπὸ τῆς ἀναλογίας
μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, θὰ εἶναι δὲ τὸ ἕδιον
εἴτε δ ἐμπορος διαθέτει μόνον 10 ἀλιευτικὰ ἐργαλεῖα
διὰ 100 ψαράδες, εἴτε διαθέτει 50 ἢ 90 ἢ καὶ 110.

Δυνάμεθα ἄρα γὰ διατυπώσωμεν τὸν ἀκόλουθον
καγόγα: *Πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀξίας ἐνὸς ἀντικειμέ-
νου εἰς δεδομένην στργμήν, πρέπει νὰ συμπεριλάβω-
μεν, εἰς τὴν ἐργασίαν ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ κατασκευὴ τοῦ
ἀντικειμένου τούτου, καὶ τὴν ἔξοικονομούμενην ἐργα-
σίαν⁽¹⁾ διὰ τῆς ἔξαλείψεως τοῦ πρὸς κατασκευὴν τον
ἀπαιτούμενου χρόνου.*

Ἡ συνήθης περίπτωσις.

"Ας ἔξετάσωμεν τώρα μίαν εἰδικὴν περίπτωσιν ἢ
ὅποια σταθερῶς παρουσιάζεται ὑπὸ τὰς συνήθεις συγ-
θήκας τῆς παραγωγῆς.

Κοινὸν χαρακτηριστικὸν πάσης τεχνικῆς εἶναι ὅτι

(1) Ἡ ἔξοικονομούμενη παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ ἐργασία ἐπι-
δρᾷ ἐπίσης ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ πρὸς πώλησιν πράγματος, κα-
θορίζουσα τὰς διαφορὰς τῆς ἀξίας μεταξὺ τῶν διὰ τὴν αὐτὴν
χρήσιν προοριζομένων ἀντικειμένων, τὰ δικτένα δημως εἶναι δια-
φορετικῆς ποιότητος. Π. χ. εἰς τὸν ἀνθρακα, μεταξὺ τοῦ εἰς
μεγάλα καὶ εἰς μικρὰ τεμάχια ἀγθρακος, εἰς τὰ οἰκάπεδα

μία μή συνεχής κατασκευή ἔξοδεύει περισσοτέραν ἐργασίαν ἀπό τὴν συνεχῆ τοιαύτην. Διότι πᾶσα ἔνχρξις ἐργασίας ἀπαιτεῖ μίαν συμπληρωματικήν ἐργασίαν, πᾶσα ἀδράνεια τοῦ μηχανήματος ἀπαιτεῖ μίαν ἐργασίαν συντηρήσεως, ἐπαναλειτουργίας κ.λ.π. Ἡ συνέχεια τῆς κατασκευῆς εἶναι συνεπῶς διπόσ διὰ νὰ ἀντιστοιχῇ ἡ μεγαλυτέρα παραγωγὴ εἰς τὴν μικρότεραν ἐργασίαν. Πᾶν ἐμπόρευμα, ἡ κατασκευή τοῦ διποίου γίνεται διὰ νὰ ἀποφευχθῇ μία διακοπὴ τῆς παραγωγῆς, θὰ παράσχῃ, κατὰ τὸν γενικὸν νόμον τὸν διποίον μόλις διετυπώσαμεν, μίαν συμπληρωματικήν ἀξίαν ἵσην πρὸς τὴν ἐργασίαν ποὺ θὰ ἔξοικονομηθῇ ἐκ τοῦ γεγονότος διὰ ἡ παραγωγὴ τοῦ ἀγοραστοῦ δὲν θὰ διακοπῇ.

Ἡ διακοπὴ δὲ τῆς παραγωγῆς, συνεπείᾳ ἐλλείψεως πρώτων ὄλῶν ἐπὶ παραδείγματι, θὰ εἶναι τόσον διλιγώτερον πιθανὴ δύον περισσότεραι πρῶται ὄλαις ὑπάρχουν εἰς τὴν ἀγορὰν (προσφορὰ) ἐν σχέσει πρὸς ἔκεινας, αἱ δύοιαι καταναλίσκονται (ζήτησις), περισσότερον δὲ πιθανὴ εἰς τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ ὁ παραγωγὸς μίαν πιθανὴν διακοπὴν τῆς παραγωγῆς του, θὰ δεχθῇ διὰ τὰ ἐμπορεύματα ποὺ χρειάζεται, ἐν εἶδος ἀσφαλιστικοῦ κέρδους (prime d' assurances), τὸ διποίον θὰ μεταβάλλεται ἀναλόγως τῆς περισσότερον ἢ διλιγώτερον πιθανῆς προσεχοῦς ἐλ-

μεταξὺ ἐνδές καιμένου πλησίον τῆς πόλεως καὶ ἀλλου μακρινοῦ κ.λ.π. Εἰς τὴν ἔκθεσιν αὐτὴν τῶν «Ἀρχῶν» ἀφήγομεν κατὰ μέρος τὸ εἰδικὸν τοῦτο πρόδηλημα, δημοσίευσαν φύσεως. Ταῦτα λύονται εὐκόλως κατ' ἀναλογίαν πρὸς διατάξεις αὐτοῖς.

λήψεως τοῦ ἐμπορεύματος τούτου ἐκ τῆς ἀγορᾶς, μὲ
ἄλλα λόγια ἀναλόγως τοῦ ἂν η ζήτησις θὰ είναι κατὰ
τὸ μᾶλλον η ἡττον μεγαλειτέρα τῆς προσφορᾶς.

Ἄντιστρόφως δέ, ἐπειδὴ ὁ παραγωγὸς δρεῖται, διὰ
νὰ δυνηθῇ νὰ συνεχίσῃ τὴν παραγωγὴν του, νὰ πω-
λήσῃ τὸ ἐμπόρευμά του οὕτως ὥστε νὰ ἔχῃ τὰ μέσα
νὰ προμηθευθῇ γένες πρώτας όλας, θὰ δεχθῇ νὰ πα-
ραχωρήσῃ ἐνα κέρδος ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ ἐμπορεύμα-
τός του ἐὰν η ζήτησίς του είναι μικρὰ ἐν σχέσει μὲ
τὴν προσφοράν.

Ἡ ἀμοιβαία ἀναλλαγὴ τῶν δύο τούτων κερδῶν,
ἐκείνου δηλαδὴ τὸ δποῖον είναι πρόθυμος νὰ πλη-
ρώσῃ δ ἀγοράστης καὶ ἐκείνου ποὺ είναι πρόθυμος
νὰ παραχωρήσῃ δ πωλητής, καταλήγει εἰς τὸ νὰ κάμη
νὰ μεταβάλλεται η ἀξία ἀναλόγως πρὸς τὰς μεταβο-
λὰς τῆς σχέσεως μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως.

Αἱ δρεῖται εἰς τὴν αἰτίαν ταύτην μεταβολαὶ
τῆς ἀξίας είναι ἀπόρροια μιᾶς «spéculation», ἐνὸς
ὑπολογισμοῦ δηλαδὴ στηριζομένου ἐπὶ τῶν πιθανοτή-
των. Κυμαίνονται δὲ αἱ μεταβολαὶ αὗται μεταξὺ δύο
δρίων. Ἐνὸς κατωτάτου: ἐὰν ἐν προϊόντι ὑπάρχῃ εἰς
ποσότητα ἀνάλογον πρὸς τὴν ζήτησιν, θὰ ἀνταλλαγῇ
ἀνάλογα πρὸς μίαν ἀξίαν ἀποκλειστικῶς καθοριζομέ-
νην ἀπὸ τὸ ταχίστην κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργα-
σίας. Καὶ ἐνὸς ἀνωτάτου δρίου: ἐὰν τὸ προϊόντι ὑπάρχῃ
εἰς ποσότητα πολὺ μικρὸν ἐν σχέσει ποδὸς τῆς ζήτη-
σιν, θὰ ἀνταλλαγῇ ἀναλόγως πρὸς μίαν ἀξίαν ἵσην
πρὸς τὸ ἀθροισμά τοῦ ταχίστην κοινωνικῶς ἀναγ-
καίας ἐργασίας καὶ τῆς συμπληρωματικῆς ἐργασίας.
τὴν δποίαν θὰ συνεπήγετο μία διακοπὴ τῆς κατα-

σκευής λόγω ἐλλείψεως τοῦ προϊόντος τούτου.

Ἡ ἐπίδρασις λοιπὸν τῆς σχέσεως μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει ἀνάγεται εἰς ζήτημα ἔργασίας.

Δυνάμεθα συγεπῶς γὰρ συμπεράνωμεν διτὶ ἡ ἀξία εἶναι συνάρτησις τῆς ἔργασίας—τῆς συναρτήσεως ταύτης ἀναλυομένης εἰς δύο κύρια μέρη⁽¹⁾: 1ον εἰς τὸ maxīmum κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἔργασίας τὸ δρόποιον ἀπαιτεῖ τὸ προϊόν. 2ον εἰς τὴν ἔργασίαν ἡ δροία οἰκονομεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος διτὶ τὸ προϊόν εἶναι ἀμέσως διαθέσιμον.

Ἡ καμπύλη τῶν ἀξιῶν.

Τὸ maxīmum κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἔργασίας, τροποποιούμενον ἀπὸ κάθε τεχνικὴν τελειοποίησιν ἢ μεταβολὴν τοῦ πληθυσμοῦ, μεταβάλλεται συχνά. Όμοίως μεταβάλλεται συνεχῶς καὶ ἡ πιθανότης περὶ τῆς σπάνεως ἐνὸς προϊόντος. Ἀρα καὶ ἡ ἀξία εὑρίσκεται ἐν σταθερῷ μεταβολῇ (variation constante). Τὰ προϊόντα ἀνταλλάσσονται ὑπὸ ἀναλογίας διηγεκῶς μεταβλητάς,

Ἄλλα τὰ δύο εἰδη τῶν μεταβολῶν, αἱ δροιλόμεναι

(1) Ὁπως πάντοτε, διαν πρόκειται περὶ ἐνὸς πραγματικοῦ φαινομένου, ἡ ἀληθής συνάρτησις εἶναι τῷ διτὶ περισσότερον πολύπλοκος. Δυνάμεθα δμως γὰρ δεχθῶμεν διτὶ, ἐὰν τὴν θέσιμιν ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀναπτύγματος εἰς σειράν, δηνως τὸ δυομάζουν οἱ μαθηματικοί, περιτος δρος θὰ εἶναι τὸ maxīmum κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἔργασίας, δεύτερος ἡ ἀξοικονομούμενη ἔργασία λόγω τοῦ διτὶ τὸ ἐμπόρευμα εἶγαι διαθέσιμον. Οιον ἀφορᾷ τοὺς ἐπομένους δρους, δύνανται, εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις, γὰρ παραληφθοῦν.

δηλαδὴ εἰς τὰς μεταβολὰς τοῦ maximum κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας καὶ αἱ διφειλόμεναι εἰς τὰς μεταβολὰς τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, δὲν ἔχουν οὔτε τὸν αὐτὸν ρυθμὸν οὔτε τὴν αὐτὴν σπουδαιότητα.

Αἱ μεταβολὴ τοῦ πρώτου εἴδους ἔχουν κάποιον χαρακτῆρα μονιμότητος καὶ συνεχείας. Μία τεχνικὴ μεταβολὴ, ἀπαξί γίνει, εἶναι καλῶς γενομένη. Ἡ πτώσις τῆς ἀξίας, τὴν ὅποιαν συνεπιφέρει, εἶναι καλῶς ἀποκτημένη, τελειωτική. Νέα τροποποίησις τῆς ἀξίας δὲν θὰ γίνῃ παρὰ μόνον, ὅταν μία γέα τεχνικὴ μεταβολὴ συντελεσθῇ, αὐτὴ δὲ ἡ τροποποίησις τῆς ἀξίας θὰ γίνῃ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν μὲ τὴν προηγουμένην, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλαττώσεως, διότι πᾶσα τεχνικὴ πρόδος δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἀναγκαίαν ἐργασίαν (καὶ ἄρα καὶ τὴν ἀξίαν). Όμοίως ἡ αὐξησις ἢ ἡ ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ ὑψωσις ἢ ἡ πτώσις του γενικοῦ «standard of life», εἶναι φαινόμενα σχετικῶς συνεχῆ τὰ ὅποια λαμβάνουν χώραν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐπὶ μακρὰν χρονικὴν περίοδον.

Δὲν συμβαίνει δῆμος τὸ ἵδιον διὰ τὴν σχέσιν μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Ἡ σχέσις αὐτὴ μεταβάλλεται ὅχι λόγῳ μιᾶς διαρκοῦς μεταβολῆς τῆς παραγωγῆς ἢ τῆς καταναλώσεως, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἀνισότητος μεταξὺ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως. Ἡ καθημερινὴ παραγωγὴ ἢ κατανάλωσις ἐνδεικτικὸς δὲν εἶναι κάθε ημέραν ἵση πρὸς τὴν ἐτησίαν παραγωγὴν ἢ κατανάλωσιν αὐτοῦ διηρημένην διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ημερῶν τοῦ ἔτους. Τὸ αὐτὸν συμβαίνει καὶ εἰς τὴν παραγωγὴν ἢ κατανάλωσιν τῶν κοινωνιῶν. Ἐπὶ πλέον δέ, ἡ παραγωγὴ ἐνδεικτικὸς μεγάλου ἀριθμοῦ πρώτων ὑλῶν ἔξαρ-

τάται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῶν μετεωρολογικῶν συνθηκῶν, μεταβαλλομένων κατ' ἔτος, ἀλλοτε εύνοϊκῶς καὶ ἀλλοτε δυσμενῶς.

Αἱ μεταβολαὶ ὅθεν τῆς σχέσεως μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, μὴ δφειλόμεναι ποσῶς εἰς μονίμους αἰτίας, ἀλλὰ εἰς τυχαῖα περιστατικὰ τὰ ὅποια ἐνεργοῦν ἀλλοτε ὑπὸ τὴν μίαν καὶ ἀλλοτε ὑπὸ τὴν ἄλλην ἔνοιαν, παρουσιάζουν ἐνα χαρακτῆρα ταλαντευτικόν. Τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα παρουσιάζουν καὶ αἱ μεταβολαὶ τῆς ἀξίας, τὰς ὅποιας αὗται συνεπάγονται, τῶν ταλάντεύσεων γινομένων περὶ μέσην θέσιν, ἀντιστοιχοῦσαν εἰς ἐκείνην διὰ τὴν ὅποιαν γη προσφορὰ εἶναι ἴση πρὸς τὴν ζήτησιν.

Ἄπὸ ἀπόψεως τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἀπὸ ἀπόψεως τοῦ ἐμπόρου διὰ τὸν ὅποιον βασικὸν ζήτημα εἶναι γὰρ γνωρίζῃ ἐὰν πρέπη νὰ πωλήσῃ ή νὰ ἀγοράσῃ σήμερον ή αὔριον, μεγαλειτέραν σπουδαιότητα ἔχουν αἱ μεταβολαὶ αἱ δημιουργούμεναι εἰς βραχὺ χρονικὸν διάστημα, ἀρα αἱ δφειλόμεναι εἰς τὰς μεταβολὰς τῆς σχέσεως μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. "Ἐτοι δὲ ἔξηγεῖται ὁ πρωτεύων ρόλος ὁ ἀποδιδόμενος εἰς τὰς μεταβολὰς αὗτῆς παρὰ τῆς κοινῆς οἰκονομίας (*économie vulgaire*), ἡ ὅποια ἔκουσις ἀγάγει δλην τὴν οἰκονομὴν ἐπιστήμην εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ «νόμου τῆς ζητήσεως καὶ τῆς προσφορᾶς».

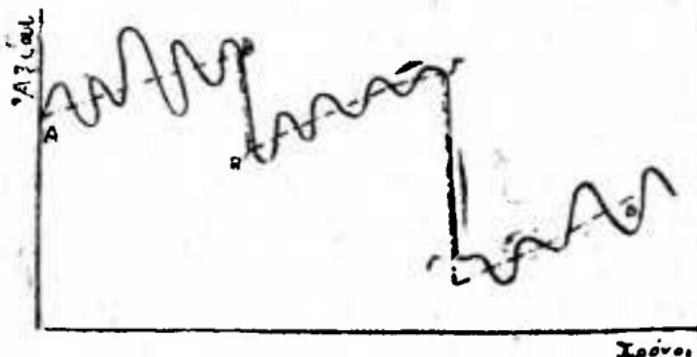
Ἐὰν δημιώσῃς, ἀντιθέτως, ἰδωμεν τὰ πράγματα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἴστορικοῦ ὁ ὅποιος ἔξετάζει τὰ φαινόμενα κατὰ μακρὰς χρονικὰς περιόδους παρατηρεῖ μόνον τὰς μεταβολὰς αἱ ὅποιαι παρουσιάζουν κάποιαν μονιμότητα καὶ αἱ ὅποιαι μόνον εἶναι ἕκαγαλι νὰ δημιουργήσουν

βαθείας άλλοιώσεις, αἱ ὀφειλόμεναι εἰς τὴν προσφορὰν καὶ τὴν ζήτησιν ταλαντεύσεις δύνανται τότε νὰ παραβλεφθοῦν, μόνον δὲ αἱ μεταβολαὶ αἱ ὀφειλόμεναι εἰς τὰς μεταλλαγὰς τοῦ maxимum κοινωνικῶς ἀναγκαῖας ἐργασίας ἐνδιαφέρουν.

Θὰ ὀνομάσωμεν ἀξίαν τῆς στιγμῆς ἢ στιγμαίαν ἀξίαν (valeur du moment) τὴν ἀκριβῆ ἀξίαν εἰς τὴν δεδομένην στιγμὴν, δπως αὕτη προσδιορίζεται κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ταυτοχρόνως παρὰ τοῦ maxимum κοινωνικῶς ἀναγκαῖας ἐργασίας καὶ παρὰ τῆς σχέσεως μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Ἐπίσης θὰ ὀνομάσωμεν εἰδικὴν ἀξίαν (valeur spécifique) τὴν «ἀξίαν τῆς στιγμῆς» εἰς τὰς στιγμὰς ἐκείνας καθ' ἃς ἡ προσφορὰ εἶναι ἵση πρὸς τὴν ζήτησιν. Ἡ εἰδικὴ ἀξία ἔξαρταται μόνον ἐξ τοῦ πιαχίτυπου κοινωνικῶς ἀναγκαῖας ἐργασίας, ἀποτελεῖ δὲ τὸ οὐσιῶδες στοιχεῖον, ταύτοχρόνως δὲ καὶ τὸν μέσον δρον, τῶν «ἀξιῶν τῆς στιγμῆς».

Εἰς περίοδον τεχνικῆς προόδου καὶ αὐξήσεως πληθυσμοῦ ἡ γενικὴ καμπύλη τῶν ἀξιῶν, κατὰ συνάρτησιν πρὸς τὸν χρόνον, λαμβάνει τὴν κατωτέρω σχηματικὴν μορφὴν ΑΔ.

Α

Στιγμιαία αξία

Β

Ειδικη αξία

Αἱ ταλαντεύσεις ὀφείλονται εἰς τὰς μεταβολὰς τῆς σχέσεως μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Ἡ συνεχῆς βύψωσις τῶν κέντρων ταλαντεύσεως, μεταξὺ Α καὶ Β, μεταξὺ Β' καὶ Γ, μεταξὺ Γ' καὶ Δ, ὀφείλεται εἰς τὴν συνεχῆ αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ. Αἱ ἀπότομοι πτώσεις μεταξὺ Β καὶ Β', μεταξὺ Γ καὶ Γ', ὀφείλονται εἰς τὰς τεχνικὰς ἐφευρέσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV.

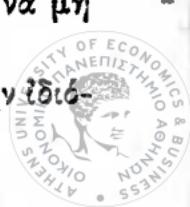
ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑ

Εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς πρωτογόνου Οἰκονομίας, δτε γῇ παραγωγὴ μόλις ἐπήρκει εἰς τὰς στοιχειώδεις ἀνάγκας, οὐδεμία δὲ συσσώρευσις ἀγαθῶν ἦτο δυνατή, τὰ ἐμπορεύματα ἀντηλλάσσοντο ἀπὸ εὐθείας μεταξύ των. "Ισχυε τότε τὸ σύστημα τοῦ τροφ.

Μόλις δύμας γῇ παραγωγὴ ὑπερβαίνει τὰς ἀμέσους ἀνάγκας, παρίσταται ἀνάγκη ἀποθηκεύσεως τοῦ πλεονάσματος τῆς παραγωγῆς, κατὰ τοιοῦτον δὲ τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἐλαττούται γῇ ἀξία του διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου.

"Ἄς λάβωμεν ὡς παράδειγμα ἔνα καλλιεργητήν, δόποιος παρήγαγε εἰς ἐν ἔτος περισσότερο ἀπὸ δ.τι τοῦ ἔχρειάζετο διὰ τὴν ἀτομικήν του κατανάλωσιν καὶ πρὸς ἀνταλλαγὴν μὲ διάφορα ἄλλα ἐμπορεύματα τὰ δόποια χρειάζεται καθ' ὅλον τὸ ἔτος. "Ο καλλιεργητής αὐτὸς θὰ προσπαθήσῃ γὰ παραχωρήσῃ τὸ πλεόνασμα τοῦ σιταριοῦ του ἀντὶ ἐνὸς τοιούτου ἐμπορεύματος, ὥστε νὰ εἰναι βέναιος, δτι θὰ δυνηθῇ, εἰς οἰανδήποτε στιγμὴν, γὰ τὸ ἀνταλλάξῃ ἐκ νέου πρὸς προϊόντα ἀξίας ἵσης πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ σιταριοῦ ποὺ παρεχώρησε, μὲ ἄλλα λόγια πρὸς ἔνα ἐμπόρευμα γῇ ἀξία τοῦ δόποιου νὰ μὴ μεταβάλλεται.

"Ἐμπόρευμα, τὸ δόποιον ἔχει τὴν εἰδικὴν αὐτὴν ἴδια-

τητα, γὰ δύγαται δηλαδὴ γὰ διατηρηθῆ ἀπεριορίστως χωρὶς ἢ ἀξία του γὰ μεταβάλλεται, εἶναι ἔνα νόμισμα.

Οἱ χαρακτῆρες τοῦ νομίσματος.

Πρέπει λοιπὸν τὸ ἐμπόρευμα γὰ παρουσιάζῃ τοὺς ἔξις δύο χαρακτῆρας; 1^{ον} Νὰ είγαι ὑλικῶς ἀδιάφθορον, ὥστε γὰ δύγαται γὰ ὑφίσταται δπως εἰγαι, μὲ τὰς αὐτὰς ἵξιότητας καὶ τὸ αὐτὸ βάρος, ἐπὶ χρόνον ἀπεριόριστον. 2^{ον} Νὰ ἔχῃ μίαν σταθερὰν ἔγιαίαν ἀξίαν, διὰ γὰ συμβαίνῃ δὲ τοῦτο πρέπει: α') τὸ πρὸς παραγωγήν του *maximum* κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας γὰ εἴγαι σταθερόν, β') ἡ σχέσις μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως τοῦ ἐμπορεύματος τούτου γὰ εἴγαι ἐπίσης σταθερά.

Πραγματικὰ δὲν ὑφίσταται ἔνα τέλειον νόμισμα, δηλαδὴ ἔνα ἐμπόρευμα ποὺ γὰ πληρῇ τελείως τοὺς ἀγωτέρους δρους. Ὑπάρχουν μόνον κατὰ προσέγγισιν νομίσματα. Καὶ πρέπει γὰ ἰδωμεν ἀμέσως ἐν ποίῳ μέτρῳ τὰ νομίσματα ταῦτα εἴναι κατὰ προσέγγισιν.

I.—Ἡ ἀγάγκη ἐκπληρώσεως τοῦ πρώτου δρου ὠδήγησε σχεδὸν δλους τοὺς λαοὺς εἰς τὸ γὰ υἱοθετήσουν ὡς νομίσματα τὰ πολύτιμα μέταλλα, τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον.

Ἄρκετὰ σκληροὶ ὥστε γὰ μὴ φθείρωνται διὰ τῆς τριβῆς, πολὺ δλίγον εὑθραυστοὶ ὥστε γὰ μὴ σπάζουν κατὰ τὰς συγκρούσεις, ἀπρόσδηλητοι χημικῶς ἀπὸ τὰ πλεῖστα σώματα, ἴδιᾳ δὲ ἀπὸ τὰ ἀέρια τῆς ἀτμοσφαίρας, δ χρυσὸς καὶ δ ἄργυρος ἵκανοποιοῦν μὲ ἀρκετὴν προσέγγισιν τὸν δρον τῆς σταθερότητος εἰς τὸ βάρος καὶ εἰς τὴν ποιότητα.

II.—Ἄι μεταβολαὶ ἐπίσης τῆς ἀξίας, αἱ ὁψειλόμεγαι εἰς τὰς μεταβολὰς τῆς σχέσεως μεταξὺ προσφορᾶς καὶ

Ζητήσεως, είναι πολὺ μικρά: διὰ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἀργυρὸν.

Αἱ εἰς χρυσὸν καὶ ἀργυρὸν, οὐδὲ εἰς χρυσόν, ἀναγκαὶ τῆς βιομηχανίας εἰναι πράγματι τόσον μικρά: ἐν σχέσει πρὸς τὰς ὑπαρχούσας εἰς τὸν κόσμον ποσότητας τῶν μετάλλων τούτων, ὥστε μία μεταβολὴ εἰς τὴν ζητησίν γινομένη ὑπὸ τῆς βιομηχανίας, δὲν δύναται νὰ ἀλλοιώσῃ αἰσθητῶς τὴν σχέσιν μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Δὲν συμβαίνει δμως τὸ ἴδιον μὲν ἀλλα πολύτιμα μέταλλα, π. χ. τὴν πλατίναν, διὰ τὰ δποῖα αἱ ἀναγκαὶ τῆς βιομηχανίας εἰναι μεγάλαι ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν ποσότητα αὐτῶν.

Οσον ἀφορᾷ δὲ τὰς μεταβολὰς τῆς ζητήσεως, αἱ δποῖαι θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συμβοῦν λόγῳ μιᾶς μεταβολῆς τῶν ἀναγκῶν τοῦ νομίσματος, ἢ οἰκονομικὴ τεχνικὴ τοῦ τελευταῖου αἰῶνος τὰς ἔξοδέλισεν διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν μέσων πληρωμῶν (ταέχ, μεταφοραὶ πιστώσεων, τραπεζογραμμάτια, κλπ). Χάρις εἰς τὰ μέσα αὐτά, μία αὔξησις ἡ ἐλάττωσις τοῦ συνόλου τῶν πληρωμῶν δὲν προκαλεῖ μεγάλας μεταβολὰς εἰς τὴν ζητησίν τῶν μεταλλικῶν νομιστάτων, τὰ δποῖα εἰς τὰς ἡμέρας μας χρησιμοποιοῦνται μᾶλλον ὡς κοινὸν μέτρον τῶν διαφόρων μέσων πληρωμῆς, παρὰ ὡς μέσα πληρωμῆς αὐτὰ ταῦτα.

III.—³Απ' ἐναντίας, αἱ μεταβολαὶ τοῦ παχίου ποινινωνικῶς ἀναγκαῖας ἐργασίας πρὸς πχραγμῆν τοῦ χρυσοῦ ἢ τοῦ ἀργύρου εἰναι ἀρκετὰ σπουδαῖαι. Πρὸ παντὸς δέ, λόγῳ αὐτῶν τῶν μεταβολῶν τὰ μέταλλα ταῦτα δὲν ἔχουν σταθερὰν ἀξίαν καὶ κατὰ συνέπειαν ἀποτελοῦν νόμισμα πολὺ ἀτελές.

Τὸ maximum κοινωνικῶς ἀναγκαῖας ἐργασίας πρὸς παραγωγὴν χρυσοῦ ἢ ἀργύρου μεταβάλλεται ἐπὶ εὐρείας κλίμακος. δπως καὶ τὸ maximum ποιητικῆς συνεπάγεται τὴν ἔκμετάλλευσιν διγύωτερον πλουσίων κοιτασμάτων, οὗτω δέ, αὐξάνεται ἢ κατὰ τόνον ἀπαιτουμένη πρὸς ἔξορυξιν τοῦ μετάλλου ἐργασία. Ἐφ' ἑτέρου ἢ ἀνακάλυψις πλουσίων κοιτασμάτων ἢ νέων μεταλλουργικῶν μεθόδων ἐλαττώνει τὴν ἀναγκαῖαν ἐργασίαν.

Ἡ ιστορία τοῦ τελευταίου αἰῶνος εἶναι ἔξαιρετικὰ διδακτικὴ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος, ἢ ἀνακάλυψις τῶν χρυσοφόρων στρωμάτων τῆς Καλιφοργίας—πλουσίων καὶ εὔκόλως ἔκμεταλλευσίμων — ἐπροκάλεσε σημαντικὴν πτῶσιν τῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ. Κατὰ τὸ 1875, δταν τὰ πλούσια μέρη τῶν χρυσοφόρων τούτων στρωμάτων ἤρχισαν νὰ ἔξαντλούνται, ἢ ἀξία τοῦ χρυσοῦ ηὕξησε προσδευτικῶς μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῶν χρυσορυχείων τοῦ Τράγανθαλ καὶ τῆς μεθόδου τῆς cyanuratiōn, δπότε ἐπεσε ἐκ νέου. Ἡ ἐμβάθυνσις τῶν δρυχείων τοῦ Τράγανθαλ θὰ ηδύνατο νὰ μᾶς ἐμβάλῃ εἰς φόδους περὶ μελλούσης αὐξήσεως τῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ, ἐὰν δὲν ἀνηγγέλλοντο νέαι μέθοδοι ἐκκεταλλέυσεως, αἱ δποῖαι θὰ ἀντικαταστήσουν προτεχώς τὰς ὑπαρχούσας τοιχύτας.

Τιμὴ ἐνὸς ἐμπορεύματος καλείται ἢ ποσότης νομίσματος, ἡ δποία ἀνταλλάσσεται πρὸς τὸ ἐμπόρευμα τοῦτο.

Ἐὰν ὑφίστατο ἔνα τέλειον νόμισμα, αὐστηρῶς σταθερᾶς ἀξίας, ἢ τιμὴ ἐνὸς ἐμπορεύματος θὰ προσδιώφιζεν ἀκριβῶς τὴν ἀξίαν τοῦ ἐμπορεύματος. Άλλο

ἀφ' οὗ τὰ πολύτιμα μέταλλα, τὰ δποῖα χρησιμοποιοῦνται ως γόμισμα, ἔχουν ἀξίαν μεταβλητήν, αἱ τιμαὶ ἔξαρτῶνται ταυτοχρόνως καὶ ἐκ τῆς ἀξίας τοῦ ἀγτικειμένου καὶ ἐκ τῆς ἀξίας τοῦ χρησιμοποιουμένου ως νομίσματος μετάλλου. "Οταν μετρῶμεν ἔνα μῆκος πρέπει γὰρ ὑπολογίζωμεν τὴν διαστολὴν τοῦ μέτρου. Όμοιώς, ἐὰν θέλωμεν νὰ μετρήσωμεν τὴν ἀξίαν ἐνδεκτικειμένου διὰ τῆς τιμῆς του, διφείλομεν γὰρ ὑπολογίζωμεν τὰς μεταβολὰς τῆς ἀξίας τοῦ γομίσματος.

Ἡ ἐπέμβασις τοῦ Κράτους.

A. ΤΟ ΑΛΗΘΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑ

Διὰ γὰρ ἀποφεύγουν οἱ συγαλλασσόμενοι τὴν ἔξαρίνωσιν τοῦ βάρους καὶ τῆς ἀγγότητος τοῦ πολυτίμου μετάλλου, τοῦ περιεχομένου ως τιμὴ τοῦ ἐμπορεύματος, μερικοὶ μεγάλοι ἐμποροί, μερικαὶ συντεχνίαι (corporations), ἀργότερα δὲ τὸ Κράτος, ἔθεσαν εἰς κυκλοφορίαν μικρὰ τεμάχια μετάλλου, μὲ καλῶς προσδιορισμένον βάρος καὶ τίτλου, ἢ ἀκρίνεια τῶν δποίων ἐπιστοποιεῖτο διὰ τῆς ἐπιθέσεως ἐπ' αὐτῶν τῆς σφραγίδος τοῦ ἔκδότου. Πολὺ γρήγορα τὸ Κράτος ἐκράτησε διὰ τὸν ἔχυτόν του τὸ προγόμιον τῆς ἐπισημάνσεως τῶν γομίσμάτων. "Ἐκτοτε ἐδημιουργήθη τὸ γομίσμα τοῦ Κράτους, δπως τὸ γνωρίζομεν σήμερα.

Τὸ γεγονὸς τῆς παρὰ τοῦ Κράτους ἐπισημάνσεως δὲν ἀφαιρεῖ ἐκ τοῦ γομίσματος τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐμπορεύματος, ἐνδεκτικοῦ ἐμπορεύματος πού, δπως δλα τὰ ἐμπορεύματα, ἀνταλλάσσεται ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀξίαν του. Ἡ σφραγὶς τοῦ Κράτους δὲν τοῦ προσδίδει οὐδεμίαν εἰδικὴν ἴδιότητα, ως μόνον δὲ ἀποτέλεσμα ἔχει.

τὸ ὅτι ἐπιτρέπει εἰς τοὺς πωλητὰς νὰ μετροῦν ἀπλῶς τὰ νομίσματα τὰ δποῖα λαμβάνουν, ἀγτὶ γὰ τὰ ξυγίζουν καὶ γὰ τὰ ἐλέγχουν.

Τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ νόμισμα, ὡς τοιοῦτον, δὲν ἔχει καθόλου ἄλλας ἴδιότητας, πλὴν ἐκείνων τὰς δποῖας ἔχει ὡς μέταλλον, ἐκφράζεται νομικῶς διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθερίας τῆς νομισματοκοπῆς. Ὑπὸ τὸ καθεστώς τῆς ἐλευθερίας τῆς νομισματοκοπῆς — καθεστώς καγογικὸν πρὸ τοῦ 1914 — πᾶς κάτοχος πολυτίμου μετάλλου, ὑπὸ οἰανδήποτε μορφὴν (εἰς ράնδους, κοσμήματα κ.λ.π.), δύγαται γὰ τὸ μετατρέψῃ εἰς νομίσματα σφραγισμένα παρὰ τοῦ Κράτους ἐπὶ τῇ ἀπλῇ αἰτήσει του καὶ ἔγαντι πληρωμῆς μόνον τῶν ἐξόδων κοπῆς. Ἀντιστρόφως δέ, πᾶς κάτοχος νομισμάτων δύγαται γὰ τὰ μετατρέψῃ, ἀν θέλῃ, εἰς ράνδους ἢ ἄλλα ἀντικείμενα. Ἡ ἐλευθέρα αὐτὴ κυκλοφορία μεταξὺ νομίσματος καὶ ἀπλοῦ τεμαχίου πολυτίμου μετάλλου ἐμποδίζει νὰ ἀποκτήσῃ ποτὲ τὸ νομισματοποιηθὲν μέταλλον μίαν ἀξίαν διαφορετικὴν ἀπὸ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀπλοῦ μετάλλου (μετὰ τῶν ἐξόδων νομισματοκοπῆς), δηλαδὴ μίαν ἀξίαν διαφορετικὴν ἀπὸ τὴν ἀξίαν του ὡς ἐμπορεύματος. Τὸ Κράτος ἔχει τὸ μονοπώλιον τῆς νομισματοκοπῆς, δὲν ἔχει δμως ποσῶς τὸ μονοπώλιον τῆς ἐκδίσεως. Πᾶς δύγαται γὰ εἶγκι ἐκδότης νομίσματος, πᾶς δοτις κομίζει εἰς τὸ Κράτος πολύτιμον μέταλλον διὰ γὰ μετατραπῆ εἰς νομίσματα.

Πᾶν νόμισμα παρουσιάζον τὸν ἀνωτέρω περιγραφέντα χαρακτῆρα, γὰ μὴ δύγαται δηλ. γὰ δοθῆ πρὸς πληρωμὴν παρὰ ἔναντι τῆς ἴδιας του ἀξίας ὡς ἐμπορεύματος, εἶναι ἔγκι ἀληθὲς νόμισμα.

Β'. ΤΟ ΨΕΥΔΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑ

‘Αλλά τὸ Κράτος δὲν ἐπενέδη εἰς τὰ νομίσματικὰ ζητήματα ἔγγυώμενον μόνον διὰ τῆς σφραγίδος του τὸ βάρος καὶ τὸν τίτλον τοῦ ἀληθοῦς νομίσματος. Ἐπενέδη ἐπίσης διὰ τῆς δημιουργίας ἐνὸς ψευδοῦς νομίσματος, διὰ τοῦ ἔξαναγκασμοῦ δηλ. τῶν πωλητῶν νὰ δέχωνται πρὸς πληρωμὴν ἔνα νόμισμα, ἢ ἀξία τοῦ δποίου ὡς ἐμπορεύματος εἶναι κατωτέρα ἐκείνης τὴν δποίαν τὸ Κράτος θέλει νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ τὸ νόμισμα τοῦτο.

Ἐὰν πᾶσαι κὶ συναλλαγαὶ ἐγίνοντα τοῖς μετρητοῖς, ἐὰν δηλ. αἱ πληρωμαὶ ἐγίνοντα πάντοτε τὴν αὐτὴν στιγμὴν τοῦ καταρτισμοῦ τῶν συμβάσεων, τὸ Κράτος δὲν θὰ εἴχε ἄλλο μέσον, διὰ νὰ ἔξαναγκάσῃ τοὺς κατόχους ἐμπορευμάτων νὰ τὰ πωλήσουν ἔναντι μιᾶς ποσότητος νομίσματος ἀξίας κατωτέρας πρὸς τὴν ἀξίαν των, παρὰ τὸν καθορισμὸν τῶν τιμῶν τῶν ἐμπορευμάτων. Τὸ Κράτος δηλ. θὰ ἥδυνατο μόνον νὰ δρίσῃ δτὶ αὐτὰ ἢ ἐκεῖνα τὰ ἐμπορεύματα θὰ ἀνταλλάσσωνται ἔναντι αὐτῆς ἢ ἐκείνης τῆς ποσότητος νομίσματων.

‘Αλλὰ μέγας ἀριθμὸς συναλλαγῶν (λαμβάνοντες τὴν λέξιν ταύτην ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν ἔννοιάν της, συμπεριλαμβάνομεν ὅχι μόνον τὴν πώλησιν ἐμπορευμάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν μίσθωσιν ὑπηρεσιῶν, μίσθωσιν γκιῶν καὶ ἀκινήτων, δάνεια παντὸς εἰδούς κλπ.) γίνεται ὑπὸ προθεσμίαν δ ἀγοραστὴς δ ὁδοῖς πρόκειται νὰ παραδώσῃ ποσότητα νομίσματος, ἐπιφυλάσσει εἰς ἔχυτὸν τὸ δικαίωμα νὰ πληρώσῃ τὴν συνομολογηθεῖσαν τιμὴν μετά τινα χρόνον ἀπὸ τῆς καταρτίσεως τῆς συμβάσεως. Δι³ αὐτὰς τὰς ὑπὸ προθεσμίαν συναλλαγὰς τὸ Κράτος

δύναται νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν πωλητὴν νὰ λάβῃ δλιγώτερον τῆς ἀξίας τοῦ πωληθέντος, χωρὶς πρὸς τοῦτο γὰ παρίσταται ἀγάγκη νὰ καθορίσῃ τὰς τιμάς, ἀλλὰ διὰ τῆς τροποποιήσεως τῆς ἀξίας τῆς μονάδος ὑπολογισμοῦ (unité de compte).

Τὸ γεγονός ὅτι τὰ χρησιμοποιούμενα νομίσματα δὲν ἔχουν μίαν σταθερὰν ἀξίαν καὶ συνεπῶς δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀκριβεῖς μετρικαὶ μονάδες τῆς ἀξίας, ὡδήγησε πράγματι μερικοὺς λαοὺς εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς ἀφηρημένης μονάδος ἀξίας, ἢ δποίᾳ δὲν ἔχει οὐδεμίαν ὄλικὴν ἐκπροσώπευσιν καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν δποίαν μετροῦνται αἱ ἀξίαι δλῶν τῶν ἐμπορευμάτων, συμπεριλαμβανομένου καὶ αὐτοῦ τοῦ νομίσματος. Ἡ μὸνὰς αὕτη δομομάζεται μονὰς ὑπολογισμοῦ (unité de compte).

Ἡ ὑπαρξίας μιᾶς μονάδος ὑπολογισμοῦ, διαφόρου τοῦ ὄλικοῦ νομίσματος, καταλήγει, κατὰ τὰς περιστάσεις, εἰς δύο ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα ἀποτελέσματα.

Ἐάν ἡ ἀξία τοῦ νομίσματος ἐν σχέσει πρὸς τὴν μονάδα ὑπολογισμοῦ καθορίζεται, δπως καὶ ἡ ἀξία τῶν ἀλλων ἐμπορευμάτων, ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν ἀγορὰν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, ἡ ὑπαρξίας τῆς μονάδος ὑπολογισμοῦ ἔχει ἀποτέλεσμα τὴν ἔξασφάλισιν τοῦ δανειστοῦ ἀπὸ πάσης μεταβολῆς τῆς ἀξίας ἔκειγου τὸ δποίον πρέπει νὰ λάβῃ πρὸς πληρωμήν.

Τοιαύτη περίπτωσις παρουσιάζεται εἰς Κίναν. Τὸ σιγικὸν ταῦτα εἶναι μία μονὰς τελείως ἀφηρημένη, εἰς τὴν δποίαν οὐδὲν νομίσματικὸν σημεῖον ἀντιστοιχεῖ καὶ τῆς δποίας τὸ ἰσοδύναμον εἰς νόμισμα χρυσοῦν ἡ ἀργυροῦν, μεταβάλλεται ἀκριβῶς δπως μεταβάλλεται ἡ

ἀξία τῶν ράνδων χρυσοῦ ἢ ἀργύρου. Ὁ κινέζος ὑπὸ προθεσμίαν πωλητής, δ ὅποῖς ἐπώλησε τὸ ἐμπόρευμά του ἀντὶ ἐνδεκάτης ἀριθμοῦ ταῦται, δὲν γνωρίζει καθόλου ποίαν ποσότητα νομίσματος θὰ λάβῃ τὴν στιγμὴν τῆς πληρωμῆς, εἰναι: δημως βέβαιος δτι ἡ ποσότης αὕτη τοῦ νομίσματος, τὴν στιγμὴν καθ' ἥν θὰ τοῦ μετρηθῇ, θὰ ἀντιπροσωπεύῃ ἀκριβῶς, λαμβανομένης ὑπὸ δψει τῆς ἀξίας τοῦ μετάλλου χρυσοῦ ἢ ἀργύρου κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, τὴν ἀξίαν ἢ ὅποια συνεφωνήθη κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς πωλήσεως. Μὲ τὸ ἰδιαίτερον μας προπολεμικὸν νομίσματικὸν σύστημα, δ ὑπὸ προθεσμίαν πωλητῆς ἦτο ἔξησφαλισμένος διὰ τοῦ βάρους τοῦ χρυσοῦ τὸν ὅποιον θὰ ἐλάμβανε κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς πληρωμῆς, δὲν ἐγνώριζεν δημως ποία θὰ ἦτο τότε ἡ ἀξία του. Ἀντιθέτως μὲ τὸ σύστημα τῆς Κίνας, δ πωλητῆς ἀγνοεῖ τὸ βάρος τοῦ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου τὸν ὅποιον θὰ λάβῃ, γνωρίζει δημως ποία θὰ εἴναι ἡ ἀξία του.

“Οθεν, ἡ μονάς ὑπολογισμοῦ, δταν τὸ εἰς ὄλικὸν νόμισμα ἴσοδύναμόν της καθορίζεται ἀπὸ τὴν ἀξίαν τῶν μετάλλων, ἢ ὅποια πάλιν καθορίζεται ἀπὸ τὴν ἐλευθέρων ἀγορὰν τῶν ἐμπορικῶν συγαλλαγῶν, καταλήγει εἰς μίαν ἀπόλυτον σταθερότητα τῆς ἀξίας τῶν πιστώσεων.

“Ολώς ἀντιθέτως, ἐξν ἡ ἀξία τοῦ νομίσματος ἐν σχέσει πρὸς τὴν μονάδα ὑπολογισμοῦ, εἰναι: αὐθαίρετως καθωρισμένη, διὰ νομικῆς διατάξεως καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν μεταβολῶν τῆς ἀξίας τῶν μετάλλων, ἢ ὑπαρξις μιᾶς μονάδος ὑπολογισμοῦ διαφόρου τοῦ ὄλικοῦ νομίσματος, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αὐθαίρετον μεταβολὴν τοῦ ποσοῦ τῶν πιστώσεων. Ὁ πιστωτής δὲν ἔχει πλέον οὐδεμίαν βεβαιότητα, τόσον ὡς πρὸς τὴν

ποσότητα ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ νομίσματος,
τὸ διποῖον θὰ τοῦ μετρηθῇ.

Εἰς τὴν παλαιὰν Γαλλίαν π.χ., ὅπου ἡ λίρα ἦτο
μονάδας ὑπολογισμοῦ, ὅπως τὸ ταῦλι τῆς Κίνας, ἀλλ᾽
ὅπου ἡ ἀξία τῆς λίρας, τὸ βάρος δηλ. καὶ ὁ τίτλος τῶν
νομίσμάτων τὰ διποία ἥξιζαν μίαν λίραν, καθωρίζετο
ὑπὸ τοῦ βασιλέως, συγένδαινε τὸ ἔξηρος: ἐάν μεταξὺ τῆς
καταρτίσεως μιᾶς ὑπὸ προθεσμίαν συμβάσεως καὶ τῆς
στιγμῆς πληρωμῆς, ἐτροποποιεῖτο διὰ νέου διατάγμα-
τος ἡ ἀξία τῆς λίρας, ὁ πωλητὴς δὲν θὰ ἐλάμβανε πρὸς
πληρωμὴν τὴν αὐτὴν ποσότητα νομίσμάτων τὴν διποίαν
θὰ ἐλάμβανε ἐάν ἡ πληρωμὴ ἐγίνετο ἀμέσως, καὶ τοῦτο
χωρὶς γὰρ γίγηνε καρμία ἀντίστοιχος μεταβολὴ τῆς πραγ-
ματικῆς ἀξίας, τῆς ὡς ἐμπορεύματος ἀξίας, τοῦ ληφθέν-
τος νομίσματος.

Ἡ δημιουργία λοιπὸν μιᾶς μονάδος ὑπολογισμοῦ
διαφόρου τοῦ νομίσματος, τῆς διποίας τὸ εἰς γόμισμα
λισοδύναμον καθορίζεται, ἀμέσως ἡ ἐμμέσως, ὑπὸ τοῦ
Κράτους, εἰναι μέθοδος ἐπιτρέπουσα εἰς τὸ Κράτος
τὴν κατὰ βούλησιν τροποποίησιν τῆς ἀξίας τῶν πλη-
ρωμῶν τὰς διποίας οἱ ὀφειλέται πρέπει γὰρ κάμουν εἰς
τοὺς δαγειστάς των.

Τὸ Κράτος πράγματι ἐφήρμοσε τὸ σύστημα τοῦτο
ἐπὶ εὑρείας κλίμακος, ἐνεφαγίσθη δὲ τὸ σύστημα ὑπὸ
δύο διαδοχικὰς μορφάς: κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὸ μίαν
χονδροειδῆ μορφήν, τὸν ἀμεσον καθορισμὸν διὰ γό-
μου τῆς ἀξίας τῆς μονάδος ὑπολογισμοῦ, ἔπειτα δὲ
ὑπὸ μίαν ὅπουλον μορφήν, διὰ τῆς δημιουργίας μιᾶς
ἀποκρύφου (occulte) μονάδος ὑπολογισμοῦ ἐπὶ τῆς
διποίας τὸ Κράτος ἐπιδρᾷ ἐμμέσως.

Θὰ ἔξετάσωμεν λεπτομερῶς τὰς δύο ταύτας μορφὰς τοῦ ψευδοῦς νομίσματος.

I.—Η ΧΟΝΔΡΟΕΙΔΗΣ ΜΟΡΦΗ

“Οπως εἴπομεν ἀγωτέρω, κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ ὑπὸ τὸ Ancien Kégame (πρὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαγαστάσεως), εἰς τὰς πλείστας τῶν δυτικῶν χωρῶν, ἡ ἀξία τῆς μονάδος ὑπολογισμοῦ καθωρίζετο αὐθαιρέτως δι' ἀπλῆς ἀποφάσεως τοῦ Κυριάρχου. Ἡ ἴστορία διεφύλαξεν ἵδιαιτέρως τὴν ἀνάμνησιν πολυαρίθμων τροποποιήσεων τῆς ἀξίας τῆς λίρας ὑπὸ τοῦ Φελίππου τοῦ Θραίκου, πράγματι δημοσίου οὐδενὸς γάλλου βασιλέως ἡ βασιλεία ἔληξεν χωρὶς μίαν ἡ περισσοτέρας τροποποιήσεις τῆς ἀξίας ταύτης.

Ἡ ἐπέμβασις τῆς Ἐξουσίας πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀξίας τῆς μονάδος ὑπολογισμοῦ διευκολύνθη ἔξαιρετικὰ ἀπὸ τὴν ὑπαρξίην τοῦ διμεταλλισμοῦ. Μέχρι τοῦ τελευταίου αἰώνος, συνεχῶς σχεδὸν καὶ εἰς δλας τὰς χώρας περίπου, ὑπῆρχον δύο νόμιμα νομίσματα, τὸ χρυσοῦν καὶ τὸ ἀργυροῦν. Ἀμφότερα τὰ νομίσματα ταῦτα ἤσαν νομικῶς ἴσοδύναμα: καὶ τὰ δύο εἶχον μίαν ἀπολυτρωτικὴν δύναμιν ἀπεριόριστον, καὶ τὰ δύο ἀπελάμβαγον ἐλευθερία νομισματοκοπῆς.

Ἐάν δὲ νόμος δὲν ἀπεγέναιε πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀξίας τῆς μονάδος ὑπολογισμοῦ, ἡ μεταξὺ τῶν δύο νομίσματων σχέσις θὰ μεταβάλλετο ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν, ἀναλόγως τῶν μεταβολῶν τῆς ἐμπορικῆς ἀξίας τῶν μετάλλων. Ο καθορισμὸς δὲ διὰ νόμου τῆς ἀξίας τῆς μονάδος ὑπολογισμοῦ, ἐν σχέσει πρὸς τὸ χρυσοῦν καὶ τὸ ἀργυροῦν νόμισμα, παρουσίαζε τὸ πρακτικὸν

πλεονέκτημα τῆς καθιερώσεως μιᾶς διαρκοῦς σχέσεως ἀξίας μεταξὺ τῶν δύο νομισμάτων. Ὅτιον ἐπειδὴ ἔξ
ἄλλου, ἡ γέμιμος σχέσις ἀξίας μεταξὺ τῶν δύο νομι-
σμάτων δὲν ἡδύνατο ἀκινδύνως γὰρ ἀπομακρυγθῇ πολὺ¹
ἐκ τῆς σχέσεως τῶν ἀξιῶν των ὡς ἐμπορευμάτων, τὸ
Κράτος εὑρισκει εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς σχέσεως τῶν
ἐμπορικῶν ἀξιῶν τῶν μετάλλων ἥντι θαυμάσιον πρό-
σχημα διὰ γὰρ τροποποιήση τὴν γόμιμον σχέσιν μεταξὺ²
τῶν δύο νομισμάτων, κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον γὰρ με-
ταβάλῃ, ὅπο τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ἔννοιαν, τὴν ἀξίαν
τῆς μογάδος ὑπολογισμοῦ. Μὲ πραγματικὴν δὲ μαε-
στρίαν οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας ἔχρησιμοποίησαν τὴν
μεταβολὴν τῆς νομίμου σχέσεως μεταξὺ χρυσοῦ καὶ
ἀργύρου καὶ τὴν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ μονομεταλλισμοῦ
εἰς τὸν διμεταλλισμὸν καὶ ἀντιστρόφως, διὰ γὰρ πραγ-
ματοποιήσουν γέους καθορισμοὺς τῆς ἀξίας τῆς λίρας.

Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις κατήργησε θεωρητικῶς
τὴν διαφορὰν μεταξὺ μονάδος ὑπολογισμοῦ καὶ ὑλικῆς
νομισματικῆς μογάδος. Ὅτιον τῆς πελαιᾶς λίρας εἰσή-
χθη τὸ φράγκον, τὸ ὅποῖον ἦτο ταυτοχρόνως μογὰς
ὑπολογισμοῦ καὶ γόμισμα ὠρισμένου βάρους καὶ τίτλου.
Ἄλλος ἀφοῦ τὰ δύο νομίσματα, χρυσὸς καὶ ἀργυρος,
ἔξηκολούθουν γὰρ ὑπάρχουν, τὸ ὅπο τῆς Ἐπαναστά-
σεως ληφθὲν μέτρον ἦτο προσωριγέν, διότι ἡ «γέμιμος
σχέσις» ἡ καθορισθεῖσα τὸ 1803 μεταξὺ τῶν δύο νο-
μισμάτων (τὸ ἀργυροῦν φράγκον ζυγίζει 15½ φορᾶς
τὸ βάρος τοῦ χρυσοῦ φράγκου), δὲν ἀνταπεκρίνετο
πλέον, ἐπειτα ἀπὸ ὠρισμένου χρόνου, εἰς τὴν σχέσιν
τῶν ἐμπορικῶν ἀξιῶν τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου,
ἡ ὅποια ἦτο ἐπιδεκτικὴ σημαγτικῶν μεταβολῶν, ἀγα-

λόγως πρὸς τὰς ἀμοιβάς μετανολὰς τῆς τεχνικῆς του χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου. Ὅπερεπε λοιπὸν νὰ ἔλθῃ στιγμὴ καθ' ἥν ἔκαστον τῶν δύο νομισμάτων θὰ ἡτο ψευδὲς ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἄλλο, ἐκτὸς ἂν τὸ Κράτος ἐπενέθαινε καὶ ἐτροποποίει τὴν νόμιμον σχέσιν των. Ἀλλὰ πρὸς τροποποίησιν τῆς νομίμου σχέσεως τῶν δύο νομισμάτων πρέπει νὰ τροποποιηθῇ ἡ νόμιμος ἀξία εἴτε τοῦ χρυσοῦ φράγκου εἴτε τοῦ ἀργυροῦ. Ἡ ἐπιχειρηθεῖσα λοιπὸν ἔξομοίωσις μεταξὺ τῆς μονάδος ὑπολογισμοῦ καὶ τοῦ νομίσματος ἡτο ἀδύνατος ἐφ' ὅσον ὑφίσταντο νομίσματα διαφόρων μετάλλων.

Ἡ Ἄγγλία ἀντελήφθη τοῦτο ἀπὸ τῶν ἀρχῶν του 19^{ου} αἰῶνος. Τὸ 1816 εἰσήγαγε τὸ σύστημα ἐνὸς μόνον νομίσματος, τοῦ χρυσοῦ. Ἐξήκοντα ἔτη ἀργότερα τὸ 1876, καὶ ἡ Γαλλία ἔγινε μονομεταλλική. Παρέμενε διμεταλλικὴ δικαίω, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν διτὸ τὸ ἀργυροῦν σκοῦδον (έσυ) τῶν 5 φράγκων διετήρει τὴν ἀπεριόριστον ἀπελευθερωτικήν του δύναμιν, κατέστη δημος μονομεταλλικὴ πράγματι, διέτι ἀπηγορεύθη ἡ νομισματοκοπὴ σκούδων 5 φράγκων. Καὶ ἐφ' ὅσον δὲν ἔξεδίδοντο νέα σκοῦδα 5 φράγκων, ἐντὸς δλίγουν ὑπῆρχον πολὺ περιωρισμέναι ποσότητες αὐτῶν, ὥστε μόνον ὡς συμπληρωματικὰ ποσὰ εἰς τὰς πληρωμὰς νὰ δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν. Τὸ χρυσοῦν νόμισμα ἔμενε, πράγματι, τὸ μόνον γόμισμα μὲ ἀπεριόριστον ἀπελευθερωτικὴν δύναμιν. Ἡ Γερμανία εἰσήγαγε τὸν μονομεταλλισμὸν χρυσοῦ ἀπὸ τοῦ 1871, καὶ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἀπὸ τοῦ 1873, ἡ Ἱαπωνία ἀπὸ τοῦ 1877.

Μὲ τὴν καθιέρωσιν τοῦ μονομεταλλισμοῦ ἔκλεισεν ἡ περίοδος τοῦ καθορισμοῦ παρὰ τοῦ νόμου τῆς μονά-

δος ὑπολογισμοῦ. Τὸ ψευδὲς νόμισμα ὑπὸ τὴν χονδροειδῆ του μορφὴν ἔπαινε γὰρ ὑπάρχη.

VI.- Η ΥΠΟΥΡΛΟΣ ΜΟΡΦΗ

Ἐὰν τόσον εὔκολα ἐγκατέλειψαν τὰ Κράτη, κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα, τὸ δικαίωμά των γὰρ καθορίζουν τὴν ἀξίαν τῆς μογάδος ἵπολογισμοῦ, τοῦτο ὅφελεται εἰς τὸ δτὶ ή ἀνάπτυξις νέων μορφῶν μέσων πληρωμῆς ἔθετε εἰς τὴν διάθεσίν των γέον εἰδος ψευδοῦς νομίσματος, περισσότερον εὐλυγίστου καὶ κεκαλυμμένου, τὸ χαρτονόμισμα.

Όνομάζομεν χαρτονόμισμα πᾶν μέσον πληρωμῆς παρουσιάζον τοὺς ἔξης δύο χαρακτήρας: 1^{ον} δ δανειστής εἶναι ὑποχρεωμένος γὰρ τὸ δεχθῆ πρὸς πληρωμὴν εἰς ἀξίαν διαφορετικὴν ἀπὸ τὴν ἐμπορικὴν του τοιαύτην (νόμιμος κυκλοφορία). 2^{ον} δ δανειστής δὲν δύναται γὰρ ζητήσῃ ἔπειτα τὴν ἀνταλλαγὴν του πρὸς νόμισμα (ἀναγκαστικὴ κυκλοφορία).

Ἐγα τράπεζογραμμάτιον π.χ., τὸ δποῖον δὲν εἶναι χαρτονόμισμα ἐφ' ὅσον ἀπολαμβάνει μόνον νομίμου κυκλοφορίας, καθίσταται χαρτονόμισμα μέλις ὑποδῆληθῆ εἰς ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν, διέτι διὰ τῆς νομίμου κυκλοφορίας δ δανειστής εἶναι ὑποχρεωμένος γὰρ δεχθῆ τὸ τράπεζογραμμάτιον πρὸς πληρωμὴν εἰς ἀξίαν διαφορετικὴν ἀπὸ τὴν ἀξίαν του χάρτου ἐκ του δποίου εἶναι κατεσκευασμένον, δύναται δημιώς ἔπειτα γὰρ τὸ ἔξαργυρώσῃ εἰς χρυσὸν εἰς τὴν ἐκδοτικὴν τράπεζαν. Ἀντιθέτως δημιώς μὲ τὴν ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν ή δυγατότης αὐτῇ δὲν ὑφίσταται, ἀφοῦ ή τράπεζα εἶναι ἀπηλλαγμένη τῆς ὑποχρεώσεως γὰρ ἐνεργήσῃ τὴν ἔξ-

φλησιν τῶν γραμμάτων τῆς. Εἰς τὰ πλείστα τῶν Εὐ-
ρωπαϊκῶν Κρατῶν καθιερώθη κατὰ τὸ 1914 ἡ ἀναγ-
καστικὴ κυκλοφορία καὶ ἄρα τὸ τραπεζογραμμάτιον
σήμερον εἶγαι, κατὰ γενικόν κανόνα, χαρτονόμισμα⁽¹⁾.

Τὸν χαρτονόμισμα παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν
μορφὴν τεμαχίων ἐκ χάρτου. χαρτογίου ἢ μετάλλου,
τὰ δποία φέρουν τὴν ἔνδειξιν μιᾶς ποσότητος νομίσμα-
τος, τὴν δποίαν ἔκαστον ἀντιπροσωπεύει.

Ἡ δημιουργία τοῦ χαρτονομίσματος εἶχεν ὡς ἀπο-
τέλεσμα τὴν ἀναβίωσιν μιᾶς μονάδος ὑπολογισμοῦ δια-
φόρου τοῦ ὑλικοῦ νομίσματος.

Πράγματι, παρὰ τὸ νόμισμα τὸ ἀποτελούμενον ἀπὸ
ἔνα λουδοβίκι 20 φρ. π.χ., δημιουργεῖται ἔνα ἀλλον
«εἰκοσόφραγκον» καθαρῶς συμβατικόν, οἱ δφειλέται
τοῦ δποίου ἐκπληροῦν τὰς ὑποχρεώσεις τῶν διὰ τῆς
καταδολῆς ὅχι ἔνδες χρυσοῦ λουδοβικίου, ἀλλὰ ἔνδες
χαρτονομίσματος εἴκοσι φράγκων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ χαρ-
τονόμισμα τοῦτο δὲν εἶναι πληρωτέον εἰς χρυσόν, ἢ
ἀξία του καθίσταται ἀνεξάρτητος τῆς ἀξίας τῆς ποσό-
τητος χρυσοῦ τῆς περιεχομένης εἰς ἔνα λουδοβίκι 20

(1) Ἀκόμη καὶ ὑπὸ κανονικὸν μονομεταλλικὸν καθεστώς,
ὑπάρχουν νομίσματα, τὰ δποία δὲν ἔχουν κοπῆ ἀπὸ τὸ μονα-
δικὸν μετάλλον, τὸ καθιερωμένον διὰ τὸ νόμιμον νόμισμα, νο-
μίσματα ἀργύρου, νίκελ, χαλκοῦ κλπ. Διὰ τὰ νομίσματα ταῦτα
δὲν ὑφίσταται ἐλευθερία κοπῆς, ἀρα δὲν εἶναι πραγματικὰ νομί-
σματα. Ἐπὶ πλέον δὲν εἶναι πληρωτέα εἰς χρυσόν, ἔχουν λοι-
πὸν ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν καὶ ἄρα εἶναι χαρτονόμισμα.
Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ δανειστὴς δὲν εἶναι ὑποχρεωμένος γὰ τὰ δεκτῆ
εἰς μεγαλυτέραν ποσότητα ἔκεινης, ἢ δποία ἀπαιτεῖται πρὸς
οιμπλήρωσιν τοῦ ἀκριβοῦ ποσοῦ πληρωμῆς, ἡ ἀναγκαστικὴ
τῶν κυκλοφορία δὲν ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα.

φράγκων. Έχομεν λοιπὸν δύο μονάδας, τὸ χρυσοῦν φράγκον, ἀντιστοιχοῦν εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ χρυσοῦ τοῦ περιεχομένου εἰς τὸ $\frac{1}{20}$ ἐγδες γομίσματος εἶκοσι φράγκων, καὶ τὸ χάρτινον φράγκον, ἀξίαν τοῦ χαρτονομίσματος ἐγδες φράγκου.

Άλλὰ πῶς καθορίζεται ἡ ἀξία τῆς χαρτίνης μονάδος (unité-papier).

Ἡ ἀξία τοῦ χαρτονομίσματος καθορίζεται ἀπὸ τὴν γενικὴν ἔκτιμησιν τῆς ἐλαττώσεως, τὴν δποίαν τὸ Κράτος ἢ τὸ ἐκ τοικὸν ἴδρυμα, θὰ ἦτο ἡγαγκασμένον γὰρ ἐνεργήσῃ ἐπὶ τῆς δινομαστικῆς ἀξίας τῶν γραμματίων του διὰ γὰρ δυνηθῆ γὰρ κάμη τὴν ἐξαργύρωσίν των εἰς χρυσόν. Π.χ. τὸ χάρτινον φράγκον θὰ ἔξιζε τὸ τρίτον τοῦ χρυσοῦ φράγκου ἐάν, ἐκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ ισολογισμοῦ τῆς τραπέζης τῆς Γαλλίας, ἔηγγάγωμεν τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ τράπεζα αὕτη θὰ ἥδυνατο γὰρ ἀναλάβῃ τὴν ἐξαργύρωσιν εἰς χρυσὸν τῶν γραμματίων της ὑπὸ τὸν δρόν γὰρ δώσῃ μόνον 100 χρυσᾶ φράγκα ἔναντι τριῶν τραπεζογραμματίων 100 φράγκων.

Ἡ γενικὴ αὕτη ἔκτιμησις ἐνεργεῖται ταυτοχρόνως εἰς τὰς ξένας ἀγορὰς καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγοράν. Αἱ μεταβολαὶ δὲ αὐτῆς ἐκδηλώνονται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν μὲν ἀγορὰν διὰ μιᾶς αὐξήσεως ἢ ἐλαττώσεως τοῦ συγόλου τῶν τιμῶν τῶν ὑπολογισμένων εἰς χαρτίνας μονάδας, εἰς τὰς ἐξωτερικὰς δὲ ἀγορὰς διὰ τῶν συγαλλαγματικῶν μεταβολῶν.

Αἱ δύο αὗται μεταβολαί, τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ συγαλλάγματος, συγδέονται ἐν्यοεῖται στεγάνῃς, ἀφοῦ διερίλονται καὶ αἱ δύο εἰς μίαν ἔκτιμησιν στηρί-

ζομένην ἐπὶ τῶν αὐτῶν γεγονότων. Ἐπὶ πλέον δὲ τῇ μίᾳ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ἄλλης.

Ἄς ὑποθέσωμεν πράγματι, δτι τὸ φράγκον ἀξίζει πρὸς στιγμὴν περισσότερον εἰς τὴν συναλλαγματικὴν ἀγορὰν παρὰ εἰς τὴν γαλλικὴν ἐσωτερικὴν ἀγοράν, δτι δηλ. μὲ 100 φράγκα δυνάμεθα νὰ ἀποκτήσωμεν ἔνα ἀριθμὸν λιρῶν στερλινῶν μὲ τὰς δποίας δυνάμεθα νὰ προμηθευθῶμεν ἐν Ἀγγλίᾳ περισσότερα ἐμπορεύματα ἔκείνων τὰ δποῖα ἀγοράζομεν ἐν Γαλλίᾳ μὲ 100 φράγκα. Οἱ Γάλλοι τότε θὰ μετατρέψουν τὰ φράγκα των εἰς λίρας καὶ θὰ ἀγοράζουν, δτι χρειάζονται, ἐν Ἀγγλίᾳ. Ή μεγάλη δμως ζήτησις λιρῶν ἀφ' ἐνδὸς θὰ τείνῃ νὰ αὐξήσῃ τὴν ἀξίαν τῆς λίρας, δηλ. νὰ ὑποτιμηθῇ τὸ φράγκον ἐν σχέσει πρὸς τὴν λίραν εἰς τὴν συναλλαγματικὴν ἀγοράν. Ἐξ ἀλλου τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ ἀγοραζόμενα ἐμπορεύματα, θὰ φθάνουν εἰς Γαλλίαν μὲ τιμὰς κατωτέρας τῶν γαλλικῶν τιμῶν (ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν δτι τὴν διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο τιμῶν τοῦ φράγκου θὰ εἴναι ἀρκετὴ διὰ νὰ καλύπτῃ τὰ ἔξοδα μεταφορᾶς), συνεπείᾳ τοῦ δποίου θὰ ὑποδιβασθοῦν αἱ τιμαὶ ἐν Γαλλίᾳ, δηλ. θὰ αὐξήσῃ τὴν ἀξία τοῦ φράγκου εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγοράν. Οὕτω τὸ φράγκον, ὑποτιμώμενον εἰς τὴν συναλλαγματικὴν ἀγοράν, ὑπερτιμώμενον εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τοιαύτην, θὰ τείνῃ εἰς τὴν ἴσοτιμίαν.

Ἄλλοι οἱ ἔξισωτικοὶ αὗτοι παράγοντες τοὺς δποίους περιεγράψαμεν ἔχουν ἀνάγκην κάποιου χρόνου διὰ νὰ ἐνεργήσουν. Αἱ δύο τιμαὶ ἐνδὸς νομίσματος, τὴν τιμὴν του εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγορὰν καὶ τὴν τιμὴν του εἰς τὴν συναλλαγματικὴν ἀγοράν, εἴναι ἴσαι μόνον ἀν μία

καὶ ἡ ἄλλη παρουσιάζουν κάποιαν σταθερότητα, ἡ δοῦλοια νὰ δίδῃ εἰς τοὺς παράγοντας τούτους τὸν χρόνον νὰ ἐνεργήσουν. Ἐν ἐναυτίᾳ περιπτώσει, ἡ μία τῶν τιμῶν τούτων τείνει μὲν πάντοτε νὰ προσεγγίσῃ τὴν ἄλλην, κιγδυνεύει δῆμας γὰρ εὑρίσκεται ἐν συνεχεῖ καθυστερήσει ἐν σχέσει πρὸς ταύτην.

Τοῦτο συμβαίνει σχεδὸν πάντοτε, δταν ἡ ὑποτίμησις ἐνὸς νομίσματος εἶναι συνεχής. Οὕτω δὲ ἔξηγεῖται πῶς μία χώρα βλέπει τὴν ἔξαγωγὴν της γὰρ εὐγοεῖται ἀπὸ τὴν ὑποτίμησιν τοῦ νομίσματός της. Πράγματι αἱ παθητικαὶ ἀντιδράσεις αἱ δοῦλοι αἱ ἀντιτίθενται εἰς τὰς μεταβολὰς τῆς τιμῆς τοῦ νομίσματος εἶναι γενικῶς μεγαλύτεραι εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγορὰν παρὰ εἰς τὴν ἀγορὰν συγαλλάγματος. Συνάγεται ἐκ τούτου δτι αἱ μεταβολαὶ ἐπέρχονται κατὰ πρῶτον ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς συγαλλάγματος. Διὰ τοῦτο δέ, ἐν περιπτώσει συγέχοντος ὑποτιμήσεως ἐνὸς νομίσματος, τοῦτο διατηρεῖ μεγαλυτέραν ἀξίαν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγορὰν παρὰ εἰς τὴν ἀγορὰν συγαλλάγματος. Τότε δὲ ὁ γάλλος βιομήχανος, π. χ. δ δοῦλος πληρώνεται ἀπὸ τοὺς πελάτας του τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς τὴν τιμὴν τοῦ φράγκου εἰς τὴν ἀγορὰν συγαλλάγματος, βλέπει τὰ φράγκα τὰ δοῦλα ἔλαβε ἀπὸ τοὺς πελάτας του νὰ ὑπερτιμῶνται κατ' ἀξίαν, δταν τὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγορὰν πρὸς πληρωμὴν τῶν ἐργάτων του ἢ τῶν προμηθευτῶν του, πραγματοποιεῖ δὲ οὕτω ἐν ὑπὲρκέρδος (*super-benefice*) ἐν μέρος τοῦ δοῦλον δύναται γὰρ ἐγκαταλείψῃ πρὸς ὑποδίβασιν τῶν τιμῶν τῶν προϊόντων του καὶ συγαγωνισμὸν τῶν ξένων βιομήχανων. Ἀντιθέτως ἡ ὑπερτίμησις τοῦ νομίσματος δη-

χρεώνει τὸν ἔγχώριον βιομήχανον νὰ πωλήσῃ ἀκρι-
βώτερα ἀπό τὸν ξένον βιομήχανον, ἢν δὲν θέλῃ νὰ
ὑποστῇ ζημίας.

Τὸ ἀντίστροφον δύναται ἔξαιρετικῶς νὰ συμβῇ,
ὅπως παρετηρήθη εἰς μερικὰς περιπτώσεις εἰς Γερμα-
νίαν· αἱ παθητικαὶ ἀντιδράσεις εἶναι μικρότεραὶ εἰς
τὴν ἐσωτερικὴν ἀγορὰν, παρὰ εἰς τὴν ἀγορὰν συγαλ-
λάγματος, ἡ τιμὴ τοῦ χαρτονομίσματος μεταβάλλεται
τότε εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγορὰν πρὶν μεταβληθῇ εἰς
τὴν ἔξωτερικήν. Αἱ προκύπτουσαι συνέπειαι διὰ τὴν
ἔξαγωγὴν ἀντιστρέφονται· ἡ ὑποτίμησις τοῦ χαρτο-
νομίσματος ἐμποδίζει τὴν ἔξαγωγὴν καὶ ἡ ὑπερτίμησις
του τὴν εύνοεῖ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω φαίνεται δτὶ τὸ Κράτος δὲν
ἐπειδαίνει εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς σχέσεως μεταξὺ¹
τῆς χρυσῆς μονάδος (*unité-or*) καὶ τῆς χαρτίνης
μονάδος (*unité-papier*). Τοῦτο δμως εἶναι μόνον φαι-
νομενικόν. Ἀληθῶς εἰς τὴν καταγωγὴν τοῦ χαρτονο-
μίσματος εὑρίσκεται ἐν μέτρον τοῦ Κράτους: ἡ ἀναγ-
καστικὴ κυκλοφορία. Ὅταν δὲ παραχωρεῖται εἰς τὸ
ἐκδοτικὸν ἰδρυμα ἡ ἀναγκαστικὴ κυκλοφορία, τοῦτο
δφείλεται πράγματι εἰς τὸ δτὶ τὸ ἐκδοτικὸν ἰδρυμα
ἐδάγεισε εἰς τὸ Κράτος χρῆμα, καὶ δτὶ τὸ μεγαλύτε-
ρον μέρος τοῦ ἐνεργητικοῦ του ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ²
τὴν ἐπὶ τοῦ Κράτους πίστωσίν του. Ἐκ τούτου προ-
κύπτει δτὶ, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ³ ἦν δὲν
ἔξεδωκεν αὐτὸ τὸ Κράτος τὸ χαρτονόμισμα, ἡ τιμὴ⁴
τοῦ χαρτονομίσματος ἔξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀξιοχρέου αὐ-
τοῦ τοῦ Κράτους, διότι ἔξ αυτοῦ ἔξαρτᾶται τὸ ἀξιο-
χρεον τοῦ ἐκδοτικοῦ ἰδρύματος. Ἄλλα καὶ τὸ ἀξιο-

χρεον τοῦ Κράτους ἔξαρτᾶται ἐκ τῆς ἴσοσχελίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ του. Ἐν τελευταίᾳ λοιπὸν ἀναλύσει, ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν συνετάχθη ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους, καθ' ὃν τὰ ἔξοδα καλύπτονται διὰ φόρων ἢ διὰ δανείου, ἔξαρτᾶται ἡ τιμὴ τοῦ χαρτονομίσματος.

Τὸ Κράτος, θεν, ἀναλόγως τῆς ἀκολουθουμένης δημοσιονομικῆς πολιτικῆς, δύναται νὰ ἀνυψώσῃ ἢ ὑποδιεύση τὴν τιμὴν τοῦ χαρτονομίσματος καὶ νὰ ὠφελήσῃ ἔτσι τὸν ὀφειλέτην εἰς βάρος τοῦ δανειστοῦ ἢ ἀντιστρόφως. Ἡ δρᾶσις τοῦ Κράτους ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ χαρτονομίσματος εἶναι μία μέθοδος δλιγάτερον χονδροειδής, περισσότερον προοδευτική καὶ κεκαλυμμένη (masqué) ἐν συγκρίσει μὲ τὴν παλαιὰν μέθοδον τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, ὁ δποῖος διέτασσεν ὅτι ἡ λίρα θὰ ἀντιπροσωπεύῃ εἰς τὸ ἔξης νομίσματα βάρους καὶ τίτλου μικροτέρου ἔκείνου ποὺ ἀντιπροσώπευε πρίν. Ὡς πρὸς τὴν βάσιν της δημως καὶ τὰς συγεπείας ἣ μέθοδος εἶναι δμοίκ.

Οἱ σκοποὶ τοῦ ψευδοῦς νομίσματος

Κοινωνικοὶ σκοποί. — Τὸ ψευδὲς νόμισμα διὰ τῆς ἐλαττώσεως ἢ τῆς αὐξήσεως τῆς ἀξίας τῶν ὀφειλομένων ποσῶν ἀπὸ τοὺς ὀφειλέτας εἰς τοὺς δανειστάς των, ἐπιτρέπει εἰς τὸ Κράτος νὰ ἐπωφελεῖται μιᾶς κοινωνικῆς τάξεως εἰς βάρος ἀλλης, δταν ἡ πρώτη εἶναι κυρίως ὀφειλέτις καὶ ἡ δευτέρα δανείστρια.

Ἡ διμεταλλικὴ καμπάνια τοῦ ἀμερικανικοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος κατὰ τὸ τέλος τοῦ τελευταίου αἰώνος εἶναι ἔνα τυπικὸν παράδειγμα.

Ἐπειδὴ κατὰ τὸ 1870 ἀνεκαλύφθησαν ἐν Ἀμ-

ρική πλούσια ὀρυχεῖα ἀργύρου, ἡ ἀξία τοῦ ἀργύρου
ὑπέστη σπουδαίαν μείωσιν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀξίαν
τοῦ χρυσοῦ. Ὁ ἀργυρος, δὲ δποῖος πρότερον ἦξιζε
περίπου τὸ $\frac{1}{15}$ τοῦ εἰς χρυσὸν βάρους του, ἐντὸς ὀλί-
γου ἦξιζε μόλις τὸ $\frac{1}{30}$. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι δὲ
αἱ δποῖαι μέχρι τότε διετέλουν ὑπὸ καθεστώς διμεταλ-
λισμοῦ, μὲ νόμιμον σχέσιν μεταξὺ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ.
1 : 16, ἐπέρασαν εἰς τὸν μονομεταλλισμὸν χρυσοῦ.

Τότε οἱ ἴδιοκτῆται τῆς Δυτικῆς Ἀμερικῆς ἥρχισαν
μίαν ἔντονον ἐκστρατείαν, ἡ δποία ἔφθασεν εἰς τὸ
ὑψηλότατον σημεῖον τῆς κατὰ τὴν περιοδικὴν ἐκλο-
γὴν τοῦ 1896, ὑπὲρ τῆς ἐπανόδου εἰς τὸ διμεταλ-
λισμόν, μὲ νόμιμον σχέσιν μεταξὺ τῶν δύο μετάλλων
τῆν παλαιὰν σχέσιν 1 : 16. Διατὶ οἱ ἴδιοκτῆται εἶχον
συμφέρον ἐκ τοῦ μέτρου τούτου; Ἄφ' ἐνός, ἐπειδὴ
οἱ Ἀμερικανοὶ ἴδιοκτῆται πωλοῦν τὰ σιτηρά των ἴδιως
εἰς τὸ ἔξωτερικόν, καὶ ἐπειδὴ τὸ μόνον κυκλοφοροῦν
νόμισμα εἰς τὰς διεθνεῖς συναλλαγὰς εἶναι δὲ χρυσός,
οἱ ἴδιοκτῆται θὰ ἐπληρώνοντο τὰ σιτηρά των εἰς χρυ-
σόν, οἵονδήποτε καὶ ἂν ἦτο τὸ νομισματικὸν καθεστώς
τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἄφ' ἑτέρου, ἐπειδὴ οἱ
πλεῖστοι ἴδιοκτῆται τῶν νεωστὶ ἀποικισθεισῶν περι-
φερειῶν τούτων δὲν εἶχον ἀκόμη ἔξοφλήσει τὴν τιμὴν
τῶν γαιῶν των, αἱ δποῖαι μὲ πολὺ μακρὰς προθε-
σμίας πληρωμῆς παρὰ τοῦ Κράτους, τῶν Σιδηρο-
δρομικῶν ἐταιρειῶν κ. λ. π., θὰ ἤδύναντο γὰ πληρώ-
σουν τὰ χρέη των εἰς ἀργυροῦν νόμισμα, ἐὰν δὲ
διμεταλλισμὸς ἐπανεγκαθίστητο εἰς τὰς Ἡνωμένας Πο-
λιτείας, ἀφοῦ τὰ χρέη αὐτὰ ἦσαν πληρωτέα ἐν
Ἡνωμέναις Πολιτείαις εἰς νόμιμη γομίσματα τῆς χώ-

ρας. Οὕτω δέ, διδιοκτήτης πού ἐπώλησε 100 δολλάρια σίτου εἰς τὴν παγκοσμίαν ἀγορὰν καὶ ἔλαβε ἔγχυτι αὐτοῦ 100 δολλάρια χρυσοῦ, θὰ ἡδύνατο μὲν αὐτὰ γὰρ ἀγοράσῃ ῥάβδους ἀργύρου ἐμπορικῆς ἀξίας 100 δολλαρίων. Ἡ ποσότης αὐτὴ τοῦ ἀργύρου, ἐὰν ἐγίνετο νόμισμα, θὰ ἦξεται σχεδὸν 200 δολλάρια, ἀφοῦ ἡ γδυμίμος μὲν σχέσις μεταξὺ τῶν δύο νομισμάτων ἦτο 16, ἡ σχέσις δὲ μεταξὺ τῶν ἐμπορικῶν των ἀξιῶν ἦτο 30 περίπου. Τοιουτοτρόπως, μὲ τὸ προϊόν τῆς πωλήσεως 100 δολλαρίων σίτου, διὰμερικανὸς ἰδιοκτήτης θὰ ἡδύνατο νὰ ἔξωφλήσῃ χρέη 200 δολλαρίων, γεγονὸς πού, εἰς τὴν πραγματικότητα, θὰ ἐσήμαινε ἐλάττωσιν τῶν χρεῶν του κατὰ τὸ ἥμισυ.

Ἡ διμεταλλικὴ καμπάνια τῶν ἀμερικανῶν ἰδιοκτητῶν δὲν ἦχθη εἰς πέρας. Τὸ αὐτὸν δὲ μεταξὺ τῶν χρεῶν τῶν καλλιεργητῶν ἐνέπνευσε κατὰ μέγα μέρος τὴν νομισματικὴν πολιτικὴν τῶν φεουδάρχων τῆς Εὐρώπης, κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ ὑπὸ τὸν Ancien Régime.

Πράγματι, ἐγωρίς πολλοὶ δοῦλοι ἔξηγοράσθησαν ἔναντι τῶν κυρίων των καὶ κατέστησαν ἐλεύθεροι ἄγθρωποι, κάτοχοι ἐλευθέρων γαιῶν, ὑπὸ τὸν μόνον δρον νὰ πληρώνουν εἰς τὸν φεουδάρχην μίαν ἐτησίαν πρόσδοτον καθωρισμένου ποσοῦ. Τὸ ποσὸν τῆς ἐτησίας πρόσδου καθωρίζετο γενικῶς εἰς μονάδας ὑπολογισμοῦ, καὶ ἅρα πᾶσα ἐλάττωσις τῆς ἀξίας τῆς μονάδος ὑπολογισμοῦ ἥλαψρωνε τὰ βάρη τοῦ χωρικοῦ καὶ ἥλαττωνε τὰ ἐσοδα τοῦ φεουδάρχου, καθὼς καὶ ἀντιστρόφως, πᾶσα αὔξησις τῆς ἀξίας τῆς μονάδος ὑπολογισμοῦ ηὗξανε τὰ βάρος τοῦ χωρικοῦ καὶ τὰ ἐσοδα τοῦ

φεουδάρχου. Ἐπίσης οἱ βασιλεῖς εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν ἐναντίον τῆς φεουδαρχίας, οὐδίᾳ δὲ οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας, ἔκαμον σταθερῶς χρῆσιν τοῦ δικαιώματός των γὰρ καθορίζουν τὴν ἀξίαν τῆς μονάδος ὑπολογισμοῦ, ἀλλοτε πρὸς ἔξυπηρέτησιν τοῦ λαοῦ καὶ ἔξασθενησιν τῶν Δεσποτῶν, καὶ ἀλλοτε ἀντιθέτως πρὸς ἔξυπηρέτησιν τῶν Δεσποτῶν, διαν ἡ δυσαρέσκεια αὗτῶν καθίστατο πολὺ ἐπικίνδυνος.

Ἐν τέλει κατέληξαν εἰς σημαντικὴν ἐλάττωσιν τῆς ἀξίας τῆς μονάδος ὑπολογισμοῦ. Διαρκεῦντος ἦδη τοῦ Μεσαίωνος ἡ γαλλικὴ λίρα καὶ ἡ ἀγγλικὴ λίρα ἔχασαν ἀμφότεραι σπουδαῖον μέρος τῆς ἀξίας των.

Τύπο τὴν Μοναρχίαν ἡ πτῶσις αὗτη τῆς ἀξίας ὠξύνει τὴν περισσότερον. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἡ γαλλικὴ λίρα ἤξιζε τὸ 1 20 ἐκείνου ποὺ ἤξιζε κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα. Ἡ λίρα στερλίνα, ἡ δποία ἐσταθεροποιήθη ἀπὸ τοῦ 1562, ἤξιζε τὸ 1)3 τῆς ἀξίας τὴν ὁποίαν εἶχε κατὰ τὸ τέλος τοῦ Μεσαίωνος.

Μολονότι δὲ ἡ ἀγγλικὴ λίρα ἔχασε μέρος τῆς ἀξίας της, ἐν τούτοις ἔχασε ὀλιγώτερον τῆς γαλλικῆς λίρας. Εἰς τοῦτο δὲ ἀποδίδεται, δχι χωρὶς λόγον, ἡ πολὺ μεγαλυτέρα ἀντίστασις τῆς ἀγγλικῆς ἀριστοκρατίας.

Ταμειακοὶ σκοποί.—Ἀνεξαρτήτως τῶν κοινωνικῶν σκοπῶν τοὺς δποίους δύναται γὰρ ἐπιδιώξῃ, τὸ Κράτος ἔχει ἐν ἄμεσον συμφέρον ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τῆς ἀξίας τῆς μονάδος ὑπολογισμοῦ. Τὸ Κράτος είναι αὐτὸ τοῦτο σχεδὸν πάντοτε δφειλέτης καὶ μάλιστα δ μεγαλύτερος τῶν ὀφειλετῶν. Ἡ ὑποτίμησις τῆς μονάδος ὑπολογισμοῦ, εὔνοοῦσα τοὺς δφειλέτας, εὔνοει αὐτὸ τὸ Κράτος κατὰ πρῶτον λόγον.

‘Η μέριμνα τῶν Κρατῶν πρὸς ἐλάττωσιν τῶν ιδίων τῶν χρεῶν ἐκυριάρχησε, ἀπὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1914, τῆς νομισματικῆς πολιτικῆς αὐτῶν. ‘Η ἐπιβολὴ τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας, ἢ εἰς εὑρεῖαν κλίμακα χρῆσις ἐπανειλημμένων ἐκδόσεων χαρτονομίσματος πρὸς ίσοσκέλισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, εἶχον ως ἀποτέλεσμα τὴν ἀναγωγὴν εἰς τὸ μηδὲν τοῦ ἐσωτερικοῦ χρέους τῶν μὲ πολὺ ὑποτιμημένον νόμισμα Κρατῶν, ως ἡ Γερμανία, καὶ τὴν ἐν ἴσχυρᾳ ἀναλογίᾳ μείωσιν τοῦ χρέους τῶν μὲ δλίγον ὑποτιμημένον νόμισμα Κρατῶν, ως ἡ Γαλλία, τῆς δποίας τὸ πολεμικὸν καὶ προπολεμικὸν χρέος ἥλαττώθη κατὰ τὰ δύο τρίτα, ἀφοῦ τὸ δολλάριον ἀξίζει 15 φράγκα.

‘Αλλ’ οἵοιδήποτε καὶ δὴ εἰναι οἱ ἐπιδιωκόμενοι ταμειακοὶ σκοποί, ἔχουν οὗτοι καὶ τὰς κοινωνικὰς συνεπείας τῶν. ‘Η κατάργησις τοῦ γερμανικοῦ Δημοσίου χρέους εἶχεν ως ἀποτέλεσμα τὴν ἐξαφάνισιν ἐν Γερμανίᾳ τῆς τάξεως τῶν εἰσοδηματιῶν (rentiers). ‘Η μείωσις εἰς τὸ 1/3 τοῦ Γαλλικοῦ Δημοσίου χρέους εἶχεν ως ἀποτέλεσμα τὴν ἐξαθλείωσιν ἐν Γαλλίᾳ τῆς ιδίας τάξεως. Είναι δὲ ταῦτα γεγονότα τὰ δποία δύνανται νὰ προκαλέσουν πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς συνεπείας τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ ἐκείνας, αἱ δποίαι προηγήθησαν τῆς καταστροφῆς τῆς γαλλικῆς ἐγγείου ἀριστοκρατίας ἐξ αἰτίας τῆς ὑποτιμήσεως τῆς λίρας.

*
* *

Οὕτω λοιπὸν ἡ Ἰστορία τῆς Δύσεως μᾶς παρουσιάζει μίαν νομισματικὴν πολιτικὴν τείνουσαν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἡττον συνειδητῶς, εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ δρειλέτου εἰς βάρος τοῦ δανειστοῦ. Κατὰ τὴν ἀρχαϊ-

τηγανή πολιτική αὕτη ἔξεδη λόγωνετο ὅπὸ τὴν ἀμεσογ
μορφὴν τῆς ἐλαττώσεως τῶν χρεῶν. Εἰς τὴν ἐλάττω-
σιν τῶν χρεῶν ὑποκατέστησαν γῦν τὰ ἐπὶ μᾶλλον καὶ
μᾶλλον τελειοποιημένα συστήματα ψευδοῦς νομίσμα-
τος, ἐνεργοῦντες κατὰ τρόπον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον
ὑπουλον, καταλήγοντες δῆμως πάντοτε, ἐν τελευταίᾳ
ἀγαλύσει, εἰς τὸ αὐτὸν ἀποτέλεσμα : τὴν ἐλάφρυνσιν
τῶν βαρῶν τοῦ δφειλέτου.

"Ἐναγτι τούτου εἰς τὴν "Απω Ἀνατολὴν βλέπομεν
ἐν νομίσματικὸν σύστημα, τελειοποιημένον δσον είγαται
δυνατόν, ποὺ δὲν δίδει οὐδεμίαν λαβὴν εἰς δυνατότητα
ψευδοῦς νομίσματος καὶ οὕτω ἔξαγαγκάζει τὸν δφει-
λέτην νὰ ἐκπληρώνῃ δλοκληρωτικῶς τὰς ὑποχρεώσεις
του.

"Ο χαρακτὴρ τῆς σταθερότητος τοῦ κινέζικου πο-
λιτισμοῦ, συγχρινόμενος πρὸς τὸν προσδευτικὸν χαρα-
κτῆρα τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, παραχινεῖ εἰς ἔρευναν
μήπως ἡ συστηματικὴ πρακτικὴ τῆς ἐλαττώσεως τῶν
χρεῶν εἶναι ἔνας δρός προόδου καὶ μήπως τὸ ψευδές
νόμισμα ἀπετέλεσε ἐν ἐκ τῶν οὔσιωδῶν καὶ ἀναγκαίων
δργάνων πρὸς οἰκοδόμησιν τῆς γεωτέρας κοινωνίας.
Τὸ ψευδές νόμισμα, εἶγαι πράγματι μία μέθοδος ἀπαλ-
λοτριώσεως (expropriation). Συνεπείᾳ τούτου εἶναι
ἐν διορθωτικὸν μέσον (correctif) τῆς ἀτομικῆς ἴδιο-
κτησίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ V.

Η ΠΙΣΤΙΣ

Τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἀνθρωπὸς παράγει τώρα περισσότερον τοῦ ὅτι τοῦ εἰναι ἀναγκαῖον πρὸς ἕκανοποίησιν τῶν ἀμέσων του ἀναγκῶν, δημιουργεῖ ὅχι μόνον τὸ νόμισμα, ἀλλὰ καὶ τὴν πίστιν. Ὁ παραγωγός, διαθέτων προκαταβολὰς δύναται γὰρ μὴ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν ἀγοραστήν του τὴν ἀμεσον πληρωμὴν τοῦ ἐμπορεύματος ποὺ τοῦ χορηγεῖ.

Τὸ γραμμάτιον καὶ ἡ δμολογία

Ἡ πίστις δύναται γὰρ εἰναι βραχείας ἢ μακρᾶς προθεσμίας.

Οἱ ἀγοράζων μίαν πρώτην ὄλην βιομηχανίας ἔχει ἀνάγκην ἐνδεῖ χρονικοῦ διαστήματος πρὸς μετασχηματισμόν της. Οἱ ἀγοράζων ἐν ἐμπόρευμα ἐμπορος ἔχει ἐπίσης ἀνάγκην χρόνου τιγδὸς διὰ γὰρ τὸ μεταπωλήσῃ. Οἱ πωληταί των, διὰ γὰρ τοὺς ἐπιτρέψουν γὰρ πωλήσουν τὰ ἀγορασθέντα ἐμπορεύματα ὅταν θὰ ἔχουν εἰσπράξει τὴν ἀξίαν των, παραχωροῦν εἰς αὐτοὺς βραχυπροθέσμους πιστώσεις. Αἱ πιστώσεις αὗται εἰναι γενικῶς τριῶν μηνῶν, διότι τρεῖς μῆνες κατὰ μέσον δρον χρειάζονται πρὸς μετασχηματισμὸν ἢ λιανικὴν πώλησιν ἐνδεῖς ἐμπορεύματος.

Τυπική μορφὴ τοιούτου δανείου εἶναι τὸ γραμμάτιον, τὸ δποῖον εἶγαι σύμβολος διὰ τῆς δποίας ὁ ἀγοραστὴς ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν γὰ πληρώσῃ τὴν τιμὴν τοῦ ἐμπορεύματος εἰς τὸν συμφωνηθέντα χρόνον.

Τὸ μακρᾶς προθεσμίας δάνειον ἔχει σκοπὸν γὰ θέση εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ παραγωγοῦ τὰ μέσα πρὸς προμήθειαν, ὅχι πλέον πρώτων ὑλῶν, ἀλλὰ μέσων ἐργασίας (ἐργαλείων, μηχανῶν κλπ.) Τυπικὴ μορφὴ ὑπὸ τὴν δποίαν πραγματοποιεῖται εἶγαι ἢ δμολογία.

Μὲ τὰ μέσα ἐργασίας τὰ δποῖα ἐπρομηθεύθη χάρις εἰς τὸ δμολογιακόν του δάνειον, ὁ βιομήχανος κατασκευάζει ἐμπορεύματα τὰ δποῖα μέταπωλεῖ. Ἐπὶ ἐκάστης πωλήσεως ὁ βιομήχανος εἰσπράττει ἔν μέρος τῆς τιμῆς τῶν μέσων ἐργασίας, τὰ δποῖα ἔχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν κατασκευὴν. Τὸ μέρος τοῦτο εἶναι τοιοῦτον, ὥστε, ὅταν τὰ μέσα ἐργασίας φθαροῦν, ἢ δλική των τιμὴ γὰ ἔχῃ εἰσπραχθῇ⁽¹⁾. Ἡ οὕτως ἐνεργουμένη ἀπόσθεσις τῆς ἀξίας τῶν μέσων ἐργασίας πρέπει νὰ χρισμεύσῃ πρὸς ἀπόσβεσιν τοῦ συγομολογηθέντος πρὸς ἀγοράν των δανείου. Ἀρα ἐν δμολογιακὸν δάνειον συνάπτεται διαρκείας ἵσης πρὸς τὴν πιθανὴν διάρκειαν τῶν μέσων ἐργασίας, τὰ δποῖα ὁ βιομήχανος θὰ προμηθευθῇ δι’ αὐτοῦ, πρέπει δὲ γὰ ἔξοφλῆται μερικῶς ἐὰν καὶ ἐφ’ ὅσον φθείρονται καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀγαλογίαν καθ’ ἥν φθείρονται τὰ μέσα ἐργασίας.

Τὸ δμολογιακὸν δάνειον πραγματοποιεῖται γενικῶς διὰ τῆς ἐκδόσεως τίτλων 100 ἢ 500 φράγκων. Ἐκ-

(1) Ιδε περισσοτέρας ἐπὶ τοῦ ζητήματος λεπτομερείας εἰς δεύτερον βιβλίον, κεφάλ. II.

στος τίτλος είναι ταύτοχρόγως μία ἀπόδειξις πιστοποιοῦσα τὴν γενομένην παρὰ τοῦ δαγειστοῦ καταβολὴν τοῦ ἀντιστοίχου ποσοῦ, καὶ μία ἀνάληψις ὑποχρεώσεως ἀπὸ μέρους τοῦ δφειλέτου πρὸς ἔξοφλησιν τοῦ ποσοῦ εἰς τὴν ὥρισμένην προθεσμίαν καὶ ὑπὸ τοὺς καθωρισμένους δρους. Ἡ ἀπόσθεσις ἐνεργεῖται συγήθως ὅχι διὰ τῆς καθ' ἔκαστον ἔτος μερικῆς ἔξοφλήσεως ἔκάστου τίτλου, ἀλλὰ διὰ τῆς συνολικῆς ἔξοφλήσεως κατ' ἔτος ἐνὸς ἀριθμοῦ τίτλων.

Τὸ γραμμάτιον καὶ ἡ δμολογία ἔχουν δύο κοινὰ χαρακτηριστικά : ἀποφέρουν τόκους καὶ κατέχουν μίαν πραγματικὴν ἐγγύησιν.

1.—Ο ἀπολαμβάνων τοῦ εὐεργετήματος ἐνὸς βραχυπροθέσμου δαγείου πραγματοποιεῖ, ἐπὶ τοῦ μεταπωλουμένου, μετὰ τὴν κατεργασίαν του, ἐμπορεύματος τὸ δποῖον παράγουν τὰ ἀγορασθέντα μὲ τὸ ποσὸν ἐνὸς μακροπροθέσμου δαήείου μέσα ἐργασίας, ἐν κέρδος. Ἐκ τοῦ κέρδους τούτου καταβάλλει ἐν μέρος εἰς τὸν δανειστήν του, ὡς τόκον τοῦ δαγεισθέντος ποσοῦ. Διὰ τὰς δμολογίας δ τόκος δρίζεται ἐπὶ τοῖς ἐκατὸν τοῦ δανεισθέντος ποσοῦ καὶ πληρώνεται εἰς ὥρισμένας προθεσμίας. Διὰ τὰ γραμμάτια, δ τόκος συνυπολογίζεται εἰς τὴν τιμὴν τοῦ πωληθέντος πράγματος, ἀφαιρεῖται δὲ ἄν, κατ' ἔξαίρεσιν, δ ἀγοραστὴς ἀγοράζει τοῖς μετρητοῖς.

2.—Ἡ παρουσία τοῦ ἐπὶ πιστώσει ἀγορασθέντος ἐμπορεύματος, ἢ ἐνὸς ἀλλού ισοδυνάμου ἀξίας, εἰς τὰς ἀποθήκας τοῦ ὑπογραφέως τοῦ γραμματίου, καθὼς ἐπίσης ἡ ὑπαρξία τῶν μέσων ἐργασίας εἰς τὰ ἐργαστήρια τοῦ ἐκδότου δμολογιῶν, ἀποτελεῖ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ δαγειστοῦ. Τὰ ἐμπορεύματα αὐτὰ καθὼς καὶ τὰ

μέσα χρημάτων δὲν είναι βεβαίως μία νόμιμος άσφαλεια, διανειστής δὲν έχει ούδεν εἰδικόν ἐπ' αὐτοῦ δικαίωμα, ούδεν προνόμιον, είναι δημως μία οίκονομική άσφαλεια. Είναι ή δικαιολογία τῆς παραχωρηθείσης πιστώσεως. "Ἐνα γραμμάτιον προθεσμίας μεγαλυτέρας τῆς πιθανῆς διαρκείας τῆς ὑπάρξεως τῶν ἐμπορευμάτων παρὰ τῷ διφειλέτῃ, η μία διμολογία που δὲν άποσθέννυται ἀναλόγως πρὸς τὴν φθορὰν τῶν μηχανημάτων, ἀποτελοῦν ἀληθεῖς οίκονομικάς ἀπάτας.

Αἱ τράπεζαι

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς πίστεως ὠδήγησεν εἰς τὴν δημιουργίαν διαμέσων μεταξὺ διανειστῶν καὶ διαγειζομένων. Οἱ διάμεσοι οὗτοι είναι αἱ τράπεζαι.

Αἱ τράπεζαι, δημοσίαι καὶ αὐται αἱ πιστωτικαὶ ἔργασίαι, διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας: εἰς τὰς τραπέζας, ποὺ χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐνδιάμεσοι εἰς βραχυπρόθεσμα δάνεια, προωρισμένα πρὸς ἀγορὰν ἐμπορευμάτων, ὃνομάζονται δέ αὐταὶ τράπεζαι προεξοφλήσεως (*banques d'escompte*), καὶ εἰς τραπέζας ποὺ χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐνδιάμεσοι εἰς μακροπρόθεσμα δάνεια πρὸς ἀγοράν μέσων ἔργασίας ὃνομάζονται δὲ αὐταὶ τράπεζαι ὑποθέσεων (*banques d'affaires*).

Εἰς τὴν Γαλλίαν, τὰ μεγάλα πιστωτικὰ ἰδρύματα (*Société Générale, Crédit Lyonnais, Comptoir d'Escompte x.l.p.*), καθὼς καὶ αἱ τοπικαὶ τράπεζαι εἰνε κυρίως τράπεζαι προεξοφλήσεων. Αἱ σπουδαιότεραι τράπεζαι ὑποθέσεων είναι η *Τράπεζα τῆς Παρισιγῆς Ένώσεως* (*Banque de l'Union Parisienne*), καὶ η

Τράπεζα Παρισίων και Κάτω Χωρῶν (Banque de Paris et des Pays Bas).

Προεξοφλητικαὶ καὶ ἐκδοτικαὶ Τράπεζαι

Ο διοικήχανος, δ πωλῶν ἐπὶ πιστώσει ἔναντι γραμματίου λίγεως τριῶν μηνῶν, δὲν δύναται νὰ τὸ κάμη αὐτὸ ἀν δὲν διαθέτῃ προσωπικὰς σημαντικὰς ποσότητας διαθεσίμου χρήματος, διότι ἐπὶ τρεῖς μῆνας πρέπει νὰ συνεχίσῃ τὴν παραγωγὴν του, νὰ ἀγοράζῃ νέας πρώτας ὄλας, νὰ πληρώσῃ νέα ἡμερομίσθια κ.λ.π. χωρίς νὰ ἔχῃ ἀνακτήσῃ δ, τι ἔξωδευσε διὰ τὸ ἐπὶ πιστώσει πωληθὲν ἐμπόρευμα. Ἐὰν δὲν διαθέτῃ χρήματα, δύναται νὰ ζητήσῃ καὶ αὐτὸς πίστωσιν ἀπὸ τοὺς προμηθευτάς του, εἰτε ὑπογράφων δ ἵδιος γραμμάτια εἰτε παραχωρῶν τὰ γραμμάτια ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τοὺς ἀγοραστάς του ἐγγυώμενος καὶ αὐτὸς ταῦτα διὰ τοῦ τύπου τῆς διπισθογραφήσεως. Κατ' αὐτὸν δμως τὸν τρόπον δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ προμηθευθῇ παρὰ μόνον μέρος τοῦ δτι τοῦ εἶναι ἀναγκαῖον διὰ νὰ συνεχίσῃ τὴν παραγωγὴν του διότι δὲν ἔχῃ μόνον ἀνάγκην πρώτων ὄλων. Χρειάζεται ἐπίσης ἐργασίαν, καὶ αὐτὴ δὲν δύναται νὰ πληρωθῇ ἐπὶ πιστώσαι μὲ γραμμάτια, πρέπει νὰ πληρωθῇ τοῖς μετρητοῖς. Διὰ νὰ προμηθευθῇ τὸ ἀναγκαῖον πρὸς πληρωμὴν τῶν ἐργατῶν του χρῆμα, δ διοικήχανος προεξοφλεῖ τὰ γραμμάτια ποὺ ἔλαβεν. Ἐναντὶ δὲ τῶν γραμματίων του λαμβάνει ἀπὸ τὸν προεξοφλοῦντα τὸ ἀναγραφόμενον ἐπὶ τοῦ γραμματίου ποσόν, ἀφορουμένης μιᾶς προμηθείας. Κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ γραμματίου δ προεξοφλήσας αὐτὸ θὰ εἰσπράξῃ ἀπὸ τὸν ὑπο-

γραφέα του τὸ δλικόν ποσόν. Τοιαύτη είναι ἡ ἐργασία τῆς προεξοφλήσεως.

Ἡ ἐργασία κύτὴ θὰ παρουσίαζε μεγάλας πρακτικὰς δυσκολίας, ἐὰν ἔπειτε νὰ γίνεται ἀπὸ εὐθείας μεταξὺ τοῦ διομηχάνου ποὺ κατέχει γραμμάτια, καὶ τοῦ κατόχου χρημάτων ποὺ δὲν τὰ χρειάζεται διὰ προσωπικήν του χρῆσιν. Αἱ δυσκολίαι δὲ θὰ συγίσταντο εἰς τὸ γὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν τὰ δύο μέρη, ἐξ ὧν τὸ ἐν γὰ ἔχῃ ἀνάγκας ἀναλόγους πρὸς τὰ χρήματα τοῦ ἄλλου καὶ τὸ ἐν γὰ ἔχῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ ἄλλο. Ἡ προεξόφλησις διὰ τοῦτο γίνεται σχεδὸν μοναδικῶς ἀπὸ ἐνδιαμέσους, ἀπὸ τὰς προεξοφλητικὰς Τραπέζας.

Ἄντι γὰ τρέξῃ πρὸς ἀναζήτησιν ἐνδὸς διομηχάνου ποὺ θὰ εἶχε ἀνάγκην γὰ προεξόφλητὰ γραμμάτια του, διαθέτων χρῆμα τὸ καταθέτει εἰς μίαν Τράπεζαν ἐπὶ ὥρισμένῳ τόκῳ. Καὶ διομήχανος, ἀντὶ γὰ ἀναζητήσῃ ἔναν κάτοχον χρημάτων, μεταβαίνει εἰς τὴν Τράπεζαν πρὸς προεξόφλησιν τοῦ τίτλου του, ἡ Τράπεζα δὲ τὸν προεξοφλεῖ μὲ τὸ χρῆμα τῶν καταθέσεων. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ τόκου τὸν δποίον πληρώνει ἡ Τράπεζα εἰς τοὺς καταθέτας της καὶ τῆς προεξοφλητικῆς προμηθείας τὴν δποίαν ἀφορεῖται χρησιμεύει πρὸς κάλυψιν τῶν ἔξιδων της καὶ ἀποτελεῖ τὸ κέρδος της.

Μία ποικιλία τῆς προεξοφλητικῆς Τραπέζης είνει ἡ ἐκδοτικὴ τράπεζα (*bancque d'émission*). Διὰ γὰ ἐνεργήσῃ προεξοφλήσεις μία Τράπεζα καθ' δν τρόπον εἴδομεν, πρέπει γὰ ἔχῃ καταθέτας. Δὲν ἔχει καθέλου ἀνάγκην καταθετῶν, ἐάν, ἔναντι τῶν γραμματίων, κατέβαλε εἰς τοὺς προεξοφλητὰς βιομηχάνους δχτιγόμισμα, ἀλλὰ ἀποδείξεις (*certificats*) πιστοποιούσας

ὅτι τῆς παρεδόθησαν γραμμάτικ τόσης ἀξίας καὶ οἵτινες αὐτὴ ἡ ἴδια θὰ πληρώσῃ τὴν ἀξίαν αὐτῶν εἰς οἰογδήποτε παρουσιάσει τὴν ἀπόδειξιν ταύτην καθ' οἰογδήποτε χρόνον (τοῦτο ὁνομάζεται πληρωμὴ εἰς τὸν κομιστὴν καὶ ἐν δψει). Υπὸ τοὺς δρους τούτους, θὰ ἥρκεινὰ ἐμπνέουν αἱ ἀποδείξεις αὗται ἀρκετὴν ἐμπιστοσύνην ὥστε γὰρ γίνωνται δεκταὶ ἀπὸ ὅλους ἐν γένει ἀγτὶ νομίσματος, διὰ νὰ δυνηθῇ ὁ βιομήχανος νὰ τὰς χρησιμοποιήσῃ ὡς νόμισμα καὶ ἴδιως γὰρ πληρώσῃ μὲν αὗτὰς τὰ ἡμερομίζθια τῶν ἔργων. Εξ ἀλλού, θὰ ἥρκεινὰ κυκλοφοροῦν τὰ γραμμάτια ταῦτα κατὰ μέσον δρον δλίγον περισσότερον τῶν τριῶν μηνῶν πρὶν ζητηθῇ ἡ ἔξαργύρωσίς των, διὰ γὰρ δυνηθῇ ἡ Τράπεζα νὰ ἐνεργήσῃ ἔργασίας προεξοφλήσεως, χωρὶς νὰ προκαταβάλῃ οὐδὲν ποσόν, ἀφοῦ εἰς τὸ τέλος τῶν τριῶν μηνῶν ἡ Τράπεζα θὰ εἰσπράξῃ τὴν ἀξίαν τῶν γραμματίων ποὺ προεξώφλησε καὶ θὰ εἶναι τότε εἰς θέσιν, μὲ τὸ προϊόν τῶν εἰσπράξεων τούτων, γὰρ ἔξοφλήσῃ τὰς ἀποδείξεις της.

Αἱ ἀποδείξεις αὗται ὁνομάζονται τραπεζογραμμάτια (billet de banque). "Ἐνα τραπεζογραμμάτιον εἶναι ἀπλῶς ἐν ἐμπορικὸν γραμμάτιον ἡγγυημένον ἀπὸ τὴν ἐκδότριαν τράπεζαν, ἦ, ἀκριβέστερα, εἶναι ἡ ἀντιπροσώπευσις ἐνδε ἐμπορικοῦ γραμματίου προεξοφληθέντος παρὰ τῆς Τραπέζης καὶ φυλακσομένου εἰς τὰ χρηματοκιβώτια τῆς μέχρι τῆς λήξεώς του. Δύναται λοιπὸν μία ἐκδοτικὴ τράπεζα γὰρ ἐκδώσῃ τραπεζογραμμάτια ἀξίας ἵσης πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν προεξοφληθέντων καὶ μὴ ληξάντων γραμματίων, δχι δμως περισσότερα.

Ἐπὶ πλέον, ἐπειδὴ μερικὰ προεξοφληθέντα γραμμάτια είναι δυνατὸν νὰ ἔξεδόθησαν δολίως, δηλ. γὰρ μὴ ἀντιπροσωπεύωνται ἀπὸ πραγματικῶς ὑπάρχον ἐμπόρευμα, ή ἐπειδὴ τὰ ἀντιπροσωπευόμενα διὰ γραμματίων ἐμπορεύματα δύνανται πρὸ τῆς λήξεως γὰρ ὑποτιμηθοῦν, συνηθίζεται δπως αἱ ἀκδοτικαὶ τράπεζαι κατέχουν, ἐπὶ πλέον τῶν προεξοφληθέντων γραμματίων, ἐν εἰδος διαθεσίμων ποσοῦ μεταλλικοῦ νομίσματος, διὰ νὰ ἔχουν ἀντιστάθμισμα, κατὰ τὴν λῆξιν, τῆς ἀξίας τῶν μὴ ἔξοφληθέντων γραμματίων.

Εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας, τὸ κράτος ἀπηγόρευσε εἰς τὰς Τραπέζας νὰ ἔκδίδουν τραπεζογραμμάτια ἀνεῳ ἀδείας του. Αἱ ἔχουσαι τοιαύτην ἀδειαν τράπεζαι, ἀπολαμβάνουν ἐνδε προνομίου, τοῦ προνομίου ἀκδόσεως (privilége d' emission). Ἐν Γαλλίᾳ, μόνον ἡ Τράπεζα τῆς Γαλλίας (Banque de France) ἀπολαμβάνει τοιούτου προνομίου.

Τὸ Κράτος, εἰς ἀντάλλαγμα τοῦ προνομίου ποὺ παραχωρεῖ εἰς τὰς Τραπέζας, ἀπαιτεῖ γενικῶς, δπως αἱ ἀκδοτικαὶ τράπεζαι παρέχουν εἰς αὐτὸ προκαταβολάς. Ἐφ' δσον δὲ τὰ οὕτω προκαταβαλλόμενα ποσὰ προέρχονται ἐκ τῶν ἰδίων ἐσόδων τῆς Τραπέζης, δ χαρκτήρ τοῦ τραπεζογραμματίου οὐδόλως μεταδόλλεται. Ἐὰν δμως αἱ προκαταβολαὶ τοῦ Κράτους ἀνέλθουν εἰς τοιοῦτον ποσόν, ὥστε διὰ νὰ τὸ καλύψῃ ἡ Τράπεζα είναι: ἡναγκασμένη γὰρ ἐκδώσῃ τραπεζογραμμάτια, τὰ δποῖα δὲν καλύπτονται πλέον ἀπὸ ἐμπορικὰ γραμμάτια, ἀλλ' ἀπλῶς ἀπὸ τὴν ἀπαίτησιν τῆς Τραπέζης κατὰ τοῦ Κράτους, τὸ τραπεζογραμμάτιον τότε παύει γὰρ είναι πραγματικὸν τραπεζο-

γραμμάτιον, λαμβάνει δὲ μικτὸν χαρακτῆρα, εἶναι ταῦτα χρόνως γραμμάτιον τῆς Τραπέζης καὶ τοῦ Κράτους.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ περίπτωσις, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, διὰ τὰ τραπεζογραμμάτια τῶν περισσοτέρων ἐκδοτικῶν Τραπέζων τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης. Αἱ Τράπεζαι αὗται, μετὰ τὸ 1914, ἐξέδωσαν τραπεζογραμμάτια ἀξίας πολὺ μεγαλυτέρας τῆς ἀξίας τῶν ἐμπορικῶν γραμματίων ποὺ κατεῖχον εἰς τὰ χαρτοφυλάκιά των.

Τὰ Κράτη δὲ προτιμοῦν νὰ λαμβάνουν ἀπὸ τὰς ἐκδοτικὰς Τραπέζας προκαταβολὰς ὑπὸ τὴν μορφὴν «τραπεζογραμματίων», ἀντὶ νὰ ἐκδίδουν τὸ ἴδιον χαρτονόμισμα, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπωφελοῦνται διὰ τὸ χαρτονόμισμά των τῆς ἐμπιστοσύνης ποὺ ἐμπνέει τὸ τραπεζογραμμάτιον. Τοιαύτη πρᾶξις εἶναι κατάχρησις τῆς ἐμπιστοσύνης συνειδητῶς καὶ ἐσκεμμένως διαπραττομένη παρὰ τοῦ Κράτους.

Τράπεζαι ὑποθέσεων καὶ haute—banque.

Οἱ ἔχων ἀνάγκην πιστώσεων μακρᾶς προθεσμίας βιομήχανος πρὸς δημιουργίαν ἡ ἐπέκτασιν τῶν μηχανημάτων του, δύναται γὰρ ἐκθέσῃ αὐτὸς δ ἴδιος, ἀμέσως πρὸς τὸ κοινόν, ἐν δάνειον, προτιμᾶς δικαστικῶν γενικῶν γὰρ ἀπευθυνθῆ ἐις μίαν Τράπεζαν ὑποθέσεων, ἡ διοία «κλείνει» τὸ δικόν ποσὸν τῶν ὑπὸ ἐκδοσιν διμολογιῶν, τὰς διοίας πωλεῖ ἐπειτα τημηματικῶς εἰς τοὺς πελάτες της. Οἱ βιομήχανος εἰς τὴν μέθοδον αὐτὴν εὑρίσκει τὰ αὐτὰ πλεονεκτήματα, τὰ διοία εὑρίσκει καὶ δταν πωλεῖ τὴν παραγωγήν του χονδρικῶς καὶ ὅχει λιανικῶς.

Αἱ Τράπεζαι ὑποθέσεων δὲν ἔκδιδουν μόνον δμολογίας ἀλλὰ καὶ μετοχῆς, μολονότι δέ, ἀπὸ νομικῆς ἀπόφεως, δμολογίας καὶ μετοχαὶ εἰναι πράγματα τελείως διάφορα, ἀπὸ πραγματικῆς ἀπόφεως τῆς οἰκονομίας, αἱ δμολογίας καὶ τὸ πλεῖστον τῶν μετοχῶν εἰναι πράγματα ἀνάλογα.

Νομικῶς, δὲ δμολογιοῦχος εἰναι δανειστής, ἐνῷ δὲ μέτοχος εἰναι συνεταῖρος. Ἐξ οὐ προκύπτει, διὰ μὲν τὸν δμολογιοῦχὸν τὸ μοναδικὸν δικαίωμα νὰ λαμβάνῃ, τὸν συμφωνηθέντα τόκον καὶ νὰ πληρωθῇ εἰς τὴν ὥρισμένην προθεσμίαν, ἐνῷ διὰ τὸν μέτοχον τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν ἑταίρικῶν ὑποθέσεων καὶ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν κερδῶν.

Πραγματικῶς δμως, ὑπάρχουν δύο εἰδη μετόχων: οἱ μέτοχοι ποῦ εἰναι οἱ ὑποκινηταί, οἱ ἰδρυταὶ τῆς ἐπιχειρήσεως, οἱ δποῖοι μόνοι θὰ ἔχουν ἀποτελεσματικῶς τὴν διαχείρισιν καὶ τὴν διεύθυνσιν, οἱ δποῖοι ἔχουν συνδεθῇ μὲ τὴν ἔκδοτικὴν Τράπεζαν—καὶ οἱ ἄλλοι μέτοχοι, ἡ μεγάλη μᾶζα τῶν ἄλλων μετόχων, εἰς τοὺς δποίους ἡ Τράπεζα θὰ διοχετεύσῃ τὰς μετοχάς, καὶ καὶ οἱ δποῖοι, ἐνεκα αὐτῆς ταύτης τῆς διασπορᾶς τῶν, εἰναι ἐστερημένοι τῆς οὐσιώδους ἴδιότητος τοῦ δικαίωματος τῆς ἴδιοκτησίας, τῆς ἔξουσίας τῆς διευθύνσεως. Οἱ μέτοχοι τῆς τελευταίας αὐτῆς κατηγορίας πραγματικὰ εἰναι δανεισταί. Αἱ μετοχαὶ τῶν δὲν εἰναι εἰς τὴν πραγματικήτητα παρὰ δμολογίαι μὲ μεταβλητὸν ἐπιτόκιον. Ἡ θέσις τῶν πράγματι εἰναι δμοία πρὸς τὴν θέσιν τὴν δποίαν δικαίω ἔχουν οἱ ἐτερόρρυθμοι ἑταῖροι ἐτερορύθμου ἑταίρειας. Ἐνῷ ἀντιθέτως ἡ πρώτη κατηγορία τῶν μετόχων, οἱ ἰδρυταὶ, παῖζει τὸν ρόλον διαχείρι-

στῶν τῆς ἑτερορρύθμου ἔταιρείας. "Οσον ἀφορᾷ δὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τοὺς δποίους ή Τράπεζα, ἡθικῶς ὑπεύθυνος περὶ τῆς κακλῆς πορείας τῆς ἐπιχειρήσεως ἀπέναντι τῆς πελατείας της, προσπαθεῖ συγήθως γὰ τὴν εἰς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον, οὗτοι ἀσκοῦν τὸν ἔλεγχον τὸν ὑπὸ τοῦ καθοριζόμενον εἰς Ἐποπτικὸν Συμβούλιον τῶν ἑτερορρύθμων ἔταιρειῶν.

Μία ποικιλία τῆς Τραπέζης ὑποθέσεων, ή δποία ἄλλως τε ἴστορικῶς εἶναι ή πρώτη μορφή, εἶναι η Haute—banque.

Πλὴν τῶν βιομηχάνων, καὶ τὰ Κράτη ἔχουν πολλάκις ἀνάγκην μακροπροθέσμων πιστώσεων. ἐν τράπεζαι, ή εἰδικότης τῶν δποίων συνίσταται, εἴτε εἰς τὸ γὰ δανείζουν ἐκ τῶν ἵδιων των πόρων χρήματα εἰς τὸ Κράτος, εἴτε γὰ ἀναλαμβάνουν τὴν ἔκδοσιν⁽¹⁾ δανείων τοῦ Κράτους, ἀποτελοῦν τὴν Haute—banque.

Ο Jacques Coeur εἶναι ὁ περιφημότερος ἀπὸ τοὺς προγόνους τῆς Haute—banque. Ο οίκος Rothschild ὑπῆρξεν ὁ ἰδρυτὴς τῆς νεωτέρας Haute—banque. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ τελευταίου αἰῶνος, τὰ δυτικὰ Κράτη σπανίως κατέφευγον εἰς τὰς ὑπηρεσίας τῆς Haute—banque, προτιμῶντα τὰς προκαταβολὰς τῶν ἔκδοτικῶν Τραπέζων ή τὰ ἀμεσαὶ δάνεια ἀπὸ τὰ κοι-

(1) Πολὺ συχνά, δταν ἔκδιδε ἐν δάνειον, τὸ γαλλικὸν Κράτος χρησιμοποιεῖ, διὰ τὴν ἐγγραφὴν εἰς αὐτό, δχι μόνον τὰ δημόσια ταμεῖα, ἀλλὰ καὶ τὰς θυρίδας (guichets) τῶν μεγάλων Τραπέζων. Διὰ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτὴν τῶν θυρίδων των, τὸ Κράτος πληρώνει εἰς τὰς Τραπέζας μίαν προμήθειαν. Εννοεῖται διως δι τοῦτο δὲν ἀρχεῖ διὰ γὰ προσδώση εἰς τὰς Τραπέζας ταύτας τὸ χαρακτῆρα τῆς Haute—Banque, ἀφοῦ αὗται δὲν ἔχουν «κλείσαι» τὸ ἔκδοθὲν δάνειον.

νόγ. Ἐπ' ἐγαντίας τὰ Κράτη τῆς Ἀνατολῆς ἢ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς κατέφευγον σχεδὸν πάντοτε εἰς τὴν Haute—banque τῆς Δύσεως.

Ἔπειτα τοῦ πολέμου ἢ Haute—banque παιζει ἐκ γένου σπουδαίον ρόλον εἰς τὴν ζωὴν τῶν Κρατῶν τῆς Κεντρικῆς καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ μόνον οἱ ἀμερικανικοὶ οἰκογομικοὶ κύκλοι κατέχουν τώρα ἐπαρκεῖς πόρους διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ παιξουν, ἐγαντὶ τῆς Εὐρώπης, τὸν ρόλον Haute—banque· δ Morgan κατέστη, σχεδὸν μόνος, δλόκληρος Haute—banque.

Κοινωνικὸς δόλος τῆς Τραπέζης

Ἡ Τράπεζα, εἴτε προεξοφλητικὴ εἴτε Τράπεζα ὑποθέσεων, είγαι πρὸ παντὸς ἔγας μεσάζων. Μεσολχεῖ μεταξὺ ἐκείνων, οἱ δποῖοι κατέχουν περισσότερα τῶν δσων χρειάζονται, διὰ νὰ παραγάγουν καὶ ζήσουν, χωρὶς νὰ ἔχουν τὰ μέσα ἢ τὴν διάθεσιν νὰ χρησιμοποιήσουν οἱ ἴδιοι τὸ πλεόνασμα τοῦτο, καὶ ἐκείνων οἱ δποῖοι δὲν διαθέτουν ἀρκετοὺς ἴδιους πόρους διὰ τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν ἀγάπτυξιν τῶν ἐπιχειρήσεών των. Θὰ δνομάζωμεν τοὺς πρώτους ὑπὸ τὸ γεγονόν δνομικὰ τῶν εἰσοδηματιῶν καὶ τοὺς δευτέρους ὑπὸ τὸ δνομικὰ τῶν βιομηχάνων.

Ἡ ἐγδιάμεσος αὐτὴ θέσις τῆς Τραπέζης, μεταξὺ δύο κοινωνικῶν δμάδων πολὺ διαφορετικῶν γενικῶς κατὰ τὸ εἶδος τῶν ἔργασιῶν των καὶ κατὰ τὴν μανταλιτέ των δίδει εἰς τὴν Τράπεζαν τὸν γόθον (*hybride*) χαρακτηρά της, τὴν κάμει δειλὴν δταν ἀτενίζει πρὸς τὸ μέρος ἐκείνων οἱ δποῖοι τῆς προμηθεύουν τὰ κε—
ΑΙΓΑΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΝ
ATHENS UNIVERSITY
ECONOMIC & BUSINESS SCHOOL
ΕΠΙΧΟΔΙΟΝ ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΟΔΙΟΝ ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

έκεινων οἱ δποῖοι τὰ χρησιμοποιοῦν, ταύτοχρόνως μικροαστικὴν καὶ μεγαλοαστικὴν, συντηρητικὴν καὶ προοδευτικὴν, εἰρηνόφιλον καὶ ἴμπεριαλιστικὴν, οὐδὲ μέγαν ἀναζητητὴν συμβιβασμῶν (compromis) καὶ ἐκ γενετῆς ἔχθραν τῶν ἡτοίκων λύσεων.

Ἡ Τράπεζα, κινητοποιοῦσα τὸν κατεσπαρμένους πόρους τῶν εἰσοδηματιῶν καὶ θέτουσα αὐτοὺς εἰς τὴν διάθεσιν τῶν βιομηχάνων, κατέστησε δυνατὰς τὰς μεγάλας τεχνικὰς καὶ οἰκονομικὰς προόδους τῆς συγχρόνου ἐποχῆς. Χωρὶς τὴν Τράπεζαν, αἱ πρόδοις αὗται δὲν θὰ ἔλαμβανον χώραν. Ταύτοχρόνως δημιώσῃ η Τράπεζα εἰγαί δ πράκτωρ τῆς διεισδύσεως τῆς μικροαστικῆς συνέσεως (prudence) ἐντὸς τῆς βιομηχανίας. Εἶναι λοιπὸν η Τράπεζα ταύτοχρόνως τὸ μοτὲρ καὶ τὸ φρένο τῆς βιομηχανίας.

BIBLION ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Η ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

"Η άπεραξία είναι η μοναδική πηγή του κέρδους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Η ΥΠΕΡΑΞΙΑ

‘Η σφαῖρα τῆς ἀνταλλαγῆς εἶναι ἡ σφαῖρα τῆς εἰρήνης. ‘Η ἴσοτης μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων εἶναι ὁ νόμος της.

‘Η σφαῖρα τῆς παραγωγῆς, ἀντιθέτως, εἶναι ἡ σφαῖρα τοῦ πολέμου. ‘Η ἀνισότης βασιλεύει εἰς τὴν βάσιν της.

Εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν δύνανται νὰ καθιερωθοῦν σχέσεις δικαίου, ἐνῷ εἰς τὴν παραγωγὴν δὲν πρόκειται παρὰ περὶ σχέσεων ἴσχύος.

Διὰ τῆς παραγωγῆς διαφορικοποιοῦνται καὶ ἔρχονται εἰς ἀντίθεσιν αἱ τάξεις.

‘Η γεωτέρα κοινωνία στηρίζεται ἐπὶ τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπολύτου καὶ ἀπεριορίστου ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. ‘Ἐκαστος δύναται νὰ ἀποκτήσῃ τὸ δικαίωμα νὰ χρησιμοποιῇ, νὰ ἀπολαμβάνῃ καὶ νὰ διαθέτῃ ὅχι μόνον τὰ ἀντικείμενα καταναλώσεως, ὅχι μόνον τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν προσωπικήν του ἔργασίαν παραγικὰ μέσα, ἀλλὰ καὶ ἀπεριορίστους ποσότητας παραγωγικῶν μέσων, πεσότητας δσον αὐτὸς θέλει ἀνωτέρας ἔκείνων τὰς ὅποιας δύναται ὁ ἰδιος νὰ θέσῃ εἰς κίνησιν.

‘Η νόμιμος αὐτὴ κατάστασις, ὠδήγησε εἰς τὴν ἀκόλουθον πραγματικήν: τὸ σύνολον τῶν παραγγυ-

χῶν μέσων (ἔδαφος καὶ ὑπέδαφος, τρόφιμα καὶ πρῶτας
ὑλαι, οἰκοδομήματα, ἐργαλεῖα, μηχαναὶ) ἔγινε ἴδιο-
κτησία μιᾶς μερίδος μόνον τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ ἄλλη δὲ
μερὶς στερεῖται παντὸς παραγωγικοῦ μέσου καὶ εὑρί-
σκεται συνεπῶς ἐν ἀδυναμίᾳ γὰρ παραγάγῃ αὐτὴ ἡ ἴδια.
Ἐκ τῶν δύο αὐτῶν μερίδων, ἡ τάξεων, ἡ πρώτη ἀποτε-
λεῖ τὴν Μπουρζουαζίαν, ἡ δευτέρη τὸ Προλεταριατόν.

Ἄλλα διὰ νὰ ζήσῃ κανείς, πρέπει νὰ παράγῃ.
Καὶ οἱ προλετάριοι δέ, δπως καὶ οἱ ἀστοί, θέ-
λουν γὰρ ζήσουν. Είναι λοιπὸν ὑποχρεωμένοι οἱ προ-
λετάριοι νὰ προτείγουν εἰς τοὺς ἀστοὺς γὰρ κινή-
σουν αὐτοὶ τὰ παραγωγικὰ μέσα ποὺ οἱ ἄλλοι κατέ-
χουν, ὑπὸ τὸν ἀπλοῦν δρον ὅτι εἰς ἀντάλλαγμα θὰ
τοὺς δώσουν κάτι διὰ νὰ ζήσουν (⁽¹⁾). Ο ἀστός,

(1) Τὸ Δίκαιον καὶ ἡ ἀστικὴ Οἰκονομία συγκρίνουν τὴν
σύμβασιν, διὰ τῆς δποιας δ προλετάριος δέχεται νὰ ἐργασθῇ
διὰ λογαριασμὸν ἐνδές καπιταλιστῶν, πρὸς ἀνταλλαγὴν ἐμπο-
ρευμάτων. Ἡ σύμβασις ἐργασίας θεωρεῖται ως παραλλαγὴ
τῆς συμβάσεως ἀγοραπωλησίας, δ προλετάριος πωλεῖ τὴν ἐρ-
γατικὴν του δύναμιν ἔναντι ἐνδές ἡμερομισθίου, δπως δ κύ-
ριος ἐνδές ἐμπορευμάτος πωλεῖ αὐτὸ δέναντι ἐνδές ἄλλου. Πρό-
κειται περὶ καθαροῦ νομικοῦ πλάσματος (fiction juridique).

Ἀληθῶς, εἰδομεν δτι τὸ χαρακτηρίζον την ἀνταλλαγὴν
είναι γὴ ὑπαρξίας μιᾶς «ἀγορᾶς», δηλαδὴ γὴ δυνατότης δι' ἐκα-
στον τῶν συναλλασσομένων νὰ κατασκευάσῃ τὸ πρᾶγμα ποὺ
δ ἄλλος τοῦ προσφέρει πρὸς ἀνταλλαγὴν. Ἀλλ' εἰς τὴν πα-
ρεπιώσιν τῆς συμβάσεως ἐργασίας δὲν ὑπάρχει «ἀγορά» διὰ
τὸν προλετάριον. Ο προλετάριος δὲν ἔχει καθόλου τὴν δυ-
νατότητα νὰ προμηθευθῇ τὰ ἐργαλεῖα ἐργασίας ποὺ τοῦ είναι
ἀναγκαῖα διὰ γὰ δυναθῆ γὰρ παραγάγῃ μόνος του, ἀφ' εὗ τὰ
ἐργαλεῖα αὐτὰ ἔχουν μονοπωληθῆ ἀπὸ τὴν μπουρζουαζίαν.
Οταν δὲ συμβάλλεται μὲ τὸν καπιταλιστὴν δ προλετάριος

ποὺ ἀλλως θὰ ἄφηγε ἀχρησιμοποίητον τὸ σύγολον σχεδὸν τῶν παραγωγικῶν του μέσων, δέχεται τὴν πρότασιν τοῦ προλεταρίου: τοῦ παραχωρεῖ ἐργαλεῖα καὶ πρώτας ὅλας, παραμένει δῆμος αὐτὸς ὁ μόνος κύριος γὰ κανογίζει τὴν ἐργασίαν καὶ γίνεται μόνος ἰδιοκτήτης παγτὸς ὃ, τι ὁ προλετάριος κατασκευάζει. "Ἐναγτὶ τῆς πληρωμῆς ἔνδες ἡμερομισθίου⁽¹⁾ τὸ δποῖον θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν προλετάριον γὰ ζήσῃ, ὁ ἀστὸς καθίσταται κύριος τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως τοῦ προλεταρίου.

"Ο ἀστὸς μεταβάλλεται ἔτσι εἰς καπιταλιστὴν.

εὑρίσκεται εἰς τὴν κατάστασιν ἑκείνου, διὰ τὸν δποῖον δὲν ὑπάρχει ἀγορὰ τῶν ἀναγκαιούντων διὰ τὴν ζωὴν του, εἶναι δπως ὁ ἀπειθήσκων ἐκ διψῆς ἀνθρωπος εἰς τὸν δποῖον προσφέρουν ἔνα ποτῆρι νεροῦ ἔναντι ἔλοκλήρου τῆς περιουσίας του. "Οπως εἰς τοῦτον ἔτσι καὶ εἰς τὸν προλετάριον ἐν ὑπάρχεις ἀνταλλαγὴ, διότι καὶ διὰ τοὺς δέν δπάρχει «ἄγορά».

Καὶ δπως, ἂν ὁ ἀνθρωπός μας εἴχε ἀρκετάς δυνάμεις διὰ γὰ ἀποκτήσῃ ἔνα ποτῆρι νεροῦ, δὲν θὰ ἔδινε δι' αὐτὸς εὔτε πεντάρα, ἔτσι καὶ ἂν ὁ προλετάριος εἴχε ἀρκετάς δυνάμεις διὰ γὰ ἀποκτήσῃ τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν ἐργασίαν του παραγωγικὰ μέσα, δὲν θὰ ἐγκατέλειπε εὐδέ τὸ ἔλαχιστον μέρος τῆς ἐργατικῆς του δυνάμεως εἰς τὸν καπιταλιστὴν. Αἱ σχέσεις μεταξὺ ἀστοῦ καὶ προλεταρίου εἶναι ἀποκλειστικῶς σχέσεις λογύος. "Οργανον βίας ἐμποδίζου τὸ προλεταριάτον ἀπὸ τοῦ γὰ καταλαδῆ τὰ παραγωγικὰ μέσα είναι: τὸ Κράτος.

(1) Πλὴν τοῦ κατὰ κυριολεξίαν ἡμερομισθίου, τῶν χρημάτων δηλ. εὰ δποῖα δ ἐργάτης λαμβάνει ἀπὸ τὸν ἐργοδότην, μὲ τὴν λέξιν ἡμερομισθίου ἐννοοῦμεν καὶ πᾶν διὰ παρέχεται εἰς τὸν ἐργάτην διὰ γὰ ἀνταποκριθῆ εἰς τὰς ἀνάγκας του, εἰτα εἰς χρῆμα, εἰτα εἰς εἰδος, εἰτα παρὰ τοῦ ἐργοδότου εἰτε παρὰ τοῦ Κράτους (δωρεάν περίθαλψις καὶ ἀκπαλδεύσις, φιλοδωρήματα κλπ.).

“Η ιδιοκτησία του, ἐκ τοῦ γεγονότος δτι κατέστη παραγωγική διὰ τῆς ἐργασίας ἄλλου, μετεβλήθη εἰς κεφάλαιον.

Οπως εἶδομεν εἰς τὴν Εἰσαγωγήν, ὅπο τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς τεχνικῆς, ὁ ἀνθρωπὸς παράγει περισσότερα τῶν ὅσων τοῦ χρειάζονται διὰ νὰ ζήσῃ. Μεταξὺ λοιπὸν τῆς ἀξίας τοῦ ἡμερομίσθιου, ἢ δποίᾳ ἀντιπροσωπεύει δ.τι χρειάζεται εἰς τὸν ἀνθρώπον διὰ νὰ ζήσῃ, καὶ τῆς ἀξίας τῶν προϊόντων, τὰ δποία δύναται νὰ κατασκευάσῃ ὁ ἡμερομίσθιος ἐργάτης κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίμου ἡμέρας του, ὑπάρχει κἄποιο περιθώριον. Τὸ περιθώριον δὲ αὐτὸ δικοτελεῖ τὸ κέρδος τοῦ κεφαλαίου του. Τὸ κέρδος τοῦτο θὰ τὸ ὀνομάζωμεν μὲ τὴν λέξιν ὑπεραξία, τὴν δποίαν ἥδη ἔχομεν χρησιμοποιήσει, εἰς τὴν δποίαν ὅμως δίδομεν ἐδῶ ἐνα δρισμὸν ἐλαφρῶς διάφορον (¹): “Ὑπεραξία εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀξίας τῆς ἐργασίας τῆς παρεχομένης παρὰ τοῦ προλεταρίου καὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἡμερομίσθιου τὸ δποῖον οὗτος λαμβάνει.

Η σχέσις τῆς ὑπεραξίας πρὸς τὸ ἡμερομίσθιον καλεῖται ποσοστὸν τῆς ὑπεραξίας (taux de la plus-value). Εὰν ἡ ἀξία ἔκείνου τὸ δποῖον ὁ προλετάριος παρέχει κατὰ τὴν ἐργάσιμον ἡμέραν του εἰναι διπλασία τῆς ἀξίας ἔκείνου τὸ δποῖον λαμβάνει ὡς ἡμερομίσθιον, ἡ ὑπεραξία ίσοῦται πρὸς τὸ ἡμερομίσθιον καὶ τὸ ποσοστὸν τῆς ὑπεραξίας λέγομεν δτι εἰναι 1, ἢ 100 %.

(1) Ιδε εἰς τὸ Κεφάλαιον V (ἡ πάλη τῶν τάξεων) τὴν θπάρχουσαν σχέσιν μεταξὺ τῶν δύο ἐννοιῶν τῆς λέξεως ὑπεραξία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ.

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου τούτου εἶχομεν νὰ ἔξετάσωμεν μόνον τὴν δλικήν ἀξίαν ἐνδεὶς ἐμπορεύματος. Πράγματι δὲ ή δλική ἀξία εἶγαι ή μόνη παρεμβαίνουσα εἰς τὴν ἀνταλλαγήν, οἱ ἀνταλλάσσοντες ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν δλικήν ἐργασίαν ποὺ ἀπαιτεῖται πρὸς παραγωγὴν ἐνδεὶς ἐμπορεύματος καὶ δχὶ διὰ τὴν φύσιν τῶν διαφόρων ἐργασιῶν ποὺ ἐκτελοῦνται κατὰ τὴν παραγωγὴν του.

Προκειμένου ηδη νὰ μελετήσωμεν τὴν πορείαν ἡ λειτουργίαν (processus) τῆς παραγωγῆς, πρέπει νὰ χωρίσωμεν τὴν περιεχομένην εἰς ἐν ἐμπόρευμα ἐργασίαν — ταύτοχρόνως δὲ καὶ τὴν ἀξίαν — εἰς τόσας κατηγορίας δσας διαφορετικῆς φύσεως ἐργασίας ἀπαιτεῖται ή παραγωγὴ αὐτή.

‘Ο τύπος τῆς ἀξίας

1.— Ἡ κατασκευὴ ἐνδεὶς προϊόντος διαγύει γενικῶς πολλὰ διαδοχικὰ στάδια. Ἡ παραγωγὴ ἐνδεὶς βαμβακεροῦ ὑφάσματος π. χ. περιλαμβάνει τὴν καλλιέργειαν τοῦ βάμβακος, τὴν ξάνσιν, τὸ κλώσιμον καὶ τὴν ὕφανσιν. Ἡ ἐργασία δὲ τὴν δποίαν ἀπαιτεῖ η

κατασκευή του είναι τὸ ἄθροισμα τῶν ἀπαίτουμένων ἐργασιῶν ἀπὸ τὰς διαφόρους αὐτὰς πράξεις.

Αἱ ἐργασίαι αὗται συγήθωσ ἔκτελοῦνται ἀπὸ διαφόρους παραγωγούς, ἀνεξαρτήτους μεταξύ των. "Ἐκαστος ἔξ αὐτῶν ἀγοράζει ἀπὸ τὸν προηγούμενον τὸ προϊόν ποὺ αὐτὸς κατασκευάζει ἡμι-κατεργασμένον καὶ τὸ χρησιμοποιεῖ ὡς πρώτην ὕλην εἰς τὴν ίδικήν του κατασκευήν. Δι' ἓνα λοιπὸν ὥρισμένον κατασκευαστήν, ἣ περιεχομένη εἰς τὸ ἀντικείμενον ποὺ παράγει ἐργασία παρουσιάζεται ὡς ἀποτελουμένη ἀπὸ δύο μέρη: ἀφ' ἑνὸς ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τὴν ὑπάρχουσαν εἰς τὴν πρώτην ὕλην ποὺ ἡγόρασε καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τὴν δποίαν αὐτὸς προσέθεσε. Ἐὰν θεωρήσωμεν τὸ ζήτημα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης καὶ καλέσωμεν εἰς τὴν εἰδικὴν ἀξίαν τοῦ διδομένου ἐμπορεύματος, Ρ τὴν εἰδικὴν ἀξίαν τῶν πρώτων ὕλῶν καὶ Τα τὴν προστεθεῖσαν ἐργασίαν, ἔχομεν:

$$M = P + Ta$$

2. - Ἡ ἐργασία Τα δύναται δμοίως γὰς ἀναλυθῇ εἰς τρία μέρη.

Τὸ Τα περιλαμβάνει, κατὰ πρῶτον λόγον τὴν ἐργασίαν τῶν ἀμέσως χρησιμοποιηθέντων ἐργατῶν εἰς τὴν δεδομένην κατασκευήν. Οἱ ἐργάται δμως αὐτοὶ δὲν ἐργάζονται μὲ ἀδειανὰ χέρια, οὔτε γενικῶς εἰς τὸ ὑπαίθρον. Χρησιμοποιοῦν ἐργαλεῖα, μηχανάς, οἰκοδομήματα κλπ., πράγματα, τὰ δποία θὰ δύομάσωμεν μὲ τὸ γενικὸν δνομικά μέσα ἐργασίας (moyens de travail). Τὰ μέσα ταῦτα δὲν διαρκοῦν ἐπ' ἀπειρον, φθείρονται δλίγον κατ' δλίγον, ἀναλόγως τῆς

χρήσεώς των και ἔρχεται μία στιγμὴ καθ' ἥν δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν πλέον. "Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ἔνας ἀργαλειὸς ἀχρηστοποιεῖται μετὰ τὴν ὕφανσιν 10.000 μέτρων.. Ή ἐργασία τὴν ὁποίαν ἀπήτησε ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀργαλειοῦ θὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν 10.000 μέτρων ὑφάσματος, καθὼς και ἡ ἀμεσος ἐργασία τῶν ἐργατῶν-ὑφαντῶν. Ή δλι-
κή, λοιπόν, ἀξία τοῦ ἀργαλειοῦ θὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὴν ἀξίαν τῶν 10.000 μέτρων, τὰ ὁποῖα δ ἀργαλειὸς ὕφανεν. Συμπεραίνομεν ἐκ τούτων ὅτι εἰς τὴν ἀξίαν ἐνδεκάτου μέτρου ὑφάσματος θὰ συμπεριληφθῇ και τὸ $\frac{1}{10000}$ τῆς ἀξίας τοῦ ἀργαλειοῦ. Τὸ μέρος τῆς ἀξίας τῶν μέσων ἐργασίας τὸ οὕτως εἰσερχόμενον εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ δεδομένου ἀγτικειμένου ὀγομάζεται ἀπόσβεσις (amortissement) τῶν μέσων ἐργασίας. Τὸ δεύτερον λοιπὸν στοιχεῖον τοῦ Τα είναι ἡ ἀπόσβεσις τῶν μέσων ἐργασίας.

Διὰ γὰ λειτουργήσουν τὰ μέσα ἐργασίας ἔχουν ἀνάγκην ἐνδεκάτου μέτρου προϊόντων, τὰ ὁποῖα καλοῦνται βοηθητικαὶ ὕλαι (matières auxiliaires) και τὰ ὁποῖα καταναλίσκονται συγκλικῶς κατὰ τὴν κατασκευὴν. Οἱ ἀργαλειοὶ π. χ. ἔχουν ἀνάγκην ἐλαίου, λιπάνσεως, ἡ ἀτμομηχανὴ ποὺ τοὺς κινεῖ ἔχει ἀνάγκην ἐλαίου και ἀνθρακος κ.λ.π. Οὕτως εἰς κάθε μέτρον τοῦ κατασκευασθέντος ὑφάσματος ἀντιστοιχεῖ μιὰ ὡρισμένη κατανάλωσις ἐλαίου και ἀνθρακος. Καὶ ἡ ἐργασία, λοιπόν, ποὺ ἔχρησιμοποιήθη πρὸς παραγωγὴν τοῦ ἐλαίου και πρὸς ἔξόρυξιν τοῦ ἀνθρακος είγαι ἐπίσης ἀναγκαία εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ μέτρου τοῦ ὑφάσματος

καὶ ἡ ἀξία τῆς συνεπῶς εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ὑφάσματος.

Ἐν συντόμῳ, ἡ ἀξία τῆς χρησιμοποιουμένης εἰς μίαν οἰανδή ποτε κατασκευὴν ἐργασίας (T_x) ἀναλύεται εἰς τρία μέρη; τὴν ἀξίαν τῆς ἀμέσως χρησιμοποιουμένης εἰς τὴν κατασκευὴν ἀνθρωπίνης ἐργασίας (T), τὴν ἀπόσθεσιν τῶν μέσων ἐργασίας (A) καὶ τὴν ἀξίαν τῶν βιοθητικῶν ὑλῶν (Ax). Τοῦτο ἔκφραζεται διὰ τοῦ ἀκολούθου τύπου:

$$Tx = T + A + Ax$$

Εἰδομεν διας δτι τὸ M , ἡ ἀξία τοῦ ἐμπορεύματος, ισοῦται πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν πρώτων ὑλῶν (P) σὺν τῇ ἐργασίᾳ T_x . \therefore Αρα:

$$\begin{aligned} M &= P + T + A + Ax \\ \text{ἢ } M &= P + Ax + A + T \end{aligned}$$

Τοιοῦτος εἶναι δ γενικὸς τύπος τῆς ἀξίας, τοιαῦτα εἶναι τὰ στοιχεῖα εἰς τὰ δοτικά ἀναλύεται ἡ εἰδικὴ ἀξία ἐνδεκτή ἐμπορεύματος.

Ο τύπος οὗτος εἶναι δληθής διὰ πᾶν ἐμπόρευμα, ἀνεξαρτήτως τοῦ τρόπου παραγωγῆς του, εἴτε τοῦτο κατασκευάζεται ὑπὸ ἀνεξαρτήτων ἐργατῶν ἐργαζομένων μὲ ἴδια παραγωγικὰ μέσα, εἴτε παράγεται ἀπὸ ἐργάτας ἡμερομισθίους μιᾶς καπιταλιστικῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὰ διάφορα εἰδη κεφαλαίου

Εἰς τὴν καπιταλιστικὴν παραγωγὴν, ἡ χρησιμοποιουμένη εἰς τὴν κατασκευὴν ἐργασία, ἔστω T , δύναται γὰ διαλυθῆ ἐις δύο μέρη: ἀφ' ἑνὸς τὸ μέρος τοῦ

Τ, ή ἀξία τοῦ δποίου ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκείνου τὸ δποίον δ προλετάριος λαμβάνει ὡς ἡμερομίσθιον καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῆς ἀξίας τοῦ ἡμερομίσθιου τούτου καὶ τῆς ἔκτελεσθείσης ἐργασίας, δηλ. τὴν ὑπεραξίαν. "Ας δνομάσωμεν ν τὸ πρῶτον μέρος καὶ ρι τὸ δεύτερον μέρος. Ο τύπος τῆς ἀξίας γίγεται:

$$M = P + Ax + A + v + \rho i$$

Ἐκ τῶν πέντε στοιχείων τὰ δποία οὕτω παρουσιάζονται εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἐμπορεύματος M , τὰ τέσσερα πρῶτα παρέχονται παρὰ τοῦ κεφαλαιούχου. Αὐτὸς παρέχει τὰς πρώτας ὑλας P , τὰς βοηθητικὰς ὑλας A , τὰ μέσα ἐργασίας (τῶν δποίων ή ἀπόσθεσις A είναι ἐνx μέρος) καὶ τὰ ἡμερομίσθια v . Τὸ πέμπτον στοιχεῖον ρι παρέχεται ἀντιθέτως παρὰ τοῦ προλεταρίου. Τὸ σύγολον τῶν ὑπὸ τοῦ κεφαλαιούχου παρεχομένων τεσσάρων στοιχείων, τῶν δποίων ή ἀξίας εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἐμπορεύματος, ἀποτελεῖ τὸ ἐνσωματωμένον κεφάλαιον ἐν τῷ ἐμπορεύματι (capital incorporé dans la marchandise). Τὸ κεφάλαιον τοῦτο δνομάζεται ἐπίσης κυκλοφοροῦν κεφάλαιον (capital circulant) διότι κυκλοφορεῖ μετὰ τοῦ ἐμπορεύματος.

Τὰ τρία πρῶτα στοιχεῖα τοῦ, δηλαδὴ ή ἀξία τῶν πρώτων ὑλῶν P , ή ἀξία τῶν βοηθητικῶν ὑλῶν A καὶ ή ἀπόσθεσις τῶν μέσων ἐργασίας A , ἔχουν τὸ ἔξτις κοινὸν χαρακτηριστικόν: δτι είναι ἀγεξάρτητα τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἐργάτου ή τοῦ ποσοτοῦ τῆς ὑπεραξίας. Είτε ὑψηλὰ είτε χαμηλὰ ἡμερο-

μίσθια δίδει ὁ ὑφασμάτοθιο μήχανος, τοῦτο δὲν μεταβάλλει οὔτε τὴν ἀξίαν τῶν γημάτων, οὔτε τὴν ἀξίαν τοῦ ἔλαίου καὶ τοῦ ἀνθρακος, οὔτε τὴν ἀξίαν ἢ τὴν διάρκειαν τῶν μηχανῶν. Διὸ τὸν λόγον τοῦτον εἶναι πρόσφορον νὰ συνοψίσωμεν τὰ P, Ax καὶ A ὑπὸ κοινὸν δνομα, τὸ δνομα τοῦ σταθεροῦ κεφαλαίου (capital constant).

Ἄντιθέτως τὸ ἡμερομίσθιον τὸ δποῖον μεταβάλλεται ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἔργατου, καλεῖται μεταβλητὸν κεφαλαιον (capital variable). Καὶ τὸ σύνολον τοῦ κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου P+Ax+Av καθίσταται οὕτω τὸ ἀθροισμα τοῦ σταθεροῦ καὶ τοῦ μεταβλητοῦ κεφαλαίου.

Ο γενικὸς τύπος τῆς ἀξίας λαμβάνει τώρα τὴν ἀκόλουθον μορφήν, ἢ δποία εἶναι ἡ βασικὴ ἔκφρασις τῆς ἀξίας εἰς καπιταλιστικῆς παραγωγῆς:

$$M = c + v + p_1$$

Η σχέσις $\frac{c}{v}$ παίζουσα σπουδαίον ρόλον εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας, ἔλαβε ἐν εἰδικὸν δνομα: τὴν δνομάζουν ὁργανικὴν σύνθεσιν τοῦ κεφαλαίου (composition organique du capital).

Ἐφ' δσον ἡ βιομηχανικὴ πρόοδος ἐντείνεται περισσότερον, ἐφ' δσον ὁ μασινισμὸς (machinisme) ἀναπτύσσεται εἰς βάρος τῆς διὰ χειρῶν ἔργασίας, ἐπὶ τοσοῦτον τὸ σταθερὸν κεφάλαιον c αὐξάνει ἐν σχέσει πρὸς τὸ μεταβλητὸν κεφάλαιον v. "Οταν ἡ σχέσις $\frac{c}{v}$ εἶναι μεγάλη λέγομεν δτι ἡ ὁργανικὴ σύνθεσις τοῦ κεφαλαίου εἶναι ἀνώτερον βαθμοῦ.

Διὰ νὰ δυνηθῇ δμως νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολήν του δικαιοῦχος, δόφείλει νὰ δύναται νὰ διαθέσῃ τὸ κυκλοφοροῦν κεφάλαιον σὺν, τοῦτο δμως δὲν ἀρκεῖ. Ἡ ἀπόσθεσις τῶν μέσων ἔργασίας μετέχει τοῦ σ., ἀλλ' ἡ ἀπόσθεσις ἀντιπροσωπεύει μόνον μέρος τῆς ἀξίας τῶν μέσων ἔργασίας. Διὰ νὰ δυνηθῇ δὲ νὰ κάμη χρήσιν τῶν μέσων τούτων, πρέπει νὰ δύναται νὰ τὰ διαθέσῃ ἐν συνόλῳ: διὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ μίαν ἀτμομηχανήν, πρέπει νὰ ἔχῃ δλόκληρον τὴν μηχανήν καὶ δχι μόνον ἔνα μέρος αὐτῆς ίσον πρὸς ἑκεῖνο τὸ δποίον θὰ ἀποσθεσθῇ διὰ τῆς ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἔργασίας. Πλὴν λοιπὸν τοῦ κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου, δικαπιταλιστὴς πρέπει νὰ δύναται νὰ διαθέσῃ τὴν μὴ ἀποσθεσθεῖσαν εἰσέτι ἀξίαν τῶν μέσων ἔργασίας. Ἡ ἀξία αὗτη, ἡ δποία δὲν εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ κατασκευασθέντος ἐμπορεύματος, ἀποτελεῖ τὸ ἀκίνητον κεφάλαιον (capital fixe).

Ἡ ἀνάλυσις αὗτη εὑρίσκεται: ἐν περιλήψει εἰς τὸν συνοπτικὸν πίγχα τῆς ἐπομένης σελίδος.

Τὸ ἐμπόρευμα M ἀποτελεῖται ἀπό	Πρώτας διατάξη (βαρύτερα, σιδηρόπερον κ.λ.π.)...P	Ακίνητον κεφάλαιον (μή αποσβεσθεῖσα εἰσέτι ἀξέια τῶν μέσων ἔργων).	P	Σταθερὴν κεφάλαιον C	Κεφαλαιον
	Βοιθητικὰς διατάξη (ἀνθρακί, βλασιον κ.λ.π.)...Ax		Ax		
	Απόδεσσιν τῶν μέσων ἔργων γιατίας (ἐργαλεῖα, μηχαναῖ, εἰκεδομ. κλπ.)...A		A		
	Ἐργασίαιν κατασκευῆς ...T		Διαλυσομένην εἰς	Κυκλοφοροῦν κεφάλαιον ἀναλυσόμενον εἰς	
	'Ισοδύναμον τοῦ ἡμερομοιθίου ...Δ				
				Ματαβλητὸν V κεφαλαιον V	
				Ὑπεραξίαν..pl παραγόμ. δωρεάν παρά τοῦ ἔργων	
				Κέρδος	

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ III.

ΤΟ ΠΟΣΟΣΤΟΝ ΤΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ (Le taux du profit)

Εἴδομεν ὅτι τὸ κέρδος τοῦ καπιταλιστοῦ προέρχεται ἐκ τῆς ὑπεραξίας καὶ ὅτι ὑπεραξία εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀξίας τῆς ἐκτελεσθείσης ὑπὸ τοῦ ἡμερομισθίου ἐργάτου ἐργασίας καὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἡμερομισθίου ποὺ λαμβάνει. Ἐνδιαφέρει νὰ ἐπιμείνωμεν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, ὅτι δηλ. τὸ καπιταλιστικὸν κέρδος πραγματοποιεῖται ἀπὸ τῆς παραγωγῆς τοῦ ἐμπορεύματος, ἔξω πάσης πράξεως ἀγορᾶς ἢ πωλήσεως. Ὁ ἴδιος τῆτης ἔνδος ἀγροῦ, ποὺ καλλιεργεῖ τὸν ἀγρὸν τούτον δι’ ἔνδος ἡμερομισθίου ἐργάτου, εἰς τὸν ὄποιον δίδει, ὥς ἡμερομισθίου, μέρος τῆς ἐσοδείας καὶ ποὺ κρατεῖ τὸ ἄλλο μέρος διὰ τὴν προσωπικήν του καταγάλωσιν, δὲν ἐπιχειρεῖ καμμίαν πρᾶξιν ἀγορᾶς ἢ πωλήσεως, ἐν τούτοις ὅμως πραγματοποιεῖ ἐν κέρδος, συνιστάμενον εἰς τὸ μέρος τῆς ἐσοδείας ποὺ αὐτὸς καταναλίσκει χωρὶς νὰ ἔχῃ ἐργασθῆ πρὸς παραγωγὴν του.

“Ἄλλο” ἂν ἡ πώλησις τοῦ ἐμπορεύματος δὲν εἶναι ἀναγκαία διὰ νὰ ὑπάρχῃ κέρδος, εἶγαι ὅμως ἐν γέγει ἀπαραίτητος διὰ νὰ δύναται νὰ ἀγανεώγεται τὸ κέρδος. Ἡ πώλησις ἐμπορεύματος ἀξίας $c+v+pl$ ἐπιτρέπει

εἰς τὸν καπιταλιστὴν νὰ ἀνακτήσῃ τὸ κεφάλαιόν του
c+v καὶ διὸ αὐτοῦ νὰ ἐπαναρχίσῃ τὴν κατασκευὴν
δευτέρου ἐμπορεύματος, δημοίου πρὸς τὸ πρῶτον, διὰ
τοῦ δποίου θὰ πραγματοποιήσῃ διὰ δευτέραν φορὰν τὸ
κέρδος ρι καὶ σύτῳ καθ' ἑκῆς. Ἡ περιοδικὴ αὐτὴ ἐπι-
στροφὴ τοῦ κεφαλαίου δνομάζεται περιστροφὴ (γῦρος)
τοῦ κεφαλαίου (rotation du capital). Ὁ ἀριθμὸς τῶν
ἐπαγόδων τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου εἰς χεῖρας τοῦ καπι-
ταλιστοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους ἀποτελεῖ τὸν
ἀριθμὸν τῶν περιστροφῶν τοῦ κεφαλαίου. Ἡ ἐπέμ-
βασις τῆς πωλήσεως συντελεῖ εἰς τὸ νὰ ἐνεργῇ ἡ Ἀν-
ταλλαχὴ ἐπὶ τῆς Παραγωγῆς καὶ μᾶς ὑποχρεώνει νὰ
διακρίνωμεν δύο εἰδῶν κέρδη, δπως ἄλλως τε διεκρί-
ναμεν καὶ δύο εἰδη ἀξίας.

Ἐφ' ὅσον ἡ πώλησις δὲν ἐπεμβαίνει, ἐφ' ὅσον τὸ
κέρδος τοῦ καπιταλιστοῦ συνίσταται μοναδικῶς εἰς τὴν
ἔργασίαν, ἀπὸ τῆς δποίας οὗτος ἀπέχει, διὰ νὰ μετα-
τρέψῃ τὸ κεφάλαιόν του εἰς ἐμπόρευμα μεγαλυτέρας
ἀξίας, ἐφ' ὅσον ἡ σχέσις μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητή-
σεως δὲν ἐπεμβαίνει, τὸ κέρδος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν
διαφορὰν τῶν δύο εἰδικῶν ἀξίων, τῆς ἀξίας τῶν παρα-
γωγικῶν μέσων ἡ τοῦ κεφαλαίου c+v, καὶ τῆς ἀξίας
τοῦ ἐμπορεύματος c+v+ρι. Τὸ κέρδος τοῦτο θὰ τὸ
δνομάσωμεν εἰδικὸν κέρδος (profit spéciifique), εἶναι
δὲ ἵσον πρὸς τὴν ὑπεραξίαν ρι.

Οταν δμως πρόκειται νὰ πωληθῇ τὸ ἐμπόρευμα,
τὸ γεγονός ὃτι εἶναι ἀμέσως διαθέσιμον, δύναται, καθὼς
εἰδομεν, νὰ μεταβάλλῃ τὴν ἀξίαν του. Καὶ δὲν εἶναις
πλέον ἔξεταστέα ἡ εἰδικὴ του ἀξία (valeur spéciifi-
que), ἀλλὰ ἡ στιγμιαία ἀξία (valeur du moment)

τοῦ ἐμπορεύματος. Οὕτως, ἂν πρόκειται νὰ ἀγοράσθιον τὰ παραγωγικὰ μέσα, εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ κέρδους θὰ ληφθῇ ὅπερ ὅψιν ἡ στιγμιαία ἀξία αὐτῶν καὶ ὅχι ἡ εἰδικὴ τῶν ἀξιῶν. Καὶ τὸ κέρδος δὲν ἀποτελεῖται πλέον ἀπὸ τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν εἰδικῶν ἀξιῶν τῶν παραγωγικῶν μέσων καὶ τοῦ ἐμπορεύματος, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διαφορὰν τῶν στιγμιαίων ἀξιῶν αὐτῶν. Τό κέρδος αὐτὸν θὰ τὸ ὀνομάζωμεν στιγμαῖον κέρδος (profit du moment) (¹).

Ἄφοῦ ἡ εἰδικὴ ἀξία εἶναι ἡ στιγμιαία ἀξία, διαν
ἡ προσφορὰ ἴσουται πρὸς τὴν ζήτησιν, καθὼς καὶ δ
μόνος ὅρος τῶν στιγμιαίων ἀξιῶν, καὶ τὸ στιγμιαῖον
κέρδος θὰ εἶναι τὸ εἰδικὸν κέρδος καθ' ἥν στιγμὴν ἡ
προσφορὰ ἴσουται πρὸς τὴν ζήτησιν, καθὼς καὶ δ
μέσος ὅρος τῶν μέσων κερδῶν. Πᾶν δὲ τι εἴπομεν περὶ
τῶν ἀμοιβαίων ἐπιδράσεων τῆς εἰδικῆς ἀξίας καὶ τῆς
στιγμιαίας ἀξίας, ἐφαρμόζεται ἐπίσης καὶ ἐπὶ τῶν
ἀμοιβαίων ἐπιδράσεων τοῦ εἰδικοῦ κέρδους καὶ τοῦ
στιγμιαίου κέρδους.

Ο τύπος τὸν διοίσον γέδη θὰ καθιερώσωμεν διὰ τὸ
ποσοστὸν τοῦ κέρδους ἀναφέρει τὸ εἰδικὸν κέρδος.

(1) Ἐννοεῖται διὰ τὸ στιγμιαῖον κέρδος δὲν εἶναι ἀκριβῶς
τισον πρὸς τὸ pl. Εὰν αἱνεται δὲ διορθωτικὸς ὅρος ποὺ πρέπει
νὰ προστεθῇ εἰς τὸ C+v, τὴν εἰδικὴν ἀξίαν τῶν παραγωγικῶν
μέσων, διὰ νὰ ἐκφράζωμεν τὴν στιγμιαίαν ἀξίαν αὐτοῦ—καὶ ἀν
δε εἶναι δὲ διορθωτικὸς ὅρος ποὺ πρέπει νὰ προστεθῇ διὰ τὸν
αὐτὸν σκοπὸν εἰς τὴν εἰδικὴν ἀξίαν τοῦ παραχθέντος ἐμπορεύ-
ματος (C+v+pl), τὸ στιγμιαῖον κέρδος ἐκφράζεται διὰ τῆς
διαφορᾶς (C+v+pl+b)—(C+v+a) ἢ pl+b—a. Κατ' ἀνα-
λογίαν, δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν στιγμιαίαν ὑπεραξίαν (plus-
value du moment) τὴν ἀξίαν pl+b—a.

Καὶ ὅλαι δὲ αἱ ἀξίαι αἱ δποῖαι ὑπάρχουν εἰς αὐτὸν εἶγαι εἰδικαὶ ἀξίαι. Ἐκ τοῦ τύπου τοῦ ποσοστοῦ τοῦ εἰδικοῦ κέρδους, ἔξαγεται τὸ προστότηρον τοῦ στιγμαίου κέρδους διὰ τῆς προσθήκης, εἰς τὰς διαφόρους εἰδικὰς ἀξίας τοῦ τύπου, τῶν ἀγαγκαίων διορθωτικῶν ὅρων πρὸς μετατροπήν των εἰς στιγμαίας ἀξίας.

Ο τύπος τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους

Ο κεφαλαιοῦχος ἐνδιαφέρεται γὰρ δυνηθῆ, μὲν τὰ κεφάλαιαν ποὺ διαθέτει, γὰρ πραγματοποιήσῃ εἰς δεδομένον χρόνον, κατὰ τὸ ἔτος, π. χ., τὸ μέγιστον κέρδος. Δὲν ἐνδιαφέρεται, λοιπὸν, διὰ τὸ κέρδος ποὺ πραγματοποιεῖ ἐξ Ἑγὸς ἀγτικειμένου, δπως ἐπίσης δὲν ἐνδιαφέρεται καὶ διὰ τὸ συνολικὸν κέρδος τὸ πραγματοποιηθὲν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους, ἣνεξαρτήτως τῆς ποσότητος τοῦ χρησιμοποιηθέντος κεφαλαίου, ἀλλ᾽ ἐνδιαφέρεται διὰ τὸ πραγματοποιηθὲν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους κέρδος κατὰ μονάδα τοῦ χρησιμοποιηθέντος κεφαλαίου. Τὸ μέγεθος τοῦτο θὰ τὸ δυνομάσωμεν ποσοστὸν τοῦ κέρδους (taux du profit) (1).

Ἐὰν C είναι τὸ χρησιμοποιηθὲν κεφάλαιον εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐμπορεύματος M, κατασκευὴν

(1):— Σημειώτεον δτι πολὺ συχνὰ ποσοστὸν κέρδους καλεῖται τὸ ποσοστὸν κέρδους τὸ πραγματοποιηθὲν εἰς Ἑν ἀντικείμενον καὶ ὅχι τὸ ἔτησίως πραγματοποιηθὲν τοιοῦτον. Τοιαύτη, εἰδικῶς, είναι καὶ ἡ δρολογία τοῦ Μάρκου. Αἱ ιδιότητες τοῦ οὗτος ἐνγονουμένου ποσοστοῦ κέρδους είναι φυσικὰ διάφορες τῶν ιδιοτήτων τοῦ ποσοστοῦ κέρδους ἐν τῇ ἐννοίᾳ τὴν ὅποιαν ἀνωτέρω δίδομεν!

δέδουσαν τὸ κέρδος $\rho\acute{\imath}$ καὶ δυναμένην νὰ ἀνανεωθῇ
η φορὰς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους διὰ τῆς περι-
στροφῆς τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου, τὸ ποσοστὸν κέρδους
θὰ δίδεται διὰ τοῦ τύπου $\frac{n \times \rho\acute{\imath}}{C}$. Απὸ τί δημως ἀπο-
τελεῖται τὸ C;

Τὸ C, δημως εἶδομεν ἀποτελεῖται: 1ον ἐκ τοῦ κυ-
κλοφοροῦντος κεφαλαίου $C \times v$, περιλαμβάνοντος πρώ-
τας ὅλας, βοηθητικὰς ὅλας, ἀπόσβεσιν τῶν μέσων
ἔργασίας καὶ ἡμερομίσθια. 2ον ἐκ τοῦ ἀκινήτου κε-
φαλαίου, ἢ μὴ ἀποσθεσθείσης εἰσέτι ἀξίας τῶν μέσων
ἔργασίας.

Τὸ κυκλοφοροῦν κεφάλαιον εἶναι τὸ αὐτὸ δι^ο ὅλα
τὰ ἕδια ἀντικείμενα M. Δὲν συμβαίνει δημως τὸ ἕδιον
διὰ τὸ ἀκίνητον κεφάλαιον.

Διὰ τὸ πρῶτον ἀντικείμενον, τὸ κατασκευασθὲν μὲ
τὰ δεδομένα μέσα ἔργασίας, ἢ ἀξία τοῦ ἀκινήτου κε-
φαλαίου εἶναι πράγματι ἵση πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν μέ-
σων ἔργασίας ἐν καινουργεῖ καταστάσει, διὰ τὰ ἐπό-
μενα δημως ἀντικείμενα, ἢ ἀξία αὕτη ἐλαττοῦται ἐφ^ο
ὅσον καὶ καθ^ο ὅσον ἢ ἀπόσβεσις ἐλαττώνει τὴν ὑπο-
λειπομένην ἀξίαν τῶν μέσων ἔργασίας. Καὶ διὰ τὸ
τελευταῖον ἀντικείμενον, τὸ κατασκευασθὲν πρὸν ἢ τὰ
μέσα ἔργασίας τεθοῦν ἐκτὸς ὑπηρεσίας, ἢ ἀξία τοῦ
ἀκινήτου κεφαλαίου εἶναι μηδέν. Δυνάμεθα ἀρα νὰ
συμπεράνωμεν ὅτι ἢ μέση ἀξία τοῦ ἀκινήτου κεφα-
λαίου κατὰ τὸν χρόνον τῆς διαρκείας τῶν δεδομένων
μέσων ἔργασίας, εἶναι ἵση πρὸς τὴν ἀξίαν τὴν δύοιαν
τὰ μέσα ταῦτα ἔχουν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς μέσης
χρησιμοποιήσεώς των, ὅταν δηλ. ἔχουν κατὰ τὸ γῆμισυ

ἀποσβεσθή, δτι ή ἀξία των ἔγινε τὸ γῆμα τῆς ἀξίας τὴν δύοιαν είχον ἐν καινουργῇ καταστάσει.

³Ἐὰν ἀποκαλέσωμεν F τὴν ἀξίαν τῶν μέσων ἐργασίας ἐν καινουργεῖ καταστάσει, τὸ μέσον ἀκίνητον κεφάλαιον τὸ χρησιμοποιηθὲν κατὰ τὸν χρόνον τῆς διαρκείας τῶν μέσων τούτων ἐργασίας, θὰ είναι $\frac{F(1)}{2}$, ἢ $0,5F$, καὶ τὸ δικόν κεφάλαιον τὸ κατὰ μέσον δρογχρησιμοποιηθὲν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ M θὰ είναι $c + v + 0,5F$.

⁴Ἄρα, τὸ ποσοστὸν κέρδους πραγματοποιηθὲν ἐπὶ τοῦ μέσου κεφαλαίου παρὰ τοῦ καπιταλιστοῦ εἶγας:

$$\frac{n \times p_1 (?)}{0,5F + c + v}$$

(1) Ἀκριβέστερος ὑπολογισμὸς δίδει ὡς μέσης ἀξίαν τοῦ ἀκινήτου κεφαλαίου $\frac{F - A}{2}$ καὶ δχι $\frac{F}{2}$ ἀλλ ἐπειδὴ δ ἀριθμὸς τῶν ἐργασιῶν τὰς δύοιας θυνάμεθν γὰ τατελέσωμεν μὲ τὸ ίδιον ἀργαλεῖον ἢ τὴν αὐτὴν μηχανὴν εἴναι ἐν γένει σημαντικός, τὸ A είναι συγήθως πολὺ μικρὸν ἐν σχέσει πρὸς τὸ F καὶ διὰ τοῦτο δύναται γὰ παραλειφθῆ.

(2) Σημειοῦμεν τὴν ἀξίαν τοῦ ἀκινήτου κεφαλαίου διὰ κεφαλαίου γράμματας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς λοιπὰς ἀξίας τοῦ τύπου, διὰ γὰ ὑπομνήσωμεν δτι ή ἀξία αὐτῆ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς λοιπὰς, διὰ εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἐμπορεύματος. Τοῦ λοιποῦ δὲ τὴν ἀπόσβεσιν A θὰ σημειοῦμεν διὰ τοῦ a, διότι αὐτῇ, περιεχομένη εἰς τὸ C, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἐμπορεύματος.

⁵Ἐνδιαφέρει, ἐξ ἀλλού, γὰ παρατηρήσωμεν δτι δ τύπος οὗτος δὲν ἔχει μίαν καλῶς καθωρισμένην ἔννοιαν παρὰ μόνον προκειμένου περὶ αισιχειώδους κατασκευῆς. Πράγματι, τὸ κυκλοφοροῦν κεφάλαιον γενικῶς δὲν χορηγεῖται διὰ μιᾶς παρὰ τοῦ καπιταλιστοῦ, χορηγεῖται ἐφ' ὅτον καὶ καθ' ὅσον προχω-

Αὐτὴν εἶναι ήτι ἔκφρασις τοῦ περιστοῦ τοῦ κέρ-

ρετή κατασκευῆς. Διὸ τὴν κατασκευὴν μᾶς ἀτμομηχανῆς π. χ. η̄ δύοις διαρκεῖ πολλοὺς μῆνας, ὁ κυπιταλιστῆς δύναται νὰ προμηθευθῇ τὰς ἀναγκαιόσας πρώτας καὶ βοηθητικάς ὑλὰς παρὰ ἐφ' ὅσον καὶ καθ' ὅσον προχωρεῖ η̄ ἔργασία καὶ δὲν θὰ πληρώσῃ τὰ ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας ἡμερομίσθια, παρὰ ἀφ' οὗ η̄ μηχανὴ τελειώσῃ, ἐνῷ ὅφειλει νὰ πληρώσῃ ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τὰ ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας ἡμερομίσθια. Ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι η̄ περιστροφὴ τοῦ κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου δὲν ἔχει τὴν ίδιαν διάρκειαν δι' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κεφαλαίου: μερικὰ μέρη τοῦ κεφαλαίου θὰ ἐπανέλθουν πολὺ γρήγορα εἰς τὸ θυλάκιον τοῦ καπιταλιστοῦ, διότι θὰ τὰ χορηγήσῃ ὀλίγον πρὸ τῆς πωλήσεως τοῦ ἀντικειμένου, ἐνῷ τὰ χορηγηθέντα εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς κατασκευῆς θὰ ἐπανέλθουν μετὰ μακρότερον χρόνον.

Καὶ ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸ ἀκίνητον κεφάλαιον, δημιουργεῖται μία ἀνάλογος περιπλοκή: τὰ μέσα ἔργασίας τὰ χρησιμοποιούμενα εἰς τὰς πρώτας πράξεις τῆς κατασκευῆς, χρησιμοποιοῦνται γενικῶς εἰς τὴν αὐτὴν πρᾶξιν καὶ δι' ἀλλα ἀντικείμενα πρὸ τὸ πρῶτον ἀντικείμενον τελειώσῃ πλήρως καὶ πωληθῆ. Ἀρα τὸ ἀκίνητον κεφάλαιον, ποὺ είναι ἀναγκαῖον πρὸς κατασκευὴν ἐνδεκτόν ἀντικειμένου, δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖται διτε χρησιμοποιεῖται εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς κατασκευῆς.

Διὸ τοὺς δύο αὐτοὺς λόγους εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναλύσωμεν τὴν κατασκευὴν εἰς σειράν στοιχειωδῶν πράξεων, ἀρκετὰ προσκειμένων, οὖτες ὡς ταῦτα: 1) τὸ χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν δειρομένην πρᾶξιν κεφαλαίου νὰ χρησιμοποιεῖται διὰ μιᾶς καὶ νὰ ἔχῃ συνεπῶς μίαν ακλῶς καθωρισμένην διάρκειαν περιστροφῆς καὶ 2) τὰ χρησιμοποιούμενα εἰς τὴν πρᾶξιν ταύτην μέσα ἔργασίας νὰ χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν κατασκευὴν ἐνδεκτού καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πράξεως.

$$0 \cdot \frac{n \times p}{0,5 + C + U}$$
 δὲν είναι ἀμέσως ἀφαρμοστέος πάρα

δους¹⁾). Δύναται δὲ νὰ θεωρηθῇ ώς παρέχουσα τὸ κριτήριον κατὰ τὸ δποίον ὁ καπιταλιστὴς ἀποφάνεται περὶ τῆς ἀξίας μιᾶς ὑποθέσεως.

Ἡ ἀναγωγὴ τοῦ ποσοστοῦ τούτου εἰς τὰ μακιματικά εἶναι ὁ σκοπὸς παντὸς καπιταλιστοῦ. Ἡ ἀναζήτησις τοῦ μεγίστου ποσοστοῦ τοῦ κέρδους εἶναι γὰρ μοναδικὴ αἴτια τῆς καπιταλιστικῆς ἐνεργητικότητος. Ἡ ἀναζήτησις αὕτη καθορίζει δλας τὰς πράξεις δλῶν τῶν καπιταλιστῶν.

Ἄναλύοντες τοὺς διαφόρους τρόπους κατὰ τοὺς δποίους τὸ ποσοστὸν τοῦ κέρδους δύναται νὰ αὐξηθῇ, καταδεικνύομεν ταῦτοχρόνως δλα τὰ ἐλατήρια τῆς καπιταλιστικῆς παραγωγῆς.

* * *

Ἡ ἐπιδίωξις παρὰ τοῦ καπιταλιστοῦ τῆς αὐξήσεως τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους του, ἔχει ώς ἀποτέλεσμα ἀφ' ἐνὸς τὴν ἔξισταν τῶν ποσοστῶν κέρδους τῶν πραγματοποιουμένων παρὰ τῶν διαφόρων καπιταλιστῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν αὔξησιν τοῦ ποσοστοῦ κέρδους διὰ τὸ σύνολον τῆς καπιταλιστικῆς τάξεως. Τοῦτο ἀποδεικνύεται κατωτέρω.

εἰς μίαν στοιχειώδη πρᾶξιν. Ἔνα θέλωμεν νὰ ἔχωμεν τὸ πραγματοποιηθὲν ποσοστὸν κέρδους κατὰ τὴν διάργειαν μιᾶς ὀλοκλήρου κατασκευῆς, πρέπει νὰ ὑπολογίζωμεν τὰ ποσοστὰ κέρδους τὰ πραγματοποιηθέντα εἰς ἕκαστην τῶν στοιχειωθῶν πράξεων εἰς τὰς δποίας γὰρ κατασκευῆς αὗτη ἔγκληται, καὶ νὰ εնρωμεν τὸν μέρον δρον αὐτῶν.

(1) Τοῦτο εἶναι κατὰ προσέγγισιν ἀληθές. Ἱδε τὸ παρόντα τηγμα III.

‘**Η ἐξίσωσις τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους**

“Ας θεωρήσωμεν δύο οίασδήποτε βιομηχανίας. ‘**Η σχέσις $\frac{n \times p}{0,5F + C + U}$** δὲν θὰ είναι ή ίδια εἰς άμφοτέρας τὰς βιομηχανίας, ή μία θὰ ἔχῃ ἐν εἰδικὸν ποσοστὸν κέρδους ἀνώτερον τοῦ ποσοστοῦ τῆς ἄλλης. ’Εὰν δὲ καὶ εἰς τὰς δύο βιομηχανίας η προσφορὰ είναι ἵση πρὸς τὴν ζήτησιν, τὰ στιγμιαῖα ποσοστὰ κέρδους αὐτῶν συμπίπτουν μὲ τὰ εἰδικὰ ποσοστὰ κέρδους, ἀρά θὰ είναι καὶ αὐτὰ διάφορα. Οἱ καπιταλισταί, ὡθούμενοι ἀπὸ τὴν ἀναζήτησιν τοῦ μεγαλυτέρου στιγμιαίου ποσοστοῦ κέρδους, θὰ ἐγκαταλείψουν τὴν βιομηχανίαν μὲ τὸ χαμηλὸν ποσοστὸν κέρδους διὰ νὰ μεταφέρουν τὰ κεφάλαιά των εἰς τὴν βιομηχανίαν μὲ τὸ ἀνώτερον ποσοστὸν κέρδους. Οὕτως εἰς τὴν αὐτὴν βιομηχανίαν θὰ παρουσιασθῇ μία πληθώρα κεφαλαίων, ἐνῷ εἰς τὴν πρώτην μία σπάνιες. ’Η πληθώρα τῶν κεφχλαίων εἰς τὴν προνομιοῦχον βιομηχανίαν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα μίαν αὔξησιν τῶν κατασκευῶν αὐτῆς, ἀρά μίαν αὔξησιν τῆς προσφορᾶς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζήτησιν. ’Εξ οὗ η στιγμιαία ἀξία τῶν προϊόντων τῆς πίπτει, ἐνῷ ἔξ ἀλλου η στιγμιαία ἀξία τῶν ἀναγκαίων εἰς τὴν κατασκευὴν μέσων παραγωγῆς τείνει μᾶλλον ν’ αὔξηθῇ, ἀφ’ οὗ η αὔξησις τῆς παραγωγῆς αὔξανει τὴν ζήτησιν τῶν μέσων παραγωγῆς. ’Τὸ πλήρη ταύτην ἐπίδρασιν τὸ στιγμιαῖον ποσοστὸν κέρδους ἐλαττοῦται.

‘Αντιστρόφως, εἰς τὴν ἀπογυμνωθεῖσαν ἀπὸ κεφάλαια βιομηχανίαν, τὰ κατασκευαζόμενα προϊόντα γί-

νούται ὅλιγώτερα, ή προσφορὰ ἐλαττοῦται ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζήτησιν, ή στιγμιαίᾳ ἀξίᾳ τοῦ προϊόντος αὐξάνει, ἐνῷ η τῶν μέσων παραγωγῆς ἐλαττοῦται καὶ συνεπῶς το στιγμιαῖον ποσοστὸν κέρδους αὐξάνει.

Τὸ φαιγόμενον τοῦτο εἶναι δ ἀνταγωνισμὸς (competition). Ὁ ἀνταγωνισμὸς ὑποβιβάζων τὸ ποσοστὸν κέρδους ἔκει ὅπου εἶναι ὑψωμένον, καὶ ἀγαδιβάζων αὐτὸν ἔκει ὅπου εἶναι χαμηλόν, φέρει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐξίσωσιν τῶν ποσοστῶν κέρδους.

Ἡ ἐξίσωσις ὅμως αὕτη δὲν διαρκεῖ παρὰ μίαν στιγμὴν. Ἡς ὑποθέσωμεν πράγματι δτι, δταν εἰς τὴν προγομιοῦχον βιομηχανίαν η προσφορὰ ὑπερδῇ τὴν ζήτησιν κατὰ 10 %, τὸ στιγμιαῖον ποσοστὸν κέρδους πίπτει εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ποσοστοῦ τοῦ πραγματοποιουμένου κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην παρὰ τῆς ἀλλης βιομηχανίας. Ἐφ' ὅσον οὕτως ἀποκατεστάθη η ἴσορροπία, γέα κεφάλαια δὲν θὰ διατεθοῦν διὰ τὴν προνομιοῦχον βιομηχανίαν, χωρὶς ὅμως μὲ τοῦτο γὰ ἐπιτευχθῇ η σταθερότης τοῦ ποσοστοῦ κέρδους. Διότι τὸ ποσοστὸν κέρδους θὰ παραμένῃ τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὰς δύο βιομηχανίας, ἐφ' ὅσον η ὑπεραρθρωγία τῶν προϊόντων τῆς προγομιούχου βιομηχανίας διατηρεῖται εἰς 10 %. Ἀλλ' ἐὰν τὰ κεφάλαια τὰ δποῖα τώρα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν βιομηχανίαν ταύτην ἐπέφερον τὴν κατὰ 10 % ὑπεραρθρωγίαν ἐντὸς ἐνδές μηνὸς π.χ., τὸν ἐπόμενον μῆνα, τὰ κεφάλαια ταῦτα, θὰ ἐπιτρέψουν γὰ κατασκευασθοῦν 10 % περισσότερα προϊόντα τῶν ὅσων χρειάζεται η κατανάλωσις. Τὸ νέον ὅμως κατὰ 10 % πλεόνασμα προϊόντων θὰ προστεθῇ εἰς τὸ ὑπάρχον πλεόνασμα τοῦ προηγουμένου μηνός, οὕτω δὲ η ἀγα-

λογία τῶν ἐπὶ πλέον ὑπαρχόντων προϊόντων θὰ ἀνέλθῃ εἰς 20 %. Συγεπείᾳ τούτου κί τιμαί των θὰ πέσουν περισσότερον, οὕτω δὲ γάγ τὸ ποσοστὸν τοῦ κέρδους θὰ πέσῃ κάτω τοῦ ποσοστοῦ τὸ δποῖον πραγματοποιεῖται εἰς τὴν ἄλλην βιομηχανίαν, εἰς τὴν δποίαν θὰ παρατηρηθῇ τὸ ἀγτίστροφον φαινόμενον. Τὰ κεφάλαια θὰ ἐγκαταλείψουν τώρα τὴν βιομηχανίαν εἰς τὴν δποίαν ἥλθον, διὰ γάρ ἐπανέλθουν δπου ἵσαν πρότερον, δπου τώρα τὸ στιγμιαῖον ποσοστὸν τοῦ κέρδους εἶναι ἀγώτερον κ.ο.κ.

Τὰ κεφάλαια, λοιπὸν, εὑρίσκονται ἐν διαρκεῖ μετακινήσει ἀπὸ τῆς μιᾶς βιομηχανίας εἰς τὴν ἄλλην, δημιουργοῦντα διαδοχικῶς εἰς ἑκάστην βιομηχανίαν περισσειαν καὶ ἔλλειψιν προϊόντων. Ἡ διηγεκής αὐτὴ δυσαρμονία τῆς παραγωγῆς μὲ τὴν καταγάλωσιν, γάρ δποία προέρχεται ἐκ τοῦ δτι μὲ μίαν προσφορὰν ἵσην πρὸς τὴν ζήτησιν τὸ ποσοστὸν τοῦ καπιταλιστικοῦ κέρδους διαφέρει εἰς τὰς διαφόρους βιομηχανίας, εἶναι χαρακτηριστικὴ τοῦ τρόπου τῆς καπιταλιστικῆς παραγωγῆς. Τὴν ἔχουν ἀποκαλέσει καπιταλιστικὴν ἀναρρίζιαν.

Ἡ καπιταλιστικὴ ἀναρχία συγεπιφέρει μίαν ἐξισωσιν τοῦ ποσοστοῦ κέρδους εἰς τὸν διαφόρους παραγωγικοὺς κλάδους, δχι βεβαίως ὑπὸ τὴν ἔννοιαν δτι τὰ ποσοστὰ τοῦ κέρδους εἶναι σταθερῶς ἵσα, ἀλλοῦ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν δτι δ μέσος δρος τῶν πραγματοποιουμένων εἰς μίαν βιομηχανίαν ποσοστῶν κέρδους εἶναι δ ἴδιος διδλας τὰς βιομηχανίας. Κυριολεκτικῶς, δὲν ἀποκαθίσταται ἐν μέσον ποσοστὸν κέρδους, ἀλλὰ μία ἴσοτης μεταξὺ τῶν μέσων ποσοστῶν κέρδους.

Τὸ κοινὸν αὐτὸν μέσον ποσοστὸν κέρδους εἶγα πρα-

φανῶς συνάρτησις τῶν ιδίων ἑκάστης βιομηχανίας εἰδικῶν ποσοστῶν κέρδους. Ὅταν ἐν εἰδικὸν ποσοστὸν κέρδους αὐξάνει, δὲ κοινὸς μέσος δρος τῶν ποσοστῶν κέρδους αὐξάνει δόμοιως. Ὅταν ἐν εἰδικὸν ποσοστὸν κέρδους ἐλαττοῦται, δὲ μέσος δρος τῶν ποσοστῶν κέρδους ἐλαττοῦται ἐπίσης.

*Ai μεταβολαι τοῦ μέσου δρου
τῶν ποσοστῶν κέρδους*

Ἡ καπιταλιστικὴ τάξις, διὰ νὰ ὑψώσῃ τὸν μέσον δρον τῶν ποσοστῶν κέρδους, διφείλει νὰ προσπαθήσῃ νὰ ὑψώσῃ τὰ εἰδικὰ ποσοστὰ κέρδους τῶν διαφόρων βιομηχανιῶν της. Ἀλλὰ ποτία μέσα διαθέτει δι βιομήχανος διὰ νὰ αὐξήσῃ τὸ εἰδικὸν ποσοστὸν κέρδους του,

Τὸ εἰδικὸν ποσοστὸν τοῦ κέρδους δίδεται παρὰ τοῦ τύπου n × pl. $0,5F + c + v$. Πρὸς αὐξῆσιν τῆς ἀξίας τῆς σχέσεως ταύτης δυνάμεθα νὰ προσπαθήσωμεν νὰ αὐξήσωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ ἀριθμοῦ, αὐξάνοντες εἴτε τὸ n εἴτε τὸ pl.

1ον. Αὐξῆσις τοῦ n σημαίνει αὐξῆσιν τῆς ταχύτητος περιστροφῆς τοῦ κεφαλαίου. Ὅταν ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς περιστροφῆς τοῦ κεφαλαίου είναι τὸ πρῶτον μέσον πρὸς αὐξῆσιν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους.

2ον. Πρὸς αὐξῆσιν τοῦ pl ὑπάρχουν δύο τρόποι. Ὁ πρῶτος συνίσταται εἰς αὐξῆσιν τοῦ μεταβλητοῦ κεφαλαίου εἰς βάρος τοῦ σταθεροῦ κεφαλαίου. Πράγματι ἐὰν τὸ n αὐξηθῇ κατὰ ποσότητα ἵσην πρὸς ἐκείνην καθ' ἥν ἐλλατοῦται τὸ $0,5F + c$, ἡ ἀξία τοῦ παρονομαστοῦ δὲν μεταβάλλεται, ἐνῷ αὐξάνεται ἡ ἀξία τοῦ

ἀριθμητοῦ, διότι εἰς πᾶσαν αὔξησιν τοῦ μεταβλητοῦ κεφαλήσιου ν ἀγτιστοιχεῖ μία αὔξησις τῆς ὑπεραξίας pl, ἐὰν ὑποτεθῇ δτι τὸ ποσοστὸν τῆς ὑπεραξίας ^{pl} _v μένει σταθερόν.

Ο δεύτερος λοιπὸν τρόπος πρὸς αὔξησιν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους συγίσταται εἰς τὴν ὑποβίβασιν τοῦ βαθμοῦ τῆς δργανικῆς συνθέσεως τοῦ κεφαλαίου.

Τον. Πρὸς αὔξησιν τοῦ pl, δυνάμεθα νὰ αὔξησωμεν ἐπίσης τὸ pl ἐν σχέσει πρὸς τὸ v, μὲ ἄλλα λόγια νὰ αὔξησωμεν τὸ ποσοστὸν τῆς ὑπεραξίας, ἢ τὸν βαθμὸν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ προλεταρίου.

Τοιαῦται εἶναι αἱ τρεῖς κατευθύνσεις τὰς ὅποιας ὁ καπιταλιστὴς δύναται νὰ ἀκολουθήσῃ πρὸς αὔξησιν τοῦ εἰδικοῦ ποσοστοῦ κέρδους τῆς ἐπιχειρήσεώς του. Εἰς τὰ ἐπόμενα κεφάλαια θὰ ἴδωμεν ὑπὸ ποίας συγκεκριμμένας μορφὰς αἱ μέθοδοι αὗται ἐφαρμόζονται καὶ ἐν ποιῷ μέτρῳ ἐπιδροῦν αἱ μὲν ἐπὶ τῶν δέ. Πρὸς στιγμήν, ἀς ὑποθέσωμεν δτι τὸ εἰδικὸν ποσοστὸν κέρδους ἔχει ὑψωθεῖ, δι' οἵουδήποτε μέσου, εἰς μίαν βιομηχανίαν, ὅπου πρότερον τὸ ποσοστὸν κέρδους ἦτο ἀνεπαρκὲς διὰ γὰ προσελκύση γέα κεφάλαια.

Η ὑψωσις τοῦ εἰδικοῦ ποσοστοῦ κέρδους δὲν μεταβάλλει πάραυτα τὴν σχέσιν μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. "Αρα τὸ ποσοστὸν κέρδους ἐν δεδομένῃ στιγμῇ, αὔξανει ἐν τῷ αὐτῷ μέτρῳ μὲ τὸ εἰδικὸν ποσοστὸν κέρδους. Τότε δμως ἐπειδὴ τὸ ποσοστὸν κέρδους καθίσταται ἀγώτερον, τὰ κεφάλαια ἀρχίζουν νὰ κατακλύζουν τὴν βιομηχανίαν αὗτήν, ἢ παραγωγὴ αὔξανει αἱ τιμαὶ πίπτουν καὶ τὸ ποσοστὸν κέρδος ἐλλαττοῦται.

καθ' θν τρόπον ἔχομεν περιγράψει. Καὶ μετά τινα χρόνου, δὲ καπιταλιστὴς θὰ ἴδῃ τὸ ποσοστὸν κέρδους νὰ κυμαίνεται ἐκ γέου περὶ τὸ μέσον ποσοστὸν κέρδους, ὅπως πρὸ τῆς ὑψώσεως τοῦ εἰδικοῦ ποσοστοῦ κέρδους του, ή ὑψώσις δμως τοῦ εἰδικοῦ ποσοστοῦ κέρδους τῆς βιομηχανίας του συγετέλεσεν εἰς τὸ νὰ αὔξηθῃ τὸ μέσον ποσοστὸν κέρδους καὶ, ἐκ τῆς αὔξήσεως ταύτης, θὰ ὠφεληθῇ η δεδομένη βιομηχανία καθὼς καὶ αἱ λοιπαί.

Ἐν συνόψει πᾶσα τεχνικὴ τροποποίησις, συγεπαγμένη εἰς μίαν οἰονδήποτε ἐπιχείρησιν αὔξησιν τῆς σχέσεως $\frac{n \times p}{0,5F + c + v}$, ἔχει ως ἀποτέλεσμα, ἀφ' ἐνὸς τὴν ἀμεσογ αὔξησιν τοῦ στιγματίου ποσοστοῦ κέρδους εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, αὔξησιν ή δποία δύναται μὲν νὰ είναι σημαντική, δὲν διαρκεῖ δμως, καὶ ἀφ' ἐτέρου αὔξησιν ή δποία δύναται μὲν νὰ είναι σημαντική, δὲν διαρκεῖ δμως, καὶ ἀφ' ἐτέρου αὔξησιν τοῦ μέσου δρου τῶν ποσοστῶν κέρδους τῆς καπιταλιστικῆς τάξεως, ή δποία εἶναι διαρκής καὶ τῆς δποίας ἐπωφελοῦνται ἐν ἵσῳ μέτρῳ, δλοι οἱ καπιταλισταί, τόσον τῆς δεδομένης βιομηχανίας δσον καὶ οἱ ἄλλοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV.

Ο ΜΑΣΙΝΙΣΜΟΣ (')

(Le Machinisme)

Εἰς τὸ πρηγούμενον κεφάλαιον ἀνεφέραμεν ὅτι τὸ ποσοστὸν τοῦ κέρδους ἔξαρταται ἐκ τῆς ταχύτητος τῆς περιστροφῆς τοῦ κεφαλαίου, ἐκ τῆς δργανικῆς συνθέσεως τοῦ κεφαλαίου καὶ ἐκ τοῦ ποσοστοῦ τῆς ὑπεραξίας. Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο θὰ ἔξετάσωμεν τὴν ἐπίδρασιν τῶν δύο πρώτων παραγόντων, οἱ ὅποιοι συγδέονται τεχνικῶς μεταξύ των. Εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον θὰ ἔξετάσωμεν τὸ ποσοστὸν τῆς ὑπεραξίας.

* *

Τὸ ἀποτελεσματικώτερον μέσον πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς περιστροφῆς τοῦ κεφαλαίου, τὸ δποῖον γή σύγχρονος τεχνική θέτει εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ καπιταλιστοῦ, εἶναι γή ἀντικατάστασις τῆς ἐργασίας τῆς χειρὸς διὰ τῆς ἐργασίας τῆς μηχανῆς. Ἡ μηχανὴ αὐξάνει σημαντικῶς τὴν ταχύτητα τῆς κατασκευῆς καὶ συνεπῶς καὶ τὴν ταχύτητα τῆς περιστροφῆς τοῦ χρησιμοποιούμενου

(1) Δὲν ἀποδίδεται ἀλλως διὸ μιᾶς λέξεως ὁ δρός *machinisme*.— Σημαίνει τὴν χρησιμοποίησιν εἰς τὴν παραγωγὴν μηχανῶν. [Σημ. τοῦ μετ.].

κεφαλαίου. Ταύτοχρόνως ὅμως πρὸς τὴν αὔξησιν τῶν περιστροφῶν τοῦ κεφαλαίου π, αὔξησιν τείνουσα εἰς αὔξησιν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους $\frac{n \times p_1}{0,5F + c + v}$, ἢ μηχανὴ τροποποιεῖ τὴν ὀργανικὴν σύνθεσιν τοῦ κεφαλαίου, διὰ τῆς αὔξήσεως τοῦ σταθεροῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ μεταβλητοῦ κεφαλαίου ν. Πράγματι, ἢ εἰσαγωγὴ μιᾶς μηχανῆς εἰς μίαν κατασκευὴν αὔξάνει τὸ κατὰ ποσότητα ἀνάλογον πρὸς τὴν ἀπόσθεσιν τῆς μηχανῆς καὶ ἐλαττώνει τὸ ποσόν τῶν ἡμερομισθίων ν, διότι συνήθως ἢ διὰ μηχανῆς ἐργασία ἔχει ἀνάγκην δλιγωτέρων ἐργατῶν τῆς διὰ χειρὸς τοιαύτης. Πᾶσα ὅμως ἐλάττωσις τῶν πληρωγομένων ἡμερομισθίων ν, συνεπάγεται μίαν ἀνάλογον ἐλάττωσιν τῆς ὑπερχείας p_1 (τοῦ ποσοστοῦ τῆς ὑπερχείας $k = \frac{p_1}{v}$ ὑποτιθεμένου ἀμεταβλήτου) καὶ πᾶσα ἐλάττωσις τοῦ p_1 συνεπάγεται μίαν ἐλάττωσιν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους $\frac{n \times p_1}{0,5F + c + v}$.

Ἄρα, ἢ μηχανὴ εἶγαι ἐπωφελῆς ἢ ὅχι διὰ τὸν καπιταλιστήν, ἀναλόγως τοῦ ἀν ἢ αὔξησις τὴν ὄποιαν συνεπιφέρει εἰς τὸ ποσοστὸν τοῦ κέρδους διὰ τῆς ἐπιταχύνσεως τῆς περιστροφῆς τοῦ κεφαλαίου εἶγαι ἀνωτέρα ἢ κατωτέρα τῆς ἐλαττώσεως τὴν ὄποιαν συνεπιφέρει εἰς τὸ αὐτὸ ποσοστὸν τοῦ κέρδους διὰ τῆς τροποποιήσεως τὴν ὄποιαν δημιουργεῖ εἰς τὴν ὀργανικὴν σύνθεσιν τοῦ κεφαλαίου.

Τοῦτο δύναται, γὰρ ἐκφρασθῇ εἰς ἀκριβεῖς τύπους.

1. — Ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ἢ εἰσαγωγὴ τῆς μηχανῆς

δὲν μεταβάλλει τὸν παρογομαστὴν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους $0,5F+c+v$, ἐὰν δηλαδὴ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ αὐξησις τοῦ ποσοῦ $0,5F+c$ ἡ ὀφειλομένη εἰς τὴν μηχανὴν ισοφαρίζεται ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ἐλάττωσιν τῶν πληρωνομένων ἡμερομισθίων ν, διὰ γὰ εἶναι ἐπωφελής ἡ ἐργασία τῆς μηχανῆς, ἀρκεῖ ὁ ἀριθμητὴς τοῦ τύπου τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους γὰ αὔξανη, ἀρκεῖ δηλαδὴ γὰ ἔχωμεν :

$$n' \times pl' > n \times pl$$

ὄνομάζοντες n' καὶ pl' τὰς γέας ποσότητας εἰς τὰς δοποίας μεταβάλλονται τὰ n καὶ pl ὅταν ἐκ τῆς διὰ χειρὸς ἐργασίας μεταβῶμεν εἰς τὴν διὰ μηχανῆς ἐργασίαν.

Ἡ ἀνωτέρω ἀγισότης δύναται γὰ γραφῇ καὶ ὡς ἔξης :

$$\frac{n'}{n} > \frac{pl}{pl'}, \quad \text{ἢ} \quad \frac{n'}{n} > \frac{uv}{uv'}$$

τοῦ u , δηλαδὴ τοῦ ποσοστοῦ τῆς ὑπεραξίας, ὅντος τοῦ αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις, ἀφοῦ τὸ ὑπεθέσαμεν ὡς ἀμετάβλητον :

$$\text{ἢ τέλος } \frac{n'}{n} > \frac{v}{v'}$$

Δυγάμεθα ἀρα γὰ διατυπώσωμεν τὸν ἀκόλουθον καγόγα :

Καθ'^ο ἦν περίπτωσιν ἡ διὰ μηχανῆς ἐργασία δὲν μεταβάλλει τὸ δλικὸν ποσὸν τοῦ χρησιμοποιουμένου μέσου κεφαλαίου $0,5F+c+v$, πρέπει, διὰ γὰ εἶναι ἡ

μηχανή ἐπωφελής εἰς τὸν καπιταλιστήν, ή ἀναλογία καθ' ἥν ή εἰσαγωγὴ τῆς μηχανῆς ἐπιταχύνει τὴν περιστροφὴν τοῦ κεφαλαίου νὰ εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ἀναλογίας καθ' ἥν ἐλαττώνει τὸ ποσὸν τῶν πληρωνομένων ἡμερομισθίων (¹). Ἐὰν π. χ. μιὰ μηχανή ἐλαττώνει κατὰ τὸ ἥμισυ τὸ ποσὸν τῶν πληρωνομένων ἡμερομισθίων, πρέπει νὰ αὐξάνῃ κατὰ τὸ διπλάσιον τὴν ταχύτητα τῆς ἔργασίας.

II. — Ἐάν, ἀντὶ γὰρ μένη ἀμετάβλητος, δὲ παρανομαστής τοῦ τύπου τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους ἐλαττώνεται, ὅταν χρησιμοποιηθῇ ή μηχανή, ἐὰν δηλ. τὸ ποσὸν τῶν πληρωμομένων ἡμερομισθίων ν ἐλαττοῦται περισσότερον τοῦ δσογ αὐξάνεται τὸ ἀθροισμα τοῦ μέσου ἀκινήτου κεφαλαίου καὶ τοῦ σταθεροῦ κεφαλαίου $0,5F+c$, πρέπει, διὰ νὰ εἶναι ἐπωφελής ή μηχανή, νὰ ἔχωμεν

$$\frac{n' \times pl'}{C'} > \frac{n \times pl}{C}$$

παριστάνοντες πρὸς ἀπλοποίησιν τῶν τύπων, διὰ C καὶ C' τὸ ἀπασχολούμενον κεφάλαιον ($0,5F+c+v$) πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς μηχανῆς.

‘Ο ἀνωτέρω τύπος γράφεται καὶ

(1) Μᾶς ἐνδιαφέρει η ἀξία τῶν πληρωνομένων ἡμερομισθίων καὶ δχι δ ἀριθμὸς τῶν ἔργατων. Ἐάν ἔνας ἔξειδικευμένος ἔργατης, πληρωνόμενος 30 φρ., ἀντικαθίσταται ἀπὸ μὴ εἰδικὸν ἔργατην πληρωνόμενον 15 φρ., τὸ ποσὸν τῶν πληρωνομένων ἡμερομισθίων ἐλαττοῦται κατὰ τὸ ἥμισυ, μολονότι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἔργατων πιθανὸν νὰ μὴ μεταβληθῇ.

$$\frac{n'}{n} > \frac{C}{C} \times \frac{pl}{pr}$$

$$\text{η} \quad \frac{n'}{n} > \frac{C'}{C} \times \frac{u \times v}{u \times v'}$$

$$\text{η άκόμη} \quad \frac{n'}{n} > \frac{C'}{C} \times \frac{v}{v'}$$

Τοῦ C δυτος καθ' ὑπόθεσιν μικροτέρου τοῦ C , τὸ $\frac{C'}{C}$ θὰ εἶναι μικρότερον τοῦ 1, ἀρα τὸ $\frac{v}{v'}$, θὰ ἐλατ-

τιωθῇ διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ ἐπὶ $\frac{C'}{C}$ καὶ συγεπῶς ἡ περιστροφὴ τοῦ κεφαλαίου δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐπιταχυνθῇ τόσον, δσον εἰς τὴν προηγουμένην περίπτωσιν.

Ἐὰν π. χ. τὸ ποσὸν τῶν πληρωνομένων ἡμερομισθίων καὶ τὸ χρησιμοποιούμενον κεφάλαιον εἶναι ἀμφότερα, εἰς τὴν διὰ μηχανῆς ἐργασίαν, τὸ ἡμισου τοῦ δ, τι εἶνε εἰς τὴν διὰ χειρὸς ἐργασίαν, ἡ μηχανὴ θὰ εἶναι ἐπωφελής, ἐὰν

$$\frac{n'}{n} > \frac{1}{2} \times 2 \quad \text{η} \quad \frac{n'}{n} > 1 \quad \text{η} \quad \text{άκόμη} \quad n' > n.$$

Εἰς τὴν περίπτωσιν λοιπὸν ταύτην, ἀρκεῖ, διὰ νὰ εἶναι ἐπωφελής ἡ μηχανή, νὰ ἐπιταχύνῃ δσονδήποτε δλίγον τὴν ἐργασίαν, ἐνῷ, μὲ τὴν ίδίαν ἐλάττωσιν τοῦ ποσοῦ τῶν πληρωνομένων ἡμερομισθίων χωρὶς δμως ἐλάττωσιν τοῦ κεφαλαίου, ἔπρεπε νὰ διαπλασιάσῃ τὴν ταχύτητα τῆς ἐαγασίας.

III.—Καθ' ἣν περίπτωσιν ἡ μηχανὴ αὐξάνει, δντὶ νὰ ἐλαττώνῃ τὸ χρησιμοποιούμενον κεφάλαιον,

ὅταν δηλαδὴ ἡ αὐξησίς, τὴν δύοιαν συνεπάγεται διὰ τὸ $0,5F + c$ εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ἐλαττώσεως ποὺ προκαλεῖ τὸ v , ὁ τύπος εἶναι ὁ ἴδιος μὲ τὴν προηγουμένην περίπτωσιν, ἀλλὰ τὸ $\frac{C'}{C}$ εἶναι μεγαλύτερον τοῦ 1, ἀρα τὸ $\frac{v}{v'}$ αὐξάγει διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ ἐπὶ τοῦ $\frac{C'}{C}$ καὶ συνεπῶς ἡ διὰ τῆς μηχανῆς δημιουργουμένη αὐξησίς τῆς περιστροφῆς τοῦ κεφαλαίου πρέπει γὰ εἶναι μεγαλυτέρα.

Ἐὰν ἡ μηχανὴ ἐλαττώνει τὸ ποσὸν τῶν πληρωνομένων ἡμερομισθίων κατὰ τὸ ἥμισυ, διπλασιάζει ὅμως τὸ χρησιμοποιούμενον κεφάλαιον, δὲν θὰ εἶναι ἐπωφελής παρὰ ἂν

$$\frac{n'}{n} > 2 \times 2 \text{ η } n' > 4 n$$

”Ἄρα ἡ ταχύτης τῆς ἔργασίας πρέπει νὰ τετραπλασιασθῇ.

Οἱ τύποι οὗτοι προκαλοῦν πλείστας παρατηρήσεις.

1. — Ἡ μηχανὴ ὠφελεῖ τὸν καπιταλιστὴν ὅχι, διότι ἐλαττώνει τὸ ποσὸν τῶν πληρωνομένων ἡμερομισθίων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν ἐλάττωσιν ταύτην. Δὲν διάρχει ἄλλη δυνατὴ πηγὴ κέρδους ἀπὸ τὴν μὴ πληρωνομένην ἔργασίαν. Πᾶσα δὲ ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἔργατῶν, ἀντὶ γὰ αὐξάνη, ἐλαττώνει τὸ κέρδος. ”Αλλ’ ἡ μηχανὴ ἐνῷ διὰ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἔργατῶν ἐλαττώνει τὴν παρὰ τοῦ καπιταλιστοῦ «συγκομιζούμενην» ὑπεραξίαν, ταύτοχρόγενας αὐξάνει

διὰ τῆς ἐπιταχύνσεως τῆς περιστροφῆς τοῦ κεφαλαίου, τὸν ἀριθμὸν τῶν «συγκομιδῶν» τῆς ὑπεραξίας. Ἐὰν η̄ αὐξησίς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συγκομιδῶν τῆς ὑπεραξίας καλύπτει τὴν ἐλάττωσιν ἐκάστης συγκομιδῆς, η̄ μηχανὴ εἶναι ἐπωφελής.

2.—^oΗ μηχανὴ εἶναι τόσον περισσότερον ἐπωφελής, δσον η̄ ἐργασία εἶναι ἀκριβωτέρα.

^oΗ ἀγισσότης $\frac{n'}{n} > \frac{C'}{C} \times \frac{v}{v'}$, η̄, ἀντικαθιστῶντες τὴν ἀξίαν τῶν C καὶ C', $\frac{n'}{n} > \frac{0,5F' + c' + v'}{0,5F + c + v} \times \frac{v}{v'}$

πληροῦται πράγματι τόσον εὐκολώτερα, δσον τὸ δεύτερον μέλος τῆς εἶγαι μικρότερον.

^oἌς ὑποθέσωμεν δτι τὸ κόστος τῆς ἐργασίας αὐξάνει, δτι τὸ v καθίσταται π.χ. kv (τοῦ k δντος μεγαλυτέρου τῆς μονάδος) καὶ τὸ v' καθίσταται kv' προϋποτιθεμένου δτι η̄ ἀναλογία καθ' ἥν τὸ κόστος τῆς ἐργασίας αὐξάνει εἶναι η̄ αὐτὴ καὶ δταν η̄ ἐργασία ἐκτελεῖται διὰ χειρὸς καὶ δταν ἐκτελεῖται διὰ μηχανῆς. Τότε, διὰ γὰ δυνηθῇ μία μηχανὴ, μὴ ἐπωφελής δταν τὸ κόστος τῆς ἐργασίας ίσονται πρὸς v, νὰ γίνῃ ἐπωφελής δταν τὸ κόστος τοῦτο καθίσταται kv. πρέπει γὰ ἔχωμεν:

$$\frac{0,5F' + c' + kv'}{0,5F + c + kv} \times \frac{kv}{kv'} < \frac{0,5F' + c' + v'}{0,5F + c + v} \times \frac{v}{v'}$$

Διαιροῦντες ἀμφότερα τὰ μέλη τῆς ἀνισσότητος διὰ $\frac{v}{v'}$, καὶ ἔξαλείφοντες τοὺς παρογομαστὰς ἔχομεν;

$$(0,5F' + c' + kv') \times (0,5F + c + v) < (0,5F' + c' + kv) \times \\ \times (0,5F + c + kv)$$

$$\text{η} \quad (0,5F' + c') \times (0,5F + c) + (0,5F' + c') v + \\ + kv' (0,5F + c) + kv' v < (0,5F' + c) \times (0,5F + c) + \\ + (0,5F' + c') kv + v' (0,5F + c) + kvv'$$

$$\text{η} \quad (k-1) v' (0,5F + c) < (k-1) v (0,5F + c)$$

$$\text{η} \quad \frac{v'}{v} < \frac{0,5F + c}{0,5F + c}$$

Ἐπειδή δὲ ή ἀντικατάστασις τῆς διὰ χειρὸς ἐργασίας μὲ τὴν διὰ μηχανῆς ἐργασίαν αὗξάνει πάντοτε τὸ ἀκίνητον κεφάλαιον F καὶ τὸ σταθερὸν κεφάλαιον c, ἐνῷ ἔξ ἄλλου ἐλαττώνει τὸ μεταβλητὸν κεφάλαιον v, τὸ 0,5F' + c εἶναι μεγαλείτερον τοῦ 0,5F + c, ἐνῷ τὸ v' μικρότερον τοῦ v. Προκύπτει ἐκ τούτων ὅτι τὸ δεύτερον μὲν μέλος τῆς ἀνισότητος εἶναι μεγαλείτερον τοῦ 1, ἐνῷ τὸ πρῶτον μέλος εἶναι μικρότερον τοῦ 1. Συγεπώς πάντοτε πληροῦται η ἀνισότης αὕτη. Ἡ ἀκρίβεια τῆς διὰ χειρὸς ἐργασίας τείνει πάντοτε νὰ καταστήσῃ ἐπιωφελεῖς μηχανάς, αἱ δποῖαι μέχρι τοῦδε δὲν ἥσαν τοιαῦται.

3.— Εἰς τὴν χειροτεχνικὴν Οἰκονομίαν, ὅπου τὸ κέρδος δὲν ὑψίσταται, η μηχανὴ δὲν ἀντικαθίστα τὴν διὰ χειρὸς ἐργασίαν παρὰ μόνον ἂν ἔξοικονομῇ ἐργασίαν, ἐὰν ἄρα συγεπιφέρει μίαν ἐλάττωσιν τῆς ἀξίας τοῦ προϊόντος.

Ἀντιθέτως εἰς τὴν καπιταλιστικὴν οἰκονομίαν, η διὰ μηχανῆς ἐργασία δύναται νὰ εἴγαι ἐπιωφελής διὰ τὸν καπιταλιστήν, καὶ ἂν ἀκόμη ἀπαιτεῖ περισσοτέραν ἐργασίαν ἐκείνης, η δποία ἀπαιτεῖ τὸ εἰς τὴν διὰ χειρὸς ἐργασίαν, δηλαδὴ καὶ ἂν ἀκόμη αὐξάνῃ η ἀξία τοῦ προϊόντος, διότι ἂν η ἀξία (c+v+pl) αὐξάνεται,

δφείλεις ἐπίσης νὰ αὐξάνῃ καὶ τὸ χρησιμοποιούμενον κεφάλαιον ($0,5F+c+v$). Εἰδομεν δης δὲ καὶ παρὰ τὴν αὔξησιν τοῦ κεφαλαίου τούτου, δύγχναι τὸ ποσοστὸν τοῦ κέρδους νὰ αὐξηθῇ, ἐὰν εἴναι ἐπαρκῆς ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς περιοτροφῆς τοῦ κεφαλαίου.

Ἡ ιδία λοιπὸν μηχανή, ἡ δποία δυνατὸν νὰ εἴγαι ἐπωφελῆς διὰ τὸν καπιταλιστήν, δυνατὸν νὰ μὴ εἴγαι ἐπωφελῆς διὰ τὸν χειροτέχνην (artisan). Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται τὸ δης ἡ ἀγάπτυξις τοῦ μασιγισμοῦ εἴγαι τόσον χαρακτηριστικὴ τοῦ τρέπου τῆς καπιταλιστικῆς παραγωγῆς. Ἐξ αὐτοῦ ἐπίσης ἐξηγεῖται τὸ δης, ἐκεῖ δπου δ καπιταλισμὸς εύρισκεται ἀκόμη ὑπὸ τὴν «ἐπιρροιαν» χειροτεχνικῶν παραδόσεων, δπως ἐν Γαλλίᾳ, δ βιομήχανος, ποὺ θέλει νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν διὰ χειρὸς ἔργασίαν διὰ τῆς μηχανῆς τοιαύτης, ἐξετάζει πρὸ παντὸς ἂν τὴν ἀντικατάστασις αὕτη θὰ τοῦ ἐλλείτωσῃ τὰ ἔξοδα παραγωγῆς. Ἐνῷ, ἐκεῖ δπου δ καπιταλισμὸς εἴγαι περισσότερον ἀπολυτρωμένος ἀπὸ τὴν ιδεολογίαν προγενεστέρων οίκονομιῶν δπως εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, τὸ μόνον ἐρώτημα τὸ δποίου θέτει δ βιομήχανος πρὸ μιᾶς μηχανῆς εἴναι τὸ ἔξης: Θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ ἡ μηχανὴ αὐτὴ νὰ κινηθῶ ταχύτερα;

Ἡ καπιταλιστικὴ συγκέντρωσις

Πρὸς ὅψωσιν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους του δ καπιταλιστῆς δὲν δδηγεῖται μόνον εἰς τὴν ἀντικατάστασιν, εἰς πλείστας περιπτώσεις τῆς διὰ χειρὸς ἔργασίας μὲ τὴν διὰ μηχανῆς τοιαύτην. Οδηγεῖται ἀκόμη εἰς τὸ νὰ χρησιμοποιῇ μηχανάς, καὶ γενικώτερα μέσα. ἐργασίας μεγαλειτέρας δυνατῆς δυγάμεως.

Ο δαθμὸς τῆς δυνάμεως τῶν μηχανῶν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους διὰ τρεῖς κυρίως λόγους:

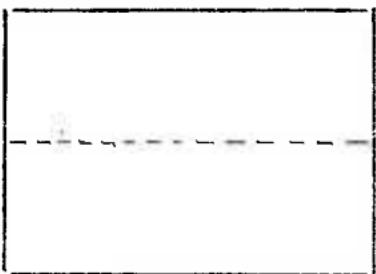
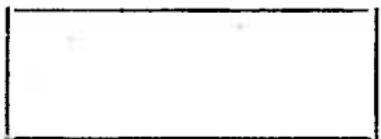
I.—Τὸ βάρος μᾶς μηχανῆς δὲν αὐξάνει
ἀναλόγως πρὸς τὴν δύναμίν της.

Τὸ βάρος ἐνὸς ἔξαρτήματος μιᾶς μηχανῆς εἶναι πράγματι ἀνάλογον πρὸς τὸ μέγεθος τῆς προσπαθείας τὴν διοίαν τὸ ἔξαρτημα τοῦτο πρέπει νὰ ὑποδαστάξῃ. Ἀλλ᾽ ἐὰν πολλὰ ἔξαρτήματα πρέπει νὰ ὑποδαστάξουν μίαν προσπάθειαν αἰσθητῶς ἀνάλογον πρὸς τὴν δύναμιν τῆς μηχανῆς, ἀλλὰ ὅμως ἔξαρτήματα ὑποδαστάζουν προσπαθείας μὴ ἔξαρτωμένας ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς μηχανῆς, η αὐξανούσας βραδύτερα ἐν σχέσει πρὸς τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως.

Διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὰς πολὺ τεχνικὰς ἀναλύσεις ἀς λάθιμεν ὡς παράδειγμα ὅχι μίαν μηχανήν, ἀλλ᾽ ἕνα ἄλλο μέσον ἐργασίας ποὺ παίζει τὸν ἴδιον ρόλον καὶ ὑπόκειται εἰς τὸν αὐτὸν γόμον: Τὰ οἰκοδομήματα.

Ἐστωσαν δύο οἰκοδομαί, ἀποτελούμεναι ἀμφότεραι ἀπὸ ἕνα σκελετὸν ἐκ σιδήρου καὶ ἀπὸ πλίνθους, ἐξ ᾧ η μία εἶναι κατ' ἐπιφάνειαν διπλασία τῆς ἄλλης. Τὸ βάρος τοῦ σκελετοῦ εἶναι σχεδὸν διπλάσιον εἰς τὴν μεγαλυτέραν οἰκοδομήν, διότι η ὑποδαστάζομένη παρ' αὐτοῦ προσπάθεια (τὸ βάρος τῆς στέγης) εἶναι διπλασία. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιον καὶ μὲ τὰς πλίνθους. Τὸ πάχος τοῦ ἐκ πλίγων τοίχου εἶναι τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὰ δύο ἐργαστήρια, ἀφοῦ η προσπάθεια εἰς τὰς διοίας δ τοῖχος πρέπει νὰ ἀνθέξῃ (δύναμις ἀγέμου κ.λ.π.) εἶναι ἀνεξάρτητοι τῶν διαστάσεων τῆς οἰκοδομῆς. "Οσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τοίχου

ὅτεν εἶναι διπλασία, ἀφοῦ τὸ ὑψός εἶναι τὸ ἴδιον καὶ

εἰς τὰς δύο περιπτώσεις καὶ ἀφοῦ δὲν παρίσταται οὐδόλως ἀνάγκη νὰ διπλασιασθῇ ἢ πορίμετρος διὰ νὰ διπλασιασθῇ καὶ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐργαστηρίου. Ἡ ἐπιφάνεια ἐνδέξεται, ως γνωστόν, ἂν διπλασιασθοῦν δύο μόνον πλευραί του,

II.—*Ἡ ἀπόδοσις μᾶς μηχανῆς εἶναι τόσον μεγαλειτέρα, δοσον ἡ μηχανὴ εἶναι ἵσχυροτέρα.*

Τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι αἱ ἀπώλειαι ἐνεργείας διφείλονται ἰδίως ἀφ' ἐνδές εἰς τὰς προστριβὰς (αἱ δοποῖαι εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἐφαπτομένας ἐπιφανείας) καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ψυξὶν (ἡ ἀποία εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰς ἐπιφανείας τὰς εὑρισκομένας ἐν ἐπαφῇ μετὰ τῆς ἀτμοσφαίρας). Αἱ ἀπώλειαι λοιπὸν αὐξάνουν ἀναλόγως πρὸς τὴν αὔξησιν τῶν ἐπιφανειῶν. Ἡ δύναμις ἀντιθέτως αὐξάνει ἀναλόγως τῆς αὔξήσεως τῶν ὅγκων, ἀφοῦ ἡ περιεχομένη εἰς ἕνα σῶμα ποσότης ἐνεργείας εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν μᾶζαν τοῦ σώματος καὶ συγεπῶς πρὸς τὸν ὅγκον αὐτοῦ.

Αἱ ἐπιφάνειαι διμως δὲν αὐξάνουν ἀναλόγως τῶν ὅγκων, δπως καὶ αἱ περίμετροι δὲν αὐξάνουν ἀναλόγως τῶν ἐπιφανειῶν. Εἴδομεν τὴν τελευταίαν αὐτὴν ἴδιο-

τητα εἰς τὸ δρθογώνιον. Εἶγαι ἐπίσης ἀληθῆς καὶ διὰ τὸν κύκλον τοῦ δποίου ή περιφέρεια αὐξάνει ἀναλόγως τοῦ μήκους τῆς ἀκτῖνος, ἐνῷ ή ἐπιφάνεια ἀναλόγως τοῦ τετραγώνου τῆς ἀκτῖνος. Ἐὰν δὲ λάβωμεν π. χ. ἕνα κύλιγδρον, ή ἐπιφάνεια του αὐξάνει ἀναλόγως τῆς ἀκτῖνος τοῦ κύκλου βάσεως, ἐνῷ δὲ ὁ ὅγκος του αὐξάνει ἀναλόγως τοῦ τετραγώνου τῆς ἀκτῖνος. Οὕτως, ή ἐπιφάνεια ἐνδεικνύεται μόνον, καθ' δυ χρόνον δὲ ὁ ὅγκος τετραπλασιάζεται. Εἰς τετραπλάσιον ὅγκον (καὶ ἄρα τετραπλασίαν δύναμιν) αἱ ἐπιφάνειαι (καὶ ἄρα αἱ ἀπώλειαι ἐνεργείας) εἶγαι διπλάσιαι. Ἡ ἀπόδοσις λοιπὸν αὐξάνεται.

Ἄς διευκρινίσωμεν τὸν κανόγα τοῦτο μὲν δύο παραδείγματα, εἰλημμένα ἐκ δύο πολὺ διαφορετικῶν τεχνικῶν.

Μία ὑψικάμιγος μεγάλης ἀντοχῆς καταναλίσκει δλιγώτερον κὸκ πρὸς τὴν τῆς αὐτῆς ποσότητος μεταλλεύματος ἀπὸ δὲ τι καταναλίσκει μία μικροτέρα, διότι η ἐπιφάνεια τῆς ὑψικαμίγου δὲν αὐξάνει ἀναλόγως πρὸς τὸν κῦδον καὶ ἄρα αἱ ἀπώλειαι θερμότητος κατὰ κυρικὸν μέτρον μεταλλεύματος εἶγαι μικρότεραι.

Ομοίως, εἰς μίαν ἀτμομηχανὴν αἱ ἀπώλειαι αἱ προερχόμεναι ἐκ τῆς συμπυκνώσεως τοῦ ἀτμοῦ εἰς τοὺς ἀγωγοὺς καὶ τοὺς κυλίνδρους τῆς μηχανῆς εἰναι δλιγώτεραι, κατὰ παραγόμενον ἀτμό-ιππον, εἰς μίαν μεγάλης δυνάμεως μηχανὴν παρὰ εἰς μίαν μικρᾶς δυνάμεως, διότι η ψυξὶς τοῦ ἀτμοῦ ἔξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἀγωγῶν καὶ τῶν κυλίνδρων, ἐνῷ η δύναμις ἔξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ὅγκο τῶν αὐτῶν στοιχείων. Ἐξ ἄλλου αἱ ἀπώλειαι αἱ ὀφειλόμεναι εἰς τὴν ἱριδὴν

τοῦ ἐμβόλου ἐπὶ τοῦ κυλίγρου εἶναι ώσαύτως μικρότεραι εἰς τὴν μεγάλην μηχανήν, διότι ἡ τριβὴ ἔξαρταται μοναδικῶς ἐκ τῆς περιμέτρου τοῦ ἐμβόλου (ἡ πυκνότης τοῦ ἐμβόλου δὲν παρίσταται ἀνάγκη νὰ αὐξηθῇ ἢ πίεσις τοῦ ἀτμοῦ δὲν μεταβάλλεται), ἐνῷ ἡ δύναμις ἔξαρταται ἐκ τῆς ποσότητος τοῦ ἀτμοῦ ἡ δύναμις ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ ἐμβόλου, δηλαδὴ ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐμβόλου.

Ἐν συγόψει, καὶ διὰ γὰ ἐκφρασθῶμεν κατὰ τρόπον ἀπολύτως γενικόν, δυγάμεθα γὰ εἰπωμεν ὅτι: Ἐνῷ ἡ δύναμις μιᾶς μηχανῆς ἔξαρταται ἐκ τῶν τριῶν διαστάσεων αὐτῆς, αἱ περισσότεραι ἀπώλειαι ἔξαρτῶνται μόνον ἐκ τῶν δύο διαστάσεών της. Εἶναι ἀρα δυνατόν, ἐνεργοῦντες ἐπὶ τῶν καταλλήλων διαστάσεων, νὰ αὐξήσωμεν τὴν δύναμιν τῆς μηχανῆς, χωρὶς οὐδόλως νὰ αὐξήσωμεν τὴν ἀπώλειαν δεδομένης ἐνεργείας (ἐάν ἐνεργήσωμεν μοναδικῶς ἐπὶ τῆς διαστάσεως ἐξ ἣς δὲν ἔξαρταται ἢ ἀπώλεια αὐτη) ἢ νὰ αὐξήσωμεν τὴν ἀπώλειαν ἐν μικροτέρᾳ ἀναλογίᾳ τῆς αὐξήσεως τῆς δυνάμεως (ἐάν ἐνεργήσωμεν ἐπὶ δύο διαστάσεων, ἐξ ὧν μόνον ἡ μία εἶγαι ἀγεξάρτητος τῆς ἀπωλείας).

III.— *H ἐργασία ὁνθμίσεως καὶ ἐποπτείας δὲν αὐξάνει αἰσθητῶς ὅταν αὐξάνῃ ἡ δύναμις τῆς μηχανῆς.*

Τοῦτο δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀναπτύξεως. Εἶναι εὔκολον νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ὁ μηχανικὸς ποὺ παρακολουθεῖ μηχανὴν 100 ἵππων δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ καὶ διὰ τὴν παρακολούθησιν μηχανῆς 200 ἵππων.

Τὰ ἀνωτέρω γεγονότα ἐπιδροῦν κατὰ τὸν ἀκόλου-

θιν τρόπου ἐπὶ τῶν διαφόρων ὅρων τοῦ τύπου τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους:

Τὸ ἀκίνητον κεφάλαιον 0,5F καὶ τὸ μέρος τοῦ σταθεροῦ κεφαλαίου C τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὴν ἀπόσθεσιν τῶν μέσων ἔργασίας, ἐλαττώνται δτὰν αὐξάνη ἡ δύναμις τῶν μηχανῶν, ἀφοῦ τὸ βάρος τῶν μηχανῶν καὶ συνεπῶς τὸ κόστος των δὲν εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὴν δύναμιν.

Τὸ μέρος τοῦ C τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς ἔξοδα βοηθητικῶν ὕλῶν (ἀνθραξ, ἔλαιον κ. λ. π.) ἐλαττώνεται ἐπίσης ἐκ τοῦ γεγονότος δτὶ ἡ ἀπόδοσις εἶναι τόσον μεγαλυτέρα ὅσον ἡ μηχανὴ ἴσχυροτέρα.

Τὸ μέρος τοῦ C τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς πρώτας ὕλας δὲν μεταβάλλεται.

Τὸ μεταβλητὸν κεφάλαιον ν ἐλαττοῦται, ἀφοῦ ἡ χρησιμοποίησις μιᾶς ἴσχυρᾶς μηχανῆς ἐλαττώνει τὴν ἔργασίαν ρυθμίσεως καὶ ἐποπτείας τὴν ἀπαίτουμένην πρὸς κατασκευὴν ἑνὸς ἀντικειμένου.

Ἡ ὑπεραξία pl (ἢ kv) ἐλαττοῦται κατὰ τὴν αὐτὴν ἀγαλογίαν καθ' ἥγ τὸ ν, ἀφοῦ δ βαθμὸς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἔργατου κ εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς δυνάμεως τῶν μηχανῶν.

Ο ἀριθμὸς τῶν περιστροφῶν τοῦ κεφαλαίου n δὲν μεταβάλλεται, διότι ἡ ταχύτης ἔργασίας μιᾶς μηχανῆς εἶναι γενικῶς ἀνεξάρτητος τῆς δυνάμεως της.

Ἐκ τούτων προκύπτει δτὶ δ ἀριθμητὴς καὶ δ παρογομαστὴς τοῦ τύπου τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους ἐλαττούνται ἀμφότεροι δτὰν ἀντικαθιστῶμεν μίαν ἀσθενεστέραν μηχανὴν διὰ μιᾶς ἴσχυροτέρας. Ἄλλ ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τῆς διὰ χειρὸς ἔργασίας

μὲ τὴν διὰ μηχανῆς, ἢ ἀντικατάστασις αὗτη τῶν μηχανῶν δὲν εἶναι πάγτοτε ἐπωφελής. Διὰ γὰρ εἶναις ἐπωφελής πρέπει γὰρ ἔχωμεν·

$$\frac{n \times k \times v'}{0.5, F + c' + v'} > \frac{n \times k \times v}{0.5, F + c + v}$$

ἀποκαλοῦντες F' , c' , v' , τὰς ἀξίας τὰς δροίας λαμβάνουν τὰ F , c , v , δταν αὐξάνωμεν τὴν δύναμιν τῆς μηχανῆς.

Ἡ ἀγωτέρω ἀγισότης πληροῦται, ἐὰν πληροῦται καὶ ἡ ἀντίστροφός της

$$\frac{0.5, F' + c' + v'}{n \times k \times v'} < \frac{0.5, F + c + v}{0.5, F + c + v}$$

ἢ, ἀπλοποιοῦντες,

$$\frac{0.5, F' + c' + v'}{v'} < \frac{0.5, F + c + v}{v}$$

$$\text{ἢ } \frac{0.5F' + c'}{v'} + 1 < \frac{0.5F + c}{v} + 1$$

$$\text{ἢ } \frac{0.5F' + c'}{v'} < \frac{0.5F + c}{v}$$

$$\text{ἢ τέλος } \frac{0.5F + c}{0.5F' + c'} > \frac{v}{v'}$$

Ἅποδ τὸν ὅρον λοιπὸν τοῦτον, δτι δηλ. ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἀθροίσματος τοῦ μέσου ἀκινήτου κεφαλαίου καὶ τοῦ σταθεροῦ κεφαλαίου θὰ εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ποσοῦ τῶν πληρωγομένων ἡμερομισθίων, ἢ αὐξήσις τῆς δυγάμεως τῶν χρησιμοποιουμένων μηχανῶν εἶναι ἐπωφελής.

Παρατηροῦμεν δτι, ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀντικατάστα-

σιν τῆς διὰ χειρὸς ἐργασίας μὲ τὴν διὰ μηχανῆς, ή αὐξῆσις τῆς δυνάμεως, δταν εἰναι ἐπωφελής, εἰναι τοιαύτη ὅχι διότι ἐλαττώνει, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ποσοῦ τῶν πληρωνομένων ἡμερομισθίων. Εἰς τὴν περίπτωσ.ν τῆς ἀντικαταστάσεως τῆς διὰ χειρὸς ἐργασίας, ή αὐξῆσις τοῦ κέρδους προκύπτει ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς ταχύτητος τῆς περιστροφῆς τοῦ κεφαλαίου. Εἰς τὴν παροῦσαν πεοίπτωσιν, προέρχεται ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ χρησιμοποιουμένου κεφαλαίου.

Ἐξ δλων τούτων προκύπτουν τὰ ἀκόλουθα:

I.— Ἐνῷ ή ἀντικατάστασις τῆς διὰ χειρὸς ἐργασίας μὲ τὴν διὰ μηχανῆς δύναται γὰρ ἐπιφέρῃ αὐξῆσιν τῆς ἀξίας τοῦ προϊόντος ($M=c+v+pl$), ή αὐξῆσις τῆς δυνάμεως μιᾶς μηχανῆς ἐλαττώνει πάντοτε τὴν ἀξίαν τοῦ προϊόντος, δπως καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ χρησιμοποιουμένου κεφαλαίου ($C=0,5F+c+v$), διότι ἐλαττώνει ἔκαστον τῶν στοιχείων F, c, v καὶ pl .

II.— Ἐπειδὴ τὸ ἀθροισμα $0,5F+c$ περιλαμβάνει, ἀφ' ἑνὸς τὸ ἀκίνητον κεφάλαιον καὶ τὰς βοηθητικὰς ὕλας, τὰ δποῖα ἔξαρτῶνται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς δυνάμεως τῶν χρησιμοποιουμένων μηχανῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰς πρώτας ὕλας, αἱ δποῖαι εἰναι ἀνεξάρτητοι τοῦ βαθμοῦ τούτου τῆς δυνάμεως, ή ἐλάττωσις τὴν δποῖαν τὸ ἀθροισμα $0,5F+c$ θὰ ὑποστῇ λόγῳ τῆς χρησιμοποιήσεως ἵσχυροτέρων μηχανῶν, θὰ εἰναι— πάντων τῶν λοιπῶν τηρουμένων ἀμεταβλήτων—τόσον περισσότερον σημαντική, δσον θὰ ἔχωμεν νὰ κάμωμεν μὲ βιομηχανίαν εἰς τὴν δποῖαν ή ἀξία τῶν πρώτων ὕλων εἰναι μικροτέρα τῆς ἀξίας τῶν μηχανῶν.

Εἰς τὰς βιομηχανίας τὰς ἐπεξεργαζομένας ὕλας μικρὰς ἀξίας, ἢ «βαρείας βιομηχανίας» ὁ δρος $\frac{0,5F+c}{0,5F'+c'} > \frac{v}{v'}$ πληροῦται εύκολώτερα, παρὰ εἰς τὰς βιομηχανίας τὰς ἐπεξεργαζομένας ὕλας μεγαλυτέρας ἀξίας. Διὰ τοῦτο ἡ αὐξήσις τῆς δυνάμεως τῶν μηχανῶν ἔχει μεγαλυτέραν σημασίαν διὰ τὰς βαρείας βιομηχανίας.

III.— Μία μικρὰ ἐπιχείρησις, ποὺ ἔχει μικρὰν καταγάλωσιν, δὲν δύναται γὰρ ἔχῃ εἰμὴ μικρὰς μηχανάς. Ἀρα δυνατὸν νὰ μὴ εἶναι ἐπωφελής διὰ μικρὰν ἐπιχείρησιν νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν διὰ χειρὸς ἐργασίας μὲ τὴν διὰ μηχανῶν, ἐνῷ διὰ τὴν μεγάλην δμοειδῆ ἐπιχείρησιν, ἢ δποία κινεῖται ἐπὶ μεγαλυτέρας κλίμακος, ἢ διὰ μηχανῶν ἐργασία εἶναι ἐπωφελής.

Ἐξ οὗ δ κανών: Εἰς πᾶσαν βιομηχανίαν ὑφίσταται ἐν δριού μεγέθους τῶν ἐπιχειρήσεων, κάτω τοῦ δποίου διατηρεῖται ἢ διὰ χειρῶν ἐργασία, ἐνῷ ἀνω αὐτοῦ ἐγκαθίσταται ἢ μηχανή.

* * *

Εἰς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς τεχνικῆς, ἢ ἀνισότης $\frac{0,5F+c}{0,5F'+c'} > \frac{v}{v'}$ πληροῦται εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις. Τὸ ποσοστὸν τοῦ κέρδους, ἐν γένει, καὶ ἐντὸς τῶν δρίων τὰ δποία θὰ καθορίσωμεν κατωτέρω, αὐξάνει μετὰ τῆς δυνάμεως τῶν χρησιμοποιουμένων μηχανῶν.

Ἐκ τούτου προκύπτει ἢ ἑξῆς πολὺ σπουδαία συνέπεια: ἐπειδὴ τὸ ποσοστὸν τοῦ κέρδους αὐξάνει μετα-

τοῦ βαθμοῦ τῆς δυνάμεως τῶν μηχανῶν, ή ἐπιδίωξις τῆς αὐξήσεως τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους δόηγει τοὺς καπιταλιστὰς εἰς τὸ γὰρ μεγεθύνου σταθερῶς τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν. Ἡ ἐπιδίωξις τοῦ κέρδους προσλαμβάνει, σχεδὸν μοναδικῶς, τὴν μορφὴν τῆς μεγεθύνσεως τῶν ἐπιχειρημάτων.

Ἐφ’ ὅσον αἱ μεγαλύτεραι ἐπιχειρήσεις—αἱ πρῶται αὐξήσασαι τὴν δύναμιν τῶν μηχανῶν τῶν—δὲν ἐπαρκοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς καταναλώσεως, αἱ μικραὶ ἐπιχειρήσεις διατηροῦνται καὶ ή εἰς αὐτὰς ἀπαιτουμένη ἔργασία διὰ τὴν κατασκευὴν ἑγός δεδομένου ἀντικειμένου ἀποτελεῖ τὸ πιακίνυπτο κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἔργασίας καὶ καθορίζει τὴν ἀξίαν τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην αἱ μεγάλαι ἐπιχειρήσεις, αἱ δοποῖαι παράγουν μὲν δλιγωτέραν ἔργασίαν τοῦ πιακίνυπτο κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἔργασίας, ἀπολαμβάνουν μιᾶς προσόδου.

Άλλ’ ὅταν αἱ μεγάλαι ἐπιχειρήσεις, συνεχῶς ἐπεκτεινόμεναι, φθάσουν εἰς τὸ σημεῖον νὰ ἐπαρκοῦν μόναι τῶν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς καταναλώσεως, ή εἰς αὐτὰς ἀναγκαία ἔργασία καθίσταται τότε τὸ πιακίνυπτο κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἔργασίας. Αἱ μικραὶ δὲ ἐπιχειρήσεις, παράγουσαι ἔκτοτε μὲν ἔργασίαν μεγαλυτέραν ἐκείνης, ή δοποία καθορίζει τὴν ἀξίαν, εἶναι ἡγαγκασμέναι νὰ ἔξαφανισθοῦν, δπως θὰ ἔξηφανίζετο ή καλλιέργεια τῶν δλιγωτέρων γονίμων ἀγρῶν, ἐὰν ή καλλιέργεια τῶν γονίμωτέρων ἐπήρκει εἰς τὴν καταναλωσιν. Τοιουτοτρόπιως π. χ. ή μικρᾶς ἐντάσεως ὑψικάμινος ἔξηφανίσθη πλήρως ἐκ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Τὸ διπλοῦν τοῦτο γεγονός, τῆς αὐξήσεως δηλαδή

τῶν διαστάσεων τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς ἔξαφανίσεως τῶν μικρῶν — γεγονός τὸ διόποιον εἶναι συνέπεια τῆς ἐπιδιώξεως παρὰ τῶν καπιταλιστῶν τῆς αὐξήσεως τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους των — ἀποτελεῖ τὸ φαινόμενον τῆς καπιταλιστικῆς συγκεντρώσεως. Ἐπειδὴ δέ, δπως εἴδομεν, εἰς τὴν βαρεῖαν ίδίως βιομηχανίαν τὸ ποσοστὸν τοῦ κέρδους αὐξάγει μετὰ τῆς δυνάμεως τῶν μηχανῶν, εἰς αὐτὴν ίδίως ἐπιτελεῖται καὶ ἡ καπιταλιστικὴ συγκέντρωσις.

Διὰ γὰρ ἀντιληφθῶμεν τὴν σημασίαν τοῦ φαιγομένου αὐτοῦ, παραθέτομεν ἀριθμοὺς ἀναφερομένους εἰς δύο γερμανικὰς βιομηχανίας, τὴν βιομηχανίαν τῶν μεταλλείων καὶ μεταλλουργικῶν ἐργοστασίων ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν βιομηχανίαν κατασκευῆς μαχανῶν ἀφ' ἑτέρου. Ἀπὸ τοῦ 1882 μέχρι τοῦ 1907 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν, τῶν ἀπασχολουμένων εἰς τὰς γερμανικὰς ἐπιχειρήσεις μεταλλείων καὶ μεταλλουργίας τὰς ἀπασχολούσας 10—50 ἐργάτας, ἥλαττώθη κατὰ 7% (21.549 ἀντὶ 23.294), ἐνῷ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἐργαζομένων εἰς ἐπιχειρήσεις ἀπασχολούσας ἄνω τῶν 1000 ἐργατῶν ηὔξηθη, κατὰ τὴν ίδιαν ἐποχήν. κατὰ 210% (451.552 ἀντὶ 145.723). Εἰς τὰς βιομηχανίας κατασκευῆς μηχανῶν, δὲ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἀπασχολουμένων εἰς ἐπιχειρήσεις ἀπασχολούσας 10—50 ἐργάτας ηὔξηθη, ἀπὸ τοῦ 1882 μέχρι τοῦ 1907, κατὰ 150% (82.444 ἀντὶ 33.052), ἐνῷ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἐργαζομένων εἰς ἐπιχειρήσεις ἀπασχολούσας ἄνω τῶν 1000 ἐργατῶν ηὔξηθη κατὰ τὸ ίδιον χρόνον κατὰ 384% (90.118 ἀντὶ 13.172).

Τὰ δρια τῆς συγκεντρωσεως.

Μολαταῦτα, ή καπιταλιστική συγκέντρωσις, ἐξ αἰτίας τῶν ιδίων λόγων οἱ δροῖοι τὴν δημιουργοῦν, δὲν δύναται γὰρ ὑπερβῆ μερικὰ δρια. Τὰ δρια ταῦτα εἰναι δύο εἰδῶν: τὰ μὲν εἶναι, θὰ ἡδυνάμεθα γὰρ εἰπωμεν, γεωγραφικῆς φύσεως, τὰ ἀλλα μᾶλλον τεχνικῆς φύσεως.

I. — "Εστωσαν δύο ἔργοστάσια τῆς ιδίας σημασίας, παράγοντα μὲ τὰς ιδίας τιμάς, κείμενα δὲ εἰς διαφορετικὰς περιφερείας καὶ ἔχοντα τὰς ἀγορὰς καταναλώσεώς των ἔκαστον εἰς τὴν περιφέρειάν του. Ἐὰν τὸ ἐν τῶν ἔργοστάσιων τούτων διπλασιάσῃ τὴν παραγγήν του, προσαρτῶν εἰς τὴν ιδικήν του κατανάλωσιν καὶ τὴν κατανάλωσιν τοῦ ἄλλου ἔργοστασίου, θὰ παραγάγῃ μὲν εἰς εὐθηγοτέραν τιμήν, ἀλλὰ θὰ χρειάζεται περισσότερα μεταφορικὰ διὰ νὰ μεταφέρῃ τὰ προϊόντα του εἰς τὴν περιφέρειαν εἰς τὴν δροῖαν τὸ ἄλλο ἔργοστάσιον διένειμε τὰ ιδικά του. Ἀρα τὸ τελικὸν κόστος τοῦ ἐμπορεύματος, μεταφερθέντος εἰς τὸν τόπον τῆς χρησιμοποιήσεώς του, θὰ ὑποδιδασθῇ μόνον ἀν ή πραγματοποιηθεῖσα οἰκονομία εἰς τὴν κατασκευὴν εἶναι μεγαλυτέρα τῆς αὔξησεως τοῦ κόστους τῆς μεταφορᾶς. Ἐὰν συμβαίνῃ τοῦτο, ή συγκέντρωσις θὰ συντελεσθῇ καὶ ἀντὶ τῶν δύο ἔργοστάσιων θὰ παραμείνῃ πλέον ἕν. Ἡ συγκέντρωσις δύναται ἀκόμη νὰ γίνῃ, καὶ ἀν δὲν συμβαίνῃ αὐτό, ὑπὸ τὸν δροὺς δημως δτι ή αὔξησις τῶν μεταφορικῶν δὲν θὰ εἶναι πολὺ ἀγωτέρα τῆς πραγματοποιηθείοης οἰκονομίας εἰς τὴν κατασκευὴν. Πράγματι τὸ μεταφερθὲν εἰς τὸν τόπον τῆς χρησιμοποιήσεώς του ἀντικείμενον δὲν θὰ ἀν-

ταλλαγῆ πρὸς ἀξίαν ίσην πρὸς τὴν ἐργασίαν τὴν δποίαν ἔστοιχισε, διότι τὸ παχίτυπον κοινωνικῶς ἀναγκαῖας ἐργασίας πρὸς παραγωγήν του καὶ μεταφορὰν εἰς τὸν τόπον τοῦτον εἶναι ἐκεῖνο τὸ δποῖον θὰ ἀπητεῖτο εἰς τὸ εύρισκόμενον εἰς τὸν τόπον ἐργοστάσιον, εἶγαι δὲ τοῦτο καθ' ὑπόθεσιν κατώτερον ἐκείνου τὸ δποῖον ἀπήγτητε ἐρχόμενον ἐκ τοῦ διπλασίας μὲν δυνάμεως περισσότερον δύμας ἀπομεμακρυσμένου ἐργοστασίου. Ἐκ τοῦ γεγονότος δὲ διὰ τὸ προϊόν τοῦτο δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ πωληθῇ εἰς τὴν περιφέρειαν ταύτην εἰς τὴν ἀξίαν του, τὸ ἐπ' αὐτοῦ πραγματοποιούμενον ποσοστὸν κέρδους θὰ ἐλαττωθῇ. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ποσοστὸν κέρδους, τὸ δποῖον τὸ ἐργοστάσιον πραγματοποιεῖ ἐπὶ τῶν προϊόντων ποὺ πωλεῖ εἰς τὴν παλαιὰν περιφέρειάν του, ἔχει αὐξηθῆ λόγῳ τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς του δυνάμεως, τὸ συνολικὸν ποσοστὸν κέρδους δύναται νὰ αὐξηθῇ ἐκ τῆς προσθήκης τῆς νέας ἀγορᾶς, καὶ ἀν ἀκόμη εἰς αὐτὴν τὸ ἐργοστάσιον πωλεῖ μὲ ζημίαν. Εἶναι προφανὲς διὰ τοῦτο ἔχει ἐν δριον καὶ διὰ τὴν ή ζημία τὴν δποίαν θὰ ὑφίστατο τὸ ἐργοστάσιον ἐκ τῶν πωλήσεων εἰς πλέον μακρυνὰ σημεῖα δὲν θὰ ισοφαρίζετο ἀπὸ τὴν αὐξήσιν τοῦ ποσοστοῦ του κέρδους τὴν πραγματοποιηθεῖσαν ἐξ αἰτίας τῆς αὐξήσεως τῆς δυνάμεώς του.

Κατὰ πρῶτον λοιπόν, τὸ κόστος τῆς μεταφορᾶς περιορίζει (*limite*) τὴν ἔκτασιν τῆς καπιταλιστικῆς συγκεντρώσεως. Ὁπου αἱ μεταφοραὶ στοιχίζουν πολὺ αἱ ἐπιχειρήσεις πρέπει νὰ περιορίσουν τὴν παραγωγὴν των σύμφωνα μὲ τὴν τοπικὴν κατανάλωσιν. Αἱ ἐπιχειρήσεις τότε εἶναι πολυάριθμοι καὶ ἔκταση μικρᾶς

σημασίας. Ἡ καπιταλιστικὴ συγκέντρωσις εἶναι μεκρά.— "Οπου ἀντιθέτως αἱ μεταφοραὶ εἶναι εὐθηναῖ, μεγάλα ἔργοστάσια μὲ εύρείας καταναλωτικὰς ἀγορὰς δύνανται νὰ ἐγκατασταθοῦν. Ἡ καπιταλιστικὴ συγκέντρωσις εἶναι μεγάλη.

Οὕτω, χάρις εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ κόστους τῶν μεταφορῶν, τὴν διφειλομένην εἰς τὰς τεχνικὰς προδόσους τοῦ τελευταίου αἰώνος, ἡδυγήθη νὰ συντελεσθῇ ἐπὶ εύρείας κλίμακος ἡ καπιταλιστικὴ συγκέντρωσις. Εἰς μερικὰς δὲ προνομιούχους περιφερείας, εὑρισκομένας πλησίον μεγάλων πλωτῶν δρόμων, ἡδυγήθησαν νὰ ἐγκατασταθοῦν αἱ πολὺ συγκεντρωμέναι βιομηχανίαι αἱ ὁποῖαι ἔχουν παγκοσμίας καταναλωτικὰς ἀγοράς. Ἀντιθέτως τὰ ἐσωτερικὰ τῶν ἡπείρων παρέμειναν ὡς περιφέρειαι μέσης βιομηχανίας. Δυνάμεθα δὲ νὰ διερωτώμεθα ἂν, χῶραι οὖσιαδῶς ἡπειρωτικαὶ, ὅπως ἡ Κίγα, θὰ ἔδουν ποτὲ νὰ δημιουργῶνται, καὶ διαγ ὑπαχθοῦν ὑπὸ τὴν καπιταλιστικὴν Οἰκονομίαν καὶ οἰօσδήποτε καὶ ἄν εἶναι ὁ φυσικός των πλοῦτος, αἱ μεγάλαι ἔκειναι βιομηχανικαὶ συγκεντρώσεις τὰς ὁποῖας γνωρίζει ἡ Εὐρώπη, χάρις εἰς τὴν ἔκτασιν τῶν ἀκτῶν τῆς, καὶ τὸ μέρος ἔκεινο τῆς Ἀμερικῆς τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τῶν Μεγάλων λιμνῶν.

II.— "Ο, τι εἴπομεν περὶ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ βάρους καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς ἀποδόσεως τῶν μηχανῶν εἶγαι ἀληθὲς μεταξὺ μερικῶν δρίων.

"Οταν φθάσωμεν εἰς πολὺ ὑψωμένας δυνάμεις, μερικοὶ δευτερεύοντες παράγοντες, ἡ ἐπίδρασις τῶν ὁποίων μέχρι τότε ἥτο ἀσήμαντος, ἀποκτοῦν ἀξιο-

μείωτον σπουδαιότητα. Δημιουργοῦνται τότε διάφοροι δυσκολίαι εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ προϊόντος ή εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς μηχανῆς, αἱ δποῖαι καθιστοῦν ἀναγκαίαν μίαν συμπληρωματικὴν ἐργασίαν κατασκευῆς ή προξενοῦν γέου εἰδους ἀπωλείας ἐγεργείας, αὐξανούσας γρηγορώτερα ἀπὸ τὰς ἐλαττώσεις τοῦ βάρους ή τῆς αὔξήσεως τῆς ἀποδόσεως τὰς δφειλομένας εἰς τὰς προμνημονευθείσας αἰτίας.

Ἄναλογον φαινόμενον παρατηρεῖται καὶ εἰς τὸ μεταβλητὸν κεφάλαιον. "Οταν μία πολὺ μικρὰ ἐπιχείρησις μεγεθύνεται, ή μεγέθυνσις τῆς ἐπιτρέπει γενικῶς νὰ εἰδικεύσῃ περισσότερον τὸ προσωπικόν της (καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας) καὶ νὰ ἔπιτύχῃ οὕτω, χωρὶς νὰ ἐλαττώσῃ τὰ γηρομίσθια, μίαν μεγαλυτέραν ὑπεραξίαν, καὶ ἄρα μίαν αὔξησιν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους. "Αλλ' ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας δὲν δύναται νὰ προχωρήσῃ ἐπ' ἀπειρον: Μία κατασκευὴ δὲν δύναται νὰ διαιρεθῇ παρὰ εἰς ὥρισμένον ἀριθμὸν στοιχειωδῶν πράξεων, ἐκάστη τῶν ὅποιων εἶναι ἀδιαίρετος. "Αφ' ἣς στιγμῆς ή ἐπιχείρησις γίνη ἀρκετὰ σημαντική, οὕτως ὥστε ἔκαστος ἐργάτης νὰ δύναται ν' ἀπασχολεῖται ἀποκλειστικῶς εἰς μίαν ἐκ τῶν στοιχειωδῶν τούτων πράξεων, μεγαλυτέρα ἐπέκτασις τῆς ἐπιχειρήσεως δὲν παρουσιάζει πλέον ὡφέλη ἀπὸ ἀπόψεως αὔξήσεως τῆς ἐργασίας⁽¹⁾. "Ολως ἀντιθέτως,

(1) Εἰς τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰώνος τὸ πλεῖστον τῶν ἐπιχειρήσεων ζὲν εἴχον ἀκόμη φθάσει τὰς διειστάσεις πέραν τῶν ὅποιων δὲν ἦτο δυνατή ή ἐπέκτασις τῆς διειρέσεως τῆς ἐργασίας. Οἱ οἰκονομολόγοι τῆς ἐποχῆς, μὲ τὸν Adam Smith ἐπὶ κεφαλῆς, ἀπέδιδον εἰς τὴν διειρέσιν τῆς ἐργασίας, ὡς

νέαι δυσκολίαι γεννῶνται λόγῳ τῶν μεγάλων μαζῶν τοῦ προσωπικοῦ, αἱ δποῖαι πρέπει νὰ χειραγωγηθοῦν καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν. Αἱ δυσκολίαι αὗται συνεπάγονται τὴν δημιουργίαν νέων ὑπηρεσιῶν, π. χ. δργάνων ἐλέγχων, αἱ δποῖαι ἐπιβαρύνουν καὶ καθιστοῦν περισσότερον δαπανηρὰν τὴν λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὸ διπλοῦν τοῦτο γεγονός, ἡ ὕπαρξις δηλαδὴ ἐνδεδρίου πέραν τοῦ δποίου ἡ αὔξησις τῆς δυνάμεως μιᾶς μηχανῆς δὲν εἶναι ἐπωφελὴς καὶ ἐνὸς ἄλλου δρίου πέραν τοῦ δποίου ἡ ἀπόδοσις τῆς συλλογικῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας ἐλαττοῦται, ἔχει ως ἀποτέλεσμα τὴν θέσιν, πλὴν τοῦ γεωγραφικοῦ φραγμοῦ καὶ ἐνδεδεχοῦ φραγμοῦ εἰς τὴν καπιταλιστικὴν συγκέντρωσιν. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ ἄλλου τὸ δεύτερον δριον ἐγγίζεται γενικῶς πρὸ τοῦ πρώτου, συνάγεται διὰ δύναται νὰ συνδιάρχουν ἡ μία παρὰ τὴν ἄλλην, ἐπιχειρήσεις διαφορετικῆς σημασίας: ἡ πραγματοποιουμένη οἰκονομία παρὰ τῶν μεγαλυτέρων ἐπιχειρήσεων χάρις εἰς τὴν μεγάλην ἀπόδοσιν τῶν μηχανῶν των, ἀντισταθμίζεται ἀπὸ τὴν πραγματοποιουμένην οἰκονομίαν παρὰ τῶν μικροτέρων οἰκων χάρις εἰς τὴν μεγάλην ἀπόδοσίν των εἰς ἀνθρωπίνην ἐργασίαν.

Ἄλλος δπως τὸ γεωγραφικὸν δριον τῆς καπιταλιστικῆς συγκεντρώσεως ἐπεκτείνεται ἐφ' δσον καὶ καθ' δσον αἱ πρόδοι τῆς μηχανικῆς ἐπιτρέπουν τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν δυσκολιῶν τῶν συμφυῶν εἰς τὰς πολὺ με-

παράγοντα συγκεντρώσεις, καφαλαιώδη σημασίαν. Ἀντιθέτως εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν ἡ διατρεσίς τῇ ἐργασίᾳ, ἀπὸ τῆς ἀπόφεως ταύτης, παιζει μικρὸν βόλον.

γάλης δυνάμεως μηχανάς καὶ ἐφ' ὅσον τελειοποιοῦνται οἱ τρόποι τῆς κατά μεγάλας μάζας δργανώσεις τῆς ἐργασίας (π.χ. ταϋλορισμός).

Ἡ καπιταλιστικὴ βιομηχανία τείγει συγεχῶς νὰ συγκεντρωθῇ εἰς τὸ δυνατὸν παχίπυπον καὶ τὸ δυνατὸν παχίπυπον εἰς περίοδον τεχνικῆς προόδου τείγει καθημερινῶς εἰς αὔξησιν (¹).

Αἱ κρίσεις.

Ἡ ἀντικατάστασις τῆς διὰ χειρῶν ἐργασίας μὲ τὴν διὰ μηχανῶν καὶ ἡ αὔξησις τῆς δυνάμεως τῶν μηχανῶν, συνεπάγονται, ἡ πρώτη συχνὰ καὶ ἡ δευτέρα πάντοτε, μίαν ἐλάττωσιν τοῦ ἀπασχολουμένου κεφαλαίου. Ἀκόμη, ἐφ' ὅσον ἀναπτύσσεται ὁ μασιγισμός, ἐπὶ τοσοῦτον παράγονται περισσότερα ἀντικείμενα μὲ τὸ ἴδιον κεφάλαιον, ἐξ οὗ προκύπτει μία αὔξησις τῆς παραγωγῆς, ἡ δποία εἰς τὴν ἐποχήν μας δύναται νὰ είγαι ταχυτέρα τῆς αὔξήσεως τῆς καταγαλώσεως. Ἐκ τούτου προέρχονται αἱ κρίσεις ὑπερπαραγωγῆς.

(1) Θὰ θωμεν εἰς τὸ τρίτον μέρος τοῦ βιβλίου τούτου ὅτι ὑπάρχει καὶ ἔν αὖτον συγκεντρώσεως, μὴ ὀφειλομένης ταύτης εἰς τὸ γεγονός ὅτι ὁ καπιταλιστής ἐπιδιώκει τὴν αὔξησιν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους του, ὅπως καθορίζεται ὑπὸ τὰς κανονικὰς συγήκας τῆς καπιταλιστικῆς Οἰκονομίας, ἀλλ' εἰς τὸ γεγονός ὅτι ὁ καπιταλιστής ἐπιδιώκει νὰ ἀπαλλαγῇ αὐτῆς ταύτης τῆς καπιταλιστικῆς Οἰκονομίας. Ἡ ἑξαειρεικὴ αὐτὴ συγκέντρωσις δύναται νὰ φθάσῃ καὶ πέραν τῶν δρίων ἐκείνων, ἔξω τῶν δποίων έντονον πλέον, έια τὸν κανονικὸν (normal) καπιταλιστήν, αὔξησις τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους. "Οταν συμβαίνῃ τοῦτο θὰ λέγωμεν ὅτι ὑπάρχει ὑπερσυγκέντρωσις (hyperconcentration)."

Ἡ κρίσις ὑπερπαραγωγῆς ἔχει ἔνα χαρακτῆρα, ὃ δποιός ἐκ πρώτης ὅψεως φαίνεται παράδοξος. Ἐφ' ὅσον καὶ καθ' ὅσον, συνεπείᾳ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ μασινισμοῦ, ἡ ποσότης τῶν προϊόντων αὐξάνει, αἱ τιμαὶ θὰ ἐπρεπε γὰρ ἐλαττώνονται, λόγῳ τοῦ κανόνος τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, ἀφοῦ ἡ κατανάλωσις δὲν αὐξάνει κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν μὲ τὴν παραγωγήν. Τὸ ἀντίθετον δμως συμβαίνει: ἐφ' ὅσον καὶ καθ' ὅσον ἡ βιομηχανία αὐξάνει τὴν παραγωγήν της, αἱ τιμαὶ ἀνέρχονται. Καθ' ἥν στιγμὴν αἱ τιμαὶ φθάνουν εἰς τὸ ἀνώτερον ἐπίπεδόν των, καθ' ἥν στιγμὴν φαίνεται δτι ὑπάρχει σπάνις προϊόντων, διαπιστοῦται τὸ ἀντίθετον, διαπιστοῦται ἡ ὑπαρξίας ὑπερπαραγωγῆς. Ήπειταῦ καὶ αὐτοστιγμεὶ ἡ προσφορὰ ἀρχίζει γὰρ ὑπερβαίνῃ σημαντικῶς τὴν ζητήσιν καὶ αἱ τιμαὶ καταρρέουν.

Πρὸς ἔξήγησιν τοῦ παραδόξου τούτου, ἀς παρατηρήσωμεν κατ' ἀρχὰς δτι ὑπάρχοντα δύο μεγάλαι κατηγορίαι βιομηχανιῶν: αἱ βιομηχανίαι ποὺ κατασκευάζουν προϊόντα πρωτεισμένα γὰρ καταναλωθοῦν δριστικῶς ἀπὸ τὰ ἄτομα πρὸς ἴκανοποίησιν τῶν προσωπικῶν των ἀναγκῶν (εἰδη καταναλώσεως) καὶ αἱ βιομηχανίαι ποὺ κατασκευάζουν τὰ μέσα παραγωγῆς ἀλλων βιομηχανιῶν. Ἡ περίοδος ἡ δποία προηγεῖται τῆς κρίσεως ὑπερπαραγωγῆς εἶναι ἐκείνη καθ' ἥν οἱ βιομήχανοι ἐπιδιώκουν τὴν ὑψωσιν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους των διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς δυγάμεως τῶν μηχανῶν των. Τότε δὲ δίδονται μεγάλαι παραγγελίαι εἰς τοὺς κατασκευάζοντας μέσα ἐργασίας βιομηχάνους, ἐξ οὗ προκαλεῖται αὔξησις τῆς ζητήσεως καὶ ὑψωσις τῶν τιμῶν

τῶν μέσων ἐργασίας. Ἀλλ' ὁ αὐξάνων τὴν παραγωγικήν του ἴκανότητα βιομήχανος, ἔχει ἀνάγκην ἐπίσης μεγαλυτέρας ποσότητος πρώτων καὶ βοηθητικῶν ὄλῶν, ἵνα οὖ αὔξησις τῆς ζητήσεως καὶ τῶν τιμῶν τούτων. Οὕτω, διὸ ἔκαστον τῶν τριῶν στοιχείων ποὺ ἀποτελοῦν τὰ παραγωγικὰ μέσα, ἡ ζητησίς καὶ αἱ τιμαὶ αὐξάνουν

Ἀπ' ἐναντίας, δὸριστικὸς καταγαλωτής, ἐκεῖνος ποὺ ἀγοράζει διὰ τὴν προσωπικήν του κατανάλωσιν, δὲν ἔχει αὔξησις τὰς ἀνάγκας του. Ἐὰν δὲ βιομήχανος αὐξάνει τὸ ποσοστὸν τοῦ κέρδους του αὐξάνων τὴν ιδικήν του κατανάλωσιν εἰς μηχανὰς καὶ εἰς πρώτας ὕλας, δὸριστικὸς καταγαλωτής δὲν αὔξανει τίποτε αὐξάνων τὴν κατανάλωσίν του. Ἡ πιθανότης τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαίων εἰς τὴν κατανάλωσιν εἰδῶν ὅχι μόνον δὲν αὔξανει διὰ τὸν δὸριστικὸν καταγαλωτήν, ἀφοῦ ἡ παραγωγὴ τῶν εἰδῶν αὐξάνει, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐλαττοῦται.

Ἐνῷ λοιπὸν ἡ «στιγμιαία ἀξία» τῶν πρώτων καὶ βοηθητικῶν ὄλῶν καὶ τῶν μέσων ἐργασίας αὐξάνει, ἡ στιγμιαία ἀξία τῶν εἰδῶν καταγαλώσεως, τῶν κατασκευασθέντων διὰ τῶν ὄλῶν τούτων καὶ τῶν μέσων ἐργασίας, τείνει μᾶλλον νὰ ἐλαττωθῇ παρὰ νὰ αὔξῃσῃ⁽¹⁾.

(1) Πραγματικὰ αὔξανουν καὶ αἱ τιμαὶ πωλήσεως εἰς τὸν δὸριστικὸν καταγαλωτήν δταν αὔξανουν αἱ τιμαὶ τῶν πρώτων ὄλῶν, ἀλλ' εἰς μικρότερον βιαθιάν. Ἡ ἐλαφρὰ αὖτη αὔξησις δρεῖλεται εἰς ἔνα εἶδος ἀδρανείας, ἡ ὅποια κάμνει ὥστε αἱ τιμαὶ τῶν ἐμπορευμάτων, τῶν δποιών αἱ κατασκευαὶ ἐξαρτώνται ἀπ' ἀλλήλων, νὰ παρασύρουν αἱ μὲν τὰς δέ. Οὕτω δὲ ἐμπορεῖται αἱ τιμαὶ νὰ ισορροπήσουν ἀμέσως μὲ τὴν καθαρὰν ἀξίαν ἑκάστου ἐμπορεύματος.

‘Η ἀσυμφωνία αὗτὴ μεταξὺ τῶν δύο ἀξιῶν περικλείεται τὴν κρίσιν. Ο βιομήχανος, ἥγανκασμένος γὰρ ἀγοράσῃ τὰ παραγωγικά του μέσα ἄγω τοῦ maximūm κοινωνικῶς ἀναγκαῖας ἐργασίας ποὺ ἀπαιτοῦν, καὶ μὴ δυνάμενος γὰρ τὰ πωλήσῃ, μετὰ τὴν κατεργασίαν, ἄνω τῆς ἐργασίας ταύτης, ἔχει ἔλλειμμα. Δὲν δύναται γὰρ ἀνακτήσῃ τὸ ἴσοδύναμον τῆς ἐργασίας τὴν δποίαν παρέσχεν γὰρ ἐπιχείρησίς του.

Ἐπί τινα χρόνον δὲ παράγων εἰδη καταναλώσεως βιομήχανος δύναται γὰρ καλύψῃ τὸ ἔλλειμμα τοῦτο, χάρις κατ’ ἀρχὰς εἰς τὰ ἵδια ἀποθεματικά, ἐπειτα χάρις εἰς τὰ κοινωνικὰ ἀποθέματα τὰ δποία κινητοποιεῖ διὰ τῆς μεθόδου τῆς πίστεως (¹). Ἐρχεται δημος στιγμὴ καθ’ ἣν τὰ κινητοποιήσιμα ἀποθέματα καθίστανται ἀνεπαρκῇ πρὸς κάλυψιν τοῦ ἔλλειμματος. Τότε δὲν ὑπάρχει τρόπος πρὸς διατήρησιν τῆς παραγωγῆς εἰς τὴν ἴδιαν κλίμακα, ἀφοῦ τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν παραγωγὴν ταύτην κεφάλαιον δὲν ἀναπληρώνεται παρὰ μερικῶς ἀπὸ τὴν πώλησιν. Αὕτη εἶναι γὰρ κρίσις εἰς τὰς βιομηχανίας εἰδῶν καταναλώσεως.

Διὰ τῆς ἐπιβραδύνσεως τῆς παραγωγῆς τῶν αἱ βιομηχανίαι αὗται περιορίζουν κατ’ ἀρχὰς τὰς ἀγοράς των εἰς πρώτας καὶ βοηθητικὰς ὕλας, ἐπειτα τὰς παραγγελίας των εἰς ὑλικόν, οὕτω δὲ δημιουργεῖται κρίσις καὶ εἰς τὰς βιομηχανίας παραγωγικῶν μέσων.

Τοιουτοτρόπως δὲ καπιταλιστής, ἐπιζητῶν τὴν

(1) Οὗτως γὰρ ὁ ὄψις τοῦ τόκου εἶναι εἰς τῶν βεβχιοτέρων σημείων τὰ δποία προαγγέλλουν τὴν κρίσιν, διότι δύον πλησιάζει γὰρ κρίσις τόσον αἱ πιστωτικαὶ ἀνάγκαι αὐδανοῦν καὶ ἅρα ὑψώνεται δὲ τόκος.

ῦψωσιν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους του διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ εἰδικοῦ ποσοστοῦ κέρδους εἰς τὴν βιομηχανίαν δπου εὑρίσκεται, καταλήγει εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα εἰς τὸ δπαῖον θὰ κατέληγε ἂν ἐπεδίωκε τὴν ὕψωσιν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους του διὰ τῆς μεταφορᾶς τῶν κεφαλαίων ἀπὸ τῆς μιᾶς βιομηχανίας εἰς τὴν ἄλλην. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τοῦτο εἶναι ή ὑπερπαραγωγή. Αἱ κρίσεις εἶναι τὸ συμπλήρωμα τῆς καπιταλιστικῆς ἀναρχίας. Ἐνῷ δημαρχοῖς εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς μεταφορᾶς τῶν κεφαλαίων εἰς τὰς βιομηχανίας ποὺ ἔχουν ὕψωμένον ποσοστὸν κέρδους, ή παρουσιαζομένη μὲ ταύτας ὑπερπαραγωγὴ ἀντισταθμίζεται ἀπὸ τὴν Ἑλλειψιν τὴν παρουσιαζομένην εἰς τὰς μὲ χαμηλὸν ποσοστὸν κέρδους βιομηχανίας, ή ὑπερπαραγωγὴ ή δημιουργουμένη ἐκ τῆς ὕψωσεως εἰδικοῦ ποσοστοῦ κέρδους παράγεται εἰς δλας τὰς βιομηχανίας ταύτοχρόνως.

Ἐκ τοῦ γεγονότος δτι αἱ κρίσεις εἶναι συνέπεια τῆς ἀναπτύξεως τοῦ μασινισμοῦ, ἀπορρέουν συνέπειαι πρακτικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἡ πρώτη τούτων εἶναι δτι αἱ πρώται ὅλαι, αἱ ἀμέσως προοριζόμεναι διὰ τὴν καταγάλωσιν, χωρὶς νὰ διέλθουν, η διερχόμεναι κατὰ μικρὸν μέρος, ἀπὸ μίαν μηχανικὴν βιομηχανίαν κατεργασίας, π. χ. τὰ τρόφιμα, δὲν ὑφίστανται καθόλου, η ὑφίστανται ἐλαχίστας, κρίσεις. Ἡ δευτέρα εἶναι δτι αἱ κρίσεις γεννῶνται ἐνωρίτερον εἰς τὰς βιομηχανίας εἰδῶν καταναλώσεως καὶ βραδύτερον εἰς τὰς βιομηχανίας μέσων ἐργασίας. (¹).

(1) "Ιδε τὴν ἐπαλήθευσιν τῶν οὐρανού τούτων συνεπειῶν εἰς τὰς βιομηχανίας τοῦ παραρτήματος.

‘Αλλ’ ἀφοῦ ἀπαξὶ δημιουργηθῇ ἡ κρίσις, πῶς ἀκολούθως λύεται;:

Ἐπειδὴ ὅλαιι αἱ βιομηχανίαι εἰς περίοδον κρίσεως κινοῦνται μὲ ἀργὸν 6ῆμα, ἔνα μέρος τοῦ κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου, τὸ διποῖον ἦτο ἀναγκαῖον εἰς αὐτὰς δταν ἐκινοῦντο μὲ πλήρη ταχύτητα, μένει ἀχρησιμοποίητον. Δύο δὲ περιπτώσεις εἶγαι ἔξεταστέαι:

“Η εὑρισκόμεθα εἰς περίοδον παλιγδρομῆς οἰκονομίας, δηλαδὴ εἰς περίοδον καθ’ ἥν ἡ κατανάλωσις ἐλαττώνεται, καὶ τότε δὲ βιομήχανος δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ κεφάλαια τὰ διποῖα ἡ ἐλάττωσις τῆς παραγωγῆς του κατέστησε διαθέσιμα. “Αρχ δὲν θὰ αἰσθανθῇ τὴν ἀνάγκην γὰ ἐλαττώσῃ τὸ ἀπασχολούμενον εἰς τὴν ἐπιχείρησίν του κεφαλαίου, ἀφοῦ οὕτω θὰ ηὔξανετο τὸ ἀχρησιμοποίητον μέρος τοῦ κεφαλαίου του. “Τπὸ τοιαύτας συνθήκας δὲν θὰ λάβῃ χώραν νέα ἀνάπτυξις τοῦ μασινισμοῦ καὶ δὲ κύκλος, δὲποῖος κατέληξεν εἰς τὴν κρίσιν, δὲν θὰ ἐπαναλγθῇ.

“Η ἀγτιθέτως εὑρισκόμεθα εἰς περίοδον προοδευτικῆς οἰκονομίας, καθ’ ἥν ἡ κατανάλωσις αὔξανει, εἴτε δι’ αὔξησεως τῆς καταγαλώσεως τῶν παλαιῶν προϊόντων, εἴτε διὰ τῆς δημιουργίας νέων εἰδῶν καταναλώσεως. Τὰ διαθέσιμα κεφάλαια τότε θὰ χρησιμοποιηθοῦν προοδευτικῶς εἴτε εἰς τὰς παλαιάς, εἴτε εἰς τὰς νέας βιομηχανίας. “Οταν δὲ κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον χρησιμοποιηθοῦν δλα τὰ κεφάλαια ταῦτα, δὲ βιομήχανος θὰ δδηγηθῇ, πρὸς αὔξησιν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους του, γὰ ἀναπτύξῃ ἐκ νέου τὸν μασινισμόν του. Καὶ ἔτσι δὲ κύκλος, δὲποῖος κατέληξεν εἰς τὴν κρίσιν, θὰ ἀρχίσῃ ἐκ νέου.

Είς περίοδον λοιπὸν προοδευτικής οἰκονομίας, αἱ κρίσεις ὑπερπαραγωγῆς λαμβάνουν χώραν περιοδικῶς, τῆς διαρκείας τῆς περιόδου, ή ὅποια διαρρέει μεταξὺ δύο κρίσεων, οὕσης τόσον βραχυτέρας δσον η οἰκονομία εἶναι κατὰ τὸν χρόνον αὐτὸν περισσότερον προοδευτική. Αἱ κρίσεις ὑπερπαραγωγῆς, μὲ προσεγγιζούσας καὶ σχεδὸν ἀκριβῶς ἵσας διαμέσους περιόδους, εἶναι ἐν ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ τελευταίου αἰώνος μὲ οἰκονομίαν πολὺ προοδευτικὴν καὶ μὲ πρόοδον (progression) σχεδὸν σταθεράν. Αἱ κυριώτεραι κρίσεις ἔλαθον χώραν κατὰ τὰ ἔτη 1815, 1825, 1836, 1847, 1857, 1866, 1873, 1882, 1890, 1900, 1907.

Ἄπο τῆς κρίσεως τοῦ 1920, η ὅποια ὑπῆρξε μία χαρακτηριστικὴ κρίσις ὑπερπαραγωγῆς, δημιουργηθεῖσα συγεπείᾳ μιᾶς σημαντικῆς ζητήσεως παραγωγῶν μέσων, φαίνεται ὅτι εἰσήλθομεν, πρὸς στιγμὴν τούλαχιστον, εἰς περίοδον παλιγδρομικῆς Οἰκονομίας, καθ' ἥν η παγκοσμία κατανάλωσις ἔχει σπουδαίως ἐλαττωθῇ ἐν συγκρίσει μὲ τὴν προπολεμικήν. Τὸ γεγονός τοῦτο δίδει εἰς τὴν οἰκονομικὴν κατάπτωσιν, η ὅποια παρουσιάσθη μετὰ τὸ 1920, ἔνα χαρακτῆρα καὶ ἕνα ρυθμὸν τελείως διαφορετικούς ἔκεινων οἱ δποῖοι παρουσιάζοντο τὴν ἐπομένην τῶν πρὸ τοῦ 1914 κρίσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ V

Η ΠΑΛΗ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

ΤΟ ΠΟΣΟΣΤΟΝ ΚΑΙ Η ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΞΙΑΣ

Πλὴν τῆς ἀγαπτύξεως τοῦ μασιγισμοῦ ὑπάρχει διὰ τὸν καπιταλιστὴν καὶ ἐν ἄλλῳ μέσον πρὸς αὔξησιν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους: Εἰναι τῇ αὔξησις τοῦ ποσοστοῦ τῆς ὑπεραξίας $\frac{pl}{v}$. Ἐπειδὴ τὸ ἀθροισμα $v+pl$, τὸ δποῖον παριστάνει τὴν ἐργασίαν τὴν δποίαν πρέπει νὰ ἔκτελέσῃ δ ἐργάτης πρὸς κατασκευὴν ἐνδεικτικούμενου, εἰναι σταθερόν, τῇ σχέσις $\frac{pl}{v}$ δὲν δύναται νὰ αὔξηθῃ παρὰ μόνον ἂν αὔξηθῃ τὸ pl τῇ ἐλαττωθῇ τὸ v . Ἀλλ' ἐὰν αὔξηθῃ τὸ pl καὶ ἐλαττωθῇ τὸ v , δ ἀριθμητής τοῦ τύπου τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους $\frac{nXpl}{05,F+c+v}$ αὔξανει καὶ δ παρονομαστής ἐλαττοῦται. Κατὰ συνέπειαν τὸ ποσοστὸν τοῦ κέρδους αὔξανει. Ἐν ἀντιθέσει λοιπὸν πρὸς τὴν ἀντικατάστασιν τῆς διὰ χειρῶν ἐργασίας μὲ τὴν διὰ μηχανῶν τῇ πρὸς τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῶν μηχανῶν, τῇ αὔξησις τοῦ ποσοστοῦ τῆς ὑπεραξίας ἐπιφέρει πάντοτε αὔξησιν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους.

“Αλλ’ ή αὔξησις τοῦ ποσοστοῦ τῆς ὑπεραξίας δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ μόνον κατὰ τοὺς ἔξης δύο τρόπους: διὰ τῆς ὑποδιβάσεως τοῦ καθημεριγοῦ ἡμερομισθίου ή διὰ τῆς παρατάσεως τῆς ἐργασίμου ἡμέρας χωρὶς ἀντίστοιχον αὔξησιν τοῦ ἡμερομισθίου, δηλαδὴ καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις δι’ ἐπιδεινώσεως τῶν συγθηκῶν τῆς ζωῆς τῶν προλεταρίων. Ἐκ τούτων προκύπτει διὸ ἂν οἱ καπιταλισταί, πρὸς αὔξησιν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους των, προσπαθοῦν πάντοτε νὰ αὔξησουν τὴν σχέσιν ^{ρ̄}_v, ἀντιθέτως οἱ ἐργάται προσπαθοῦν πάντοτε νὰ ἐλαττώσουν τὴν σχέσιν ταύτην. Ἡ πάλη δσον ἀφορᾷ τὸ ποσοστὸν τῆς ὑπεραξίας ^{ρ̄}_v εἶναι ή βάσις τῆς πάλης τῶν τάξεων.

Εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ ποσοστοῦ τῆς ὑπεραξίας οἱ καπιταλισταὶ δὲν δύνανται νὰ ὑπερβοῦν ἐν φυσικὸν δριον. Οἱ καπιταλισταί, ἐπὶ ποινῇ νὰ θέσουν εἰς κίνδυνον αὐτὴν τὴν ἔξακολούθησιν τῆς ἐκμεταλλεύσεώς των διὰ τῆς ἔξαφανίσεως τῶν ἐκμεταλλευομένων, δὲν δύνανται νὰ αὔξησουν τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας πέραν τῶν δυγατοτήτων τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων, καθὼς ἐπίσης δὲν δύνανται νὰ ὑποδιβάσουν τὰ ἡμερομισθία κάτω τοῦ δρίου ἐκείνου, ποὺ εἶναι ἀπαραίτητον εἰς τὸν ἀνθρωπὸν διὰ νὰ ζήσῃ καὶ νὰ ἀναπαραχθῇ. Ἡ συνεχὴς καταπίεσις, η ἀσκουμένη παρὰ τοῦ ἐργοδότου ἐπὶ τοῦ ἐργάτου, πρὸς ὑποδιβάσιν τοῦ ἡμερομισθίου του εἰς τὸ minimum αὐτὸ δριον, ἀποτελεῖ τὸν δρειχάλκινον νόμον τοῦ ἡμερομισθίου ἐργάτου (loi d'airain du salariat).

“Οταν τὸ δριον τοῦτο ἐπιτευχθῇ, καὶ αἱ δύο ἔννοιαι τὰς δποίας ἀγωτέρω ἐδώσαμεν εἰς τὴν λέξιν ὑπεραξία, ή ἔννοια τὴν δποίαν ἐδώσαμεν εἰς τὴν Εἰσαγωγήν, τῆς διαφορᾶς δηλαδὴ μεταξὺ ἐκείνων ποῦ δ ἀνθρωπος παράγει καὶ ἐκείνου ποῦ τοῦ εἶναι ἀπαραίτητον διὰ νὰ ζήσῃ, καὶ η ἔννοια τὴν δποίαν ἐδώσαμεν εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ δευτέρου διδόλιου, τῆς διαφορᾶς δηλαδὴ μεταξὺ τῆς ἀξίας τῆς ἐκτελεσθείσης ἐργασίας καὶ τῆς ἀξίας τοῦ ληφθέντος ἡμερομισθίου, συνταυτίζονται.

Αυτιθέτως πρὸς τὴν αὕξησιν, η ἐλάττωσις τοῦ ποσοστοῦ τῆς ὑπεραξίας δὲν ἔχει ἄλλο δριον πλὴν τοῦ μηδεγός. Τὸ ποσοστὸν τῆς ὑπεραξίας γίνεται μηδὲν δταν η ὑπεραξία γίνει μηδέν. Ή ἐκμηδένησις δ·ως τῆς ὑπεραξίας σημαίνει κατάργησιν τοῦ καπιταλιστικοῦ κέρδους, κατάργησιν ἀρα τοῦ λόγου τῆς ὑπάρξεως καὶ δράσεως τοῦ καπιταλιστοῦ, κατάργησιν τοῦ τρόπου καπιταλιστικῆς παραγωγῆς. Τοιουτοτρόπως, η πάλη τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας καταλήγει εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ πλαισίου τούτου. Ή ἐργατικὴ τάξις, ἐπιζητοῦσα νὰ ὠθήσῃ εἰς τὸ πιονικον δριον τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς δποίας είγαι θῦμα, καταλήγει εἰς τὴν κοινωνικὴν Ἐπαγάστασιν.

Η μεγάλη ὑπέροχὴ τὴν δποίαν ἔχει τὸ προλεταριατὸν ἐπὶ τῆς καπιταλιστικῆς τάξεως είγαι δτι δύναται νὰ καταστήσῃ μηδὲν ἐκεῖνο τὸ δποίον παρέχει εἰς τὴν καπιταλιστικὴν τάξιν (ρι), ἐνῷ η καπιταλιστικὴ τάξις δὲν δύναται, χωρὶς νὰ αὐτοκτονήσῃ καὶ η ίδια, νὰ καταστήσῃ μηδὲν ἐκεῖνο τὸ δποίον παρέχει εἰς τὴν

έργατικήν τάξιν (v). Τὸ προλεταριάτον δύναται νὰ καταστρέψῃ τὸν καπιταλισμόν, ἐνῷ δὲ καπιταλισμὸς δὲν δύναται νὰ καταστρέψῃ τὸ προλεταριάτον.

*Η διανομὴ τῆς ὑπεραξίας

Τὸ ποσοστὸν τῆς ὑπεραξίας, τοιαύτη εἶναι ή ἀφετηρία καὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς πάλης μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων τάξεων τὰς δύοις περικλείεις ή καπιταλιστικὴ παραγωγή, τῆς τάξεως ἔκείνων οἱ δύοις παράγουν τὴν ὑπεραξίαν καὶ τῆς τάξεως ἔκείνων, οἱ δύοις τὴν λαμβάνουν. Ἀλλ’ ή ὑπεραξία δὲν μένει ἐξ δλοκλήρου εἰς χεῖρας ἔκείνων οἱ δύοις τὴν λαμβάνουν, τῶν καπιταλιστῶν-διοιμηχάνων. Οὗτοι πρέπει νὰ ἔγκαταλείψουν μέρους τῆς ὑπεραξίας εἰς χεῖρας τῶν ἄλλων τάξεων, αἱ δύοις μετὰ τῆς ἰδικῆς τῶν ἀποτελοῦν τὸ σύγολον τῶν ἀστικῶν τάξεων. Αἱ συγκρούσεις διὰ τὴν διανομὴν τῆς ὑπεραξίας ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῶν πολιτικῶν ἀγώνων, τοὺς δύοις διεξάγουν μεταξὺ τῶν τὰ διάφορα τμήματα τῆς μπουρζουαξίας.

Ἐκ τοῦ κέρδους του δὲ καπιταλιστὴς πρέπει νὰ ἀφαιρέσῃ ἔνα μέρος διὰ τὸ ἐνοίκιον τῶν γαιῶν αἱ δύοις τοῦ παρεχωρήθησαν. Ἄρα δὲ καπιταλιστὴς διοιμήχαγος συγκρούεται διὰ τὴν διανομὴν τῆς ὑπεραξίας πρὸς τρεῖς ἄλλας ὑπό-τάξεις (sous classes): τῶν κρατικῶν ὑπαλλήλων, τῶν εἰσοδηματιῶν καὶ τῶν ἰδιοκτητῶν. Ἰδεολογικῶς, ή πρώτη παρουσιάζεται εἰς αὐτὸν ὡς ἀποτελοῦσα τὸν κίγδυνον τῆς ἀριστερᾶς, ή τρίτη ὡς ἀποτελοῦσα τὸν κίγδυνον τῆς δεξιᾶς. Ἡ τάξις τῶν εἰσοδηματιῶν ἀποτελεῖ τὸ κέντρον. Ταλαγτεύεται πάγιτε μεταξὺ τῆς δεξιᾶς καὶ ἀριστερᾶς.

Τὸ Κράτος.— Αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Κράτους, ἐξ ὧν αἱ μέν, αἱ οὐσιώδεις, εἰναι ὑπηρεσίαι ἀσφαλείας, ἔχουσαι ὡς προορισμόν των τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀγενοχλήτου καὶ ἀποκλειστικῆς κατοχῆς τῶν παραγωγικῶν μέσων παρὰ τῶν κατόχων των (Στρατός, Δικαιοσύνη Ἀστυνομία, ἐν μέρει Δημοσίᾳ Ἐκπαίδευσις), αἱ δὲλλαι δὲ παρουσιάζουν μίαν ἀμεσον χρησιμότητα διὰ τὴν βιομηχανίαν (Δημόσια ἔργα καὶ ἐν μέρει Δημοσίᾳ Ἐκπαίδευσις), εἰναι διὰ τὸ σύνολον τῆς βιομηχανίας δ, τι εἰναι αἱ γενικαὶ ὑπηρεσίαι μιᾶς εἰδικῆς ἐπιχειρήσεως. "Οπως καὶ αὗται, εἰναι ἀπαραίτηται εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς καπιταλιστικῆς Οἰκονομίας, μολονότι αἱ πλεισται ἐξ αὐτῶν δὲν εἰναι ἀμέσως παραγωγικαί. "Αρα τὴν καπιταλιστικὴν βιομηχανίαν δὲν δύναται γὰρ ἐπιδιώξῃ τὴν καταργησίν των, ἐπιζητεῖ δμως νὰ ἀποφύγῃ πᾶν περιττὸν ἔξοδον καὶ πᾶσαν σπατάλην. "Οπως δὲ τὴν ἐλάττωσις τῶν γενικῶν ἔξόδων εἰναι τὴν κυρίαρχος ἀπασχόλησις παντὸς σοδαροῦ βιομηχάνου, οὕτω καὶ τὴν ἐλάττωσις τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους εἰναι μία ἐκ τῶν πρωτευουσῶν ἀπασχολήσεων δλοκλήρου τῆς ὑγιειοῦς καπιταλιστικῆς τάξεως. Διὰ γὰρ ἐπιτηρῆ δὲ ἐκ τοῦ πλησίον τὰς κρατικὰς ὑπηρεσίας, δ καπιταλιστῆς βιομήχανος, ἐπιζητεῖ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον γὰρ διευθύνη δ ἕδιος ἀμέσως τὸ Κράτος. 'Η μεγάλη βιομηχανία, ἐπεμβαίνουσα ἀμέσως καὶ ἐνεργῶς εἰς τοὺς πολιτεικοὺς ἀγῶνας, ἐγκαθιστῶσα εἰς τὴν ἔξουσίαν τοὺς ἕδιούς της ὑπαλλήλους, νομικοὺς συμβούλους κ. ἄ., τείνει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον γὰρ καταλύση τὸ Κράτος. Αἱ σχέσεις τῆς μεγάλης βιομηχανίας μὲ τὴν κρατικὴν γραφειοκρατίαν καταλήγουν εἰς τὸ νὰ μὴ εἰναι αἰσθητή.

τῶς διάφοροι ~~πάντα~~ σχέσεων αὐτῆς μὲ τοὺς ἄλλους
ὑπαλλήλους τῆς.

Οἱ ιδιοκτήτης γῆς. — Η πάλη τοῦ καπιταλιστοῦ
βιομηχάνου κατὰ τοῦ ιδιοκτήτου γῆς ἦτο τὸ κύριον
χαρακτηριστικὸν τῶν πολιτικῶν ἀγώνων τοῦ τέλους
τοῦ 18ου καὶ τοῦ πρώτου γηρίσεως τοῦ 19ου αἰώνος.
Η πάλη αὕτη τείγει σήμερον νὰ ἔκλειψῃ διὰ τῆς
ἀπορροφήσεως τῆς τάξεως τῶν ἐγγείων ιδιοκτητῶν
ὑπὸ τῆς τάξεως τῶν βιομηχάνων, οἱ δοποῖοι (βιομήχα-
νοι) καθίστανται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον οἱ ιδιο-
κτῆται τῶν μεταλλείων των, τῶν ἔδαφῶν των, τῶν
ἔργοστασίων των, ἀκόμη καὶ τῶν οἰκιῶν τῶν ἔργα-
τῶν των.

Ἐν νομοσχέδιον εὑρισκόμενον ἀκόμη ὑπὸ τὴν
κρίσιν τοῦ γαλλικοῦ Κοινοδουλίου δίδει εἰς τοὺς ἐμπό-
ρους καὶ τὸν βιομηχάνους τὸ δικαίωμα συνάψεως
συμβολαίων ἐνοικιάσεως σχεδὸν ἀπεριορίστου διαρ-
κείας. Η ἐπιψήφισις τοῦ νομοσχεδίου τούτου θὰ ση-
μάνῃ τὴν δριστικὴν καθιέρωσιν τῆς ὑποδουλώσεως
τῆς ἐγγείου ιδιοκτησίας εἰς τὴν βιομηχανίαν, καὶ δταν
ἀκόμη πρόκειται περὶ μέσης ἢ μικρᾶς βιομηχανίας.

Οἱ εἰσοδηματίας. — "Οπως οἱ ιδιοκτῆται γῆς καὶ
οἱ εἰσοδηματίαι εἶναι μία τάξις ἐν πλήρῃ πολιτικῇ
παρακμῇ." Άλλως τε ὁ εἰσοδηματίας παρουσιάζει με-
γάλας ἀναλογίας μὲ τὸν ιδιοκτήτην γῆς, διότι, ὅπως
καὶ ἐκεῖνος παριστάνει τὴν κεκτημένην περιουσίαν,
ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὑπὸ σχηματισμὸν περιουσίαν
τοῦ βιομηχάνου.

Οὐσιώδης μέθοδος χρησιμοποιουμένη πρὸς ἐλάτ-
τωσίν τοῦ μέρους τῆς ὑπεραξίας τοῦ μεταβαίνοντος εἰς

τὸν ἴδιοκτήτην τῆς κεκτημένης περιουσίας εἶναι γὰρ οὐ ποτὲ μησις τῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος, τὴν δποίαν ἔχητά σαμεν εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου τούτου.

“Οπως δὲ γὰρ οὐ ποτὲ μησις τοῦ νομίσματος ἔχρησιμοποιήθη ἐπὶ εὑρείας κλίμακος κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ οὐ πέρ τὸ Ancien Régime διὰ γὰρ ἐλαττωθοῦν αἱ δφειλαζ πρὸς τοὺς ἔγγείους ἴδιοκτήτας, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον χρησιμοποιεῖται καὶ σήμερον διὰ γὰρ ἐπιρριφθοῦν ἐπὶ τῶν εἰσοδηματιῶν τὰ ἔξοδα τῶν μεγάλων κρίσεων. Οἱ εἰσοδηματίαι πρὸ παντὸς ἔκαμψαν τὰ ἔξοδα τοῦ τελευταίου πολέμου, συνεπείᾳ τῆς σημαντικῆς ἐλαττώσεως, ἔξ αιτίας τῆς οὐ ποτὲ μήσεως τοῦ νομίσματος, τῆς ἀξίας τῶν τόκων οἱ δποίοι ὠφείλοντο εἰς αὐτούς.

Ἐξ ἀλλου, γὰρ βιομηχανία δεικνύει καὶ ἀπέναντι τῶν τραπεζιῶν, διαμέσων μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν εἰσοδηματιῶν, τὰς αὐτὰς διαθέσεις ἀπορροφήσεως τὰς δποίας παρουσιάζει ἔναντι τοῦ Κράτους καὶ τῆς ἔγγείου ἴδιοκτησίας. Ἐπὶ πολὺν χρόνον γὰρ τράπεζα ἐκυριάρχησε τῆς βιομηχανίας, γὰρ δποία δὲν διέθετε κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα ἀρκετὸν χρῆμα διὰ γὰρ πραγματοποιήσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις αἱ δποίαι διηγοίγοντο ἐνώπιόν της. Τώρα δμως, δπότε οἱ νέοι ἐμπορικοὶ πόροι (débouchés) ἔχουν στεγεύσει αἰσθητῶς, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ευρύτητα τῶν ἴδιων τῆς πόρων τοὺς δποίους διαθέτει, γὰρ βιομηχανία ἐπεζήτησε καὶ ἐν μέρει ἐπέτυχε γὰρ γίνη γὰρ ἴδια τραπεζίτης τοῦ ἑαυτοῦ της. Εἰς τὴν Γαλλίαν, γὰρ μία ἐκ τῶν δύο μεγαλυτέρων τραπεζῶν οὐ ποτέ σεων, γὰρ «Union Parisienne», συγκαταλέγει μεταξὺ τῶν διοικητῶν τῆς δύο ἐκ τῶν μεγαλυτέρων μεταλλουργῶν τῆς χώρας, τοὺς κ. κ. Schneider

καὶ de Wendel. Εἰς τὴν Γερμανίαν, τὸ Konzern Stinnes ἐσχηματίσθη ὅχι μένον ἀνεξαρτήτως τῶν τραπεζῶν ἀλλὰ καὶ ἐναντίον αὐτῶν.

Αἱ προσπάθειαι τῆς βιομηχανίας πρὸς δλικήν ἀπορρόφησιν τῆς τραπέζης θὰ είγαι ἀναμφισβόλως ἐκ τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν τῶν ἐρχομένων ἔτῶν.

Τοιουτοτρόπως ὁ βιομηχανικὸς καπιταλισμὸς ἀπορροφᾷ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δλα τὰ τμῆματα τῆς μπουρζουαζίας. Καταργεῖ τοὺς ἐσωτερικοὺς ἀνταγωνισμοὺς τῆς μπουρζουαζίας, τοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν διαγομὴν τῆς ὑπεραξίας, διὰ τῆς συγκεντρώσεως εἰς τὰς χειρας του δλων τῶν λειτουργιῶν αἱ ὁποῖαι μέχρι τοῦδε ἥσκοῦντο ἀπὸ τὰς ἀλλας ἀστικὰς μερίδας. Ἐξαφανίζονται λοιπὸν οἱ δευτερεύοντες ἀνταγωνισμοὶ καὶ δὲν ἔπομένουν πλέον παρὰ αἱ δύο μεγάλαι τάξεις, ἡ τάξις ποὺ παράγει τὴν ὑπεραξίαν καὶ ἡ τάξις ἡ ὁποία ἀπολαμβάνει αὐτήν. Ἡ πάλη τῶν τάξεων, ἀναγομένη εἰς τοὺς οὖσιώδεις παράγοντάς της, κερδίζει εἰς καθαρότητα καὶ εἰς ἐντασιν.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

*Tὸ πᾶν φθάνει εἰς τὴν ὑπαρξίαν ἐκ τῆς διχονολας
καὶ τῆς ἀναγμαιότητος.*

ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ

‘Η λειτουργία τῆς Οἰκονομίας, δπως τὴν περιεγράφαμεν εἰς τὰ δύο πρῶτα μέρη τοῦ βιβλίου τούτου, δὲν εἴναι δυνατή παρὰ ὑπὸ ἔνα ὅρον, ποὺ ὑπεδείξαμεν ἀμέσως εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον, ὑπὸ τὸν ὅρον δηλ. ὑπάρξεως μᾶς ἀγορᾶς. Ἐὰν αἱ ἀνταλλαγαὶ τῶν ἐμπορευμάτων λαμβάνουν χώραν εἰς μίαν ἀγοράν, ἐὰν δὲ ἀγοραστὴς ἔχῃ τὴν δυνατότητα νὰ κατασκευάσῃ διδιός τὸ προσφερόμενον ἀντικείμενον, οἱ «οἰκονομικοὶ νόμοι» ἐφαρμόζονται. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, δὲν ὑπάρχῃ μονοπώλιον, δικαίῳ ή πράγματι, δὲν ὑφίστανται πλέον «οἰκονομικοὶ νόμοι», ή αὐθαιρεσία βασιλεύει.

‘Η ὑπαρξίας μιᾶς παγκοσμίου ἐνιαίας ἀγορᾶς, ή δυνατότης τοῦ γὰ κατασκευάζη ἔκαστος διτιδήποτε καὶ διπουδήποτε, ήτο ἐπὶ πολὺ τὸ ἴδαικὸν τῆς μπουρζουάζιας. Πρὸς πραγματοποίησιν δὲ τοῦ ἴδαικου τούτου ή μπουρζουάζια διεξήγαγε τοὺς σκληροὺς ἀγῶνας οἱ δποῖοι ἐκόσμησαν τὸ τέλος τοῦ προπαρελθόντος καὶ μέγα μέρος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

Κατὰ τὸ 1860 τὸ ἴδαικὸν τοῦτο ἐπραγματοποιήθη μὲ ἀρκετὴν προσέγγισιν, τούλάχιστον εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Ἀς ἐνὸς ή ἐξαφάνισις καὶ τῶν τελευταίων ἵχων τοῦ φεουδαλικοῦ καθεστῶτος καὶ ή καθιέρωσις τῆς ἐλευθέρας συναλλαγῆς μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, κατήργησαν τὰ νόμιμα ἐμπόδια διὰ μίαν ἐνιαίαν παγκοσμίαν ἀγοράν. Ἐξ ἀλλου, ή ταχύτης μετὰ τῆς δποίας ἐπετεύχθη ή ἀνακάλυψις νέων τεχνικῶν μεθόδων καὶ νέων

πηγῶν πρώτων ὑλῶν, ἐπέτρεψεν εἰς πάντα νὰ ἐγκαταστήσῃ νέα ἔργοστάσια χωρὶς νὰ στενοχωρεῖται ἀπὸ τὴν κεκτημένην κατάστασιν τῶν πρώτων ἐγκατασταθέντων. Ή ἐποχὴ αὕτη εἶναι ή κλασικὴ ἐποχὴ τοῦ καπιταλισμοῦ, κατὰ τὴν δποίαν οἱ «οἰκονομικοὶ νόμοι» ἐφαρμόζονται μὲ μεγάλην ἀχρίδειαν.

Άλλος μέγας νόμος τῆς ζωῆς, τὸν δποίον πρῶτος παρετήρησεν ὁ Ήράκλειτος, εἰς τὸν δποίον ὁ Hegel ἔδωσε πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τοῦ δποίου τέλος ὁ Marx ἔκαμε τὴν ὑπέροχον ἐφαρμογὴν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἔξελιξιν, διτι δηλαδὴ ὅχι μόνον τὸ πᾶν μεταβάλλεται, ἀλλὰ καὶ μεταβάλλεται δι^o ἀντιθέσεως, διότι ἔκαστον φαινόμενον περιλαμβάνει εἰς τὴν ίδιαν του ἀνάπτυξιν τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἀνταγωνιστικῶν παραγόντων, δ νόμος λοιπὸν οὗτος εἶναι ἀληθής καὶ διὰ τὴν Οἰκονομίαν.

Μόλις ἐπραγματοποιήθη ἡ ἐλευθερία καὶ η παγκοσμία ἔκτασις τῆς ἀγορᾶς, δ καπιταλιστὴς ἥρχισε νὰ σκέπτεται πῶς θὰ ἀπαλλαγῇ πλέον τῆς ἀγορᾶς, πῶς θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ μὴ δύναται νὰ πωλήσῃ παρὰ μόνον διτι καὶ οἱ συναγωνισταί του ἡδύναντο νὰ παράγουν. Ή λειτουργία τῶν «οἰκονομικῶν νόμων» ἔχει δλεθρίας συνεπείας δι^o αὐτοὺς τοὺς καπιταλιστάς: ἀναρχία παραγωγῆς, κρίσεις ὑπερπαραγωγῆς κλπ. Καὶ ἐπειδὴ αἱ δλέθρικι αύται συνέπειαι εἶναι ἀδιαχωρίστως ἡγνωμέναι μὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἀγορᾶς, δπιας εἶναι ἡγνωμένα τὸ ἀποτέλεσμα μὲ τὴν αἰτίαν, καὶ κατέληξαν ἀναγκαστικῶς, ἐν τῇ προσπαθείᾳ των νὰ τὰς ἀρουν, εἰς τὴν κατάργησιν τῆς ἀγορᾶς. Θελήσαντες νὰ θεραπεύσουν τὰς «ἀσθενεῖς πλευ-

ράς» τῆς καπιταλιστικῆς Οἰκονομίας, κατέληξαν εἰς τὴν καταστροφὴν αὐτῆς τῆς βάσεως τῆς Οἰκονομίας ταύτης.

Ἐξ ἀντιδράσεως ἐναντίον τῆς στηριζομένης ἐπὶ τοῦ συγαγωνισμοῦ Οἰκονομίας, ἐνεφανίσθη τὸ ἀντίθετόν της, ἡ στηριζομένη ἐπὶ τοῦ μονοπωλείου Οἰκονομία, αὕτη δὲ εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν πλήρει ἀναπτυξει.

Περὶ τῆς τελευταίας αὐτῆς Οἰκονομίας, τῆς Οἰκονομίας τοῦ Μονοπωλίου, μᾶς μένει νὰ δμιλήσωμεν. Εἰς τὰ ἑπόμενα κεφάλαια ἔξετάζομεν τὰς δύο κυριωτέρας μορφάς, ὅποιας τὸ μονοπώλιον τείνει νὰ ἐγκατασταθῇ: ἀφ' Ἑγδὸν τὸν προστατευτικισμόν, τὸν ἀποχωρισμὸν δηλαδὴ τῆς ἐθνικῆς ἀγορᾶς ἀπὸ τὴν παγκόσμιον ἀγοράν, τὴν δημιουργίαν Ἑγδὸν ἐθνικοῦ μονοπωλίου καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ ἴδιωτικὰ μονοπώλια, διὰ τῶν δποίαν ἡ παραγωγὴ μερικῶν προϊόντων ἐνεργεῖται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ ἔναν ἀριθμὸν περιωρισμένων δμάδων καπιταλιστῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Ο ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΙΣΜΟΣ

"Οπως εἶδομεν εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς προσόδου, ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ ἐπιφέρει αὔξησιν τῆς καταναλώσεως ἢ ὅποις συνεπάγεται τὴν ἔκμετάλλευσιν γέων πηγῶν πρώτων ὑλῶν. Αἱ πηγαὶ αὗται εἰναι γενικῶς μικροτέρας ἀποδόσεως ἐν συγχρίσει πρὸς τὰς ἥδη χρησιμοποιουμένας, συγέπεια δὲ τούτου εἰναι μία αὔξησις τοῦ ἀπαραγωγικῶν ἀναγκαίας ἐργασίας καθὼς καὶ τῆς προσόδου. Τὸ τοιοῦτον θέλει συμβεῖ ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι δὲν θὰ γίνουν γέαι ἀνακαλύψεις αἱ ὅποιαι νὰ ἐπιτρέψουν τὴν χρησιμοποίησιν φυσικῶν πλεονεκτημάτων τὰ ὅποια μέχρι τοῦτο ἦγανοοῦντο ἢ παρεγνωρίζοντο.

"Η ἐγκατάστασις τοῦ λευκοῦ ἀνθρώπου, περὶ τὰ μέσα τοῦ τελευταίου αἰῶνος, εἰς τὰς εὐρείας καὶ γονίμους ἐκτάσεις τοῦ ἀμερικανικοῦ λιμένος, ἐπέτρεψε τὴν παραγωγὴν σίτου μὲ διαιγωτέραν ἐργασίαν ἀπὸ τὴν ἀπαραγωγὴν εἰς τὰ δυσκολοκαλλιέργητα καὶ σχετικῶς ἔξηγντλημένα ἐδάφη τῆς γηραιᾶς Εὐρώπης. "Ἐκτοτε αἱ γέαι αὗται συνθήκαι καλλιεργείας καθώρισαν τὸ ἀπαραγωγικόν σίτου. "Η ἀξία τοῦ σίτου ἐπεσε μολογότι δι-

πλυθυσμὸς ηὔξηθη. Ἡ τιμὴ ἐνὸς ἑκατολίτρου σίτου ἐν Γαλλίᾳ, ἡ δοποία, μεταξὺ 1867 καὶ 1882 μόνον ἀπαξ κατῆλθε κάτω τῶν 20 φράγκων (19,38 φρ. τὸ 1875), ἔπειτα εἰς 19,16 φρ. τὸ 1883, 17,16 φρ. τὸ 1884, 16,80 φρ. τὸ 1885. Οἱ Εύρωπαῖοι καλλιεργηταὶ οἱ εὐρίσκομενοι ὑπὸ τὰς δλιγάτερον εύνοϊκὰς συνθήκας παρήγαγον τότε τὸν σίτον δι² ἐργασίας ἀγωτέρας τοῦ πιαχίτυποι κοινωνικῆς ἀγαγκαίας ἐργασίας· ταχέως ὥφειλον νὰ καταλήξουν εἰς τὸ γὰ παύσουν τὴν παραγωγὴν τῶν.

Μερικαὶ χῶραι ὑπετάχθησαν εἰς τοῦτο, ὅπως ἡ Ἀγγλία. Ἡ Ἀγγλία, προικισμένη ἀφ' ἐνὸς μὲ μίαν βιομηχανίαν ποὺ εὑρίσκετο τότε ἐν πλήρῃ ἀκμῇ καὶ ἐζήτει νὰ ἀπορροφήσῃ τὰς ἐργατικὰς χεῖρας τὰς δοποίας ἡ μὴ καλλιέργεια τῶν ἀγρῶν καθίστα διαθεσίμους, ὠπλισμένη ἐξ ἄλλου μὲ στόλον ἀρκετὰ ἴσχυρὸν ὥστε νὰ ἔχῃ ἐξησφαλισμένην εἰς πᾶσαν περίστασιν τὴν διενέργειαν τοῦ ἐπισιτισμοῦ της, ἀφησε τὸ φαιγόμενον νὰ δημιουργηθῇ μὲ δλας του τὰς συγεπείας. Ὁλοι οἱ ἀγροί της οἱ μὴ ἐπαρκῶς γόνιμοι ὥστε νὰ συναγωνίζωνται τὸν ἀμερικανικὸν σίτον, ἔπαυσαν γὰ παράγουν σίτον, ἔγιναν λειδάδια ἡ χέρσοι ἀγροί. Ἐξηκολούθησαν γὰ σπείρωνται οἱ πλουσιώτεροι ἀγροί, ἡ μεγάλη γονιμότης τῶν δοποίων κατώρθωνε νὰ ἀντιμετωπίζῃ τὴν εὐκολίαν τῆς καλλιεργείας εἰς τὴν δυτικὴν Ἀμερικήν. Αἱ μὲ σίτον σπειρόμεναι ἐκτάσεις, αἱ δοποίαι ἦσαν περίπου 1,500.000 ἑκτάρια τὸ 1874, ἥλαττώθησαν εἰς 1.000.000 ἑκτάρια τὸ 1885 καὶ εἰς 600.000 τὸ 1895.

Ἀντιθέτως τὰ πλεῖστα τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν

κρατῶν ἔμειναν ἔντρομα πρὸ τῶν βαθειῶν μεταβολῶν τὰς δόποιας θὰ ἐπροκάλει εἰς τὴν οἰκονομίαν των καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν των μία τοικύτη ἐλάττωσις τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ καθὼς καὶ πρὸ τοῦ κινδύνου γὰρ στερηθοῦν ἐν περιπτώσει πολέμου τῶν ἀπαραιτήτων τροφίμων. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν γὰρ ἐπέμβουν διὰ γὰρ δυνηθοῦν οἱ χωρικοὶ των νὰ πωλήσουν τὸν σῖτον των εἰς τιμὴν ἐξαρτωμένην ἐκ τοῦ maximi sui κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας πρὸς παραγωγὴν σίτου δχι εἰς τὸν κόσμον ἐν γένει ἀλλὰ εἰς τὸ ἑθνικὸν ἔδαφος. Πρὸς πραγματοποίησιν τούτου ἐδημιούργησαν μίαν ἑθνικὴν ἀγορὰν τεχνητῶς ἀποχωρισμένην ἀπὸ τῆς παγκοσμίου ἀγορᾶς δι³ ἐνὸς τείχους δασμῶν. Ὁ ξένος σῖτος δὲν ἦδύνατο τοῦ λοιποῦ νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν χώραν παρὰ μόνον ἂν κατεβάλλετο εἰς εἰσαγωγικὸς δασμὸς ὑπολογιζμένος κατὰ τοιοῦτον τρόπου ὥστε γὰρ ἐξισώνεται, κατὰ προσέγγισιν, ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ maximi sui κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας πρὸς παραγωγὴν ἐνὸς ἑκατολ. σίτου καὶ τῆς ἀναγκαίχς ἐργασίας πρὸς παραγωγὴν ἐνὸς ἑκατολ. σίτου ἐπὶ τῶν δλιγάτερον γονίμων ἀγρῶν τῆς χώρας τῶν μέχρι τότε καλλιεργουμένων μὲν σῖτον. Κατ³ αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ κατάστασις τῆς ἑθνικῆς γεωργίας δὲν μετεβλήθη αἰσθητῶς.

Οὕτω κατὰ τὰ μετὰ τὸ 1880 ἔτη, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία ἐπέδαλον ἡ γεωργίαν τοὺς εἰσαγωγικοὺς δασμοὺς ἐπὶ τοῦ σίτου. Ἐν Γαλλίᾳ δὲ δασμὸς καθωρισμένος τὸ 1885 εἰς 3 φρ., ἀγῆλθε τὸ 1887 εἰς 5 φρ. καὶ τὸ 1892 εἰς 7 φρ.

Ἄλλὰ καὶ ἡ βιομηχανία ἐζήτησε νὰ προστατευθῇ, διότι διὰ τῆς τεχνητῆς αὐξήσεως διὰ τοῦ δασμοῦ

ἀναγκαίας ἐργασίας πρὸς παραγωγὴν τῶν τροφίμων τοῦ ἐργάτου, ἐλαττοῦται ἡ παρὸς αὐτοῦ παραγομένη ὑπεραξία, ἐλαττοῦται ἄρα τὸ καπιταλιστικὸν κέρδος, γεγονὸς ποὺ ἔχει ὡς συνέπειαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ κεφάλαια τὰς ἔθνικὰς βιομηχανίας διὰ νὰ μετασύνεται ὅπου τὸ κέρδος εἶναι μεγαλύτερον, διότι τὰ πρὸς τὸ ζῆν εἶναι εὐθηγότερα. Διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἔξαχολουθήσῃ τὴν ζωήν τῆς ἡ γηραιὰ ἔθνικὴ βιομηχανία πρέπει νὰ ἀποχωρισθῇ, δπως καὶ ἡ γεωργία, διὰ τείχους δασμῶν ἀπὸ τῆς παγκοσμίου ἀγορᾶς. Οὕτως ὑπεχρεώθησαν τὰ Κράτη, τὰ δποῖα ἐπένδαλον προστατευτικούς δασμούς ἐπὶ τῶν τροφίμων, νὰ ἐπιβάλουν ἐπίσης δασμούς καὶ ἐπὶ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων.

Κατὸς αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ παλαιαιὲ χῶραι ἥχθησαν εἰς τὸ νὰ λάδουν προστατευτικὰ μέτρα κατὰ τῶν νέων χωρῶν. Καὶ ἀντιστρόφως, αἱ νέαι χῶραι ἥχθησαν εἰς τὸ νὰ λάδουν προστατευτικὰ μέτρα κατὰ τῶν παλαιῶν χωρῶν. Ἀληθῶς, μία νεωστὶ δημιουργημένη βιομηχανία εὑρίσκεται εἰς κατωτέραν μοῖραν ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ὑπάρχούσας ἥδη βιομηχανίας, αἱ δποῖαι ἔχουν πεῖραν καὶ δημιουργημένην κατάστασιν. Πολυάριθμοι λοιπὸν πηγαὶ κέρδους, ὑπάρχουσαι εἰς τὰς νέας χώρας, κινδυνεύουν νὰ παραμείγουν αἰωνίως ἀχρησιμοποίητοι, διότι ἡ μετατροπή των εἰς ἀξίαν ἐπὶ τιναχρόνον δὲν θὰ ἥδυνατο νὰ δώσῃ παρὰ ἐν πολὺ μικρὸν ἡ καὶ ἀρνητικὸν ἀκόμη ποσοστὸν κέρδους. Ἐννοεῖται δτι αἱ χῶραι τῆς προσφάτου βιομηχανίας, δπως αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι καὶ ἡ Γερμανία, ἥχθησαν ἐπίσης εἰς τὸ νὰ προστατεύσουν τὰς βιομηχανίας των διὰ τῆς ἐπιβολῆς εἰσαγωγικῶν δασμῶν,

Συνεπεία τῆς διπλῆς αὐτῆς ἐξελίξεως, γὰρ παγκόσμιος ἀγορᾶς τείνει, ιδίως ἀπὸ τοῦ 1890, γὰρ ἀναλυθῇ εἰς σειρὰν ἔθυικῶν ἀγορῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡττον τελείως κλειστῶν, ξέκάστη τῶν ὅποιων προσπαθεῖ γὰρ εἶναι αὐτάρκης.

Θὰ εἰπωμεν δτι εἰς εἰσαγωγικὸς δασμὸς εἶναι κανονικὸς (*normal*) δταν ὑπολογίζεται καθ' ὃν τρόπον ἀγεφέραμεν προκειμένου περὶ τοῦ σίτου, δταν δηλαδὴ γὰρ ἀξία του ίσοιται πρὸς τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῆς ἀξίας τοῦ προϊόντος ἐπὶ τῆς παγκοσμίου ἀγορᾶς καὶ τῆς ποσότητος τῆς ἀγαγκαίας ἐργασίας πρὸς κατασκευὴν τοῦ προϊόντος τούτου ὑπὸ τὰς χειροτέρας συθήκας ὑφ' ἣς τοῦτο κατασκευάζεται ἐπὶ τοῦ ἔθυικοῦ ἔδαφους.

Tὸ dumping καὶ ὁ ἴμπεριαλισμός.

Είναι προφανὲς δτι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς γενικῆς παραγωγικότητος τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας γὰρ κατάργησις τῆς παγκοσμίου ἀγορᾶς ὡς ἐνιαίας ἀγορᾶς εἶναι ἔξαιρετικῶς δλεθρία.

Τὸ γὰρ ἔξακολουθῶμεν γὰρ σπείρωμεν σίτον ἔχει δπου χρειάζονται 100 ὥρες ἐργασίας πρὸς παραγωγὴν 100 κιλῶν, ἐνῷ ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον ἀκαλλιέργητοι ἔκτασεις εἰς τὰς ὅποιας θὰ ἔρθανται 50 ὥραι ἐργασίας πρὸς παραγωγὴν τῆς αὐτῆς ποσότητος, παρουσιάζει μίαν σημαντικὴν καὶ ἀτοπὸν ἀπώλειαν δυνάμεων.

Διὰ γὰρ ἐπανεύρουν τὰ πλεονεκτήματα τῆς διεθνοῦς διαιρέσεως τῆς ἐργασίας χωρὶς γὰρ ἔγκαταλείψουν τὸν προστατευτικισμόν, δύο μέσα ἔχρησιμοποιήθησαν.

Τὸ πρῶτον εἶναι τὸ dumping. Τὸ dumping συνί-

σταται εἰς τὸ ὅτι ἀντὶ γὰρ ἐπιβληθῆ εἰς κανονικός, δπως τὸν ὡγομάσαμεν, δαχμός, ἐπιβάλλεται εἰς μεγαλύτερος τοιοῦτος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ ξένον προϊόν, ὑπερτιμημένον κατὰ τὸν δασμόν, δὲν φθάνει πλέον εἰς τὴν ἀγοράν τῆς χώρας εἰς τιμὴν ἵσην πρὸς τὴν κανονικὴν τιμὴν τοῦ ἐγχώριου προϊόντος, ἀλλ' εἰς μεγαλυτέραν τιμήν. "Ἐκτοτε οἱ ἐγχώριοι βιομήχανοι δύνανται γὰρ ὑψώσουν τὰς τιμάς των ἐπὶ τῆς ἔθνικῆς ἀγορᾶς ὃχι μόνον ἄνω τῆς ἀξίας τῆς ἀπορρεούσης ἐκ τοῦ ταχινοῦ κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας, ἀλλ' ἀκόμη ἄνω καὶ τῆς ἀξίας τῆς ὑπολογισθείσης ἐπὶ τῇ βάσει τῆς «ἔθνικῶς ἀναγκαίας» ἐργασίας. Τοιουτοτρόπως οἱ ἐγχώριοι βιομήχανοι ἀπολαμβάνουν εἰς τὴν ἔθνικὴν ἀγοράν των μιᾶς συμπληρωματικῆς προσόδου, ἢ ὑπερκέρδους (extra-profit), ἵσου πρὸς τὴν διαφορὰν τοῦ ἐπιβληθέντος δασμοῦ καὶ τοῦ κανονικοῦ δασμοῦ. Τὸ ὑπὲρ-κέρδος τοῦτο ἐπιτρέπει εἰς αὐτοὺς γὰρ πωλοῦν τὰ προϊόντα των εἰς τὸ ἔξωτερικὸν εἰς τιμὴν κατωτέραν τῆς ἀξίας των, χωρὶς μὲ τοῦτο γὰρ μειωθῆ τὸ ποσοστὸν τοῦ συγολικοῦ κέρδους των κάτω τοῦ μέσου ποσοστοῦ κέρδους. Δύνανται οὕτω γὰρ συναγωγισθεῖν τὰ ἐγχώρια προϊόντα τῶν ἀλλων χωρῶν, ὃχι μόνον δπου ὑφίσταται ἀκόμη ἡ ἐλευθέρα συναλλαγή, ἀλλ' ἀκόμη καὶ δπου δὲπιβληθμένος δασμὸς εἶγαι δ κανονικὸς δασμὸς ἔγευ ὑπερτιμήσεως.

'Η μέθοδος αὐτὴ ἐχρησιμοποιήθη εἰς εὔρειαν κλίμακα προπολεμικῶς, ἰδίως ἀπὸ τὴν γερμανικὴν μεταλλουργικὴν βιομήχανίαν, ἡ δποία, μολονότι εύρισκετο ὑπὸ λίαν εύνοϊκὰς φυσικὰς συνθήκας, ἐπροστατεύετο διὰ μεγάλων δασμῶν οἱ δποίοι τῆς ἐπέτρεπον γὰρ

πωλήσεις την έσωτερηκήν ἀγοράν, 30 έως 100 %_o ἀκριβώτερα ἐν σχέσει πρὸς τὰς τιμὰς τοῦ ἔξωτερικοῦ.

Δὲν πρόκειται δημαρχία παρὰ περὶ ἑνὸς τεχνάσματος, τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ὄποίου δὲν θὰ γίνονται μεγάλης διαρκείας διότι, μόλις τοῦτο φανερωθῇ, αἱ ἐνδιαφερόμεναι χῶραι ὑψώνουν καὶ αὐτὰ τοὺς δασμούς των.

Ἡ δευτέρα μέθοδος, σπουδαιοτέρα εἰς τὰς συνεπείας της καὶ διαρκεστέρα εἰς τὰ ἀποτελέσματά της, εἶναι ὁ ἡμιπεριαλισμός. Ἡμιπεριαλισμὸς εἶναι γῆ καταβαλλομένη παρὰ τῶν ἔθνῶν προσπάθεια πρὸς μεγέθυνσιν τῆς ἔθνικῆς των ἀγορᾶς διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν συνόρων της, ἐπεκτάσεως γενομένης κατὰ τὸ δυνατὸν πρὸς τοιαύτας διευθύνσεις ὥστε γῆ ἔθνικὴ ἀγορὰν καὶ δυνηθῆντα, ἀποτελέση μόνη της ἐν πλήρεις μέρος τῆς παγκοσμίου ἀγορᾶς. Νὰ ἔχῃ δηλαδὴ γῆ ἔθνικὴ ἀγορὰ τὴν δυνατότητα, διὰ τὰ οὔτιώδη τούλαχιστον προϊόντα, νὰ παραγάγῃ ἔκαστον ἐξ αὐτῶν ὑπὸ συνθήκας δημοίας πρὸς τὰς καλλιτέρας συνθήκας ποῦ διπλάρχουν εἰς τὸν κόσμον.

Οἱ ἡμιπεριαλισμὸς ἐκδηλοῦται κατὰ δύο κυρίως τρόπους: διὰ τοῦ ἀποικισμοῦ, δηλ. ἀπλῆς καὶ καθαρᾶς πολιτικῆς προσαρτήσεως τῶν ἔγειων ἐδαφῶν καὶ διὰ τῆς ὑποδουλώσεως τῶν μικρῶν ἔθνων, εἰς τὰ δημοία ἀφήνονταν ἐπιφάγειακῶς τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν. Ὁ δεύτερος αὐτὸς τύπος ἡμιπεριαλισμοῦ ἔχει σημειωτούθη εύρεως πρὸ τοῦ πολέμου καὶ ἐντεῦθεν ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας (Πορτογαλλία, Ἀργεντίνη, Τουρκία τοῦ Ἀδδούλ - Χαμπτ. κλπ. . . .).

Μετὰ τὸν πόλεμον γῆ Γαλλία ἡκαλούθησε τὸ παρό-

δειγμα τῆς Ἀγγλίας, εἰδικῶς εἰς τὴν Κεντρικὴν Εύρω-
πην (Πολωνία, Τσεχοσλοβακία κλπ. . .).

‘Ο προστατευτικισμὸς λοιπὸν περικλείει τὸν ἡμιε-
ριαλισμόν, δπως ἡ ἐλευθέρα συναλλαγὴ περιέκλειε τὸν
προστατευτικισμόν. ‘Η παγκόσμιος ἀγορά, διαχω-
ρισθεῖσα ἀπὸ τὸν προστατευτικισμόν, τείνει γὰρ ἀνα-
συσταθῆν πόδα τὴν ἡμιπεριαλιστικὴν μορφήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ II

ΤΑ ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΜΟΝΟΠΩΛΙΑ

Ο προστατευτικισμὸς ἐδημιουργήθη διὰ γὰρ ἀπαλλαγοῦν αἱ συναλλαγαὶ ἀπὸ τὰς μεταβολὰς τῆς ἀξίας τὰς προερχομένας ἐκ τῶν μεταβολῶν τοῦ maximum κοινωνικῶς ἀναγκαῖας ἔργασίας. Διὰ γὰρ ἀπαλλαγοῦν αἱ συναλλαγαὶ καὶ ἀπὸ τὰς μεταβολὰς τοῦ δευτέρου στοιχείου, τὸ δποῖον ἐπιδρᾶ ἐπὶ τῆς ἀξίας, τῆς σχέσεως δηλ. μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, ἐδημιουργήθησαν τὰ ἴδιωτικὰ μονοπώλια.

Ἄς ὑπενθυμίσωμεν τὸν τρόπον καθ' ὃν ἡ σχέσις μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἐπιδρᾶ ἐπὶ τῆς ἀξίας. Διὰ γὰρ ἔξασφαλίσῃ τὴν συνέχισιν τῆς πορείας τῆς ἐπιχειρήσεώς του δ βιομήχανος ἔχει ἀνάγκην γὰρ πωλήσῃ τὰ προϊόντα του διὰ γὰρ προμηθευθῆ τὸ χρῆμα μὲ τὸ δποῖον θὰ ἀγοράσῃ τὰς πρώτας ὕλας καὶ θὰ πληρώσῃ τὰ ἡμερομίσθια ποὺ χρειάζονται πρὸς παραγωγὴν νέων προϊόντων. Συνεπῶς, δταν ἡ ζήτησις εἰς προϊόντα του εἶγαι μικρά, δ βιομήχανος διατρέχων τὸν κίνδυνον γὰρ μὴ δυνηθῆ γὰρ τὰ πωλήσῃ ἀμέσως καὶ γὰρ μὴ μὴ δυνηθῆ γὰρ προμηθευθῆ ἔγκακίρως τὸ ἀναγκαῖον πρὸς ἔξακολούθησιν τῆς παραγωγῆς του χρῆμα, παραδέχεται γὰρ πληρώσῃ ἐν ποσδὴ πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ χρήματος αὐτοῦ παραδέχεται δηλαδὴ γὰρ πωλήσῃ τὸ ἐμπόρευμά του εἰς

τιμήγια κατωτέραν ἔκείνης ή δποῖα καθορίζεται ύπό μόνου τοῦ maximitum κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἐργασίας. Τὸ μέγεθος τοῦ ποσοῦ τούτου ἔξαρτάται ἐκ τῆς ὑπαρχούσης πιθανότητος περὶ τοῦ ἣν ή πώλησις θὰ βραδύνη γὰρ γίνη, ή πιθανότης δὲ αὐτῇ ἔξαρτάται ἐκ τῆς σχέσεως μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως τοῦ προϊόντος.

Ἡ πιθανότης κακοπωλησίας εἶναι ήτοι διὸ δἰονούς τοὺς βιομηχάνους, ἀφοῦ ἔξαρτάται ἐκ τῆς σχέσεως μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως τοῦ προϊόντος εἰς δεδομένην στιγμήν, οἱ διάφοροι ὅμιλοι βιομηχανοὶ δὲν ἔχουν τὴν αὐτὴν ἀνάγκην χρήματος. Τὰ ὑπάρχοντα ἀποθέματα, αἱ εὔκολίαι τὰς δποίας δύνανται γὰρ εὑρουν εἰς τοὺς τραπεζίτας τῶν, ή σπουδαιότης τῆς βιομηχανίας τῶν κλπ., πάντα ταῦτα διαφέρουν οὐσιωδῶς ἀπὸ ἐπιχειρήσεως εἰς ἐπιχείρησιν καὶ συντελοῦν ὥστε, διὰ τὴν αὐτὴν πιθανότητα κακοπωλησίας, οἱ διάφοροι βιομηχανοὶ νὰ δέχωνται γὰρ πληρώσουν ἐν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡττον μέγα ποσόν. Ὡς ἀγοραστὴς φυσικὰ θὰ προστρέψῃ εἰς ἔκείνον ποὺ θὰ προσφέρῃ τὸ μεγαλύτερον ποσόν, συνεπείᾳ δὲ τούτου η πιθανότης κακοπωλησίας θὰ αὔξηθῃ διὰ τοὺς ἄλλους βιομηχάνους. Οὕτοι θὰ ἀναγκασθοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γὰρ αὔξησουν προοδευτικῶς καὶ τὸ ἴδικόν των ποσόν, μέχρις δτού ἐπέλθῃ ἔξισωσις μὲ τὸ ποσὸν ποὺ παραχωρεῖ δέχων τὴν μεγαλυτέραν ἀνάγκην βιομηχανος. Τελειωτικῶς λοιπὸν τὸ ποσὸν τοῦτο ἀποκαθίσταται εἰς τὸ ἀγώτερον ποσοστόν του. Διὰ νὰ μὴ πληρώγουν οἱ βιομηχανοὶ τὸ ποσὸν εἰς τὸ maximitum ποσοστόν του ἀλλὰ μόνον εἰς ἕνα μέσον ποσοστόν, ἔχουν ἴδρυθῇ ἀφ' ἑνὸς τὰ τράστ καὶ τὰ καρτέλ καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ konzerns.

Τράστ καὶ καρτέλ

Τὸ ἀπλούστερον μέσον διὰ νὰ μὴ καθορίζουν τὰς τιμὰς αἱ ἔχουσαι μεγαλειτέραν ἀνάγκην χρήματος ἐπιχειρήσεις, εἰναι νὰ ἀγοράζουν ταύτας αἱ ἔχουσαι μικροτέραν ἀνάγκην ἐπιχειρήσεις. Αὕτη εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ Τράστ (Trust).

Τὸ τράστ εἶναι μιὰ ἐπιχείρησις, ἡ δποία, χάρις εἰς διαδόχικὰς ἀπορροφήσεις ἀλλων ἐπιχειρήσεων, ἀντιπροσωπεύει σημαντικὴν ἀγαλογίαν τῆς δλικῆς παραγγῆς ἐνὸς προϊόντος, οὗτως ὥστε αἱ παραγόμεναι ποσότητες ἐκ τοῦ προϊόντος τούτου παρὰ τῶν ἀνεξαρτήτων ἐπιχειρήσεων νὰ μὴ δύγανται νὰ αὐξήσουν αἰσθητῶς διὰ τὸ τράστ τὰς πιθανότητας κακοπωλησίας.

Εἰς τὴν Ἀμερικήν, τὸ τράστ τοῦ χάλυβος παράγει τὰ 43% τῆς δλικῆς παραγωγῆς χυτοσιδήρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τὰ 57% τοῦ χάλυβος (ἀριθμοὶ τοῦ 1923). Τὸ τράστ τοῦ κρέατος, διομηχανία κατέχουσα τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἀπὸ ἀπόψεως ἀξίας τῶν κατασκευαζομένων προϊόντων, ἀντιπροσωπεύει τὰ 70% τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς. Τὸ τράστ τοῦ πετρελαίου, ἡ Standard Oil, ἔχει ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν της τούλαχιστον τὰ 80% τῆς παραγωγῆς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, παραγωγῆς ἀντιπροσωπευούσης περίπου τὰ 3%, τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς.

Μιὰ δευτέρα μέθοδος συνίσταται εἰς τὴν σύνδεσιν ὅλων ἔκείνων ποὺ παράγουν διὰ τὴν αὐτὴν ἀγοράν, ἡ τουλάχιστον τῆς μεγάλης πλειογότητος αὐτῶν, δι᾽ ἐνὸς συμβολαίου διὰ τοῦ δποίου ἔκαστος ἀγαλαμβάνει τὴν διποχρέωσιν νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ἀγοραστὴν τὸ αὔτο ποσόν, δηλαδὴ νὰ πωλήσῃ εἰς τὴν αὐτὴν τιμὴν. Η

τιμή αὗτη καθορίζεται παρ' ἐνδεξ οργανισμοῦ σύμφωνα μὲ τοὺς δρους τοῦ συμβολαίου. Αὕτη εἶγαι τὸ καρτέλ (cartel).

Τὰ καρτέλ εἶναι ἀνεγνωρισμένα η ἀπόκρυψα. Τὸ κλασικώτερον μεταξὺ τῶν ἀνεγνωρισμένων εἶναι τὸ Syndicat des Charbonnages Rhéno-Westphaliens τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου συγεκέντρωνε περισσότερα τῶν 90%, τῆς ὀλικῆς παραγωγῆς τῶν ἀνθρακωρυχείων τῆς Ρούρ. Εἰς τὴν Γαλλίαν σπουδαιότερα ἀνεγνωρισμένα καρτέλ ησαν τὰ μεταλλουργικὰ πρακτορεῖα, ἐν δι' ἔκαστον προϊόν, ὡς τὰ Comptoir des fontes, λεγόμενον Comptoir de Longwy, Comptoir des poutrelles, Comptoir des rails κ. λ. π. "Ἐν τῶν ἴσχυροτέρων μεταξὺ τῶν γχλλικῶν ἀποκρύψων καρτέλ εἶναι τὸ καρτέλ τῶν κατασκευαστῶν ὑπερφωσφορικῶν ἀλάτων (superphosphates). τὸ ὁποῖον συγκεντρώνει τὴν παμψηφίαν τῶν παραγωγῶν ὑπερφωσφοριούχων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Βορείου Ἀφρικῆς.

Αἱ διαφοραὶ μεταξὺ τράστ καὶ καρτέλ εἶναι σπουδαῖαι.

Τὸ τράστ εἶναι ἀπεριορίστου διαρκείας, ἀφοῦ αἱ ἀπορροφήθεισαι ἔταιρεῖαι ἀπερροφήθησαν διὰ παγτός. Τὸ τράστ δύναται γὰρ κατανείμη τὴν κατασκευὴν τῶν προϊόντων του ὅπως θέλει: δύναται γὰρ κλείσῃ, καὶ τὸ κάμνει συχνὰ αὐτό, ἐκεῖνα ἐκ τῶν ἐργοστασίων τὰ ὁποῖα παράγουν ὑπὸ τὰς ὀλιγώτερον εὔγοëκὰς συνθήκας καὶ γὰρ συγκεντρώσῃ ὅλην τὴν παραγωγὴν εἰς τὰ ἄλλα. Τὸ τράστ τέλος ἐπιτρέπει γὰρ συγχωνευθοῦν αἱ ἀντίστοιχοι ὑπηρεσίαι τῶν ἀπορροφηθεισῶν ἐπιχειρήσεων καὶ γὰρ ἐλαττωθοῦν τοιουτοτέροπως τὰ γενικὰ ἔξοδα.

Αυτιθέτως τὸ καρτέλ εἶναι περιωρισμένης διαφοράς. Τὸ συμβόλαιον τοῦ καρτέλ συνάπτεται γενικῶς δι' ὀλίγον χρόνον, διὰ μερικὰ ἔτη τὸ περισσότερον. Κατὰ τὴν λῆξιν του δύναται νὰ μὴ ἀνανεωθῇ καὶ συμβαίνει τοῦτο συχνά, ὅταν συμπέσῃ ἡ λῆξις του εἰς ἐποχὴν εὐπραγίας, ὅπότε, ἐφ' ὅσον οἱ ἐμπορικοὶ πόροι (débouchés) εἶναι πολυάριθμοι, ἔκαστος δὲν αἰσθάγεται: ζωηρὰ τὴν ἀνάγκην νὰ προφυλαχθῇ κατὰ τῆς κακοπαλησίας. Τὰ γχλικὰ μεταλλουργικὰ πρακτορεῖα, ἐξ ὧν τὸ ἀρχαιότερον, τὸ Comptoir de Longwy, ἐδρύθη τὸ 1876, παρουσιάσαν πολλὰς διακοπὰς κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους τῆς ὑπάρχεώς των.

Ἐξ ἄλλου τὰ καρτέλ δὲν περιωρίσθησαν μόνον εἰς τὸ νὰ ἐμποδίζουν τὰ ἐκ τῶν μελῶν των ἔχοντα τὴν μεγαλυτέραν ἀνάγκην χρήματος, νὰ παραχωροῦν μεγάλας ἀμοιβάς. Ἐπεζήτησαν ἀκόμη νὰ ἐλαττώσουν τὴν ἀξίαν τῆς μέσης ἀμοιβῆς ἐλαττώνοντες τὴν προσφοράν δι' ἐλαττώσεως τῆς παραγωγῆς. Διὰ τοῦτο τὰ συμβόλαια παρέχουν εἰς τὸ καρτέλ τὸ δικαίωμα νὰ καθορίζῃ ὅχι μόνον τὴν τιμὴν ἀλλὰ καὶ τὴν παραγωγήν. Ἀλλὰ πῶς νὰ κατανεμηθῇ ἡ παραγωγὴ μεταξὺ τῶν διαφόρων μελῶν τοῦ καρτέλ: Εἰς μόνος τρόπος εἶναι δυνατός, νὰ ἀποφασισθῇ δηλαδὴ ὅτι ἡ κατανομὴ θὰ γίνῃ ἀναλόγως τῆς παραγωγικῆς ἵκκυότητος τὴν διοίαν ἔκαστον μέλοις ἔχει τὴν στιγμὴν τῆς καταρτίσεως τοῦ συμβολαίου (¹). Ἐκτοτε, καθ' ὅλην τὴν

(1) Προσεπάθησαν νὰ μετριέσουν τὰν κανόνα αὐτὸν (π. χ. εἰς τὸ Syndicat des charbonnages Rhéno-Westphaliens ἡ «συμμετοχὴ» ἔκάετον συνεταίρου ηὗξανε καθ' ὥρισμένην ποσότητα δι' ἔκαστον νέον φρέσαρ ποῦ (ζέρν), ἀλλὰ

διάρκειαν τοῦ καρτέλ, αἱ μικραὶ ἐπιχειρήσεις εἰναις κατεδικασμέναις νὰ μείνουν μικραί, δπως ἀντιθέτως αἱ μεγάλαι ἔξασφαλίζονται δτι θὰ μείνουν μεγάλαι, καὶ δλαὶ εἰναις δέδαιαι δτι θὰ λειτουργήσουν ἀκόμη καὶ ἂν γῆτο ὠφελιμώτερον, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς γενικῆς παραγωγικότητος, νὰ κλείσουν μερικαὶ ἔξ αὐτῶν καὶ νὰ διαγεμηθῇ ἡ παραγωγή των μεταξὺ τῶν ἀλλων. Οὕτω τὸ καρτέλ γίνεται ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς οἰκονομικωτέρας ὀργανώσεως τῆς παραγωγῆς.

Τέλος, τὸ καρτέλ αὐξάνει τὰ γενικὰ ἔξοδα, ἀφοῦ εἰς τὰ ἔξοδα διευθύνσεως ἑκάστης ἐπιχειρήσεως προσθέτει τὰ ἔξοδα διευθύνσεως καρτέλ.

Ἄπὸ δλαὶς αὐτὰς τὰς ἀπόψεις τὸ καρτέλ ἔχει πολὺ δυσμενεστέρας συνεπείας παρὰ τὸ τράστ.

Tὰ Konzerns

Ὕπάρχει δια τοὺς βιομηχάνους ἐν ριζικὸν μέτρον διὰ νὰ διαφύγουν τὸν κίνδυνον ποῦ διατρέχουν νὰ σταματήσουν τὴν παραγωγὴν των δι^ε ἔλλειψιν πρώτων ὄλῶν ἢ δι^ε ἔλλειψιν πωλήσεως καὶ νὰ ἀποφύγουν οὕτω τὰς γιεταβολὰς τῆς τιμῆς. Τὸ μέσον αὐτὸν εἰναις νὰ παράγουν οἱ ἴδιοι τὰς πρώτας των ὄλας καὶ νὰ ἀγοράζουν οἱ ἴδιοι τὰ προϊόντα των. Αὐτὸς εἰναις δ λόγος διπάρξεως τοῦ Konzern. Ἐν Konzern σχηματίζεται ἀπὸ σύνολον ἐπιχειρήσεων τοιαύτης φύσεως, ὥστε τὸ Konzern νὰ μὴ χρειάζεται ἀρ^ε ἐνὸς τίποτε νὰ ἀγοράσσονδήποτε εὐφυᾶ καὶ ἀν εἰναις τὰ ιδιοθετούμενα μέτρα, δύνανται μόνον νὰ ἔλαττώσουν τὰ ἀτοπα τοῦ καρτέλ, σχι καὶ τὰ ἔξαλείφουν τελείωσι.

ράση καὶ γὰ πωλῆ ἀφ' ἔτέρου τὰ προϊόντα του εἰς τὸν
έχυτόν του ἢ εἰς τὸν δριστικὸν καταναλωτήν. Πρὸς
ἐπίτευξιν τοῦ ἀποτελέσματος τούτου πρέπει τὸ Konzern
γὰ περιλαμβάνη δλας τὰς ἐπιχειρήσεις ἑνὸς κλά-
δου τῆς βιομηχανίας, ἀπὸ τῆς παραγωγῆς τῆς πρώτης
ὕλης (μεταλλεύματα ἢ ἀγροτικὰ προϊόντα) μέχρι τῆς
παραγωγῆς τοῦ ἑτοίμου πρὸς πώλησιν προϊόντος Τοῦτο
ὄνομάζεται κάθετος συγκέντρωσις (concentration
verticale) ἢ ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὁριζοντίαν συγκέν-
τρωσιν concentration horizontale) τῶν τράστ καὶ
τῶν καρτέλ.

Ἡ κάθετος συγκέντρωσις εἶχεν ἀρχίσει πρὸ τοῦ πο-
λέμου, ὧνόμαζαν δὲ τότε τὰς τοιαύτας ἐπιχειρήσεις
κάθετος τράστ (trusts verticaux). Ἀπὸ τοῦ πολέμου
ἡ κάθετος συγκέντρωσις ἀνεπτύχθη σημαντικῶς, ἵδιας
ἐν Γερμανίᾳ, καὶ ὀνομάζουν τώρα γενικῶς τὰς τοιαύ-
τας ἐπιχειρήσεις διὰ τῆς Γερμανικῆς λέξεως Konzern
(concert-συμφωνία).

Ἐν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων λαὶ χαρακτηριστικωτέ-
ρων Konzern είναι τὸ γερμανικὸν μεταλλουργικὸν
Konzern τοῦ Hugo Stinnes. Τὸ Konzern τοῦτο
ἐσχηματίσθη διὰ τῆς συνεγώσεως τριῶν κυρίως ὅμιλων:
τοῦ ὅμιλου Stinnes μὲ τὴν Ἐταιρείαν Deutch—Lu-
xemburg, τοῦ ὅμιλου Kirdorf μὲ τὴν Ἐταιρείαν Gel-
senkirchen καὶ τοῦ ὅμιλου Siemens—Schuckert
ἀποτελουμένου ἀπὸ διαφόρους ἡλεκτρικὰς ἐταιρείας.
Ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν τριῶν τούτων ὅμιλων προέκυψεν
ἡ Siemens - Rheineibe - Schuckert - Union ἡ δποία
είναι τὸ κυριώτερον στοιχεῖον τοῦ Konzern - Stinnes.

Τὸ Konzern Stinnes περιλαμβάνει ἐν δλῳ ἐπιχει-

ρήσεις, δ ἀριθμὸς τῶν ὅποίων εἶναι δύσκολον νὰ ὑπελογισθῇ ἀκριβῶς, δ ὅποῖς δμως ὑπερβαίνει ἀσφαλῶς τὴν ἐκατοντάδα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπασχολουμένων πχρ³ αὐτοῦ ἐργατῶν ὑπολογίζεται εἰς πλέον τοῦ ἡμίσεως ἐκατομμυρίου.

Αἱ διάφοροι βιομηχανίαι τοῦ Konzern Stinnes δύνανται νὰ διακριθοῦν εἰς τέσσαρας κατηγορίας.

Ἡ πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τὰς ἔξορυκτικὰς βιομηχανίας, αἱ ὅποιαι προμηθεύουν τὰς πρώτας ὄλας.

Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει: 1ον τὰ ἀνθρακωρυχεῖα τοῦ Gelsenkirchen, τοῦ Prinz Regent, τῆς Luise κ.λ.π. εὑρισκόμενα εἰς τὴν Röhr καὶ ἔχοντα συνολικὴν παραγωγικὴν ἐκανότητα πλέον τῶν 15 ἐκατομμυρίων τόννων ἀνθρακος ἢτοι πλέον τοῦ τρίτου τῆς τωρινῆς δλικῆς παραγωγῆς τῆς Γαλλίας. 2ον Σπουδαιότατα λιγνιτωρυχεῖα εἰς τὴν Rennagian καὶ εἰς τὸ Harz. 3ον Σιδηρωρυχεῖα εὑρισκόμενα ἀφ³ ἐνδεικτικῶν εἰς τὴν Γερμανίαν παντοῦ ὅπου ὑπάρχει σίδηρος, εἰς τὸ Siegerland, τὸ Nassau, τὴν Haute - Franconie, τὸ Palatinat, κατὰ μῆκος τοῦ Wesser κλπ. καὶ ἀφ³ ἐτέρου εἰς τὴν Aūstriaν, εἰς Στυρίαν ὅπου ἡ παραγωγικὴ τῶν ἐκανότης εἶναι 2 ἐκατομμύρια τόννων. 4ον Δάση εἰς Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν τὰ δποῖα ἐπαρκοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ Korzern εἰς ξυλείαν μεταλλείων..

Ἡ δευτέρα κατηγορία περιλαμβάνει τὰς βιομηχανίας ἐκείνας αἱ ὅποιαι μὲ τὰς προηγουμένας πρώτας ὄλας κατασκευάζουν ἀκατέργαστα προϊόντα. ᩴ κατηγορία αὐτὴ κυρίως ἀποτελείει πειν τὴν Baueian βιομηχανίαν. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην τὸ Konzern Stinnes

περιλαμβάνειεις τὴν Ρούρ, τὰς ὑψηλαμίνους καὶ τὰ χαλυβουργεῖα τοῦ Dortmund, τοῦ Mulheim, τοῦ Bochum κλπ. εἰς τὴν Ρεγανίαν τὰς ὑψηλαμίνους τοῦ Aix-la Chapelle· εἰς τὴν Στυρίαν τὰς ὑψηλαμίνους τοῦ Alpin Montau Geselschaft.

Ἡ τρίτη κατηγορία περιλαμβάνει τὰς βιομηχανίας κατεργασίας. Αἱ βιομηχανίαι αὗται ἔχουν προορισμὸν νὰ μετατρέπουν εἰς ἔτοιμα προϊόντα τὰ παρὰ τῶν προηγουμένων προμηθευόμενα ἀκατέργαστα προϊόντα. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην τὸ Konzern Stinnes περιλαμβάνει ἐργοστάσια διαφόρων ἀντικειμένων, δπως τοῦ Horst, ποὺ παράγει σιδηρικά, τοῦ Grune, ποὺ παράγει ἀλυσσοίδες, τοῦ Altona ποὺ παράγει καρφιά—ἐργοστάσια παραγωγῆς, δπως τοῦ Dortmund ποὺ κατασκευάζει βαγόνια σιδηροδρόμων, τοῦ Mulheim ποὺ κατασκευάζει ἐξορυκτικάς μηχανὰς μεταλλείων, τὰ ναυπηγεῖα τοῦ "Ελβα ποὺ κατασκευάζουν πλοῖα, τὸν οἰκον Lōeī ποὺ κατασκευάζει αὐτοκίνητα — καὶ τέλος ἐργοστάσια κατασκευῆς ἡλεκτρικοῦ ὄλικοῦ, συγκεντρωμένα εἰδὴ ἀπὸ τοὺς Siemens-Schuckert τὰ δποῖα κατασκευάζουν πᾶν δ.τ: καταναλίσκει ἡ παράγει ἡλεκτρισμόν, ἀπὸ τοῦ ἡλεκτρικοῦ φαναριοῦ τῆς τσέπης μέχρι τῶν ἴσχυροτέρων τύρη alternateurs.

Ἡ τετάρτη κατηγορία περιλαμβάνει τὰς καταναλωτικὰς βιομηχανίας, αἱ δποῖαι χρησιμοποιοῦν πρὸς χρῆσιν τῶν ἴδιωτῶν τὸ κατασκευασθὲν ὄλικὸν ἀπὸ τὰς προηγουμένας βιομηχανίας. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκουν ἐταιρεῖαι διανομῆς ἡλεκτρενεργείας, ἐξῶν σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ ἡλεκτρικὴ ἐταιρία Βετσφετζίας-Ρεγανίας, ἡ δποία παρέχει τὴν δύναμιν καὶ

φῶς εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν τὴν περιλαμβανομένην μεταξὺ τῶν δόλλαριδικῶν συνόρων καὶ τοῦ Aat (N. A. τῆς Ρούρ. "Αλλαὶ ἐκ τῶν ἔταιρειῶν τούτων παρέχουν τὸ ἥλεκτρικὸν ρεῦμα εἰς μερικὰς ἀπὸ τὰς μεγαλειτέρας πόλεις τῆς Γερμανίας δπως, τὸ Hambourg, Stettin, Mannheim, ἢ εἰς δόλοκλήρους ἐπαρχίας, δπως τὴν Θουριγγίαν καὶ τὸ μεσημβριὸν Hartz.

Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην μετέχουν ἐπίσης ἔκμεταλλεύσεις σιδηροδρόμων καὶ τράμ, δπως οἱ «τοπικοὶ σιδηρόδρομοι Βιέννης», οἱ «ὅρειοι σιδηρόδρομοι», τὰ ἥλεκτρικὰ τράμ τοῦ Elberfeld καὶ τοῦ Bargteheide, καθὼς καὶ ὅλον τὸ δίκτυον τῶν τράμ καὶ τῶν σιδηροδρόμων στεγοῦ πλάτους τῆς Ρηγο-Βετσφαλιανῆς περιφέρειας. Ἡ κατηγορία αὕτη περιλαμβάνει ἐπίσης ἐπιχειρήσεις ποταμίων μεταφορῶν, αἱ δποῖαι μόγι των εἶνε ἰδιοκτήτριαι τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τοῦ στόλου τοῦ Ρήγου, καὶ ἔταιρείας θαλασσίων μεταφορῶν, δπως τὴν ἔταιρειαν θαλασσοπλοΐας καὶ ἐμπορίου τῆς Outeinez κ. λ. π.—Δὲν πρέπει τέλος γὰ λησμονηθῆ δτι δ σπουδαιύτερος πελάτης τῶν μεταλλουργικῶν διοικηγνιῶν εἶναι τὸ Κράτος. Ἀφοῦ δὲ δὲν εἶναι δυνατὸν γὰ προσαρτήσωμεν καὶ τὸ Κράτος εἰς ἕνα Konzern, πρέπει τοὺλάχιστον γὰ τὸ ἔχωμεν ὑποχείριον καὶ πρὸς τοῦτο πρέπει γὰ διαθέτωμεν ἴσχυρὸν τύπον. Οὕτω τὸ Konzern Stiernes ἥγόρασε πολλὰς γερμανικὰς ἐφημερίδας δ ἀκριβῆς ἀριθμὸς τῶν δποίων δὲν ἐγνώσθη κατὰ τρόπον δέλαιον, δ δποῖος δμως δὲν εἶναι κατώτερος τοῦ 15 καὶ δ δποῖος φθάνει ἵσως τὸν 60. Εἰς τὰς ἐφημερίδας ταύτας προστίθεται καὶ τὸ μέγα τυπογραφεῖον Buxenstein τοῦ Βερολίγου, ἢ «Τυπογραφικὴ καὶ Ἐκ-

Σοτική „Εταιρεία τῆς Γερμανίας“, η δποία μόνη κατέχει δώδεκα ἐφημερίδας και δλα τὰ γερμανικὰ τηλεγραφικὰ πρακτορεῖα, ἔξαιρέσει, φαίνεται, τοῦ πρακτορείου Wolf. "Αλλως τε η τελευταία αὕτη βιομηχανία, τοῦ τύπου, συνδέεται και δι' ἄλλου σημείου μὲ τὸ Konzern: τὰ δάση τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσσίας, ποὺ παρέχουν τὴν ξυλείαν διὰ τὰ ἀνθρακωρυχεῖα, παρέχουν ἐπίσης τὴν κυτταρίνην (cellulose) διὰ τὸ χάρτην τῶν ἐφημερίδων.

Κανὲν δμως Konzern δὲν κατώρθωσε μέχρι τοῦδε νὰ ἰσορροπήσῃ ἀκριβῶς τὰς ἀγάγκας ἐκάστης τῶν ἐπιχειρήσεων ποὺ τὸ ἀποτελοῦν μὲ τὴν παραγωγὴν τῆς προηγουμένης βιομηχανίας. Τὰ Konzern, η δημιουργία τῶν δποίων ὥφείλετο εἰς πρωτοβουλίαν ἐπιχειρήσεων ἀκατεργάστων προϊόντων, δὲν κατώρθωσαν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ δλοκληρωθοῦν εἰς ἐπιχειρήσεις ἑτοίμων προϊόντων και εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ πωλοῦν μέρος τῶν ἀκατεργάστων προϊόντων των ἔξω τοῦ Konzern. Τὰ Konzern πάλιν τὰ δποία ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ πρωτοβουλίαν ἐπιχειρήσεων ἑτοίμων προϊόντων δὲν ἡδυνήθησαν νὰ δλοκληρωθοῦν εἰς ἐργοστάσια ἀκατεργάστων προϊόντων και εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ ἀγοράζουν μέρος αὐτῶν ἔξω τοῦ Konzern.

"Αλλὰ και ἀν ἀκόμη, σὺν τῷ χρόνῳ, τὰ Konzern κατορθώσουν νὰ ἰσορροπήσουν ἀκριβῶς τὰς παραγωγικὰς ἴκανότητας τῶν διαφόρων ἐπιχειρήσεών των, θὰ ἔξακολουθήσουν πάλιν ἀναμφισβλώς νὰ ἀποτείνωνται ἀφ' ἐνδεις εἰς τὴν ἀγορὰν πρὸς προμήθειαν τῶν τροφίμων τῶν ἐργατῶν των και ἀφ' ἐτέρου εἰς τὸν ἀτομικὸν καταναλωτὴν διὰ τὴν δριστικὴν χρησιμο-

ποίησιν τῶν τελευταίων προϊόντων των. Μολαταῦτα εἶναι γεγονὸς ὅτι τὸ Κονζέρνο κατορθώνει νὰ ἐλαττώσῃ εἰς τὸ ἐλάχιστον τὰς σχέσεις του μετὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόφεως ταύτης ἐνθυμίζει παραδόξως τὴν παλαιὰν φεουδαλικὴν ἴδιοκτησίαν — πλήρη καὶ αὐτάρκη οἰκογομικὴν μονάδα. Ἡ κοινὴ λοιπὸν γλῶσσα, ἡ ἀπορρέουσα ἐκ μιᾶς ἔξαιρετικῶς ταχείας κατανοήσεως, δὲν ἡπατάτο δταν πρὸ πολλοῦ ἐθάπιζε τὰς γέας μορφὰς τοῦ καπιταλισμοῦ μὲ τὸ δνομα «καπιταλιστικὴ φεουδαρχία».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΤΟ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΟΝ ΙΔΕΩΔΕΣ

Δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὴν σημερινὴν κοινωνίαν ὡς ἀποτελουμένην ἀπὸ τρεῖς οἰκονομίας λειτουργούσας παραλλήλως: ἀφ' ἑνὸς ἀπὸ μίαν μικροβιοτεχνικὴν οἰκονομίαν (*Economie artisane*), ὑπάρχουσαν ἵδιας εἰς τὴν γεωργίαν εἰς τὴν ὅποιαν διαφοραὶ παραγωγῆς εἶναι διάφορα καὶ ἵδιοτε της τῶν παραγωγικῶν μέσων, τὰ ἀτομικὰ δὲ συγδέονται μεταξὺ τῶν διὰ σχέσεων ἀνταλλαγῆς. Ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ δύο ἄλλας οἰκονομίας, αἱ ὅποιαι χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὰ ἀτομικὰ συγδέονται μεταξὺ τῶν δχι μόνον εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παραγωγὴν. Αἱ δύο αὗται οἰκονομίαι στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἔκμεταλλεύσεως τῆς ἐργασίας τοῦ προλεταρίου παρὰ τῶν κατόχων τῶν παραγωγικῶν μέσων. Διακρίνονται δὲ μεταξὺ τῶν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ μία ἐξ αὐτῶν, ἡ κυριολεκτικῶς καπιταλιστικὴ Οἰκονομία (*Economie capitaliste proprement dite*), ὑπόκειται εἰς τοὺς γενικοὺς κανόνας τῆς ἀνταλλαγῆς οἱ διόποιοι ἀπορρέουν ἐκ τῆς ὑπάρχειας μιᾶς ἀγορᾶς ἐνῷ ἡ ἄλλη τὴν ὅποιαν θὰ ὀγομάσωμεν Οἰκονομίαν τοῦ μονοπωλίου (*Economie du monopole*) εἶναι: ἀπηλλαγμένη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡττού τῶν κανόνων τού-

των λόγω τής κατά τὸ μᾶλλον καὶ ἡτον δλικῆς ἀντικαταστάσεως τῆς ἀγορᾶς διὰ τοῦ μονοπωλίου.

Αἱ τρεῖς αὗται οἰκονομίαι συγυπάρχουν, ἀναμιγγύουται ἀναμεταξὺ των, ἐπιδροῦν ἀμοιβαίως ἐπ' ἀλλήλων. Τὸ μονοπώλιον δὲν κατώρθωσε νὰ ἀπομονωθῇ πλήρως ἐκ τῆς ἑλευθέρας ἀγορᾶς, διὸ καπιταλιστὴς βιομήχανος πρέπει νὰ ὑπολογίζῃ τὸν συναγωνισμὸν τοῦ μικροδιοιτέχνου κλπ....

Τύπαρχει ὅμως ἔνας γενικὸς νόμος σύμφωνα μὲ τὸν ὅποιον αἱ νεώτεραι μορφαὶ τῆς τεχνικῆς ἐπικρατοῦν εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν. Τὸ χαρακτηρίζον μίαν ἐποχήν, τὸ διασκευάζον τὸ πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν οἰκοδόμημα (structure), εἶναι αἱ τεχνικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ μορφαί. Οἱ τρόποι καλλιεργείας τοῦ σίτου κατά τὸν 19ον αἰῶνα καὶ ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν δὲν ήσαν πολὺ διάφοροι. Ἀλλὰ τὸν πολιτισμὸν τοῦ 19ου αἰῶνος δὲν τὸν ἔδημοιούργησεν ή καλλιέργεια τοῦ σίτου ἀλλ᾽ ή ἀτμομηχανή. Οἱ ἀνθρωποι καὶ η κοινωνία τοῦ παρελθόντος αἰῶνος εἶναι προϊόν τῆς ἀτμομηχανῆς καὶ ὅχι τοῦ ἀρότρου.

Ἐπειδὴ η μικροδιοιτεχνικὴ οἰκονομία ἀντιστοιχεῖ εἰς παλαιὰς τεχνικὰς, δὲν παίζει πλέον, παρὰ τὴν μεγάλην ἔκτασιν ποὺ διετήρησεν, παρὰ παθητικὸν ρόλον. Ή κυριολεκτικῶς καπιταλιστικὴ οἰκονομία η γεννηθεῖσα ἐκ τῶν ἀνακαλύψεων τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος—ἀνακαλύψεων αἱ δοποῖαι ἔχουν σχέσιν ἵδιως μὲ τὴν τεχνικὴν τῆς ὑφατουργίας—ἐπαιξε κυριαρχοῦντα ρόλον διαρκοῦντος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἀρχίζει ὅμως νὰ ἐγκαταλείπει τὸν ρόλον αὐτὸν πρὸς ὄφελος τῆς νεωτέρας οἰκονομίας

τοῦ μονοπώλιου, ή δποία εἶναι Οίκονομία τῶν προσφάτως δημιουργηθεισῶν ή μετασχηματισθεισῶν τεχνικῶν τῆς ἡλεκτρο-τεχνικῆς, τῆς μεταλλουργίας κ. τ.λ.

Ἐξ ἄλλου, ὑπεράγω τοῦ Ηέσωτερικοῦ διαλεκτικοῦ ἀναπτύγματος τῆς μπουρζουαζίας, τὸ δποῖον δδηγεῖ τὴν καπιταλιστικὴν Οίκονομίαν ἐκ τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ εἰς τὸ μονοπώλιον, ὑπάρχει ἐν ἄλλῳ διαλεκτικὸν ἀνάπτυγμα ἀνωτέρας δυνάμεως: εἴναι ἐκεῖνο τὸ δποῖον θέτει τὸ προλεταριάτον ἀντιμέτωπον πρὸς τὴν μπουρζουαζίαν.

Ο ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ προλεταριάτου καὶ μπουρζουαζίας δδηγεῖ τὸ προλεταριάτον εἰς τὴν δημιουργίαν αἱας Οίκονομίας ἀντιθέτου ἐκείνης παρὰ τῆς δποίας ἐκμεταλλεύεται. Τὸ προλεταριάτον, εἴτε ἐκμεταλλεύεται ἀπὸ ἁνεξαρτήτους καπιταλιστὰς εἴτε ἀπὸ μονοπώλια, καταλήγει εἰς τὸ γὰ θέληγ νὰ καταστρέψῃ ἐκεῖνο ἐκ τοῦ δποίου ὑποφέρει, καὶ πρὸς τοῦτο γὰ ἐγκαταστήσῃ μίαν κοινωνίαν εἰς τὴν δποίαν γὰ εἴναι ἀδύνατος ή ἴδιοποίησις (appropriation) τῆς παραγομένης παρὰ τῶν ἔργαζομένων ὑπεραζίας ἀπὸ τοὺς κατόχους τῶν παραγωγικῶν μέσων. Ή ἀδυνατότης αὐτὴ θὰ ἐπιτευχθῇ μόνον διὰ τῆς καταργήσεως πάσης ἴδιωτικῆς οἰκειοποιήσεως τῶν παραγωγικῶν μέσων, πλὴν ἐκείνων τὰ δποία προσωπικῶς χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τοὺς ἴδιοκτῆτας των. Πρῶτος λοιπὸν χαρακτήρ τῆς Οίκονομίας, ή δποία θὰ διαδεχθῇ τὰς καπιταλιστικὰς Οίκονομίας, θὰ εἴναι ή κατάργησις τῆς ἴδιοποιήσεως.

Η ἴδιοποίησις δημιουργεῖ τῶν παραγωγικῶν μέσων, πέρας τῆς ἕκανότητος τῆς ἔργασίας τοῦ ἀτόμου, δὲν ἔτο δυνατή ἀνευ τῆς προσόδου. Πρὸ παντὸς ἐπειδὴ μερι-

κοὶ παραγωγοὶ εύρεθησαν ὑπὸ συνθήκας εὔγοëκωτέρας ἀλλων, ἡδυγήθησαν νὰ παράγουν περισσότερα τῶν ἀλλων, οὕτω δὲ νὰ συσσωρεύσουν πλούτη τὰ δποῖα μετέτρεψαν εἰς κεφάλαιον μὲ τὸ δποῖον ἐκμεταλλεύονται τὴν ἔργασίαν τοῦ ἀλλου. "Αρα τὸ πρελεταριατὸν, ἐπιζητοῦν γὰ στειρεύση αὐτὴν τὴν πηγὴν τοῦ κεφαλαίου, δδηγεῖται εἰς τὸ νὰ καταργήσῃ τὴν ἴδιοποίησιν τῆς προσόδου. Δύνανται νὰ ἔξακολουθήσουν τὰ προϊόντα νὰ ἀνταλλάσσωνται ἀναλόγως πρὸς τὸ maximaη κοινωνικῶς ἀναγκαίας ἔργασίας· ἡ διαφορὰ δμως αὐτῆς τῆς ποσότητος ἔργασίας καὶ τῆς ἀποτελεσματικῶς ἔξοδευθείσης ποσότητος πρὸς κατασκευὴν τῶν προϊόντων δὲν δύναται γὰ γίνεται ἴδιοκτησία τοῦ παραγωγοῦ τοῦ ἀντικειμένου, ἔστω καὶ μικροβιοτέχνου. Τοιουτοτρόπως τὸ προλεταριατὸν δδηγεῖται εἰς τὸ νὰ ἐπέμβῃ δχι μόνον εἰς τὴν καπιταλιστικὴν Οἰκονομίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μικροβιοτεχνικὴν Οἰκονομίαν. Δεύτερος λοιπὸν χαρακτὴρ τῆς Κοινωνιοτεχνικῆς Οἰκονομίας θὰ είγαι ἡ κατάργησις τῆς προσόδου.

Αὐτὴ ἡ λειτουργία τῆς καπιταλιστικῆς Οἰκονομίας ἐπιβάλλει εἰς τὸ προλεταριατὸν τὸν διπλοῦν του σκοπόν, τὴν κοινωνικοποίησιν τοῦ κεφαλαίου καὶ τὴν κοινωνικοποίησιν τῆς προσόδου, δ ὁ δποῖος συνοψίζεται εἰς τὴν βασικὴν φόρμουλαν:

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

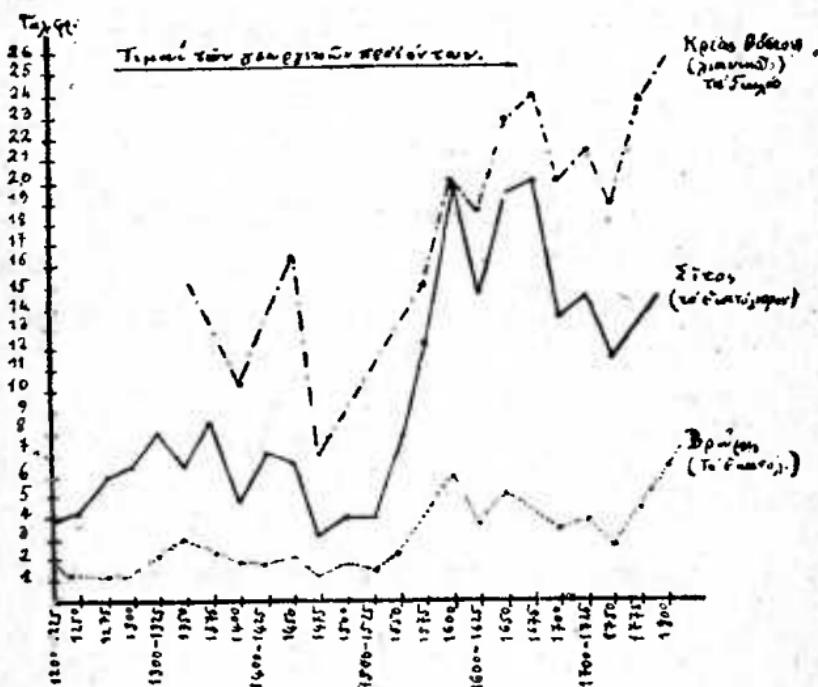
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

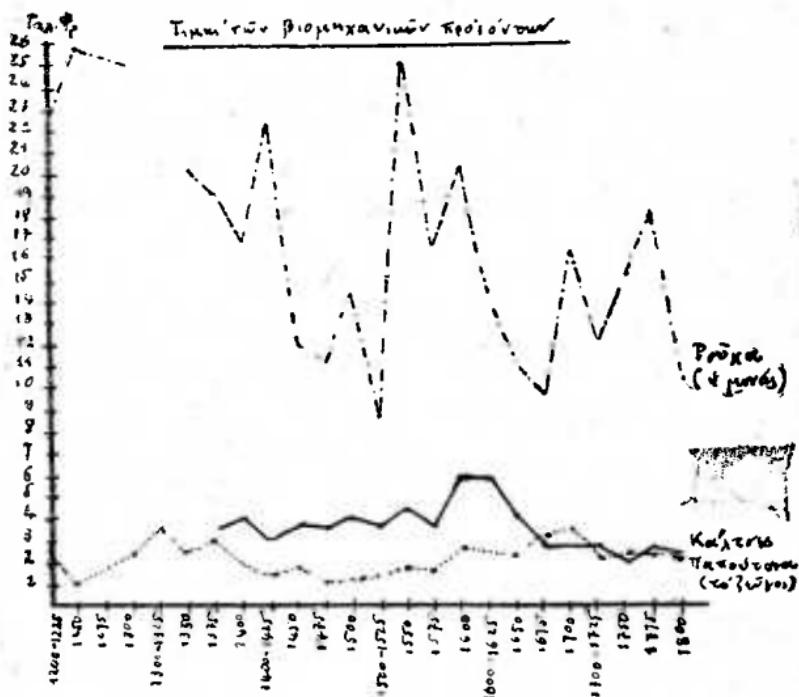

I

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑΙ ΤΙΜΑΙ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ
ΜΕΤΑΞΥ του 1300 καὶ του 1800

(Πίναξ γ'. — Τιμαι τῶν γεωργικῶν προϊόντων).

(Πίναξ δ. — Τιμαιὶ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων).

Αἱ καμπύλαι τῶν ἀγωτέρω πινάκων ἔγιναν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μέσων ὅρων τῶν ὑπολογισθέντων, ἀνὰ περιόδους 25 ἔτῶν, παρὰ τοῦ G. d'Avenel εἰς τὸ ἔργον του «Οἰκονομικὴ Ἰστορία τῆς Ἰδιοκτησίας καὶ τῶν τιμῶν ἀπὸ τοῦ 1300 μέχρι τοῦ 1800».

Αἱ τιμαιὶ εἰς τοὺς πίνακας ἐκφράζονται εἰς ἀργυρᾶ φράγκα, τὰ δεδομένα δηλαδὴ προϊόντα ἀντηλλάσσοντο ἔναντι ἀργυρῶν νομισμάτων βάρους ἵσου πρὸς τόσας φορᾶς 4,5 γρ. δοσας εἶναι δ ἀριθμὸς τῶν ἐνδεικνυομένων φράγκων.

Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν καμπυλῶν τῶν δύο πινάκων εἶναι προφανῆς. Εἰς τὸν πίνακα τῶν ἀγροτικῶν

προϊόντων ὑπάρχουν¹ δύο ζῶναι τιμῶν, μία ζώνη χαμηλῶν τιμῶν μεταξὺ 1300 καὶ 1500 καὶ μία ζώνη, ὑψηλῶν τιμῶν μεταξὺ 1600 καὶ 1800. ² Αντιθέτως εἰς τὸν πίγακα τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων αἱ τιμαὶ εὑρίσκονται καὶ κατὰ τὰς δύο ἐποχὰς εἰς τὸ αὐτὸ διπέδον.

Αἰτίαι τῶν κοινῶν μεταβολῶν καὶ τῶν δύο πινάκων

Ἡ πτῶσις τῶν τιμῶν κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα ὀφεῖλεται εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ πληθυσμοῦ συνεπείᾳ τοῦ ἔκατονταετοῦ πολένου. Ἡ ἐλάττωσις αὕτη, κατὰ τὸν Levasseur, ἀνήλθε μέχρι 33%.

Ἡ ὑψώσις τιμῶν τοῦ 16ου αἰῶνος ὀφεῖλεται, ἀφ' Ἑγές εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ (ἔφθασεν εἰς τὸν πρὸ τοῦ ἔκατονταετοῦ πολέμου ἀριθμὸν) καὶ ἀφ' ἔτερου εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος συνεπείᾳ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν πλουσίων ὅρυχείων τοῦ Περοῦ καὶ τῆς Βολιβίας.

Ἡ παρατηρουμένη πτῶσις κατὰ τὸ τέλος τοῦ 17ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος ὀφεῖλεται εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ πληθυσμοῦ, δ ὁποῖος, κατὰ τὸν Levasseur, ἔμειώθη ἀπὸ 21 ἔκατομμύρια εἰς 18 ἔκατομμύρια μεταξὺ 1700 καὶ 1715. Ἡ ὑψώσις ἡ ὁποία ἐπακολουθεῖ ὀφεῖλεται εἰν τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ, δ ὁποῖος ἀπὸ 18 ἔκατομμύρια τὰ 1715 ἔγινε 26 ἔκατομμύρια τὸ 1789.

Αἱ πτώσεις καὶ ὑψώσεις αὗται εἶναι κοιναὶ καὶ εἰς τοὺς δύο πίγακας, ἐνῷ δμως εἰς τὸν πρῶτον εἶναι πολὺ φανεραί, εἰς τὸν δεύτερον εἶναι πολὺ ἔξησθενημέγα.

Αιτίαι τῶν εἰδικῶν μεταβολῶν τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων

Ἡ ἀγακάλυψις τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ ἐγδυματοποιοῦ (bonneterie) καὶ ἡ ἐγκατάστασις τῶν πρώτων ἐπαγγελμάτων χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ 1600 περίπου, ἐξ οὗ καὶ ἡ πτῶσις τῶν τιμῶν στὶς κάλτσες μεταξὺ 1625 καὶ 1675.

Διὰ τὴν νηματουργίαν καὶ τὴν ὑφαντουργίαν (⁽¹⁾) δύο μεγάλαι περίσσοι τεχνικῶν ἀγακαλύψεων ὑπῆρξαν ὁ 16ος αἰών, κατὰ τὸν ὄποιον εἰς τὴν ἔργασίαν τῶν χειρῶν προσετέθη καὶ ἡ ἔργασία τῶν ποδῶν [εἰς τὴν νηματουργίαν: ἐφεύρεσις τοῦ ρόμβου (ροδαγιοῦ-τουετ), εἰς τὴν ὑφαντουργίαν: ἐφεύρεσις τῆς ἀνυψώσεως τῶν νημάτων τοῦ στημονιοῦ διὰ ποδοκιγήτων ἐλασμάτων], καὶ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰώνος, ὅπότε ἐφευρέθησαν διαδοχικῶς διὰ τὴν νηματουργίαν μὲν ἡ Jenny (1767), ἡ Water-frame (1769) καὶ ἡ Mule-Jenny, γιὰ τὴν ὑφαντουργίαν δὲ ὁ μηχανοκίνητος ἀργαλειός (1785). Εἰς τὰ δρια τοῦ πίνακος τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀγακαλύψεων τούτων μόλις ἀρχίζει γὰρ γίνεται αἰσθητὸν. Ἀγτιθέτως τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀγακαλύψεων τοῦ 16ου αἰώνος εἶναι πλήρως ἐμφανὲς εἰς τὴν καμπύλην τῶν τιμῶν τῶν ἐγδυμάτων.

Τὰ παπούτσια εἶναι τὸ μόνον ἐκ τῶν τριῶν ἀγτικειμένων, ἡ τιμὴ τοῦ ὄποιού κατὰ τὸν 18ον αἰώνα

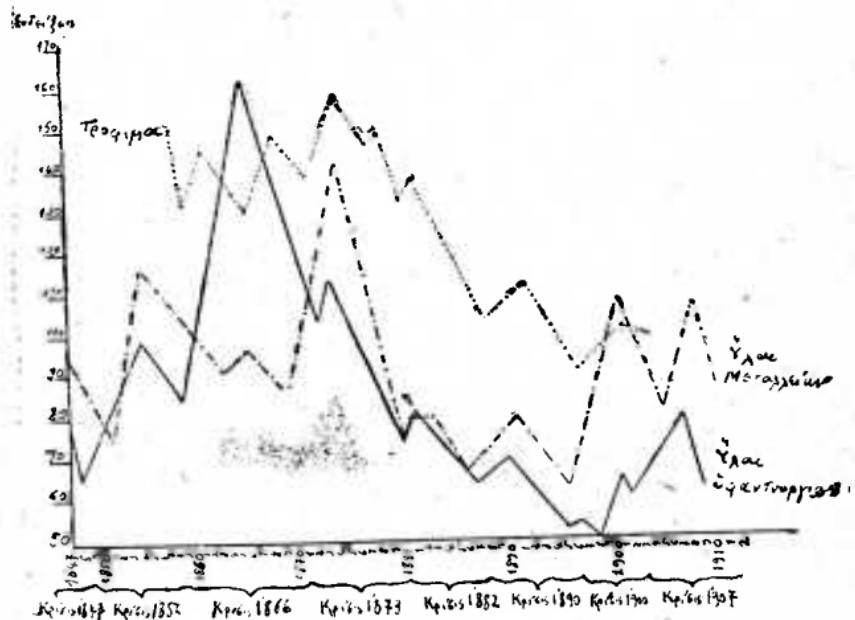
(1) Εἰς τὴν καμπύλην τῶν νρούχων ἀφήνομεν μίαν διακοπὴν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 16ου αἰώνος, διότι ὁ ὄπό τοῦ d' Avenel παρεχόμενος ἀριθμὸς (5,19 φρ.) διὰ τὴν περίοδον 1300-1325 εἴναι ἀσφαλμένος. Ἐκ τούτου ἀλλως τε δὲν ἐπηρεάζονται αὐδόλως τὰ συμπεράσματά μας.

είναι άγωτέρα τῆς τιμῆς του κατά τὸν 15ον αἰώνα.
Τοῦτο δφείλεται εἰς τὸ ὅτι γή τεχνικὴ τῶν παπούτσιῶν
δὲ γ ύπεστη πολὺ σπουδαίας τροποποιήσεις (ἐν ἀντι-
θέσει πρὸς τὰς τεχνικὰς τῶν δύο ἄλλων εἰδῶν), ύπεστη
μόνον τὸν ἀντίκτυπον τῆς γενικῆς τεχνικῆς προόδου.
Ἡ καμπύλη λοιπὸν τῶν τιμῶν τῶν παπούτσιῶν είναι
ἐνδιάμεσος μεταξὺ τῶν καμπυλῶν τῶν ἄλλων βιομηχα-
νικῶν προϊόντων καὶ τῶν καμπυλῶν τῶν γεωργικῶν
προϊόντων.

II

ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

(Πιροξ δ'.—Διαδοχή τῶν μεγίστων καὶ ἐλαχίστων
τιμῶν ἐν Ἀγγλίᾳ.

Αἱ ἀνωτέρω καμπύλαι ἔγιναν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν
«ένδείξεων» τῶν τιμῶν τοῦ Sauerbeck (Journal of
the Royal Statistical Society), σημειώγονται δὲ
εἰς αὐτὰς αἱ ἀντιστοιχοῦσαι εἰς τὰ maxima ἢ minima
ένδείξεις.

"Εκαστον τῶν κάτω τοῦ ἀξονος τῶν τετρημένων ζευγμάτων καθορίζει ἔναν κύκλον, τὴν περίλαμβαγομένην δηλαδὴ μεταξὺ δύο minima περίοδον. Τὰ minima χωρίζονται ἀπὸ ἐν maximum, τὸ δποῖον σημειώγει τὴν ἀρχὴν τῆς κρίσεως. "Εκαστος τῶν κύκλων τούτων σημειώγεται μὲ τὴν χρονολογίαν τῆς ἀγτιστοίχου κρίσεως. Τὰ maxima τὰ δποῖα ἔχρησιμοποιήσαμεν πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους ἐκάστου κύκλου, εἶγας τὰ minima τῶν «γενικῶν ἐγδείξεων», ἵτοι ἐγδείξεων ἐφαρμοζομένων εἰς τὸ σύνολον τῶν τιμῶν. Καὶ αἱ ἐγδείξεις αὗται καθωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Sauerbeck. Εἰς τὸν γραφικόν μας πίνακα δὲν σημειώγονται.

Πρώτη παρατήρησις.

"Ἐπειδὴ τὰ εἴδη τροφῆς εἰναι σχετικῶς ἀνεξάρτητα τοῦ μασιγισμοῦ, ἡ ἀναφερομένη εἰς αὐτὰ καμπύλη περιλαμβάνει διακυμάνσεις μερικαὶ τῶν δποίων δὲν ἀγτιστοίχοιν εἰς κρίσεις καὶ ἐκ τῶν δποίων ἄλλαι δὲν εἶγαι τόσον μεγάλαι δσον αἱ διακυμάνσεις τῆς καμπύλης τῶν ὑλῶν μεταλλείων ἢ τῆς καμπύλης ὑλῶν ὑφαντουργίας.

"Η διαφορὰ αὕτη εἰς τὸ μέγεθος τῶν διακυμάνσεων εἰναι μεγαλυτέρα ἀπὸ δ, τι παρουσιάζεται εἰς τὸν πίνακα, διότι μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ σχετικὴ μεταβολὴ τῆς ἐγδείξεως, ἡ μεταβολὴ της ἐπὶ τοῖς ἐκατὸν καὶ δχι ἡ ἀπόλυτος μεταβολὴ της. "Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐγδείξις τῶν εἰδῶν τροφῆς εἰναι γενικῶς, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Sauerbeck καθιερωμένας μονάδας, μεγαλειτέρα τῶν δύο ἄλλων ἐγδείξεων, αἱ μεταβολαι τῆς ἀξίας των, ἐὰν τὰς

·άνηγάγαμεν εἰς ποσοστὸν ἐπὶ τοῖς ἔκχτόν, θὰ γίλατ-
τοῦντο ἐν σχέσει πρὸς τὰς μεταβολὰς τῆς ἀξίας τῶν
δύο ἄλλων ἐνδείξεων ἐκφραζόμενων ἐπίσης εἰς ποσο-
στὸν ἐπὶ τῆς ἔκχτόν.

Ο Sauerbeck ὑπελόγισεν διὰ τὰ εἰδη τροφῆς
ἡ μέση ὕψωσις εἰς περίοδον εὐημερίας εἶναι 11% , καὶ
ἡ μέση πτώσις $14,5\%$. Διὰ τὰς ὥλας μεταλλείων καὶ
ὑφαντουργίας ἡ μέση ὕψωσις εἶναι ἐναλλάξ 36% , καὶ
 33% καὶ ἡ μέση πτώσις πάντοτε 24% .

Δευτέρα παρατήρησις

Ἐπειδὴ αἱ μὲν ὥλαι ὑφαντουργίας εἶναι πρῶται
ὥλαι ἴδιως εἰς τὰς βιομηχανίας εἰδῶν καταναλώσεως,
αἱ δὲ ὥλαι μεταλλείων εἰς τὰς βιομηχανίας μέσων ἐρ-
γασίας, ὁ κύκλος τῶν ὄλῶν ὑφαντουργείας προπορεύ-
εται τοῦ κύκλου τῶν ὄλῶν μεταλλείων. Ἡ κρίσις διὰ
τὰς ὥλας ὑφαντουργίας ἀρχίζει νὰ δημιουργεῖται
δύο ἢ τρεῖς μῆνας προτοῦ δημιουργηθῇ εἰς τὰς ὥλας
μεταλλείων. Ἐπίσης τὰ maxima τῶν ὄλῶν ὑφαν-
τουργίας παρουσιάζονται εἰς τὰς καμπύλας εἴτε κατὰ
τὸ αὐτὸν ἔτος μὲ τὰ maxima τῶν ὄλῶν μεταλλείων,
εἴτε κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος. Διὰ τὰ minima
ἡ ἐπακλήθευσις δὲν εἶναι τόσον πλήρης. Εἰς ἔξι περι-
πτώσεις τὸ maximum εἰς τὰς ὥλας ὑφαντουργίας δη-
μιουργεῖται κατὰ τὸ αὐτὸν ἢ τὸ προηγούμενον ἔτος ἐν
σχέσει πρὸς τὰς ὥλας μεταλλείων. Εἰς δύο διμερεῖς πε-
ριπτώσεις, τὸ 1871 καὶ τὸ 1886, δημιουργεῖται κατό-
πιν. (Ἡ ἐξαίρεσις τοῦ 1871 ἐξηγεῖται εὐκόλως διὰ
τῶν πολεμικῶν ταραχῶν, ἐνῶ ἡ τοῦ 1887 ἔχει δλιγώ-
τερον προφανῆ αἰτίαν).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ III

Ο ΑΛΗΘΗΣ ΤΥΠΟΣ ΤΟΥ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΤΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ

Εἰπομεν, εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους, διτὶ δ τύπος $\frac{n \times p_1}{0,5F + c + v}$ παρεῖχε τὸ κριτήριον τὸ δποῖον ἐπέτρεπε γὰρ καθορίσωμεν τὴν ἀπόδοσιν μιᾶς ἐπιχειρήσεως. Τοῦτο δὲν εἶναι τελείως ἀκριβές. Κριτήριον τῆς ἀπόδοσεως διὰ τὸν καπιταλιστὴν εἶναι διαφορά τῶν ποσοστῶν κέρδους τῶν πραγματοποιηθέντων κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν δεδομένων μέσων ἔργασίας καὶ δχι, δπως ὑπεθέσαμεν, τὸ ποσοστὸν κέρδους ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέσον κεφάλαιον τὸ χρησιμοποιούμενον κατὰ τὸν χρόνον τοσού.

Ἐὰν δνομάσωμεν R τὸ ἀθροισμα $c+v$, δηλαδὴ τὴν ἀξίαν τῶν πρώτων ὄλῶν, τῶν βοηθητικῶν ὄλῶν, τῆς ἀποσθέσεως τῶν μέσων ἔργασίας καὶ τῶν ἡμερομισθίων, F τὴν ἀξίαν τῶν μέσων ἔργασίας πρὸ πάσης ἀποσθέσεως καὶ α τὴν ἀντιστοιχοῦσαν εἰς τὴν κατασκευὴν ἐνὸς ἀντικειμένου ἀπόσθεσιν, τὸ κεφάλαιον ποὺ πρέπει νὰ διατεθῇ πρὸς παραγωγὴν τοῦ πρώτου ἐμπορεύματος M , ποὺ θὰ κατασκευασθῇ μὲ τὰ μέσα ἔργασίας F , θὰ είγαι $R+F-a$ ($F-a$ καὶ δχι F , διότι εἰς τὸ R περιλαμβάνεται ἡδη μία πρώτη ἀπόσθεσις).

Ἐάν pl είναι τὸ πραγματοποιούμενον παρὰ τοῦ καπιταλιστοῦ κέρδους ἐπὶ τοῦ M , τὸ ποσοστὸν τοῦ κέρδους διὰ τὸ πρῶτον ἀντικείμενον M θὰ είναι $\frac{pl}{R+F-a}$.

Διὰ τὸ δεύτερον ἀντικείμενον ποὺ θὰ κατασκευασθῇ μὲ τὰ ἵδια μέσαν ἔργασίας F , τὰ ὅποια ἔχουν ὥδη ἀποσθεσθῇ κατὰ α διὰ τῆς κατασκευῆς τοῦ πρώτου ἀντικειμένου καὶ πρόκειται γὰρ ἀποσθεσθοῦν διὰ δευτέραν φοράν κατὰ α διὰ τῆς κατασκευῆς τοῦ δευτέρου ἀντικειμένου, τὸ κεφάλαιον ποὺ πρέπει γὰρ διατεθῇ ἐπὶ πλέον τοῦ κεφαλαίου R θὰ είναι $F-2a$. Διὰ τὸ τρίτον ἀντικείμενον θὰ είναι $F-3a$ κ.ο.κ. δι' ὅλα τὰ διαδοχικῶς κατασκευαζόμενα ἀντικείμενα μέχρις ἔχειν τὴν κατασκευὴν τοῦ δποίου τελειώνει ταυτοχρόνως μὲ τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἀπόσθεσιν τῶν δεδομένων μέσων ἔργασίας. Ἐάν N είναι ὁ ἀριθμὸς τῶν οὕτω κατασκευαζομένων ἀντικειμένων μέχρι τῆς ὅλης χρήσεως τῶν μέσων ἔργασίας, τὰ διαδοχικὰ ποσοστὰ τοῦ πραγματοποιηθέντος κέρδους κατ' ἀντικείμενον θὰ είναι:

$$\frac{pl}{R+F-a} \quad \frac{pl}{R+F-2a} \quad \dots \dots \dots \quad \frac{pl}{R+F-Na}$$

μὲ $F=Na$ κατὰ τὸν δρισμὸν τῆς ἀποσθέσεως.

Τὸ κατ' ἀντικείμενον μέσον ποσοστὸν κέρδους θὰ είναι :

$$\frac{\frac{pl}{R+F-a} + \frac{pl}{R+F-2a} + \dots + \frac{pl}{R+F-Na}}{N}$$

$$\text{καὶ } \frac{pl}{(R+F-a)+(R+F-2a)+\dots+(R+F-Na)} \quad N$$

δπως θὰ ἐπέβαλεν δ συλλογισμὸς δ ὅποιος μᾶς ὠδήγη γησεν εἰς τὸν τύπον $\frac{pl}{0,5F+c+v} \left(\text{ἢ } \frac{pl}{0,5F+R} \right)$.

"Ας ὑπολογίσωμεν δθευ ἐνταῦθα τὸν ἀληθῆ τύπον τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους, πρᾶγμα ποὺ δὲν ἔκάμαμεν εἰς τὸ σῶμα τοῦ βιβλίου ἐξ αἰτίας τῶν περιπλοκῶν τὰς δποίας δημιουργεῖ ἢ λογαριθμικὴ μορφὴ εἰς τὴν δποίαν φθάγομεν :

$$T\delta \frac{\frac{pl}{R+F-a} + \frac{pl}{R+F-2a} + \dots + \frac{pl}{R+F-Na}}{N}$$

δύναται γὰρ γραφῆ

$$\frac{pl}{N} \left(\frac{1}{R+F-a} + \frac{1}{R+F-2a} + \dots + \frac{1}{R+F-Na} \right)$$

$$\text{"Ας θέσωμεν } y_1 = \frac{1}{R+F-a}$$

$$y_2 = \frac{1}{R+F-2a}$$

.....

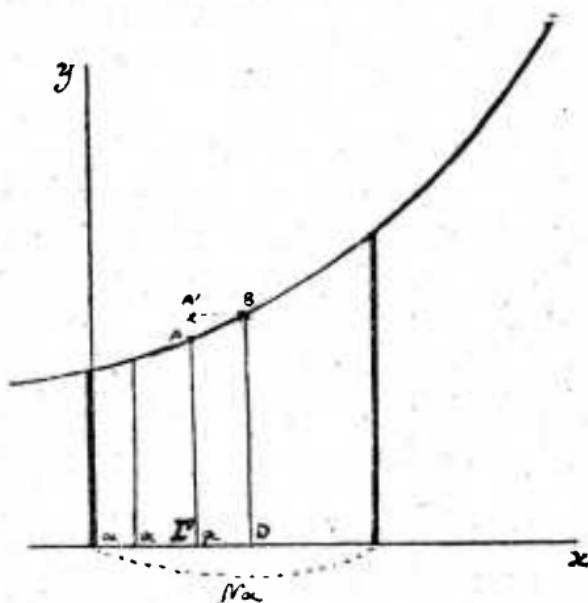
$$y_N = \frac{1}{R+F-Na}$$

Τὰ y_1, y_2, \dots, y_N θὰ εἶναι αἱ τεταγμέναι τῆς καμπύλης $Y = \frac{1}{R+F-x}$ δταν τὸ x λαμβάνη διαδοχικῶς τὰς τιμὰς $a, 2a, \dots, Na$, καὶ ἡ παρένθεσις θὰ εἶναι τὸ ἀθροισμα τῶν τεταγμένων τούτων. Εἰς τὸ ἀθροισμα τοῦτο τὸ δποῖον δύναται γὰρ γραφῆ καὶ ὡς ἐξῆς :

$$\underline{ay_1 + ay_2 + \dots + a y_N}$$

a

έκκαστος τῶν δρων τοῦ ἀριθμητοῦ παριστάγει τὴν ἐπιφάνειαν ἐνδεξόρθογωνίου ἀναλόγου πρὸς τὸ ὅρθογώνιον Α'ΒΓΔ τοῦ κατωτέρου σχήματος. Ἡ ἐπιφάνεια αὕτη διαφέρει τῆς ἐπιφαγείας ΑΒΓΔ κατὰ μίαν ποσότητα, ἡ δποῖα θὰ είναι τόσον μικροτέρα δσον τὸ α είναι μικρότερον. Δυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν τὴν διαφορὰν ταύτην ἀν τὸ α είναι ἀρκούντως μικρόν. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ γενικὸν κανόνα δ ἀριθμὸς τῶν ἀντικειμένων τὰ δποῖα δυνάμεθα νὰ κατασκευάσωμεν μὲ τὰ ἵδια μέσα ἔργασίας είναι σημαντικός, τὸ α ποὺ παριστάγει τὴν εἰς ἔκκαστου ἀντικείμενον ἀντιστοιχοῦσαν

(Πίναξ σε'.)

ἀπόσθεσιν είναι μικρόν. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ θεωρήσωμεν δτι ἡ ἐπιφ. Α'ΒΓΔ=ἐπιφ. ΑΒΓΔ καὶ συνεπῶς δτι

$$\begin{aligned} ay_1 + ay_2 + \dots + ay_N &= \int_0^{Na} \frac{dx}{R+F-x} \\ &= \text{λογ. } \frac{R+F}{R+F-Na} \\ &= \text{λογ. } \frac{R+F}{R} \end{aligned}$$

άφου $F=Na$.

"Αρα τὸ κατ' ἀντικείμενον μέσον ποσοστὸν κέρδους θὰ είναι

$$\frac{pl}{Na} \text{ λογ. } \frac{R+F}{R} \text{ ή } \frac{pl}{F} \text{ λογ. } \left(1 + \frac{F}{R} \right)$$

καὶ τὸ ἐτήσιον μέσον ποσοστὸν κέρδους θὰ είναι

$$\frac{n \cdot pl}{F} \text{ λογ. } \left(1 + \frac{F}{R} \right)$$

Ἐγθανεὶ εἰναι δὲ ἀριθμὸς τῶν περιστροφῶν τοῦ κεφαλαίου.—Τοιοῦτος εἰναι δὲ ἀληθῆς τύπος τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους.

Διὰ γὰ δεῖξωμεν πόσον διαφέρει δὲ τύπος οὗτος τοῦ ἀπλοποιημένου τύπου τὸν δοποῖον παρεδέχθημεν, ἀς τὸν ἐφαρμόσωμεν εἰς τὴν εἰδικὴν περίπτωσιν καθῆγην $F=R$.

Ο τύπος γίνεται $\frac{pl}{F} \times \text{λογ. } 2$, δηλαδὴ $\frac{0,69 \ pl}{F}$.

Ἐξ ἀλλού δὲ τύπος $\frac{pl}{0,5F+R}$ γίνεται $\frac{pl}{1,5F}$, δηλαδὴ $\frac{0,66 \ pl}{F}$.

Μᾶς δίδουν λοιπὸν καὶ οἱ δύο τύποι, διανείχαντα εύρισκόμενα πολὺ ἔγγυς ἀλλήλων. Δύναται συγεπῶς δὲ ἀπλοποιημένος τύπος γὰς θεωρεῖται

ώς ἀκριθής ἔκει ὅπου ἡ ἀρχικὴ ἀξία τοῦ ἀκινήτου κεφαλαίου εἶναι κατὰ μέγεθος τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὴν ἀξίαν τοῦ κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου. Ἐπειδὴ δὲ τῷ ὅντι, δλόκληρος σειρὰ κατασκευῶν λαμβάνει χώραν, ἀπὸ τῶν βιομηχανιῶν αἱ ὅποιαι ἀπαίτουν μέγα ἀκίνητον κεφάλαιον καὶ μικρὸν κυκλοφοροῦν τοιοῦτον, μέχρι τῶν βιομηχανιῶν εἰς τὰς ὅποιας τὸ ἀκίνητον κεφάλαιον εἶναι σχεδὸν μηδαμινὸν ἐν σχέσει πρὸς τὸ κυκλοφοροῦν κεφάλαιον, ἐπειδὴ, λέγομεν, ἡ βιομηχανία εἰς τὴν ὅποιαν τὸ ἀκίνητον κεφάλαιον εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὸ κυκλοφοροῦν κεφάλαιον δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἀντιπροσωπεύουσα τὸν μέσον τύπον δλων τῶν βιομηχανιῶν, διὰ τοῦτο, εἰς τὸν μέσον ὅρον τῆς καπιταλιστικῆς παραγωγῆς δ τύπος $\frac{p}{0,5F+R}$ ἐφαρμόζεται μὲ ἀρκετὴν προσέγγισιν.

Θὰ ἡδυνάμεθα νὰ καταδείξωμεν ἐπίσης ὅτι ὁ τύπος ἐφαρμόζεται μὲ μεγαλυτέρην ἀκόμη προσέγγισιν, ὅταν τὸ R εἶναι μεγαλύτερον τοῦ F, μὲ τόσον δὲ μεγαλυτέραν προσέγγισιν ὃσον μεγαλύτερον εἶναι τὸ R τοῦ F. Ἀντιθέτως ἡ προσέγγισις εἶναι μικρὰ ὅταν τὸ F εἶναι μεγαλύτερον τοῦ R.

Ἐκ τούτου συγάγεται ὅτι οἱ διάφοροι τύποι τοὺς ὅποιους ἐξηγάγομεν ἐκ τοῦ $\frac{n.p.l}{0,5F+c+v}$, ἵδιως εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ μασιγισμοῦ, εἶναι ἀληθεῖς διὰ τὴν καπιταλιστικὴν παραγωγὴν θεωρουμένην ἐν τῷ συνόλῳ της. Εἶναι ὅμοιῶς ἀληθεῖς διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὰς ὅποιας ἡ ἀξία τοῦ ἀκινήτου κεφαλαίου δὲν εἶναι ἀξιοσημειώτως μεγαλυτέρα τῆς ἀξίας τοῦ κυκλοφο-

ροῦντος κεφαλαίου. Ὁ Αντιθέτως, εἰς δσας ἐπιχειρήσεις τὸ ἀκίνητον κεφάλαιον εἶναι μεγαλύτερον τοῦ κυκλοφοροῦντος κεφαλαίου, πρέπει γὰ τὸ φαρμόσωμεν τὸν τύπον $\frac{n \cdot p_1}{F} \lambda o g (1 + \frac{F}{c+v})$, οὗτω δὲ θὰ καταλήξωμεν εἰς τύπους περισσότερον πολυπλόκους, ἐκ τῶν δποίων δμως θὰ συναγάγωμεν τοὺς αὐτοὺς γενικοὺς καγόνας, τοὺς δποίους ἐξηγάγομεν ἐκ τῶν ἀπλῶν τύπων.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.—*Oἱ μεγάλοι τύποι τοῦ πολιτισμοῦ σελ. 3 - 8*

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΤΟΜΩΝ Η ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ I.—*Ο μηχανισμὸς τῆς ἀνταλλαγῆς.*—*Ἡ ἀξία. > 11 - 19*
Ἄξια ἀγορᾶς καὶ ἀξία πωλήσεως.—
Ἀναγωγὴ τῆς ἀξίας ἀγορᾶς εἰς ἀξίαν πωλήσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ II.—*Τὸ maximum κοινωνικῶς ἀναγκαῖας ἐργασίας.*—*Ἡ πρόσοδος. . . > 20 - 33*
Αἱ μεταβολαὶ τοῦ maximum κοινωνικῶς ἀναγκαῖας ἐργασίας.—*Αἱ διάφοροι μορφαὶ τῆς προσόδου.*—*Αἱ μεταβολαὶ τῆς προσόδου.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ III.—*Ἡ προσφορὰ καὶ ἡ ζήτησις > 34 - 43*
Ἡ γενικὴ περίπτωσις.—*Ἡ συνήθης περίπτωσις.*—*Ἡ καμπύλη τῶν ἀξιῶν.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV.—*Τὸ νόμισμα. > 44 - 68*
Οἱ χαρακτῆρες τοῦ νομίσματος.—*Ἡ ἐπέμβασις τοῦ Κράτους:* *Τὸ ἀληθὲς νόμιομα, τὸ ψευδὲς νόμισμα.*—*Οἱ σκοποὶ τοῦ ψευδοῦς νομίσματος.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ V.—*H πίστις*. οελ. 69 - 81

Τὸ γραμμάτιον καὶ ἡ διμολογία.—

Αἱ Τράπεζαι: Προεξοφλητικαὶ καὶ
ἐκδοτικαὶ Τράπεζαι, Τράπεζαι ὑπο-
θέσεων καὶ Haute-Banque.—Κοι-
νωνικὸς ρόλος τῆς Τραπέζης.

BIBLION ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Η ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ I.—*H ὑπεραξία*. > 85 88

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ II.—*Ἀνάλυσις τῆς Ἀξίας καὶ
τοῦ Κεφαλαίου*. > 89 - 96

‘Ο τύπος τῆς ἀξίας.—Τὰ διάφορα
εἶδη κεφαλαίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ III.—*Tὸ ποσοστὸν τοῦ κέρδους* > 97 - 110

‘Ο τύπος τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρ-
δους.—‘Η ἐξίσωσις τοῦ ποσοστοῦ
τοῦ κέρδους.—Αἱ μεταβολαὶ τοῦ μέ-
σου δροῦ τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρ-
δους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV.—*Ο μασινισμὸς* (machini-
nism) > 111 - 141

‘Η καπιταλιστικὴ συγκέντρωσις.—
Τὰ δριαὶ τῆς συγκεντρώσεως.—Αἱ
κρίσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ V.—*H πάλη τῶν τάξεων*. . . > 142 - 149

Τὸ ποσοστὸν καὶ ἡ διανομὴ τῆς
ὑπεραξίας.

BIBLAIION TRITON
Η ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ I.— <i>O προστατευτικισμός . .</i>	σελ. 156-164
Τὸ Dumping καὶ ὁ Ἰμπεριαλισμός.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ II.— <i>Tὰ ιδιωτικὰ μονοπώλια . .</i>	164 - 176
Τράστ καὶ Κυρτέλ. — Tὰ Konzerns.	
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ. — <i>Tὸ προλεταριακὸν</i> <i>iδεῶδες</i>	176 - 179

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

I.— Συγκριτικαὶ τιμαὶ τῶν γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων μεταξὺ ^ν 1300 καὶ 1800	183 - 187
II.— Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν κρίσεων ἐπὶ τῶν τιμῶν	188 - 190
III.— <i>Ο ἀληθής τύπος τοῦ ποσοστοῦ τοῦ</i> κέρδους.	191 - 197
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.	198 - 200
ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.	201 - 204

8	10
18.	10
9,5	10
12	12

